

GELECEK SAYI

Devlet ve Komün İkileminde Sosyalizm

- Devlet ve Komün Anlamlılığı
- Tarihsellik içinde Devlet-Komün İlişki ve Çelişkisi
- PKK 12. Kongresi: Bir Son Değil Yeni Bir Başlangıç
- Devlet Yerine Komün İkamesi
- Demokratik Sosyalizm
- Toplumsallık Olarak Komün
- Kadın, Sosyalizm ve Komün
- Yeni Mücadele Araçları: Demokrasi, Komün ve Meclis

ISBN: 977-2-14717-030-4

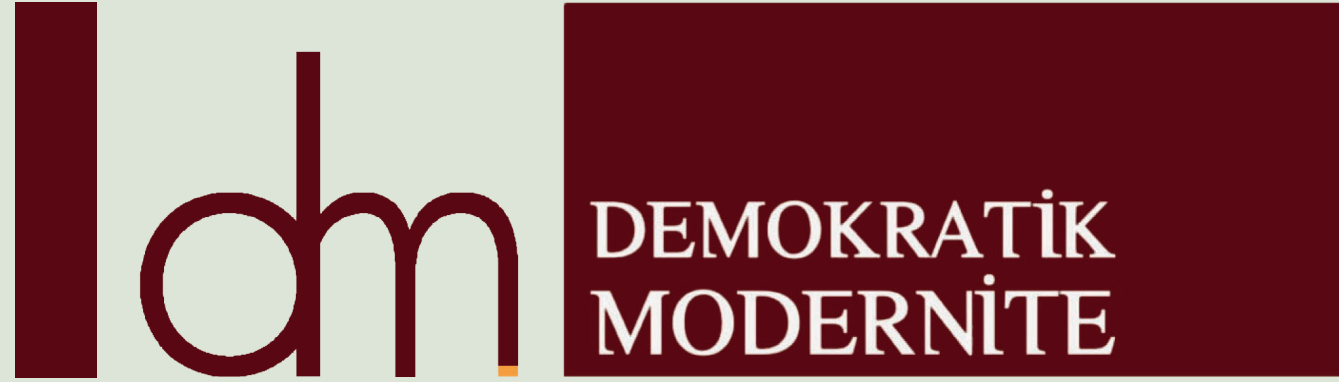

9 772147 170304

DEMOKRATİK MODERNİTE BARIŞ VE DEMOKRATİK TOPLUM

DEMOKRATİK
MODERNİTE
dm

52

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ

TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL 2025

SAYI 52

150 TL

Bariş ve Demokratik Toplum

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 52

Temmuz-Ağustos-Eylül-2025

ISSN: 2147-1703

Meşe Yayınları Adına Sahibi

Murat Kalmaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Hasan Ali gül

Yayın Kurulu

Haydar Ergül

Leyla Atabay

Michael Löwy

Eşber Yağmurdereli

Nasrullah Kuran

Fatma Özbay

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Meşe Yayınevi

İletişim

Kocatepe Mahallesi Dolapdere-Taksim Caddesi
Bahçetepe İş Hanı No:21 K:3 D:6
Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 293 95 98

Whatsapp: 0535 348 37 99

Telegram: 0535 348 37 99

Signal: 0535 348 37 99

www.demokratikmodernite.org

facebook.com/demokratikmodernite1

twitter.com/dmodernite

instagram.com/demokratikmodernite

demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı

Newal Bulut

Mizanpaj

Rojdan Erez

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 800 TL (Kargo Dahil)

Yıllık Cezaevi Abonelik Bedeli: 300 TL (Kargo Dahil)

Yurtdışı Abonelik Bedeli: 150 Euro (Kargo Dahil)

Banka: Türkiye Ziraat Bankası

Şube: Esenyurt/İstanbul

Hesap Sahibi (Alıcı): Murat Kalmaz

Hesap No: 2574-92379294-5001

IBAN: TR 04 0001 0025 7492 3792 9450 01

Basım Yeri

Ceylan Matbaacılık Reklam Film

Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.

B Blok Zeytinburnu, İstanbul

Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

- 4 Editör
- 6 Kürt Varlığında ve Sorunsallığında Bir Dönemin Sonu, Yeni Dönemin Eşiğinde Olmak
Abdullah Öcalan
- 14 Barış, Demokrasi ve Bilgelik Toplumuna Üzerine
Veysi Biçen
- 19 Yok Sayılan Kürtlükten Kurucu Aktör Kürtlüğe Yolculuk
Misqal Devrim
- 27 Devrim Bugün Her Zamankinden Daha Mümkün
Ferhat Akıncı
- 33 Kapitalizm Tufanına Karşı Çağdaş Nuh'un Gemisi: Barış ve Demokratik Toplum
Murat Aslan
- 40 Dönüşüm Süreci: İdeolojik Yenilenmeden Demokratik Uzlaşmaya
Tayip Temel
- 44 Kürt Özgür Kadın Hareketinin Doğuşu ve Gelişimi
Gülbahar Alpsoy
- 50 Barış ve Demokratik Toplum Çözümüne Doğru
Muhammed İnal
- 57 Kürdistan Sömürgeci Tezinden Demokratik Topluma
Rıdvan Kaya
- 64 "İhlalden İnşaya: Devletli Çözümlerin Krizi"
Özgür Amed
- 71 21.Yüzyılı Yeni Paradigma İle Kazanmak
Nilüfer Şahin
- 75 Kültüralizm Eleştirisi ve Özgürlük Paradigması
Barış Karahan
- 81 Demokratik Toplum Gereği 1921 Anayasasını Güncelleme İhtiyacı
Emran Emekçi
- 88 Demokratik Sosyalizm: Tanınmadan Evrensel Kuruculuğa
Cengiz Çiçek
- 92 Demokratik Uzlaşmanın Önemi
Mehmet Reşit
- 96 Devlet Artı Demokrasi= Demokratik Cumhuriyet
Lokman Yılmaz
- 103 «Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı"yla Yeni Bir Devrim Aşaması
Mazhar Güler
- 112 Yüzyıllık Yalnızlığın Yüzakı
Serhat Çakmak
- 119 Demokratik Toplum İhtiyacı ve Barış
Nasrullah Kuran
- 123 Barışın Yeniden Kuruluşu: Hak Kategorisinden Toplumsal İnşaya
Esra Bilen

Komünalist Yoldaşlık Hareketinin Manifestosu

Editör

Tarihi öneminden ötürü editör yerine, Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat ve 9 Temmuz çağrılarını veriyoruz:

27 Şubat Çağrısı:

“Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı

PKK; tarihin en yoğun şiddet yüzyılı olan 20. asrı, iki dünya savaşı, reel-sosyalizm ve dünya genelinde yaşanan soğuk savaş ortamları, Kürt realitesinin inkarı başta ifade olmak üzere, özgürlükler konusunda yasaklardan kaynaklı oluşan zeminde doğmuştur.

Teori, program, strateji ve taktik olarak yüzyılın reel-sosyalist sistem gerçeğinin ağır etkisinde kalmıştır. 1990’larda reel-sosyalizmin iç nedenlerle çöküşü ve ülkede kimlik inkarının çözülüşü, ifade özgürlüğünde sağlanan gelişmeler, PKK’nin anlam yoksunluğuna ve aşırı tekrara yol açmıştır.

Dolayısıyla ömrünü benzerleri gibi tamamlamış ve feshini gerekli kılmıştır.

Kürt-Türk ilişkileri; bin yılı aşan tarihler boyunca Türkler ve Kürtler, varlıklarını sürdürmek ve hegemonik güçlere karşı ayakta kalmak için gönüllülük yönü ağır basan, hep bir ittifak içinde kalmayı zorunlu görmüşlerdir.

Kapitalist modernitenin son 200 yılı, bu ittifakı parçalamayı esas gaye edinmiştir. Etkilenen güçler, sınıf temelleriyle birlikte buna hizmeti esas bellemişlerdir. Cumhuriyetin tek tipçi yorumlarıyla birlikte bu süreç hızlanmıştır. Günümüzde çok kırılğan hâl alan tarihsel ilişkiyi, kardeşlik ruhu içinde, inançları da göz ardı etmeden yeniden düzenlemek esas görevdir.

Demokratik toplum ihtiyacı kaçınılmazdır. Cumhuriyet tarihinin en uzun ve kapsamlı isyan ve şiddet hareketi olan PKK’nin; güç ve taban bulması, demokratik siyaset

kanallarının kapalı olmasından kaynaklanmıştır.

Aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu olan; ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır.

Kimliklere saygı, kendilerini özgürce ifade edip, demokratik anlamda örgütlenmeleri, her kesimin kendilerine esas aldıkları sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmaları ancak demokratik toplum ve siyasal alanın mevcudiyetiyle mümkündür.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılı ancak demokrasiyle taçlandırıldığında kalıcı ve kardeşçe bir sürekliliğe sahip olabilecektir. Sistem arayışları ve gerçekleştirmeler için demokrasi dışı bir yol yoktur. Olamaz. Demokratik uzlaşma temel yöntemdir. Barış ve demokratik toplum döneminin dili de, gerçekliğe uygun geliştirilmek durumundadır. Sayın Devlet Bahçeli’nin yaptığı çağrı, Sayın Cumhurbaşkanının ortaya koyduğu iradeyle diğer siyasi partilerin malum çağrıya dönük olumlu yaklaşımlarıyla oluşan bu iklimde, silah bırakma çağrısında bulunuyor ve bu çağrının tarihi sorumluluğunu üstleniyorum.

Varlığı zorla sona erdirilmemiş her çağdaş cemiyet ve partinin gönüllü olarak yapacağı gibi devlet ve toplumla bütünleşme için kongrenizi toplayın ve karar alın; tüm gruplar silah bırakmalı ve PKK kendini fesh etmelidir. Ortak yaşama inanan ve çağrıma kulak veren tüm kesimlere selamlarımı iletirim.”

“Bu perspektifi ortaya koyarken şüphesiz pratikte silahların bırakılması ve PKK’nin kendini feshi, demokratik siyaset hukuki boyutların tanınmasını gerektirir.” (Abdullah Öcalan’ın Sırrı Süreyya Önder aracılığıyla yaptığı ek açıklama)

09 Temmuz Çağrısı:

“Değerli yoldaşlar; Komünalist yoldaşlık hareketimizin geldiği aşamayı, yaşadıkları somut durumu, sorun ve çözüm yollarına ilişkin kapsamlı bir mektupla, tekraren de olsa, açıklayıcı ve yaratıcı yanıtlar vermeyi, sizlere karşı etik bir görev saymaktayım.

27 Şubat 2025 tarihli Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'nı savunmaya devam etmekteyim.

Sizlerin PKK'nin 12. Fesih Kongresi'yle, buna kapsamlı, oldukça doğru bir içerikle, pozitif yanıt vermenizi tarihi bir karşılık olarak değerlendirmekteyim.

Gelinen nokta oldukça değerli ve tarihi nitelikte sayılmak durumundadır. Bu arada köprü ilişkide bulunan yoldaşların çabası aynı değerde ve takdire şayandır.

Tüm yaşanan gelişmeler sonunda tarihi bir dönüşüm sayılması gereken bir Demokratik Toplum Manifestosu hazırladım. Bu manifesto, yaklaşık 50 yıllık “Kürdistan Devriminin Yolu” manifestosunu başarıyla ikame edecek niteliktedir. Sadece Kürt tarihsel toplumu için değil, bölgesel ve küresel toplum için de tarihsel toplumsal bir içerik taşıdığına inanmaktayım. Tarihi manifesto geleneğinin başarılı bir örneğini teşkil ettiğinden kuşku duymamaktayım.

Tüm bu gelişmelerin İmralı'da gerçekleştirdiğim görüşmeler neticesinde yaşandığını açıkça belirtmek durumundayım. Görüşmelerin özgür irade temelinde yürütülmesine azami dikkat gösterilmiştir.

Varılan aşama, yeni adımlarla pratiğe geçmeyi gerekli kılmaktadır. Bu aşamanın ve gerekli adımların da tarihi nitelikte olduğunun önemle belirtilmesi, anlaşılması ve gereklerine bağlı kalınması, yol alınması açısından kaçınılmazdır. Varlık inkarına dayalı ve ayrı devlet amaçlı PKK hareketi ve dayandığı ulusal kurtuluş savaş stratejisine son verilmiştir. Varlık tanınmış, dolayısıyla ana amaç gerçekleşmiştir. Miadını doldurma bu anlamdadır. Gerisi aşırı tekrar ve açmaz olarak değerlendirilmiştir. Bu temelde kapsamlı eleştiri-özeleştiri devam edecektir.

Siyaset boşluk tanımayacağına göre, boşluk, “Barış ve Demokratik Toplum” başlıklı program, “Demokratik Siyaset” stratejisi ve temel taktik olarak bütüncül hukukla doldurulmak durumundadır. Tarihsel nitelikte ve kader belirleyici bir süreçten bahsediyoruz.

Sürecin geneli olarak silahların gönüllüce bırakılması ve TBMM'de yetkili ve kanunla kurulması düşünülen kapsamlı komisyon çalışması önemlidir. Kısır mantıklı, “önce sen-ben” kısırlığına düşmeden, adımların

atılmasında dikkat ve hassasiyetin gösterilmesi şarttır. Atılan adımların boşa çıkmayacağını biliyorum. Samimiyeti görüyor ve güveniyorum.

Dolayısıyla daha da pratik ve somut, kilit açıcı adımlara geçilmeye çalışılmaktadır. Benim tarafımdan ileri sürülen tezlerin belli başlı olanları şunlardır:

Herkesin üzerine düşeni yapması, Barış ve Demokratik Toplum hedefine ulaşılması, pozitif entegrasyonist bir perspektifle mümkündür. Tüm anlatılanlardan çıkarılan sonuç: PKK, ulus-devletçi bir amaçtan vazgeçmiş, bu temel amaçtan vazgeçişle birlikte temel savaş stratejisinden de vazgeçmiş, varlığını sona erdirmiştir. Gelinen tarihi noktanın daha da ileriye götürülmesi beklenmektedir. Gerek TBMM ve komisyon için anlam ifade edecek, gerek kamuoyundaki şüpheleri giderecek ve sözümüzün gereğini karşılayacak şekilde silahların bırakılmasını, ilgili çevre ve kamuoyuna açık olarak temin etmeniz doğal karşılmalıdır. Silah bırakma mekanizmasının kurulması, süreci ileri taşıyacaktır. Yapılan silahlı mücadele aşamasından demokratik siyaset ve hukuk aşamasına gönüllüce geçiştir. Bu bir kayıp değil, tarihi bir kazanım olarak değerlendirilmek durumundadır. Silah bırakmaya ilişkin detaylar belirlenecek ve hızlıca hayata geçirilecektir.

(...)

Bu arada tüm karar metinlerinde vazgeçilmez bir şart olarak, benim özgür kalma durumuma gelince; biliyorsunuz ki ben hiçbir zaman kendi özgürlüğümü bireysel bir sorun olarak görmedim. Felsefi olarak da kişi özgürlüğü toplumdan soyut olamaz. Birey özgürleştiği oranda toplum, toplum özgürleştiği oranda birey özgür olabilir. Bu eğilimin gereğine bağlı kalınacağı tabidir.

(...)

Sürece yönelik her türlü eleştiri ve önerilerinizi, katkılarınızı dört gözle beklediğimi belirtmeliyim. Bu tartışmaların tüm ülke, bölge, küresel düzeyde bizleri, Demokratik Modernite Güçlerini, yeni bir teorik program, stratejik ve taktik evreye ulaştıracağına, şimdiden bunun hazırlık çabası içinde olduğuna dair çok iyimser ve hazır olduğumu, arzulu ve coşkulu olarak belirtirim.

Önümüzdeki döneme çağrım; kongre kararları ve en son bu yazıda dile getirdiğim görüş ve öneriler doğrultusunda yüklenelim ve başarı temelinde gelişmeler sağlayalım.

Daimi yoldaşça selam ve sevgiyle kalın.”

Sürecin içeriğini zenginleştirme ve Öcalan'ın çağrılarını tartışma zeminini güçlendireceği inancıyla iyi okumalar.

Kürt Varlığında ve Sorunsallığında Bir Dönemin Sonu, Yeni Dönemin Eşiğinde Olmak

Abdullah Öcalan*

Giriş

Oturumumuz bir ön konferans gibi gözüküyor. Çalışmamıza şöyle bir başlık atmak istiyorum: 'Kürt varlığında ve sorunsallığında bir dönemin sonu, yeni dönemin eşiğinde olmak.'

Bu çok zorlu ve tarihi bir çalışma olacak. Yeniden yapılanmaya doğru giderken sorunu farklı başlıklarda ele almaya ihtiyaç var. Bu başlıkların her biri derinlikli analizler gerektirir. Zaman alacaktır. Aceleye getirmemiz de doğru olmaz. Bununla birlikte 'giriş' ana metnin ruhunu verir. Ana başlıklar da bir kavrayış yaratmaya yeterli olur. Girişi bu formatla ele alacağız. Arkadaşlar da bu taslağa dayanarak, kongre süreçlerini ele alabilirler. Çünkü çalışmanın tamamı bir ayı bulabilir. Bu da süreci geciktirebilir, sıkıntıya sokabilir.

Kürtlerde varlık bilinci ve farkındalık konusuyla başlamak istiyorum. Hani o meşhur 'Kürtler var mı yok mu?' Varlarsa ne kadar var olabildiler? Ve daha da önemlisi varoluş ile özgürlük ne kadar iç içedir ve birbirlerini ne kadar olanaklı kılarlar?' yaklaşımları vardı. PKK, Kürt varlığını kanıtlama ve özgürlüğün kapısını aralama hareketidir. Ve bu noktada tıkanma var işte. Yıllar sonrası dönem, biraz bunu ifade ediyor. Bunun için daha yakın bir geçmişe bakış atalım. Örneğin, geleneksel Kürtlükle son etkili iki kalkışma, yani iki ayaklanmanın sembol önderleri Şeyh Sait ve Seyit Rıza'nın idam sehпасındaki son sözlerini nasıl yorumlayabiliriz? Bunu biraz açabilirim. Bu geleneksel

Kürtlüğün yok edildiğini ifade ediyor. Bu sözlerin anlamı bu. Geleneksel Kürtlük demek, geleneksel Kürt varlığı demektir. Ve o Kürt varlığının son iki önderi, idam sehпасında bitişi ifade etmişlerdir ve bir miras, bir anı bırakmışlardır.

Bununla bağlantılı Kadı Muhammed, Mustafa Barzani, Kasımlı, Celal Talabani şahsında yaşanan bir ara dönem. İşte bu dönem, hangi gerçekliği ifade ediyor? Evet, bir gerçekliği ifade ediyor. Bildiğimiz geleneksel feodal diyoruz, geçiş diyoruz. Oradan bize kadar gelen içinde yarı burjuva yarı aristokrat kişilikler. Burjuva diye kastettiğimiz, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ve günümüzde halen varlığını sürdüren bir dönem, yani aslında İslam'daki kapitalistleşme, burjuvalaşma... Böyle bir dönem yaşandı mı, yaşanabilir mi? Ama var. Böyle bir kapitalizm, milliyetçi bir varlık ve milliyetçilik temelli bir bilinç var. Temsilcilerden belli. Zaten Kadı Muhammed'in bir devlet olma geleneği var. Barzani hala bir devlet olma deneyimi yaşıyor. Buna Talabani de ortak. Ama döneme damgasını vuran bir Kürt ulus-devlet henüz yok veya ne kadar çabalansa da şüpheli. Olsa da ne kadar yerel bir olgu, son derece tartışmalı. En önemlisi de bize karşı çıkartıldı bu son Kürt federe devlet olayı. Bizzat Türkiye Cumhuriyeti'nin olmazsa destekleri temelinde gelişti. Aslında bir varyant oluşum. Devrimci hareket, tasfiyenin bir aracı olarak öne sürüldü 92'den itibaren. Önce Federe parlamento sonra diğer organlar. İşte silahlı kuvvetler o bildirileri bunların yardımıyla atıyorlar. Teslim olmamız için çok çarpıcı bir gerçekliktir. Bu, ara bir dönem yani Kürt

milliyetçiliği, Kürt sermayesi. Biz ilkel komprador burjuvazi diyoruz, bazıları daha gelişmiş olabilirler, Diyarbakır merkezli, Erbil merkezli, Süleymaniye merkezli hatta Mahabat merkezli. Ama bana göre bunlar son derece geçici yapay karşı devrim öğeleri, tasfiye aracı olarak dayatılan aygıtlar oluşumu. Hem ideolojik içeriği böyle hem pratikleşmesi böyle.

PKK, Kürt varlığını kanıtlama ve özgürlüğün kapısını aralama hareketidir

---

Bir de aranın arası bir dönemden bahsediyoruz. Aranın arası dönem, bize kadar gelecek olan dönemdir. Bunun temsilcileri veya ifade edicileri olarak işte Sait Elçi, Sait Kırmızıtoprak, Süleyman Mouni kardeşler hatta Sıraç'ı da dahil ettim, edebiyatta Cigerxwin, müzikte de Aram Tigran. Bunları nasıl anlamlandırmalıyız? Bunlara yurtsever diyoruz. Kimilerine sosyalist de diyoruz. Modern hepsi, dürüst yani bir işbirlikçilik yaptıkları yok. Karşı güçlerin iradesi değil, aygıtı değil, sesi değil. Ama çok bireysel kalmışlar, çoğu imha olmuş bu işbirlikçiler tarafından. Kendilerini anlamlandırmakta güçlük çekmişler, yaşatmakta güçlük çekmişler ve hepsi komploya kurban gitmişler, en önemlisi de sürgünde ölmüşler. Bir sürgün gerçeklikleri var. Ama tabi bizi de biraz etkilemişler. Yani nereden bakarsan bak bizim protolarımız bunlar. Ben kendi açımdan da söylüyorum, bunlar proto Apocu bir gerçeklik olarak gözüküyorlar. Böyle bir anlam biçmek istedim bu aranın arası döneme.

Daha sonra girişimizi, bizimle ilgili olan kısmı, 20.yüzyılın sonu ile 21.yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran kendi gerçekliğimden bahsediyorum. Bir Apo gerçekliği var bu açık, ne inkar edilebilir, ne de abartılabilir. Tabi bu Apo gerçekliği veya hakikati nasıl yorumlanmalı? Hayal ve gerçeklik olarak neyi ifade eder?

'Apo dönemi' Önderlik karakteri itibarıyla çok az anlaşıldı. Anlaşılmıyor. Önderlik Gerçeği diyorsunuz ama nedir bu gerçeklik, anlamıyorsunuz. Halk dağılmış, felç edilmiş, anlama gücü yok. Kadro

donanımsız. Elli yıldır Kürtlerin şaşkınlığı, mesihçiliği bu gerçeklikle bağlıdır. PKK'de Önderliksel gerçekleşme, Kürt tarihinde bir dönüm noktasıdır. En az Kürt uyanışı, diriliş devrimi kadar önemlidir. APO gökten inen bir Mesih değil; emekle, toplumsal gerçekleşmeyle kendisini yaratan bir Önderliktir. Kürt-Kürdistan tarihinde sosyalist önderliğin inşasıdır. APO bir önderlik inşası, bir kişi kültü inşası değil, kolektif önderlik inşasıdır.

Önderliksel çıkış sürecinde Kürtlük dağılmış, geleneksel önderlikle iflas etmiş, Kürt düşünceden düşürülmüştü. Böyle bir ortamın gelişmiş olması, mucizevi anlamlar yüklenmiş olması anlaşılmalıdır. Fakat artık yeter! 50 yıldır doğru anlaşılmayı bekliyorum. Anlatıyorum, anlatıyorum sonra yine anlatıyorum. PKK'de Önderlik gerçeğini anlamamak, PKK'yi anlamamak, özgür Kürdü, Kürdistan'ı anlamamak demektir. Gerilikte ısrar etmek demektir. Bunun için gelişmiyor, Önderleşmiyorsunuz. Sizi, Önderlik gerçeğinin bir parçası haline getirmek için, 50 yıldır amansız bir emek ve mücadele içindeyim.

Önderlik gerçeğini doğru anlamadan, kendini gerçekliğe yatırmadan bırakın topluma öncülük etmeyi, kendiniz yürüyemezsiniz. Nitekim kendinizi dahi taşıyamıyorsunuz. Muazzam bir söylem ve eylem gücüm var. Bunları size sunuyorum, zorla vermeye çalışıyorum, yine almıyorsunuz. Kendinizi bir çözümsüzlük olarak dayatmakta ısrar ediyorsunuz. Neden? Bu önemli tabi, çünkü ciddi bir iş. Şu anda APO gerçeği, hem bir süre durum olarak hem de an olarak tarihe damgasını vurmuş ve öyle gidiyor. Ve geldik işte PKK'deki açmaza ve buna bir çözüm bulmaya; yani bu fesih meselesine. Şu an hala her an yaşadığım durum... Evet burada bir anın tekrarı var, yaratım değeri fazla yok, bir sıçrama yapmak gerekiyor. Bir eşik atlamak gerekiyor. Tuhaftır, bizim tarafımızdan değil, bizzat benimle amansız ve her an idamım için her şeyi yapan bir Türk, dönemin Türk duyarlılığının partileşmiş hatta proto parti devletin en yetkili sesi ve eli olarak Devlet Bahçeli açtı bu yeni dönemi. Yani bizimle amansız savaş önderi olarak Bahçeli, DEM heyetine bunu bizzat söylüyor: "Ben bütün ömrümü buna adanmıştım ama şimdi yeni bir dönemi başlatmak istiyorum." Bu da bana göre, barış ve demokratik toplum çözümüne açık bir çağrı ifadesidir. Hem bir barış çağrısı hem tutarlı hem de

demokratik çözüm içeriği olan bir barış çağrısı. Gelişmeler biraz bunu da gösteriyor. Ve buradan çıkartacağımız tek sonuç, ancak savaşanlar barışabilir. Yani ikincil üçüncül güçler değil de ara güçler müttefikler değil de bizzat savaşın sorumluluğunu taşıyanlar ancak barışın sorumluluğunu üstlenebilir. Çünkü barış, en az savaş kadar ciddi bir olay. Ve böyle ciddi bir olayın sorumluluğunu da onun bir numaralı taşıyıcıları sahiplenebilir. Dolayısıyla gerçekçi, bu savaşı devlet yürütüyor. Devletle bu savaşı bir barış denemesi olarak yeni bir başlangıca dönüştürme gereği duyuyorum. Bu seslendirildi son altı ayda. Biz de isabetli olarak bu elin havada boş bırakılmaması, bu sese karşı duyarsızlık gösterilmemesi gerektiğine kani olarak anında yanıt verdik. Ki bu savaşımın bir numaralı sorumlusu, yürütücüsü olarak sorumluluk duyduk ve yanıtı da gecikmeksizin verdik. Bu da kamuoyu ile paylaşılmıştır. İfadesi de şöyledir; savaşanlar ancak barışı gerçekleştirir. Diğer muhatapların, barışı gerçekleştirme gücü olamaz. İkincildir ya da yardımcıdır. Esas inisiyatif bu işin öncülüğünü yapanlardır.

APO gökten inen bir mesih değil; emekle, toplumsal gerçekleştirmeye kendisini yaratan bir Önderliktir

---

Böyle bir rotaya girdi, bu da bana göre sağlıklı bir yöntemdir. Bu yöntem temelinde başlangıcı biraz daha boyutlandırdık ve devlet denetiminde bu toplantımızla programını hazırlıyoruz. Nasıl bir demokratik toplum, bunun yoğun çabası içindeyiz. Bu eşikten atlamak istiyoruz. Nedir bu; savaş ve ayrılıkçı çatışma sürecinden barış ve demokratik bütünleşme, Türkiye Cumhuriyeti'yle özellikle. Diğer devletlerle, Irak, İran, Suriye devletleri için de, benzer süreçler devreye girecektir. Türkiye'nin inisiyatifinde olması da, bana göre hem aklın gereği hem gerçekliğin ifadesi oluyor. Öyle olması gerekiyor, öyle oluyor. Dolayısıyla bu atılan adım oldukça ciddiye alınabilecek bir adım. Her ne kadar belli bir zorlanmaya uğrasa da doğru bir adıma benziyor. Atlanacak mı bu eşik? tamamen yaratıcı çabalar bunu mümkün kılacaktır. Bu

temelde yeni dönemi yedi ana başlık halinde sunmayı deniyorum. Bu yedi ana başlığı neden seçtim, nasıl seçtim? Tartışıyoruz.**

3- Tarihsel toplumda devlet ve komün ikilemi

Tarihsel materyalizm, sınıf savaşı yerine 'komünü' ikame etmeli. Sadece gerçekçi bir yaklaşım değil, sosyoloji biliminde de özgürlük düşünce ve eylemi, sosyalizme geçişin en sağlıklı yolu değil midir? Sınıf çatışmasına dayalı tarihsel materyalizm ve sosyalizm tanımı yerine, devlet ve komün ikilemine dayalı bir tarihsel materyalizm ve sosyalizm alternatifinin daha doğru olduğuna inanıyorum. Marksizmi gözden geçirmeyi, bu kavram yerine gerçekleştirmeyi daha doğru buluyorum. Yani tarih, bir sınıf savaşımı tarihi değil, bir devlet ve komün çatışmasından ibarettir. Marksizmin bu sınıf ayrımına dayalı çatışma teorisi, reel sosyalizmin çöküşünün ana nedenidir. Eleştirmeye bile gerek yoktur. Ama nedenlerinin başında, bu sınıf ayrımına dayalı sosyolojiyi inşa etmeye çalışması gelir. Peki bu ayrımın yerine geçen devlet ve komün ikilemi ne anlama geliyor? Çok değerli bir tespit. Veya biliniyor ama sistematize edilmemiş. Benim burada yaptığım bir sistematik düşünmedir. Tarihsel materyalizmi, bu kavram setinde çözümlenmek istiyorum. Ayrıca güncel sosyalizmi, sınıf diktatörlüğüne dayalı bir komünizm değil de devlet ve komünalite ilişkilerini düzenleyen bir kavram setine dayandırmak istiyorum. Bende çok yapıcı ve çarpıcı sonuçları olacağına dair bir izlenim uyandırıyor. Bunu da şuna dayandırıyorum; toplum aslında komünal bir olaydır. Bu toplumsallıktır. Toplumsallık da komün demektir. İlkel komün klan demektir. Özel olarak komün kelimesine gelince; toplumsallık bilebildiğimiz kadarıyla, Mezopotamya alanındaki kültürel yükseliş, Sümer toplumunun çıkışı, yani devletin, kentlin ve mülkiyetin, sınıfın türeyişine hangi temelde başladığını çözümlenmemiz gerekmektedir. Başa devleti koymak isabetli, bir de komünü. Peki toplumsallık nerede? Toplum, işin temeli. Çünkü M.Ö. 4000 yıllarına kadar toplumsal gelişme formu klandır. Kabile de diyebilirsiniz buna, aşiret de. Aşiret de bir komünler birliğidir aslında. Kabile, bir komündür. Aile daha oluşmamış. Aile ve kabile aslında aynı anlama sahip, aynı olguyu ifade

ediyor. Aile kabileden ve kabile de aileden fazla ayrılmamış. Neolitiğin doğuşu ile birlikte çarpıcı bir gelişme oluyor. Kabile, ağırlıklı olarak neolitik bağlantılıdır. Neolitikten önce bu klandır. Komünün Kürtçemize yerleşmiş “kom” ile bağlantısını kendi dilimizden de öğrenebiliriz. “Kom”, “kombûn” yani komün anlamına geliyor, yani toplanmak. Hala kullandığımız bir kelime, ki bu Aryen dilinin de buradan çıktığını, en azından 10 bin yıllık bir tarihi olduğunu gösterir. İşte Aryen köken dil grubunun da, bu komün etrafında geliştiği açık. Kürtçe “kom” kelimesi bunu kanıtıyor. Kelime türetmeleri de bunu açıklıyor. Komagene, bir devlet adı olarak geçer. Kabile başı, devleti türetir. Çıkarları zedelenen kabile üyeleri de komünü oluşturur. Aslında gerçek de böyle. Çok basit. Ben böyle büyük bir keşif de yapmadım. Kabilenin bastıranı, devlet haline geliyor. Aşiret reisi her kimse, onun sıradan üyeleri de kombûn olarak, sonra da aile olarak devam eder. Başındakiler de devletleşir. Devlet hanedanı. Alttakiler de sürekli ezilen kabile, ki devlet oldu mu, ezilen kabile de olur. Ayrışma öyle başlar. Marksizmin, proletarya böyle oldu, proletarya şöyle gelişti demesi, bana biraz zorlama gibi geliyor.

Toplum aslında komünal bir olaydır. Bu toplumsallıktır. Toplumsallık da komün demektir

---

Evet, var hala öyle bir sanayi devrimine dayalı işçileşme, burjuvalaşma ama bu, binlerce yıllık bir gelişmenin sonucudur. Burjuvalaşma, proleterleşmenin öncesi Babil’de de Sümerde’de Asur’da da var. Atina’da, Roma’da var. En son Batı Avrupa’ya geçiyor. Avrupa’nın icat ettiği bir şey ama çapını büyütmüşler, bir de hegemonik yapmışlar. Kapitalizm diye bir sömürü biçimi ve onun hegemonyası ortaya çıkar. Tüm dünyada bu hegemonya geçerli olur. Kökü Sümer toplumuna dayanır. Bu, devletleşme hikayesidir. Köleci devlet, feodal devlet, kapitalist devlet. Aslında böyle yorumlamamak gerekiyor. Önemli olan komün nerede? İşte Marks’ın ömrünün son yıllarında,

Paris Komünü dolayısıyla, yakından tanıdığı birçok insan ölmüş, çarpıcıdır. 17 bine yakın komünarın öldüğünden bahsedilir. Bunların anısına, Paris Komünü diye bir değerlendirmesi de var. Kapitali bırakıyor. Çünkü onun öngörülleri büyük bir darbe almış. Bana göre onun içsel bir kırılması var. Komün düşüncesi üzerine eğiliyor. Sınıfı fazla kullanmaz, komün kavramını da kullanıyor. Kropotkin’in Lenin eleştirisi var ‘Sovyetleri yıkma’ diyor. Komün demektir aslında Sovyet. Fakat Lenin devleti tercih eder, NEP programı ile Stalin korkunç boyutlara ulaştırır.

Marks ömrünün sonunda diktatörlük kavramını kullanmak istemez ve komün kavramına yönelir. Devlet ve komün ayrımını da yapar fakat fazla geliştiremez. Sonuçta benim düşüncem, bu ayrımın hem tarihte geçerli olduğu tarihsel materyalizm bir sınıf savaşı değil de, savaş da demeyeyim, komün ve devlet ikilemi biçiminde geçmiştir. Bütün tarih bundan ibarettir. Yazılı tarih özellikle. Sümer’de temeli atılmıştır, şu anda Batı’da bunun zirvesini yaşıyoruz. Komün evet; belediye demek komün demektir ama boşaltılmıştır. İşte bugün bizim belediyelere, devlet tarafından kayyım atanır, hiç yok diyen de çıkmıyor karşısına. Bu da içinin boşaltılmış olduğunu gösteriyor. Aslında komün büyük bir toplumsallıktır, klandır, hatta aile bir komündür ama çok zayıflatılmış, içi boşaltılmış, belediyelerin içi boşaltılmış, aşiret kabile kalıntıları var, onun da içi boşaltılmıştır. Çok esef ettiğimiz o Tavşantepe’deki olay kabileyle ilgilidir. O kabilenin marifetiyle içteki o müthiş tecavüz unsuru, küçücük bir kız çocuğuna yönelik eşi görülmemiş bir katliam olarak ifade bulmuştur. Sembolik bir olay ama anlamı çok çarpıcıdır. Bu bir kültürün ifadesidir. Molla Gurani de bir molla ailesi, İstanbul’un fethine katılmış bir Molla Gurani’den geliyor bu Güran ailesi. Molla ailesinin buradaki hazin durumu da ortada. Dolayısıyla bu komünalite çıkışı, bizim bu yeni dönemin özgürlük sosyalizminin ifadesi olacak. Yeni dönemi biraz bunun etrafında tartışıp somutlaştıracağız.

Ahlaki politik toplum kavramı, komün değerlendirmesinin başka bir ifadesidir. Komünün devlet karşısında ifade bulması. Yeni barış döneminin de dili politik olacak. Komünün özgürlüğünü savunacağız. Zaten adı üzerinde; ulus-devletçilik dilini terk ediyoruz, ulus-devletçiliğe dayalı kavramları

terk ediyor, komüne dayalı etik ve politik kavramları esas alıyoruz. Ahlaki politik toplum dedik ama bu özgürleşen komünün adıdır. Etik ve politik bir şeydir, hukuki bile değil. Hukuk var işte, geliştirecektir; belediye kanunu. Yasada ifade bulmasını isteyeceğiz; bir şart ve ilkemiz olacak. Bunun daha bilimsel ifadesi komün özgürlüğüdür. Biz komünalist olacağız bundan sonra. Sınıf kavramı yerine komünü yerleştirmek çok daha çarpıcı, çok daha bilimsel. Belediyeler hala komündür. Bizde de kom var. Ahlak yok mu, etik yok mu, tabi var. Zaten komün yasalardan ziyade etikle yürüyecek bir konudur. Komün, bir de demokrasidir. Demokratik siyaset, politika demektir. Komün isimdir, etik politik sıfattır. Komün etik ve politiktir, biri isim biri sıfattır. Buna Marksizmin en köklü revizyonu diyoruz. Marksizmin sınıf kavramı yerine komünü geçiriyoruz. Kropotkin'in Lenin'e karşı eleştirisi doğrudur. Bakunin'in Marks'a karşı eleştirisi doğrudur. Eksiktir ama doğrudur. Marksizmi bu konuda mutlaka bir eleştiriden geçirmek gerekir. Marks, Bakunin'i anlarsaydı, Lenin de Kropotkin'i anlarsaydı sosyalizmin kaderi kesinlikle başka türlü gelişirdi. Bu sentezi sağlayamadıkları için reel sosyalizm gelişti.

5- Kürt ve Kürdistan gerçekliği

Olgunun karakteri, onun var olma ve var kalma diyalektiği üzerinden şekillenir. Olgu nasıl olmuş, oluşmuştur? Bu sorulara verilecek cevaplar, olgunun varlık-yokluk karakterine dair veriler sunar. Bu çerçeveden bakıldığında Kürt gerçekliği, modernite ile birlikte bitmiş bir gerçeklikti. Kavram olarak da, gerçeklik olarak da Kürt ve Kürdistan, Cumhuriyetle birlikte kırılma uğratıldı ve üstü örtüldü. 'Hayali Kürdistan burada meftundur' gibi ifadelerle bu kırımı sahiplendiler de. Kürdistan'ın diğer parçaları da farklı değildi. Kürt ve Kürdistan adına bir realite kalmamıştı. Modern bir hareket olarak PKK'nin en önemli başarısı bu realiteyi yeniden canlandırmak oldu. PKK Kürt ve Kürdistan gerçekliğinin varlığını hem kanıtladı hem de yenilmez kıldı. Diğer Kürt hareketlerinin böyle bir gücü yoktur. KDP gibi geleneksel, YNK gibi küçük burjuva hareketler kendilerinin varlığına bile kimseyi inandıramadılar. PKK'nin çıkışı olmasaydı, 30 yıl önce hepsi bitmişti.

PKK'nin büyük direnişi Kürt ve Kürdistan varlığı meselesini kalıcı kıldı. Kürt varlığına dair güçlü bir

bilinç geliştirdi. Bunun başarılı olduğunu anlamak için tarihsel, sosyolojik sorgulamalar yapmak gerekiyor. Ben 52 yıl 1 ay 4 gün önce 'Kürdistan Sömürge'dir' diyerek yola çıktım. Bunu dile getirdiğim zaman bayıldım. Bu benim için zor bir keşifti. Ağzıma almaktan bile çekiniyordum. Bir-iki arkadaşına anlattığımda adeta bayıldım. Oradan bugüne geldik. Sözü'n gücünü küçümsemeyin. Söz hakikatle bulduğunda çok etkilidir, yaratıcı, yürütücüdür. Bu söz sadece pratik direnişe yol göstermedi, büyük bir tarih çözümlmesine dönüştü. Ardından neolitik yorumu, kadın özgürlük ideolojisi, sosyalizm yoğunlaşmaları vb. geldi. Bütün bunlar Kürt realitesini açığa çıkarma ve Kürt aydınlanmasını sağlamayı amaçlıyordu. Ve bunu başardık. Bu büyük tarihi yolculuk, sosyolojik analiz ve politik mücadele Kürt ve Kürdistan realitesini kanıtladığı gibi bunu dost düşmana kabul de ettirdi. Bu büyük bir başarıdır. PKK bu başarının adıdır.

Özgürlük çözümü başarılı mı? Hayır. Kürt varlığı kanıtlandı, ideolojik örgütsel bilince kavuştu fakat özgürleşme adımı tıkanma yaşandı. Tıkanmanın gerisinde reel sosyalist ideoloji ve etkileri vardır. Sosyalizm 20. yüzyılda dünyanın pek çok yerinde devlet iktidarını ele geçirdi, dünyanın üçte birine hakim hale geldi. Ama ayakta kalamadı, çöktü. Bu bize de kriz olarak yansıdı. Reel sosyalizm çöktü biz ayakta kaldık ama büyük bir bunalımda yaşadık. Reel sosyalizm teorik açmazlarını aşamadığı ve özgürlük sosyalizmini geliştiremediği için çöktü. İdeolojik bunalımdan çıkmak zordur. Dayandığınız ideolojik argümantasyon çökmüştür. Hangi kavramsal çerçeveye, hangi sosyolojik analize dayanacaksınız? Reel sosyalizm çökmüş, geriye pek bir şey kalmamış, el yordamıyla sosyalizme inancı sürdürürken 'sosyalizmde ısrar insan olmakta ısrardır' gibi bir değerlendirmem olmuştur. Sosyalizme inancımı, bağlılığımı korudum ve bunu bir bilince dönüştürme mücadelesine girdim. Zor, bunalımlı yıllardı. 2000'lere doğru geldiğimizde yeni bir yoğunlaşma ve çözümlene sürecine başladık. Demokratik ulus, sosyalizm üzerine geliştirdiğimiz bu çözümlenelerin stratejik sonuçlarından biridir ve sosyalist perspektife yeni bir soluk olmuştur. Bu hem sosyalist perspektifte hem de PKK için stratejik bir dönüşümdür. Bugün bu dönüşümün sadece adı konulacak, resmiyet

kazanacaktır. 20 yıldır bu dönüşümü sonuca ulaştırmaya çalışıyoruz.

Demokratik ulus çözümü, önümüzdeki sürecin temeli olacaktır. Demokratik modernitenin çözüm perspektifi demokratik ulustur. Buna çağrı metninde Barış ve Demokratik toplum demiştik. İkisi de aynı anlama gelir.

Sözün gücünü küçümsemeyin. Söz hakikatle buluştuğunda çok etkilidir, yaratıcı, yürütücüdür

---

PKK, Kürdistan gerçekliğini açığa çıkarma, varlığını yenilmez düzeye kavuşturma hareketidir. Bundan sonraki adım özgürlüğü gerçekleştirir. Özgür toplum, komünalite temelinde etik-politik doğrultuda şekillenecek varlık bulacaktır. Bu adımı PKK ile gerçekleştirmek pek mümkün gözüküyor. PKK olmasaydı Kürt ve Kürdistan adına geriye ne kalırdı? Latin Amerika'daki İnkalar, Aztekler, Kuzey Amerika'daki Kızılderililer gibi tarihte kalmış bir kültür olurdu.

Yenin inşasında devrimci kültür, demokratik kurumların teşekkülü, demokratik ulus kurumları, inceleme araştırma kurumları, dil kurumları kesin bir rol oynayacak. Bunlar kapitalizmle olmaz. Kürt toplumu anti kapitalist olmalı. Kürtler kendilerini demokratik ulus, eko-ekonomi ve komünalite üzerinden özgürleştirecek, kalıcı bir yaşamı inşa edip kesinleştireceklerdir. Bu da tabii ki inşa ve kendini var etme mücadelesi ile sağlanacaktır. Dışa yönelik, dış baskıya yönelik direniş de başarılıydı. PKK'nin miadını doldurmasının bir nedeni de dışa dönük direniş başarılı olmasıdır. Bundan sonra direniş ve mücadele içe yönelik olacaktır. Önümüzdeki dönem kendini inşa dönemi olacaktır. Bu da Barış ve Demokratik Toplumu gerektirir. Şimdi bir eşikteyiz.

6- PKK ve fesih

90'ların başında, reel sosyalizmin çöküşüyle PKK ideolojik zeminini yitirdi. Zira PKK, reel sosyalist

mücadele perspektifine göre örgütlenmişti. Programı, stratejisi, taktiği vb. reel sosyalist ilkeler üzerinden şekillenmişti. Bu anlamda PKK, 90'larla birlikte ideolojik bunalıma girdi. Fakat bu bunalıma rağmen sosyalizm tandanslı, ulusal kurtuluşçu damarı üzerinden ayakta kaldı. Hareketimizin yeni ve gelişmekte olması ile ulusal kurtuluşa duyulan ihtiyaç ve motivasyon onu ayakta tuttu. Bu doğrultuda devam ettik, ettirdik.

Reel sosyalizmin aşıldığını biliyorduk ama onun yerine ne koyacağımızı bilmiyorduk. Bu nedenle 1990-2000 arası zamanı, ideolojik bakımdan bunalımlı geçirdik. 1998 yılında 'ben böyle bir partiden istifa ediyorum' demiştim. Bunun nedeni partideki ideolojik bunalımı aşamamış olmamızdı. İmralı sürecinde tüm bu sorunları da içeren kapsamlı bir yoğunlaşma sürecine girdik. Bu yoğunlaşmalarımızı beş ciltlik kitapla sonuçlandırdık. Söz gelimi sosyalist mücadele stratejisini vb. yeniden tanımladık. İdeolojik, stratejik yeniden yapılanma için önemli bir külliyat oluşturduk.

PKK'nin içini bayağı eleştireceğiz ve özeleştiriler gelişecek. 50 yıllık mücadele olumlu-olumsuz muazzam bir eleştiri-özeleştirisi süzgecinden geçirilir. Sosyalizmde yaşanan tıkanma geneldir ve bu yönlü kimi arayışlar var. Ama bunalım devam ediyor. Bizim geliştirdiğimiz sosyalizm analizleri, ülke dışında da kimi sosyalist, entelektüel çevrelerde de ilgi görüyor, aydınlatıcı bulunuyor.

Fesih meselesi bizim için yeni bir gündem değil. Devlet katında da böyle bir talebi görünce karşılık verdim. Sorunun çözümü için gerekli ideolojik-politik birikim ve pratik ağırlığa sahip olduğumu belirttim. Nitekim altı aydan bu yana bu sorularla uğraşıyoruz ve bugüne getirdik. Bu konuda fazla açmaya gerek yok. İç eleştiri- özeleştirinin yeniden ve köklü olarak yapılması gerekiyor; hele de fesih kongresi süreci yaşanacaksa. Bu kongre epey bir zamanda alabilir. Sorun tek başına fesih de değildir. Onu, olumlu-olumsuz yönleriyle aylarca tartışmak gerekir. Hemen onun yerine yeni bir şey koymaya gerek yok, yeniden yapılanma, demeye de gerek yok. Çünkü sadece bir yapıdan bahsetmiyoruz. Köklü bir kişilik ve zihniyet dönüşümünden bahsediyoruz. Yeniden yapılanma, en çok böyle mümkün olabilir. Bunun için de herhalde birkaç ay gerekiyor. Sürecin sağlıklı gelişimi ve sonuca

ulaşması için aceleyle getirmemek lazım. Hükümet veya devlet bunu hemen silahsızlanma olarak lanse etmek istiyor. Bunun böyle konulması doğru değil. Doğrusunu biz ortaya koyacağız. Yeni bir dönem; sözümüz, talebimizdir. Ama bu sadece onların istediği gibi olmaz. Bizim bu konuda hem teorik hem politik yürüyüşlerimiz oldukça olgunlaşmış, tecrübe birikimlerimiz oluşmuştur. PKK'nin feshi konusunu değerlendirmede, bu açmazı çözümlenmede ve hatta fesih kongresini gerçekleştirmede zorlanacağımız söylenemez. Dediğim gibi, uzun süredir başlatılmış bir dönüşüm çalışması var.

7- Yeni dönem yeni perspektifler

PKK reel sosyalist ideoloji ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi temelinde örgütlenmiş, mücadele stratejisi ve taktiği buna göre düzenlenmiş bir hareket olarak doğup gelişti. Birleşik Bağımsız Kürdistan hedefi esastı. Bu hedefi sosyalizmin amentüsü olarak kabul etmiştik. Fakat hem reel sosyalizmin çöküşü hem de reel sosyalist perspektifle gelişen ulus-devletlerin yüzüye kaldığı gerçeklikleri çözümleyince, bu modelin sosyalizmle de, ulusun kurtuluşuyla da bir ilişkisinin olmadığını gördük. Bilakis sosyalist perspektifle inşa edilmiş olsa da ulus-devlet kapitalizmine hizmet etmiştir. Ve bu model kapitalist bir modeldir.

Sosyalist ideoloji üzerine yoğunlaşmamızın ve onu demokratize etme girişimimizin nedeni budur. Aslında sosyalizme, demokratik demek de tam oturmuyor. Çünkü sosyalizm zaten demokratik olmalı. Fakat reel sosyalizm devlet iktidarını ele geçirme ve devleti proleterleştirme yani proletarya diktatörlüğü yönelimli olduğu için demokratik özü zayıftır. Demokratik sosyalizm ifadesini bu nedenle kullanma ihtiyacı duyduk.

Ulus-devlet karakteristik olarak iktidarcıdır. İktidarın proletarya veya burjuvazinin elinde olması politik açıdan fark yaratabilir fakat ürettiği egemenlik kültürü bakımından değil. Ayrıca sınıfa karşı sınıf mücadelesi de yanlıştır. Sadece sınıfa dayalı toplumsal bölünmeyi derinleştirir. Sınıfa karşı sınıf savaşımı yerine devlete karşı komün ikilemini ikame ettik. Ulus-devlet sosyalizme terstir, onu yozlaştırır. Bu nedenlerle biz ulus-devlet fikrini de, hedefini de ters yüz ettik. Bunun yerine demokratik ulus dedik.

Bizim yeni dönem perspektifimiz demokratik ulus, eko-ekonomi ve komünalizm temelinde toplumun yeniden inşasıdır. Bu inşanın felsefi temelleri, ideolojik boyutları ve ayrıntılandırılmış toplumsal bünyede vücuda gelmesi için gerekli kavramsal-kuramsal çerçeveyi geliştirme sorumluluğu önümüzde duruyor. Çalışmamızın devamında bütün bu konuları ana ve ara başlıklar altında ele alacağız. Bu bağlamda hem programsal hem de stratejik-taktik çerçevesini belirlemeye çalışacağız.

Barış, karşısında mücadele ettiğin devletle olabilir ancak

Son çağrımız Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı oldu. Bu ilanın Türkiye Cumhuriyeti devletinin icazetiyle yapılması enteresan ve önemlidir. Çünkü barış, karşısında mücadele ettiğin devletle olabilir ancak. Demokratik Toplum bu devletle diyalog içinde inşa edilebilir. Bunun adı demokratik uzlaşma olur.

Hiçkuşkusuz tarafların niyetleri farklı olabilir. Ama atılan adım veya yapılan çağrı öz olarak doğrudur. Tarafların durumu da bunun doğru olduğunu gösteriyor. Benim açımdan kongre çoktan bitmiştir. Ama kadro gücümüz de bunu gündeme alarak resmileştirecektir. Problem çıkacağını sanmıyorum. Daha önemlisi bu geleceğin ideolojik temellerini, pratik programını ve stratejik taktik boyutlarını geliştiriyoruz. Demokratik toplum bu dönemin siyasi programıdır. Devleti hedeflemez. Demokratik toplumun siyaseti, demokratik siyasettir. Komünün kendisi de demokratik komündür. Bunların birbirinden ayrılması doğru olmaz. Komün toplumu demokratiktir. Güncel topluma, demokratik toplum demek gerekir. Demokratik sosyalizm de demokratik toplumculuk anlamına gelir. Devletin nasıl bir tarihi varsa komünün de bir tarihi vardır. Komün konusu hayli dikkatimi çekiyor. Bu önemine binaen uzun uzun irdeleme gücünü göstereceğimizi düşünüyorum. Halkların özgür yaşamı komünle mümkündür. Ulus-devlet nasıl kapitalizm silahı ise halkların kurucu ilkesi ve silahı da komündür. Belediyeler üzerinden de bu komünal toplum örgütlenbilir. Teorik ve pratik olarak bu mümkün. Ancak özenle ve gerçek bir antikapitalist

mücadeleyle mümkündür. Kurucu kadronun kafası karışık, iradesi çarpıtılmışsa bu olmaz.

Bunu önce Türkiye Cumhuriyeti ile başarmayı önemsiyoruz. Mevcut görüşmelerimiz işi bu noktaya taşıdı. Bu önemli bir aşamadır. Bu toplantılarımız bile belki de çözümün yarısıdır. Bundan sonra da özlü ve değerli bir çaba gerektirecek. Başarıya dair inancım ve umudum yüksektir. Bunun başarıya ulaşması sadece Kürt Kürdistan için değil, bölge için de önemli başarılar yol açacaktır. Burada ulaşılacak bir başarı Suriye, İran ve Irak'a da yansıtacaktır. Türkiye Cumhuriyeti için de hem kendisini yenileme, demokrasiyle açlanma hem de bölgede öncülük yapma şansı oluşacaktır.

Süreç karşıtlarının hiçbir değer ifade etmediğini belirtebilirim. Yenik düşeceklerdir. Fakat bunun aşılması da taraflara sorumluluklar yükler. Bu sürecin bölgesel sonuçlarının yanı sıra enternasyonal sonuçları da olacaktır. Bölge konfederalizmi mutlak bir gereklilik olarak ön plana çıkıyor. İsrail- Filistin çatışması, mezhep çatışmaları, ulus-devlet çelişkilerinin panzehiri Demokratik Konfederalizmdir.

Bu çözüm aynı zamanda yeni bir enternasyonal de gerektiriyor. Dostlarla, ertelemeyen bir enternasyonal çalışması başlatmak doğru ve tarihi bir adım olacaktır.

* Abdullah Öcalan tarafından, 25 Nisan'da yazılan ve 5-7 Mayıs tarihleri arasında, yapılan PKK 12. Kongresine sunulan politik rapor çerçeveli perspektif metnidir.

** A. Öcalan tarafından, PKK fesih kongresine sunulan 7 başlıklı çerçeve metninden 1, 2, ve 4. sıradaki başlıklar yazıda tümünden çıkarılmıştır. Ayrıca diğer başlıklarda da bazı bölümler çıkarılmıştır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Barış, Demokrasi ve Bilgelik Toplumunu Üzerine

Veysi Biçen

Türk-Kürt ilişkilerinin yeniden düzenlenmeye çalışıldığı bu tarihsel süreçte güncel siyasetin tartışma konuları olarak öne çıkan temel olgular barış, barışın dili, demokrasi, toplumsal barış ve demokratik toplumun inşası gibi hukuki ve siyasal argümanların Türkiye’de en çok tartışılmaya başlandığı bir dönemi yaşıyoruz. Basit değil tabii, Ortadoğu’nun en köklü ve krizi sorunlarından biri olan Kürt sorununun giderilmeye çalışıldığı bir süreçten geçiyoruz. Bu süreç öyle bir süreç ki, “Barış”tan bile bahsederken önce “Barışın dili”nin konuşulduğu bir hassasiyetin basıncını hissetmeyen kalmamış olmalı. Şüphesiz bu tür süreçler temkinli ve tedarikli olmayı gerektiren süreçlerdir. Diken üzerindeki barışın belki de önce dilini konuşmak en doğrusudur. Hem dil kuralına uymak hem de dilin büyümesine dikkat çekmek bakımından ilkin kelimelerin gücüne başvurmak konunun önemi gereğidir.

Barışın Eylemi Dildir

“İnsanlar eylemlerin değil sözcüklerin güç sahibi olduğu bir dünyada yaşıyorlar” diyen Muriel Barbery’ye göre “nihai yetenek, dile hâkim olmaktır”. Bazen bazı davranışlar sessiz sedasız birçok şeyi anlatırken, bazen de tek bir sözcük “bile” hakikati açıklamaya yetebiliyor. Söz konusu barış olduğunda sözcüklerin anlam değeri daha da artar. Bu anlamda “Barış” her şeyden önce dilde başlar. Barışın eylemi silahtan ziyade dildedir. Savaşın eylemi silah, barışın eylemi ise dildir. Düşüncenin büyümlü sözcükleri dile yansıdığı oranda amaçlanan barışa doğru yol alınır.

Ezberleri bozan sözcükler, barışın dili için vardır; savaşta ise sözcüklerin değeri sınırlıdır, daha çok propaganda, ajitasyon ve örgütlenme aracı olarak işler. Lakin bazen savaşta bu imkân da olmaz. Örneğin Şeyh Bedrettin susarak zafer elde etmeye çalıştı. Çünkü onun direniş koşullarında sözcüklerin bir kıymeti yoktu. Konfüçyüs’ün “kelimeler anlamını yitirirse, insanlar özgürlüğünü yitirir” noktasındaydı. Babek’in koşulları çok farklı değildi; kanını yüzüne sürmekle, yani “sararan yüzünü korkudan arındırmakla” tarihe not düşmeyi başardı. Hallac-ı Mansur ise, hakikatin önünü sadece iki sözcükle ifadelendirip “Enel-Hak” diyerek tarihe not düşmeyi başardı. Daha pek çok bilge insan benzer ekolleri yaşadı. Sözcüklerin gücüne sahiptiler ama koşullar barış koşulları olmadığından, dile yansıyan sözcüklerin büyümlü direnişleriyle sınırlı kaldı. Ama buna rağmen tarihe damga vuran edimleri ve sözcükleriyle var olmayı başardılar. Barış koşullarının oluştuğu savaşlarda ise durum farklıdır. İmkân dahilinde barış koşullarının ortaya çıktığı her savaşta “barışın dili” sözcüklerin gücüne bağlı olarak anlam bulur. Yani maharet dile keramet sözcüklerdedir. Dile hâkim olan keramettir (yani sözcüktür) barışı konuşturan. Bu anlamda Türk-Kürt dostluğunu yeniden inşa sürecine girilirken “barış uğruna” Şeyh Bedrettin gibi susmak gerekiyorsa susulur; Babek gibi yüze kan sürmek gerekiyorsa sürülür; Hallaç gibi de konuşmak gerekiyorsa, iki kelimeyle barışın yolu aydınlatılır, hakikat anlatılır. İhtiyaç duyulan politik dil her ne ise ifadeye kavuşur. Barışın önündeki bazı engeller dil aracılığıyla da aşılmaya çalışılır. Dilin

ve sözcüklerin gücüne, büyüüne ve kerametine inanmak da gerek. “Barış” denilen şey, her şeyden önce “dil”, “yürek” ve “beyin” diyalektiği üzerinden anlam bulur. Şüphesiz barış olgusu, sadece dil ve sözcüklerle de gelebilecek bir şey değil, gereğinden fazla zor bir meziyettir barış. Savaştan, savaşmaktan daha zordur. Lakin barışta giden yolun dilden geçtiğini de unutmamak gerek. Kaldı ki, eğer bugün barışı tartışma fırsatı yakalanmışsa, bunda Abdullah Öcalan’ın dile ve sözcüklere yansıyan düşüncelerinin (paradigmasının) rolü göz ardı edilemez. Yani barış düşüncede başlar, niyette süzülür, dilde ve sözcüklerde uygulamaya geçer.

Barış Tek Kişilik Satranç Sanatıdır

“Satranç” adlı eserinde Stefan Zweig tek kişilik satranç oynamanın ne denli zor bir icraat olduğunu konu edinir. Satrançta hem “kendin olmak” hem “rakibin olmak”tan daha zor bir şey olmasa gerek. Hem kendine karşı hem rakibine karşı oynamak... Aynı oyunda hem “O” hem, “O” olmak...Barış işte bu denli zor bir şeydir! Stefan Zweig’in yaşam ve özgürlük felsefesi inanca bağlı kalmayı öğütler: “Özgürlüğün yolu tüm dünyaya karşı tek başına kalmak bile olsa kendi inancına bağlı kalmaktan geçer...” diyen bir felsefedir onunkisi. Yaşama bakış açısı, dünyayı görme, düşüncüyü algılama ve yoruma kavuşturma felsefesi bu olan Zweig’in(aslında) teklikten nasıl çabaladığını anlatmak isterken, tek kişilik satranç oynamanın ne kadar da zor bir şey olduğunu su sözlerle açıklar:

“Böyle bir ikili düşünme, bilincin tümüyle bölünmesini gerektirir aslında, beyin işlevinin mekanik bir alette olduğu gibi istendiği an açılıp kapanmasını ister; yani satrançta kendine karşı oynamak, kendi gölgenin üstünden atlamak gibi bir çelişkidir.

Evet...Barış, işte böyle bir çelişkinin ta kendisidir. Bu çelişki negatif değil, pozitif çelişkidir. Barış denilen olgu, negatif çelişkileri yutarak pozitif çelişkiye dönüşür. Zordur! Kendi gölgesinin üzerinden atlamayı gerektirecek kadar zordur. Dahası ikili düşünmeyi gerektirirken, bilincin tümüyle bölünmesiyle çoğalır; çoğalırken, bu “çoğalma macerası” (barışın toplumsallaşma evresi) daha da zorluk yaratır. Bu zorluk derinleştikçe de fantastik (olağanüstü) bir hal alır. Bundan, barışın tek taraflı bir şey olduğu sonucuna varılmamalı; tam tersi, ikili düşünme ve

bilincin bölünmesiyle doğal bir ikilem (tarafklar) oluşur. Elbetteki barış fizyolojik ya da yapısal olarak iki taraflı olmak durumundadır. Ama barışın tarafları, yani barışın mimarları son ana kadar da ikili düşünmeyle, bilincini bölerek çoğalmaya çalışırken tüm bu zaman diliminde tek başınadır. Karşısında rakibi olduğu halde yokmuş gibi davranır; barışın tek mimarı sadece kendisiymiş gibi bir sorumlulukla hareket eder. Bu nedenle “Barış”, kutsallığı ve özü itibariyle tek kişilik satranç oynama sanatıdır. Hem doğru hamleler yapma hem de rakibinin yerine oynama veya rakibine hamle yaptıрма sanatıdır. Barışın mimarları satranç tahtasının başında çoğu kez tek başına bulunurlar.

Savaşın eylemi silah, barışın eylemi ise dildir

Ancak oynanan oyunda sanatsal-retorik duruş, rakibinin yerine de hamle yapmak ve rakibini barış masasında (satranç tahtasında) tutmak ve kaybolmasını engellemektir. Dahası rakibini yenmeden sanatını icra etmektir. Bu, barışın gerçek diline ve sözcüklerin gücüne sahip olmak demektir. Barışın mimarlarından barışı arzulayan her bir yurttaş kadar, her bir birey, tek kişilik satranç oynama sanatının birer ferdidir. “Toplumsal Barış” metodolojisinden kasıt, sanatını icra etmek üzere her bir yurttaş tek kişilik satranç oynama oyununa davet etmektir. Zira ilkesi “gönül bağı” olan toplumsal barışın karakteri dostluk düsturuna dayanır. Söz konusu ilkeyi asırlar önce Kürt filozofu (şairi) Melaye Ciziri “Gönül bağıyla birleşenler barışın bahçesinde çiçek açar” anekdot ile dillendirmiştir. Mana itibariyle “çiçek” yaşamı, yaşamın değerini ve doğanın güzelliğini simgeler. “Hayat!” demektir. Barış ise, yaşamın yaşanılmaya olanak sunmasına denir. Barışın olmadığı yerde savaş vardır, savaşın olduğu yerde yaşam yoktur (ya da yaşamın değeri-kalitesi zayıftır). Clara Zetkin “Yaşamın olduğu her yerde savaşmak istiyorum” der. Son derece anlamlı ve değerli bir sözdür. Lakin hangi anlamlar itibariyle söylendiğine vakıf olursa da tersten okumak daha isabetli olabilir. Yani yaşamın olduğu yerde savaşılmaz; savaşın olduğu yere yaşam götürülür demek, daha doğru bir sosyolojik (vicdani etik ölçü) edimi olabilir. Bunun yolu da barışı sağlamaktan geçer. Savaşın olduğu yerde savaşılır, zafer elde edilmeye çalışılır;

dengelenir kırılmaması halinde savaşın olduğu yere “YAŞAM” ancak “BARIŞ” ile götürülebilir. Yaşam ya doğası ya da diyalektik karakteri gereği barışçıldır. Hangi koşullar (çatışmalar) altından geçiyor olursa olsun varacağı nokta barışçıl ya da özgürlük ilkesine varmaktır. Yaşam kendini yenilemek, yeni bir oluşum ve yaşam modelini (dinamiklerini) kurgulamayı (inşa etmeyi) amaçlar. Belki bunun için “Nuh Tufanı” hatırlatması yapılabilir. Fakat aktüel analiz toplumların (çatışan tarafların) ortadan kalkmadığını gösterdiği için ilkesel olarak gönül bağına dayalı barış metodu yaşamın peşine düşer.

Barışın tek taraflı bir şey olduğu sonucuna varılmamalı; tam tersi, ikili düşünme ve bilincin bölünmesiyle doğal bir ikilem oluşur

---

Bugün Türkiye siyasetinde Kürt-Türk dostluğunu ve yeniden kurma arayışları, genel anlamıyla yaşanan duygu kırılmasını gönül bağlarını kurmakla gidermeye çalışmaktır ve bu, yeni bir yaşam arayışıdır; yeni bir yaşama duyulan ihtiyaçtan ileri gelir. Türk-Kürt siyasetinde adı çok konuşulmasa da “Çatışmasızlığa Doğru Barış Süreci” olarak tartışılan bu tarihsel süreçte barış metodu anlamlı, doğru, eşit ve özgür bir yaşamın peşine düşmüştür. Barış sağlanır mı, toplumsal barış çiçek açar mı, bölgenin herc û mercinde halkların süheylî görülür mü, gönüller birleşir mi bilinmez (zira siyasette günlük değişimlere tanık oluyoruz) ama her halükârda, barış gelse de gelmese de hukuk ve demokrasiden ödün verilmemesi gerektiğini anlıyoruz. Abdullah Öcalan’ın temel ilkelerinden olan hukuk ve demokrasi ölçüleri barışa giden yolda, tarlada yetişecek olan her bir meyvenin ve çiçeğin tohumudur. Söz konusu “ilke”, devleti hukukla sınırlandırmaya ve toplumsal barışın dinamiklerini harekete geçirerek devleti demokrasiye duyarlı hale getirmeyi amaçlar. Bu ilkesel perspektif ışığında “Demokratik Toplum” tezini ileri sürerken, dönemin mücadele stratejisinin de bu tezi besleme temelinde olması gerektiğini düşünür. Böyle bir inşanın her şeyden önce toplumsal barışa

katkı sağlayacağını defaatle dillendirir. Bu temelde hukuk ve demokrasiyi politikanın hâkim dili haline getirmek barış sürecinin önemi gereğidir.

Demokrasisiz Barış Olmaz

Demokrasisiz barış olmaz. Demokrasisiz barış, silaha ve zora dayalı mecburi barışlardır. Bu barışlar gönül bağına ve dostluk temelinde dayanmaz. Böylesi barışların toplumsal barışı da sağlanamaz. Gönül bağına ve dostluk temelinde dayanmayan barışlar, toplumsal barış kategorisine de girmez. Toplumsal barış, doğası gereği demokratik bilinci, olgunluğu ve feraseti gerektirir. Bu anlamda, bir barışı toplumsal kılmanın yolu, demokrasiden ve onun ilke ve ölçülerinden geçer.

Nasıl ki barış tek kişilik satranç oynama sanatıysa, aynı şekilde demokrasi de çok kişilik satranç oynama sanatıdır. Oysa satranç ne tek kişilik bir oyundur ne de çok kişilik! Her ikisi de birbirinden zor olan inşa ve mücadele yöntemlerini gerektirir. Dengeyi sağlayan incelik düşünce, ruh ve anlam boyutuyla sanatsal muhtevalıdır. Sanatsal muhteva hem barış metodunu hem de demokrasi olgusunu sınırların dışına çıkararak ilke haline getirir. Sınırları genişleyen bir oluşum dinamiğine varır. Bu yönüyle barış ve demokrasi olguları birbirini içermekle birlikte birbirine çok yakın durur. Ama bu yakınlık, biri olmadan diğeri olmayacakmış gibi bir algıya da neden olur. Bu algı haksız sayılmaz ama biri için geçerli (demokrasi), biri için geçerli olmayan (barış) bir algıdır. Aralarında küçük bir fark bulunur; ince bir fark, gizli özne gibi duran bu fark, barışsız demokrasinin olabileceği (ama) demokrasisiz barışın olamayacağı gerçeğine dayanır. Abdullah Öcalan, “M. Kemal Atatürk cumhuriyeti kurdu ben de cumhuriyeti demokratikleştireceğim” derken bu gerçeği (farkı) anlatmak ister. Dikkat edelim, acaba Türkiye barışını ne zaman yitirdi? Türk-Kürt dostluğu ne zaman yıkıldı? Türkiye’de halklar ne zaman barışsız kaldı, susuz yaşamaya başladı? Cevap herkesin bildiği üzere, Türkiye demokrasiden, demokratik ilkelerden, ölçülerden (dolayısıyla hukuktan da) vazgeçmeye, demokrasi olgusunu terk etmeye başladığı andan itibaren barışını yitirdi. Yani Lozan’dan beri! 1924 Lozan Antlaşması özü itibarıyla “Demokrasisizlik” anlaşmasıydı. Üniterlik sevdası (daha doğrusu tuzağı diyelim) demokrasiyi yuttu. Koca

cumhuriyet demokrasisini yutarak barışını kaybetti. İşte bu nedenle barış gelse de gelmesede “demokrasi” diyoruz. Perikles’in deyimiyle “Demokrasiye değer ver” diyoruz. Hem Türkler için hem Kürtler için ve diğer tüm halklar için elzem olan şey, öncelikli olarak demokrasinin ilke ve ölçülerini inşa etmek, prensiplerini hayata geçirmektir. Demokrasi olmadan barış sağlanamaz. Barışın karakteri demokrasiyi gerektirir.

Demokrasisiz barış, silaha ve zora dayalı mecburi barışlardır

---

Abdullah Öcalan’ın siyasal ve hukuki bir zeminin oluşturulmasına dikkat çekmesi ve buna mukabil TBMM’nin devreye girerek Anayasal güvenceyi sağlaması; bununla birlikte toplumsal barışın sağlanması için Demokratik Toplum İnşasına geçilmesi yönündeki çağruları, barışın doğasını demokratik ilke ve ölçüleri gerektirmesinden kaynaklıdır. Bu anlamda Demokrasi ve Demokratik Toplumun inşası, doğallığında barışın gerçekleşmesine temel teşkil edecek olan kaynaktır.

Demokrasi Sahibi Olmak İrfan Sahibi Olmak Demektir

“Demokrasi”, kavram olarak genelde temsiliyet ve çoklu yönetim meziyetleriyle tanımlansa da fonksiyonel olarak o bir bilinç ve olgunluk melekesidir. Afşar Timuçin, demokrasinin daha çok bir bilinç olayı olduğunu ve onu ancak bilinç düzeyi yetkin insan topluluklarının yaşayabileceğini söyler. Paul Feyerabend ise, demokrasiyi kişisel olgunluk üzerinden tartışarak demokrasinin “olgun insanlardan oluşan bir topluluk “olduğunu tarife eder ve bu tarifesiyle, aslında demokrasiyi kaliteli yaşam ölçüleriyle açıklamaya çalışmış olur. Demokrasinin fonksiyonel (işlevsel) yapısını hem bilinç hem olgunluk üzerinden (ikisi bir arada olmak kaydıyla, ki ikisini de aşan bir durum var) tartışmak akla uygun mantığa yatkın geliyor. “Bilinç” ve “olgunluk” öğeleri, Eşref-i Mahlûkat olarak kabul edilen insanın diyalektik meziyetlerinin varlığı değerler melekesini demokrasi ile buluşturması, demokrasi

daha da anlamlı kılmış ve çağımızın cazibesi haline getirmiştir. Olgunluk “Kamilleşmek” ve “Arifleşmek” demektir. İzan sahibi olmaktır. Kişisel olarak anlayış düzeyi yetkin insanı ifade eder. Bilinç ise “Kemal’e ermek” demektir. İnsanın kişisel olarak bilgi, inanç ve düşünce sistematığının gelişme düzeyini açıklar. Hem bilgi hem inanç boyutuyla erdemleşmiş (başka bir anlamda demlenmiş) düşüncenin bütünselliğini ifade eder. Kamilleşmek kişisel olgunluğa Kamalleşmek düşünsel (zihinsel) olguya karşılık gelir. Her ikisinin bulunduğu ortak nokta ise “irfanlaşmak”tır. Demokrasi de tam da burada aramak gerek. “İrfan” bilmenin, anlamının, algılamının, sezmenin ve kültürlenmenin adıdır. Dahası tüm bilmeleri kültürle harmanlanmasıdır. Başka bir deyişle (sözlükçe) gerçeğe varıştır. Bu anlamda “irfan”, Kâmil ile Kemal’in (olgunluk ve bilinç) bulunduğu mekân ve anların ortak faydalarından oluşan zamandır. Ne kişisel olgunluk demokrasi için tek başına yetiyor ne de bilinç... Her biri birbirinden paha biçilmez değerdedir; lakin buluştukları yerde (İrfan) oluşan anlam derinliği, hakikate en yakın olanıdır. Dolayısıyla demokrasiyi irfan melekesinin zaman ve mekân sınırları içinde aramak daha isabetlidir. Tümüyle özdeş olmasa da mana itibari ile demokratikleşme, irfanlaşma anlamına gelir. Demokrasi sahibi olmak, dolaylı olarak irfan sahibi olmak demektir. İrfan sahibi olmak ise dolaysız olarak demokrasi sahibi olmak demektir. Demokratikleşme, irfanlaşmanın bilinç, kültür, ilke ve ölçülerini içselleştirmektir. Bir anlamda bilgelik sayılır. İrfani meziyet, bilgelik meziyetinden gelir. Buradan bakıldığında, demokratik insan bilge insan da sayılır. Ya da insan ne kadar demokratik ise o kadar bilgedir de denilebilir. Nihayetinde hepsinin kaynağında da ahlak ve politika bulunur.

Demokratik Toplum Bilgelik Toplumudur

Kamilleşen, Kamalleşen = İrfanlaşan insan, demokratik insan olarak politiktir ve ahlaki ölçülere temellenir. Abdullah Öcalan’a göre insan, “yarı yarıya ahlak” demektir. Onun toplum felsefesinde demokrasi, “ahlaki ve politik toplumla orantılıdır”. Demokrasi “ahlaki ve politik toplumun işleyen hali...” olarak görülür. Bir yerde ne kadar demokrasi varsa, ahlaki ve politik değerler o kadar işlevseldir. Toplumsal yaşamda

ne kadar demokrasi, o kadar ahlak ve politika var demektir. Terside geçerlidir; ne kadar ahlak ve politika varsa, o kadar demokrasi, o kadar irfanlaşma, o kadar bilgelik toplumu var demektir. Dolayısıyla “toplumsal hakikatler, kendini azami olarak demokratik toplum halinde açığa vurur. Hakikatlerin bilim, felsefe ve sanat halinde ifadeleri, demokratik toplumla en iyi hallerine kavuşur” (Abdullah Öcalan). Lakin ulus-devlet cenderesi, toplumun ahlaki ve politik özelliğini inkâr ettiği için onun işlevsiz kılmak babında, “ahlak yerine ulusal hukuk denilen güç kurallarını ikame...” ederken “politik toplum yerine ise katı bürokratik iradeyi hâkim kılar” (Abdullah Öcalan). Söz konusu hakimiyetin cenderesinden kurtulmanın yolu da demokrasinin ilke ve ölçülerini işlevsel hale getirmekten geçer. Zira o ilke ve ölçüler, ahlak ve politikanın değer ölçüleridir. Ahlak, bir anlamda demokrasinin ilkesi, politika ise demokrasinin ölçüsüdür. Bu anlamda demokratik toplumun cevheri ahlaki ve politikliktir. Yani demokratik toplumun inşası, ahlaki ve politik toplumun inşası anlamına gelir (bu tür Anlam ve yaşam değerleri tersinden de geçerlidir). Bilgelik de bununla bağlantılıdır. “Eyyüb Sabri” ahlaki ve politik değerlerin demokratik ilke ve ölçülerini içerir. Her tür sosyo-psiko gerilimden arınmış demokratik insan profilini sunar! “Sabır”, bir yönüyle demokratik insan olmanın ölçüsüdür. Bilgelik ve peygamberlik geleneğinin temel yaşam ve değer anlayışıdır sabır. Hazreti Yusuf’un sabır ile Mısır’a varması, onun peygamberlik ölçüsü olmuştur. Kişisel kin ve nefretten arınmış ve toplumsal hakikatin peşine düşmektir onunkisi. Demokrat insan profilini sunar! Yine Abdullah Öcalan’ın tecrit koşullarında yıllara varan yalnızlık serüveni sabra dayalı manevi direnişidir onu bilgelik minderine oturtan. Görüntülü de olsa sabırla vardı Kandile... Sebatla vardı Kobanê’ye, Qamişlo’ya, Beka’ya, Süleymaniye’ye, Hewlêre, Mahabata, Amedê, Roma’ya... Demokratik insan profilini sunar! Bunun ötesinde demokrat insanı ve demokratik toplumu inşa etme kabiliyetine muktedir oldu. Bilgelik ve peygamberlik toplumsal değerlere (hakikatlere) öncülük (liderlik) eden irade demektir. Demokratik toplumun inşası da bu iradeye katılımı gerekli kıldığından, inşa edilen şey, Özü itibarıyla bilgelik toplumdur. Bunun hikmeti de irfanlaşmaktan (kişisel olgunluk ile zihni olgunluğu vardığı inanç ve düşünce sistematığı), yani ilimleşmekten veya

çağımıza uyarlanan ifadesiyle bilimselleşmekten geçer. Bu konuda Abdullah Öcalan, ulus-devlet düzenini inşa eden mimar tanrıları kastederek, ahlaki ve politik toplum ışığındaki bilgelik felsefesini şu sözlerle açıklar: “Ahlaki ve politik toplum, yaşamak için bu tür tanrısallıklara ihtiyaç duymaz. Bilgeliği, teolojiden daha değerli sayar. Hikmet, bilgelik, Teolojiden değil bilimsellikten kaynaklanır. Bir nevi sosyolojidir. Orta Doğu toplumunda bütün teolojik dayatmalara rağmen bilgelik damarları, hep var olagelmıştır. Bilgeliği, felsefe ve sosyolojinin bütünselliği ve yaşamla iç içe hali olarak değerlendirmek gerekir. Sokrates’e kadar bilgelik, temel form iken, daha sonraları geliştirilen ekoller bu geleneği yozlaştırdı. Öğreti ve yaşam kopukluğu oluştu. Bu ise, ahlaki ve politik toplum için darbe oldu. Bilgelik, felsefe olarak devletin hizmetine koşuruldu. Peygamber geleneğinde egemen yan hep bilgelik olmakla birlikte, teolojiye de gittikçe açılım göstermeleri yozlaşmayı beraberinde getirdi.

Dolayısıyla ahlaki ve politik toplumun darbelenmesi ile özünde darbelenen bilgelik oldu. Böylece demokratik toplumun inşası da inşa edilemez hale getirildi. Çünkü demokratik toplumu inşa edecek olan “iradi bilgelik” darbelendi. Binlerce yıldır inşası engellenen toplum, özelde bilgelik, genelde demokratik toplum inşasıdır. Bu düşünce esasından bakıldığında bilgelik toplumu ile demokratik toplumun kriterleri iç içe içedir. Prensip aralarında çok bir fark yoktur. Zira temel argümanları (hakikat değerleri) ahlak ve politikadır. İlke ve ölçüleri pekiştğinde birbirini içerlerler. Toplumsal değerler için bilgelik iradi temsiliyet olduğundan birey bilgelik felsefesini takip eder ve buna göre de katılımını sağlar. Bu saikle inşası gerçekleşen her demokratik toplum felsefesi olarak bilgelik toplumdur. Barış metodolojisini demokratik toplumun inşasını hızlandıracakını ve onu daha da anlamlı/değerli kılacağı açıktır. Lakin barışın gelmemesi ya da gecikmesi halinde de hiç taviz verilmemesi gereken “amaç “demokratik toplumun inşası ve demokratik insan profilini “sabırla”, “sebatla” inşa etmeyi yegâne perspektif olarak görmektedir. Çünkü biliyoruz ki, demokratik toplum inşası her yönüyle bilgelik toplumunun inşasıdır. Yaşamın kurgulayıcı neyse, insanı da ona benzer. Bilgece yaşamın sırrı demokratik toplumun inşasıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Yok Sayılan Kürtlükten Kurucu Aktör Kürtlüğe Yolculuk

Misqal Devrim

Tarihin, hakikat yolculuğunda olağanüstü bir gücü vardır. Çünkü tarih geçmiş bitmiş olaylar yığını değildir. Şimdiyi ve geleceği etkileme gücünü barındırır. Zamanın oluşçuluğu içerisinde toplum inşa edilir. Bu inşa sürecinde kimlerin tarihi yazdığı, tarihin metamorfoza uğratılıp uğratılmadığı, anlamak ve anlaşılacak için mi yazıldığı yoksa anlaşılacak kılınmak ve perdelemek için mi yazıldığı önemini koruyan sorulardır. Hele de konumuz Kürtler ve Kürt sorunu olunca bu sorulara cevap vermeden hakikate yakın bir tarihsel toplum yorumlaması yapılamaz. Zira varlığını kanıtlamak zorunda bırakılan bir halkın güncelde yaşadığı sorunlar tarihsel bağlamından kopuk ele alınamaz. Pozitivist tarih silahşörleri “Kürt sorunu yoktur, terör sorunu vardır” diyerek Kürt-Türk tarihsel ilişkilerini dinamitlemiştir. Kürtler hem mikro tarih hem de makro tarih içerisinde ele alınmak durumundadır. Tarihin belki de ilk etnik kimliğinin, varlığı dahi yok sayılan bir halka dönüştürülmesi kapitalist modernite ve onun başat ideolojisi olan pozitivism ile direk bağlantılıdır, bu durum gözardı edilemez.

Kürt sorunu en az 200 yıllık bir sorundur derken kapitalist modernitenin Ortadoğu’ya müdahalesiyle gelişen süreci kastetmekteyiz. Avrupa’da büyük imparatorluklar kapitalist modernite karşısında yenilgi sürecine girmiş, yerel otonomiler merkezileştirilmeye başlanmıştır. Yeni bir sistem doğmaktadır. Bu yeni sistem kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus-devlet

üçlüsü ile merkezi bir hegemonya kurmaya başlamıştır. Ortadoğu artık hem maddi hem de manevi olarak feth edilmesi gereken bir coğrafyadır. Tarihte ilk defa böylesi bir yenilgiye uğramış, merkezin çevresi haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu çok büyük bir coğrafyaya yayılmış olduğu halde gerileme, süreci içerisinde. Kendisini ayakta tutacak ideolojiler üretmediği gibi para karşısında da verimli bir ekonomik modele sahip değildir. Dağılmayı geciktirme arayışı içerisinde. Krizden çıkışın yolunu kapitalist modernitenin üç mahşer atısına binmekte görür. Modernizasyon dönemi, tanzimat fermanı, kanuni esasının yazılması, birinci ve ikinci meşrutiyet süreçleri kapitalist moderniteye eklenme tercihiyle ilgilidir.

Kürt-Osmanlı İlişkileri ve İsyanlar

Kürtlerin 1500’lerden 1800’lere kadar Osmanlı imparatorluğuyla ciddi sorunları yoktur. İlişkiler bir statü çerçevesindedir. Avrupa’da gelişen ulus-devlet ideolojisiyle birlikte bu ilişkiler zedelenmeye başlamıştır. Osmanlı’da modernleşme arayışlarının sonucunda gelişen merkezileşme, Kürt Beyliklerinin statülerini ve yetkilerini daraltmaya götürmüştür. Bu merkezileşmeye karşı Kürt Beylikleri varlıklarını korumaya dönük bir direniş sürecine girmiştir. 1800’lerin başından itibaren Kürtlerin statülerini koruma istemi bir isyan dalgasına dönüşmüştür. Bu isyanlar dönemin konjonktürel yapısını okuyamama,

mahalli kalma, isyan önderlerinin ideolojik ve siyasal perspektifteki yetersizlikleri, ulusal bilincin zayıflığı, ailevi çıkarların önde olması gibi nedenlerle başarıya ulaşamamıştır.

Osmanlı imparatorluğu bu isyanları sadece fiziki olarak bastırmakla kalmamış belki de ondan daha ağır sonuçları olan uygulamalarla Kürt ulusal bilincinin sağlıklı doğuş yapmasına engel olmuştur. Burada özellikle karşımıza Hamidiye alayları ve Aşiret Mektepleri çıkmaktadır. Konumuz bağlamında Hamidiye alaylarını ve aşiret mekteplerini incelemek ön açıcı olabilir.

Tarihin, hakikat yolculuğunda olağanüstü bir gücü vardır

Sultan 2. Abdülhamit 1891'de Rus kazak milislerinden esinlenerek Hamidiye Alaylarını oluşturmuştur. Kuruluş felsefesi Osmanlı İmparatorluğu'na karşı olası Kürt isyanlarını Kürtler eliyle bastırmaya dayanır. Burada Kürtler bir devlet politikası olarak 'kendileri için yararlı' ve 'devletin bekası için tehlikeli' olanlar şeklinde ikiye ayrılır. Kürtler birbirlerine karşı çatıştırılır. Kürtlerin dönem koşullarına uyarlanarak kendi ulusal çıkarları için bir araya gelmeleri, ulusal bilinç geliştirmeleri engellenmiş olur. 'Devletli Kürde' kendi halkının celladı olma karşılığında her türlü olanak sunulur. Hamidiye alayları, Abdullah Öcalan'ın PKK'nin 12. kongresine sunduğu politik raporda yaptığı Judenrat belirlemesini tüm çıplaklığıyla analiz edebileceğimiz bir örnektir. Hamidiye alaylarının olumsuz etkileriyle ve işbirlikçi kalıntılarıyla hem cumhuriyetin kuruluş aşamasında hem de Kürt özgürlük hareketine karşı geliştirilen koruculuk sisteminde tekrardan karşılaşacağız.

Aşiret Mektepleri de yine 2. Abdülhamit döneminde kurulur. 12-16 yaşları arasındaki erkek çocukları okula alınır. İçlerinde Kürt, Arap, Arnavut ileri gelenlerinin çocukları vardır. Bu mektep aracılığıyla aşiretler kontrol altında tutulmaya çalışılır. Öğrenciler olası bir isyan durumunda rehine gibidir. Yine bu gençler ilerisi için hazırlanır. İstanbul'a yani devletine sadık bir kuşak

yetiştirilmesi hedeflenir. Temel amaç bu gençlerin Osmanlı devletine ve hilafet makamına bağlılıklarının geliştirilerek Avrupada gelişen milliyetçiliğin etkisinin azaltılmasıdır. İslami şuur ile gelişen Osmanlı birliği imparatorluğun o dönem için ideolojik hedefidir. Gençler de bu hedef doğrultusunda yetiştirilir. Denilebilir ki dönemin Kürt burjuva aydınları devletin fideleğinde ilk şekillenmelerini alırlar. Bu şekilleniş Kürtlerin hem Birinci Dünya Savaşı'na hem de akabinde gelişecek Kurtuluş Savaşına katılım pozisyonlarını etkilemiştir.

1. Dünya Savaşı ve Kürtlerin Konumu

Birinci Dünya Savaşı en genel haliyle kapitalist modernite güçlerinin kendi aralarındaki hakimiyet savaşıdır. Ticaret yolları üzerinde hakimiyet kurma, sömürge alanlarını genişletme savaşın esas sebepleridir. Hasta adam olarak tanımlanan Osmanlı İmparatorluğu, yaklaşık yüzyıl boyunca parçalanmamış haliyle daha faydalı iken 1900'ler sonrası parçalanması sistemin çıkarı gereğidir. Sonuç itibari ile Osmanlı devleti birinci Dünya Savaşı'na girmiş, savaşta yenilmiş, daha savaş bitmeden toprakları itilaf devletleri arasında paylaşım anlaşmalarına konu olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu ulus-devlet Leviathan'ı tarafından bir daha hegemonya peşine düşmeyecek şekilde parçalara ayrılmıştır. Sadece Araplar 22 ulus-devlet olarak tarih sahnesine çıkacaktır. Ortadoğu yeniden dizayn edilirken Kürtlerin pozisyonu, istemleri, hegemonik sistemin onları nasıl konumlandırmak istediği gibi konular üzerinde önemle durmamızı gerektirir.

Öncelikle Kürtler yenilgiye uğramış bir isyan dalgasının sonunda yorgun ve parçalı, temel toplumsal formları olan aşiretçiliğin, toprak reformlarının da etkisiyle iyice zayıfladığı bir dönemi yaşıyorlardı. Yine özellikle Hamidiye alaylarının Kürt toplumsallığı üzerinde ciddi etkileri olmuştu. Aşiretler birbirine karşı güvensizlik içerisindeydi. Devletle iş tutmak bir konfor alanı yaratırken en küçük kıpırdanış bizzat Hamidiye alayları tarafından bastırılıyor, devlete ise kendi çıkarları doğrultusunda arabulucu rolü veriliyordu. Bir nevi yağmurdan kaçarken doluya tutulma hali de diyebiliriz bu duruma. Dünyayı etkileyen milliyetçilik dalgası Kürtler arasında cılız da olsa baş göstermiştir. Fakat burda trajik olan gelişen

Kürt milliyetçiliğinin de Kürt üst tabakası arasında gelişmesiydi. Zira Kürdistan gerçekliğinde Kürt üst tabakası devlet ile bağlarını kesen, kendi halkının ulusal çıkarlarını düşünerek gelişen bir sosyal tabaka değildir. Aksine Kürt üst tabakası tarihsel olarak devletli kesim ile ontolojik bir bağa sahiptir. Devlet ile işbirliğine girildikçe üst tabaka haline gelinmiştir. Dolayısıyla 19. Yüzyılın sonlarında boy vermeye başlayan Kürt milliyetçiliği kendi özgün halk gerçekliği içerisinde değil bizzat imparatorluğun nüveleri içinde şekillenmiştir. Dolayısıyla dünyanın diğer bölgelerinde gerçekleşen haliyle ulusal bağımsızlığın temel talep haline geldiği bir milliyetçilikten söz edemeyiz. Elbet de burada ulus-devletin tam bağımsızlık safatasına sarıldığını fakat durumun tersi olduğu gerçeğini göz ardı etmiyoruz. Lakin vurgulamak istediğim husus gelişen Kürt milliyetçiliğinin Kürt üst tabakası içerisinde gelişmesi, bu tabakanın da devletle ontolojik ilişkisinden kaynaklı kopuş gibi istemleri taşımadığına dönüktür. Bu kesimler büyük çoğunlukla aşiret mektepleri içerisinde milliyetçilik ideoloji ile tanıştılar ve ama milliyetçiliklerinin çerçevesini de Osmanlılık üzerinden şekillendirdiler. Yine Kürt toplumu içerisinde çok büyük oranda İslamiyet ulusal kimliğin önünde duruyor, müslüman olmak ulus olmaktan daha önemli görülüyordu. Özcesi yekpare bir Kürt gerçekliği ve ulusal bilinçten, ortak bir strateji temelinde hareket eden bir halk gerçekliğinden bahsedemeyiz. Dolayısıyla birinci dünya savaşına katılım gayrimüslimlere karşı ortak bir savaş yürütme, savaş sonrasında ise Kürt aşiretlerinin eski pozisyonlarına kavuşma arayışı temelinde olmuştur. Dönem boyunca Araplar dahil isyan eden birçok müslüman halk vardır, ama Kürtler kopuşu değil Osmanlı tarafından kabul edilmeyi, eski statülerine kavuşmayı talep etmişlerdi.

Daha Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngilizler ve Fransızlar arasında imzalanan Sykes-Picot anlaşmasıyla (1916) Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları bu iki ülke arasında paylaşılmıştır. Gizli bir şekilde yürütülen anlaşma Ekim Devrimi'nden sonra Sovyetler tarafından deşifre edilmiştir. Bu anlaşmaya göre Kürdistan, Fransızların denetimine geçecek, İngilizler ise ağırlıkta bugünkü İsrail, Filistin, Ürdün ve Güney Irak'ı kapsayan bölgeleri hakimiyetine alacaktı. Bu anlaşma günümüzdeki Ortadoğu sınırlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Ortadoğu kırmızı ve mavi alanlar

olarak iki ülkenin arasında paylaştırılmıştır. Anlaşma her ne kadar öngörüldüğü gibi pratikleştirilememişse de Ortadoğu'nun siyasi sınırlarını etkilemiş birçok etnik ve bölgesel çatışmaya temel oluşturmuştur. Sonuç itibari ile artık o ulus-devletleri bölünmüş bir Ortadoğu haritası temel hedeftir. Konumuz açısından bizi ilgilendiren 12. Madde şöyledir: "Bugünkü Osmanlı İmparatorluğundaki Türk kesimlerine güvenli bir egemenlik tanınmalı, Türk yönetimindeki öbür uluslara da her türlü kuşkudan uzak yaşam güvenliğiyle özerk gelişmeleri için tam bir özgürlük sağlanmalıdır..." Bu madde eski Osmanlı topraklarında yaşayan Kürtler için özerklik ya da bağımsızlık mücadelesinde esin kaynağı olmuştur.

Anlaşma deşifre olduktan sonra Kürtler arasında da fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Küçük bir kesim anlaşmayı olumlu bulurken, Kürt toplumu içinde etkili dini otoriteler Müslüman kardeşliği fikriyatıyla Osmanlı'nın yanında yer almayı tercih etmiştir. Yine dönemin Kürt aydın ve milliyetçi tabakası da ağırlıklı olarak Osmanlı imparatorluğunun yanında yer almıştır. Savaşa katılımları da bu temelde devam etmiştir.

1914'te başlayan savaş 1918'de itilaf devletlerinin kazanması ile sonlanmıştır. İtilaf ve ittifak devletleri arasında ateşkes anlaşmaları imzalanmıştır. Osmanlı devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Mütarekesi ile savaştan çekilmiştir. Bu anlaşmanın "İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkına sahip olacaktır" biçimindeki 7.maddesi ile "Vilayet-i Sitte (altı vilayet) adı verilen yerlerde (Erzurum, Van, Harput, Bitlis, Sivas, Diyarbakır) bir karışıklık olursa, vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını itilaf devletleri haiz bulunacaktır." biçimindeki 24.maddesi, İngilizlere işgal alanı açacak ve yine Kürdistan'ı sürekli bir karmaşaya itecektir. Musul'un işgali de bu maddelere dayandırılarak gerçekleştirilecektir.

Kurtuluş Savaşı Sürecinde Kürtler

Ateşkesin akabinde barış görüşmeleri başlamıştır. Mondros Ateşkes Antlaşmasını ve Osmanlı topraklarının işgalini kabul etmeyen Mustafa Kemal ve çevresi 1919'da Kurtuluş savaşını başlatmıştır.

Abdullah Öcalan bu süreci “Anadolu ulusçuluğu Mustafa Kemal önderliğinde kurtuluş hareketi olarak hayat buldu. Bunda gerçeklik payı vardır. Başlangıçta hegemonik güçlere karşı bir isyanı temel alıyordu. Kürtlerin ve Yahudi unsurların bu hareket içinde kurucu rolleri vardı. Kürt eşref ve toprak sahipleri ile Yahudi sermayedar ve elit kadrolar Türk bürokratik milliyetçi unsurlarla ittifak yaptılar. Hristiyanlar bu ittifakın dışında kalıp, çoğunlukla hedefi konumundaydılar. Bu ittifak İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kuruluş aşamasına dayanır; Birinci Dünya Savaşı’nda uygulanır. Ulusal kurtuluş savaşında (1919-1920) daraltılarak devam ettirilir. Bazı kuşukları olsa da, Kürt aydınları ve eşrafi çoğunluk itibari ile bu İttifakı destekler. Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TBMM’nin ilk bileşimi bu ittifakı açıkça yansıtır. 10 Mart 1922 tarihli Kürt Reformu Kanunu ile bu ittifak pekiştirilir.”

Birinci; Ateşkes antlaşmalarından sonra ittifak devletleri ile yapılacak barış antlaşmalarının zemini 18 Ocak 1919’da Paris’te yapılan bir konferansta gerçekleştirildi. Bir nevi ön taslak metinler oluşturuldu. Paris konferansında yenilen bir çok devlet için çerçeve metinler oluşturulsa da Osmanlı’nın paylaşımı muğlak kaldı, çünkü Osmanlı stratejik bir coğrafyayı kapsıyordu ve paylaşımı üzerinde ciddi çıkar çatışmaları vardı. Bu konferans Ermenistan, Kürdistan, Suriye, Filistin, Arabistan gibi yeni ulus-devletler öngörüyordu. Serhat bölgesi büyük çoğunlukla kurulacak Ermenistan’ın içerisinde düşünülüyordu. Kürdistan ise parçalı, sınırları daraltılmış bir ölçekte hedefleniyordu. Özellikle İngilizler Musul vilayetinin denetimini istiyordu. Dolayısıyla İngilizler Kürt taleplerinin kendi denetimleri dışında gelişmesini istemiyordu. Bu konferansta Kürdistan’a dair söylemler gelişse de sınırlarından tutalım statüsüne kadar her konu muğlak bırakılmıştır. Fakat Ermenistan gündemi çok yoğunudur. Kürdistan’ın parçalanarak Ermenistan’a dahil edilme tartışmaları Kürtleri son derece rahatsız ediyor ve onları Mustafa Kemal etrafında gelişen Kurtuluş Savaşı blokuna yakınlştırıyordu. Zaten aynı dönemler içerisinde Anadolu ve Kürdistan’da bir işgal süreci de başlatılmıştır. Buna karşı Mustafa Kemal de Samsun’a çıkmış, kurtuluş savaşını başlatmıştır. Mustafa Kemal stratejik, dönem koşulları itibari ile rasyonel bir çerçevede yaklaşmış, Kürtleri yeni sürecin

aktörü haline getirmeye çalışmıştır. Bunu Amasya protokollerinden, Erzurum ve Sivas kongrelerinden anlayabiliriz. 23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum’da bir kongre toplanmıştır. Bu kongreye katılan delegelerin 32’si Kürttür. Kurulacak yeni meclisin bazı üyeleri burada belirlenmiştir. “Doğu bölgesinde yaşayan unsurlar (Kürtler), birbirlerine karşı saygı ve fedakarlık duygularıyla dolu, ırksal durumlarına ve toplumsal ile coğrafi haklarına saygılı öz kardeşirler..”

İkincisi; Mustafa Kemal Kürtlerin kurulması planlanan Ermenistan projesi karşısındaki korkularını görür, bu kaygılar üzerinden ortak vatan vurgusu yaparak Kürtleri saflarına dahil etmeye çalışır. Bu kongrenin ardından da Kürt ileri gelenlerine mektuplar yazarak onları dönem politikalarına ikna etmeye, olası bağımsızlık eğilimlerini bertaraf etmeye çalışmıştır. Tüm vurgular Türk ve Kürt birliğine ve ortak vatana dairdir. 4-11 Eylül 1919 tarihinde ise Sivas kongresi gerçekleştirilir. Bu kongrede Misak-ı Milli kararları için tartışmalar yürütülür. Ortak vatanın sınırları vurgulanır. Bildirgenin birinci maddesi: “1- Antlaşmanın (Mondros) imzalandığı 30 Ekim 1918 günündeki sınırlarımız içinde kalan ve her yerde ezici çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı ülkesinin parçaları birbirlerinden ve Osmanlı bütünlüğünden hiçbir nedenle koparılamaz bir bütün oluşturur. Bu parçalarda yaşayan bütün Müslümanlar; birbirlerine karşı, karşılıklı saygı ve özveri duygularıyla dolu, etnik ve sosyal haklarıyla, buldukları yöre koşullarına bütünüyle bağlı öz kardeşirler..” şeklindedir. Sivas Kongresinde Misak-i Milli kararlaşması yaşanmış, “milli sınırlar içinde vatan bölünmez bir bütündür, parçalanamaz” kararına gidilmiştir. Şu hususu vurgulamak gerekir, milli sınırlar içinde bölünmez bir bütünlük taşıyan vatan tabiri, Türk ve Kürtlerin ortak vatanıdır. En azından Kürtler buna ikna edilmeye çalışılır. Bu ikna sürecini 22 Ekim 1919’da Mustafa Kemal hükümeti ve İstanbul hükümeti arasında imzalanan Amasya Protokolü metninden de okuyabiliriz. Protokolün birinci maddesi şöyledir: “Beyannamenin (Sivas Kongresi sonuç bildirisi) 1.maddesinde Osmanlı Devleti’nin düşünülen ve kabul edilen sınırının Türk ve Kürtlerin oturduğu araziye kapsadığı ve Kürtlerin Osmanlı toplumundan ayrılmasının imkansızlığı izah edildikten sonra bu sınırın en asgari bir talep

olarak kabul edilmesinin temini lüzumu müştereken kabul edildi. Bununla birlikte Kürtlerin gelişme serbestliğini sağlayacak şekilde ırk hukuku ve sosyal haklar bakımından daha iyi duruma getirilmelerine izin verilmesine ve yabancılar tarafından Kürtlerin bağımsızlığını gerçekleştirme amacını güder gibi görünerek yapılmakta olunan karıştırcılığın önüne geçmek için bu hususun şimdiden Kürtlerce bilinmesi hususu uygun görüldü...

Üçüncüsü; Özetle Mustafa Kemal Kürtlerin farklı eğilimler içinde bulunmaması için kurulacak yeni devletin asli bir unsuru olacakları yönünde Kürtlere beyanat veriyordu, bunun açıkça beyan edilmesinin önemli olacağını düşünüyordu.

Türklüğün yaşaması için Kürtlüğün yok edilmesi gerektiği resmi bir devlet politikası haline getirilmiştir

---

Kurtuluş mücadelesi devam ederken bir yandan da İstanbul hükümeti ve itilaf devletleri arasında barış görüşmeleri yürütülüyordu. Belki de Mustafa Kemal'in Kürtleri yanında tutma isteminde bu görüşmeler başat etkiydi. 10 Ağustos 1920'de İstanbul hükümeti ve itilaf devletleri arasında Sevr Antlaşması gerçekleştirildi. Anlaşmanın esasi Osmanlı'nın paylaşılmasıydı. Bu anlaşmada Van, Erzurum, Bitlis ve Trabzon illerinin bulunduğu coğrafyada Ermenistan devletinin kurulması, Suriye'nin Fransa himayesine, Irak'ın İngiltere'ye bırakılması kararlaştırılmıştır. Kürtler için de bir madde eklenmiştir. Kürtlere dair 64. madde şöyledir: "İşbu anlaşmanın yürürlüğe konulduğundan bir yıl sonra 62. maddede belirtilen bölgelerdeki (Fırat'ın doğusundan, ilerde saptanacak Ermenistan'ın sınırının güneyinde... Suriye ve Irak ile Türkiye sınırının kuzeyinde Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgedeki) Kürtler bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Kongresi'ne başvurulursa ve konseyde bu nüfusun bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varırsa ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse Türkiye bu tavsiyeye uymaya ve bu bölgeler üzerinde

bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeyi şimdiden yükümlenir." Sevr günümüzde bile hem Kürt halkının hem Türk halkının yoğunca tartıştığı bir antlaşmadır. Türkler açısından Kürtlerin her an bağımsız bir devlet kuracağı paranoyasına, Kürtler açısından ise vaat edilen bir devlet olmakla birlikte tarihsel coğrafyası parçalanmış, küçük bir toprak parçasına sıkıştırılmış, gerçekleştirip gerçekleştirilemeyeceği belirsiz bir antlaşmadır. Fakat Kürtler içinde tartışmaları yol açmıştır. Kürtlerin bağımsızlık hakkını tanıyor gibi görünse de bu bağımsızlık birçok engelle tabi tutulmuştur. Deyim yerindeyse Kürtlerin çıkarlarını düşünmekten ziyade İngilizlerin de Kürtleri elinde tutma politikasının bir ürünüdür. Mantık aynı mantıktır; Kürtler ve Kürdistan coğrafyası dönem için stratejik bir öneme sahiptir ve herkes Kürtleri yanında tutmak istemektedir. İki tarafta da vaatlerde bulunmuştur. İki tarafın da vaatlerinin pratik bir karşılığı olmamıştır. İngilizler bir yanıla Kürtleri oyalarken bir yanıla da Kürtler aracılığıyla Türkleri kendi istediği noktaya getirmeye çalışmaktadır. Yeni hükümet Sevr anlaşmasını kabul etmemiş, Kürtlerin Ermenistan korkusu pekiştirilmiş, hatta Sevr Antlaşması imzalanırken Kürtler tarafından telgraflar çekilmiş, anlaşmanın kendileri açısından hükümsüz olduğu bildirilmiştir. 1921 anayasası bu yoğun tartışmaların olduğu bir süreçte ilan edilmiştir. Kürt vurgusu yapılmadan Adem'i merkezîyetçilik, Yerel özerklik hakkı anayasal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Pratik politika yürütülürken vatanın, Meclisin ve anayasanın Türk ve Kürt ortaklığına dayandığı sıkça propaganda edilmiştir. Bu dönemler açısından samimiyet sorgulama ve tartışmalarından ziyade, kimin daha rasyonel politika ürettiği tartışması kanımca doğru olandır. Mustafa Kemal konjonktür itibari ile gerçekçi bir politika yürütmüş, Kürtler buna inanmıştır. Fakat Kürtler kendileri açısından pozisyonlarını kullanabilecekleri kadar stratejik bir yaklaşım belirleyememiş, taleplerini somutlaştıramamış, bunun için gerekli fikri ve pratik politikaları üretememiştir. Bu dönemler çok detaylı incelemeyi gerektirir. Sayısız konuşma ve resmi belgede izini sürebileceğimiz veriler vardır. Fakat esas meramımız Lozan sürecinin anlaşılması için bir arka plan sunmaktır.

20 Kasım 1922'de Lozan Barış Konferansı başlamıştır. Heyetin öncülüğünü İsmet İnönü yapmaktadır.

Heyetin içinde Kürt olarak yalnızca Zülfü zade Zülfü yer almaktadır. Ama Kürtler adına bir Kürt temsilci olarak değil. Lozan iki oturum biçiminde gerçekleşmiştir. İlk görüşmelerden sonuç alamayınca ertelenmiş, birkaç ay sonra görüşmelere tekrar başlanmıştır. Konferansın esas gündemi Musul sorunu, kapitülasyonların kaldırılması ve Boğazlar sorunudur. Konumuz açısından Musul sorununa eğileceğiz. İngilizler İnönü heyetini sıkıştırmak için bolca Kürtlerden ve haklarından söz etmektedir. İnönü ise her değerlendirmesinde Kürtlerin Türklerle bir olduğunu, iki halkı temsilen Lozan'da bulunduğunu belirtir.

Kürt varlığı kimsenin inkar edemeyeceği bir düzeye gelmiş ve Kürtler Ortadoğu'da belirleyici bir aktöre dönüşmüştür

Mustafa Kemal de Lozan'da görüşmeler devam ederken (16-17 ocak) İzmit'te bir basın toplantısı yapar. Kürtlere bölgesel özerklik verileceğini dillendirir. Bu konferanstan bir alıntı ile devam edelim: "Ayrıca "Kürt sorunu; bizim yani Türklerin çıkarına da kesinlikle söz konusu olamaz. Çünkü bildiğiniz gibi bizim milli sınırlarımız içinde bulunan Kürt unsurlar, öylesine yerleşmişlerdir ki, pek sınırlı yerlerde yoğun durumdadırlar. Fakat yoğunluklarını kaybede kaybede ve Türk unsurların içine gire gire, öyle bir sınır çizmek istesek, Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek gerekir... Dolayısıyla başlı başına bir Kürtlük düşünmektense, bizim Anayasa gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır... (Kürtler) İfade edilmedikleri zaman, bundan kendilerine ait sorun çıkarmaları daima beklenir... Musul bizim için çok önemlidir. Birincisi, Musul'da sınırsız servet oluşturan petrol kaynakları vardır... İkincisi, onun kadar önemli olan Kürtlük sorunudur..."

Dördüncüsü; Lozan'da devam eden görüşmeler TBMM içerisinde de şiddetli tartışmalara yol açar. Özellikle Ali Şükrü bey öncülüğünde Musul konusunda heyete karşı sert bir muhalefet yürütülür. Musul'un İngilizlere

birakılması Kürtler için Kürdistan'ın can damarından vurulması anlamına gelir. Misak-ı milli sınırları içerisinde yer alan Musul'un İngilizlere bırakılması ortak vatan, Kürt-Türk birlikteliği, kurucu unsur gibi söylemlerin turnusol kağıdı gibidir. İngilizler Musul konusunda son derece ısrarcıdır. Mustafa Kemal bir yandan Musul'u vermek istemezken öte yandan olanı da kaybetme korkusunu yaşamaktadır. Sonuç itibari ile Musul Sorunu Lozan'da çözüme kavuşturulamaz, dokuz ay sonra Milletler Cemiyeti'nin gözetiminde yürütülecek tartışmalara bırakılır. Suriye sınırı ise Ankara anlaşması (1921) baz alınacak şekilde karara bağlanır. Böylece Kürdistan'ın parçalanması resmi bir anlaşmaya bağlanmış olur. Kürtler adına bir hak ya da Kürtlerin adının geçtiği hiçbir madde Lozan anlaşmasında yer almaz. Bununla birlikte anlaşmanın 39. maddesi: "... Türkiye vatandaşlarından hiçbirinin gerek özel ya da ticari ilişkilerde, gerek din, basın veya her türlü yayın hususunda ve gerek genel toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir kayıt konmayacaktır. Resmi dil mevcut olmakla birlikte, Türkçeden başka bir dil konuşan Türk vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için uygun kolaylıklar gösterilecektir."

Beşincisi; Lozan antlaşması Kürt tarihi açısından bir hezimet ve soykırım belgesi olduğu halde Lozan sonrası gelişen süreç Lozan'ın da gerisindedir. Zira Türkçe dışında başka dillerinde kullanılabileceği Lozan maddeleri içerisinde yer alır ama sonrasında yürütülen politikalar, Kürt kimliği ve dilinin üzerinde yaşanan baskı Lozan'ı da aratır cinstendir. Her haliyle Lozan, Kürt iradesi olmadan Kürtlerin kaderinin belirlendiği bir konferans olmuştur. Lozan ile birlikte Kürtler vatansız bırakılmış, kimliği yok sayılmış, yüz yılı aşan inkar sürecine başlangıç yapılmıştır. Türklüğün yaşaması için Kürtlüğün yok edilmesi gerektiği resmi bir devlet politikası haline getirilmiştir. Devlet Lozan'a kadarki Kürt-Türk kardeşliği, ortak vatan politikasında yüzde yüz makas değiştirmiştir. Denilebilir ki Kürtlerde bir güven kırılması yaşanmış, o güne kadar kendisini de devletin sahibi gören Kürtten, devletin ötekileştirdiği Kürde geçiş süreçleri yaşanmaya başlanmıştır. Kürtlerde ciddi tepkiler gelişmiştir. Şex Sait isyanı provoke edilmiş, isyan gerekçe gösterilerek, Musul 1926'da imzalanan Ankara antlaşması ile İngiltere'ye bırakılmıştır.

1919'dan Lozan anlaşmasına kadar İngiltere tarafından bölgede bir Ermenistan ve Kürdistan kurma stratejisi varken İngiltere yine kendi çıkarları gereği bu stratejiden vazgeçerek kurulacak yeni Türk devletine yatırım yapmaya başlamıştır. Başlangıçta kendisine bağlı bir Kürdistan ve Ermenistan ile Sovyetler devrimine karşı bir baraj oluşturmayı, üzerinde hakimiyet kurmayı hedeflemiştir. Fakat özellikle Ermenilerin bölgede zayıf olmaları, Kürtlerin Kürt coğrafyası dahil edilerek kurulacak bir Ermenistan devletine karşı oluşları, Kürtlerin büyük bir kısmının ortak vatan söyleminin etkisiyle Ankara Hükümeti'nin yanında yer almaları, Kürtlerin ulusal bir birliği yakalayamamış olmaları ve dönem itibari ile ortak hareket etme potansiyellerinin zayıflığından kaynaklı İngiltere bu stratejisinden vazgeçmiştir. Egemen güçlerin çıkarları öylesine kirlidir ki dost ve düşman kavramı sürekli yer değiştirebilir. Lozan sürecine kadar kendisini Kürtlerin dostu olarak gören İngiltere makas değiştirerek Kürtlerin yokluğu üzerinden kurulan TC devletine onay vermiştir. Onay vermekle de kalmamış kendi çıkarları için yeni devleti her yönüyle desteklemiş, şekillendirmiş, çıkarlarını yeni devlet üzerindeki denetimiyle garantiye almıştır. TC'yi Sovyet devriminin yayılması önünde bir baraj olarak dizayn etmiş, uzun vadeli politik bir araç olarak kurgulamıştır. Özetle Sevr'de Ermenistan ve Kürdistan'a atfedilen tampon rol, Lozan'da TC'ye biçilmiştir. Küçük bir sınıra hapsedilmiş, ulus-devletleşmiş, kapitalist modernitenin bölgedeki çıkarlarına hizmet edecek bir TC devleti İngilizlerin çıkarıdır. Resmi söylemin aksine TC devletinin kurgulanışı İngiltere'ye rağmen değil İngiltere'nin eliyle gerçekleşmiştir. Lozanla birlikte İngilizlerin böl-parçala-yönet politikası Ortadoğu'yu din, inanç, kültür ve etnisite mezarlığına çevirmiş, Ortadoğu boğaz boğaza çatışan kanlı bir coğrafyaya dönüştürülmüştür. Yirmi iki ulus-devlete bölünmüş Arap gerçekliğini, varlığı yok sayılan ve dört parçaya bölünmüş Kürt trajedisini bu politikalarla bağımsız ele alamayız.

Lozan sonrası gelişmelerle bağlantılı olarak Kürtlük ihtiyaç duyulan bir olgu olmaktan çıkarılmıştır. 1924 anayasası ile Kürtler artık resmi olarak da yok hükmündedir, Kürtlerin yokluğu üzerinde kurgulanan yeni cumhuriyet adım adım Kürt katliamlarına girişecektir. Şex Sait isyanında, Ağrı ve Dersim'de

yaşananlar yeni cumhuriyetin en küçük bir hak talebine dahi tahammülü olmadığını göstermektedir. Batıcı tarih anlayışının etkisiyle yeni cumhuriyet Lozan'ı kutsal bir metne dönüştürmüş, o tarihin lanetli yüzünü Türklük çerçevesinde kahramanlıklar, yapay zaferler, faşizme güzellmeler ile doldurmuştur. Kürtlerin imhası üzerine inşa edilen beyaz Türkçülük olsa olsa bir Pirus zaferi kazanmıştır, bu zaferin bedeli ise demokrasiziz cumhuriyet olmuştur.

Lozan'ın Fiilen Aşılması: Rojava

200 yıllık tarihsel bir arka plana sahip olan Kürt sorunu fiziki ve kültürel soykırımlar karşısında muazzam direnişlere de sahne olmuştur. Kürt özgürlük mücadelesi Kürtlüğün inkarı üzerine gelişen bu politikaların bir sonucu olarak doğmuştur. Karakter itibari ile 1800'lerin sonunda gelişmeye başlayan Kürt milliyetçiliğinden farklı bir oluşum diyalektiğine sahiptir. O her şeyden önce bir halk hareketi olarak halkın içinden doğmuştur, Kürt üst tabakasına da kürt feodal, komprador yapılanmalarına da karşıtlık temelinde gelişmiştir. Ulusal birlik düşüncesi, dönem çıkarlarına hapsedilmiş, pragmatist bir yaklaşımın çok ötesinde yeni bir yaşam arayışına dayanmış ve dört parça Kürdistan'da, Kürdün özgür yaşar hale gelmesini hedeflemiştir. Dolayısıyla Lozan anlaşmasının yarattığı atmosferi kabul etmemiş, ölüm sessizliğine hapsedilmiş Kürtlüğün yeniden dirilişine öncülük etmiştir. Lozan Kürt özgürlük mücadelesinin direnişi sonucunda bazı boyutları ile fiili olarak aşılmasıdır. Kobani belki de bunun en somut örneğidir. Zira Kobani direnişinde resmî olarak oluşturulan sınırlar Kürtlerin zihin dünyasında aşılması, Kürdün ölüm fermanı Kobani direnişine çarpmıştır. Her sokağında dört parça Kürdistan'da, diaspora Kürtlerinden, hatta dünyanın bir çok farklı halkından dökülen kan birbirine karışmıştır. Kürtler insanlık düşmanı DAİŞ çeteleri karşısında insanlığın onurunu koruyan destansı bir direnişe imza atmıştır. Bu direniş Kürtler açısından 1900-1925 aralığından çok farklı bir motivasyon ile gerçekleşmiştir. Kürtler artık dönem konjonktürünü okuyan, kendi pozisyonlarının farkında olan, ulusal çıkarları için bir araya gelen, stratejik düşünen, özgürlükleri için bedel vermeyi göze alan, ideolojik bir Önderliğe ve öncülüğe sahiptir. Ulus bilincinde yaşanan gelişme, inkar politikalarını kırmış, Kürt varlığı kimsenin inkar edemeyeceği bir düzeye

gelmiş ve Kürtler Ortadoğu'da belirleyici bir aktöre dönüşmüştür. Rojava Kürdistan'ında fiiliyatta yaşanan özerkliğin temelinde Kürt halkının, Kürt özgürlük mücadelesi sayesinde elde ettiği kazanımlar vardır.

10 Mart 2025'te Suriye'de Şam yönetiminden Ahmet El Şara ve Suriye demokratik güçleri komutanı Mazlum Abdi arasında imzalanan anlaşma oldukça önemlidir. Bu anlaşmayı, yüz yılı aşan ve Kürt inkarı üzerine kurulu Ortadoğu politikasının resmi olarak değişime uğratıldığı bir anlaşma metni olarak ele alabiliriz. Bu anlaşma metni ile Rojava Devrimi ilk kez resmi bir anlaşmaya konu olmuştur. Bu anlaşma Kürt kimliğini kabul ettiği gibi Kürtleri ortak vatan perspektifi ile Suriye devletinin de asli bir unsuru olarak tanımlar. Kürtler, Suriye devleti içerisindeki diğer dini ve etnik grupların de temsil ve katılım haklarını garantiye alan bir garantördür. Anlaşma yalnızca özerk bölge için değil tüm Suriye için geçerlidir. Anlaşmanın ikinci maddesi "Kürt toplumu Suriye devletinin yerli bir topluluğudur ve Suriye devleti onun vatandaşlık hakkını ve tüm anayasal haklarını garanti altına almaktadır" şeklindedir. Kürtler 102 yıl sonra bir anlaşma metninde kendi ulusal, kültürel ve anayasal hakları ile kabul görmüştür. Kürt özgürlük mücadelesinin fiilen etkisizleştirdiği Lozan Antlaşması, bu mutabakat ile hukuken de delinmeye başlanmıştır. Zira hukuken statüsüzleştirilen, kimiksizleştirilen, vatansızlaştırılan Kürtler, anlaşma ile birlikte hukuken tanınmıştır. Elbette Lozan bir bütünen ortadan kaldırılmamıştır fakat bunun ilk adımları atılmaya başlanmıştır diyebiliriz. Yine burada ilginç olan nokta 102 yıl önce Kürtlerin statüsüzleştirilmesinde etkili bir rol oynayan İngiliz ve Fransız devletleri kendi kurguladıkları oyunun tersine çevrilmesinde de arabulucu rolündedirler. Kürtleri yok sayan dönem hegemonu İngilizler, 102 yıl sonra Kürtlerin hukuken tanındığı bir anlaşma metninin imzalanmasında arabulucu pozisyonundadırlar. 102 yıl önce Kürtleri zayıf ve parçalı gördükleri için denklem dışına iten İngilizler 102 yıl sonra Kürt özgürlük mücadelesinin yarattığı kazanımlarla Ortadoğu'da belirleyici bir aktör haline gelen Kürtleri tanımak zorunda kalmıştır.

Burada Güney Kürdistan hükümetinden de bahsedilebilir. Elbette Güney Kürdistan'da kabul gören Federasyon da Kürtler açısından önemlidir. Fakat güneydeki oluşum Kürt ulusal Birliği'nin sağlanması

üzerinden değil PKK karşıtlığı üzerinden resmi bir statüye kavuşturulmuştur. Dolayısıyla Kürtlerin zihin ve duygu dünyasını ulusal bir bilinç etrafında yekvücut haline getirememiştir. Çünkü kurgulanışı "Kürdün Kürde karşıtlığı" temelinde olmuştur. Dikkat edilirse Rojava'daki gelişmeler bunun tersi bir atmosfer açığa çıkarmıştır. Ahmet El Şara ile yapılan anlaşmanın hemen ardından, 26 Nisan tarihinde yıllardır gerçekleştirilemeyen Kürt Ulusal Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu konferansa 400 delege katılmış, Kürdistan'ın her parçası konferansta temsilini bulmuştur. Kürtler yeniden şekillenen Suriye devleti karşısında birlik olarak başarı elde edeceklerinin farkındalığı ile hareket etmiştir. Ulusal çıkarlar etrafında birleşilmiş, ortak talepler bir çerçeve ile deklare edilmiştir. Bu konferansın kendisi Kürdistan tarihi içerisinde bir dönüm noktasıdır. 20. Yüzyılda Kürtler parçalı bir katılım gösterdikleri için dönem konjonktüründen yararlanamamıştır. 21. Yüzyılda, tarihten çıkarılan dersler ışığında Kürtler Ortadoğu'da denklem dışında tutulamayacak bir pozisyona ulaşmıştır. Özcesi 20. yüzyılı kaybeden Kürtler, 21. yüzyılda kazanmaya odaklanmıştır, tüm çabaları bu yöndedir.

Abdullah Öcalan'ın Kürtler için "pek tabi kudretlidir durumumuz" söylemi meramımızı anlatmanın en özlü ifadesidir. 21. yüzyıl Kürtlerine Lozan dönemindekine benzer bir yaklaşım sergileyecek her güç bumerang etkisiyle kendi senaryosunda kaybeden oyuncu pozisyonuna düşecektir. Kürtlere ise karşılaşılabilecekleri her tuzaktan çıkış yolu bulmak dışında bir seçenek yoktur.

Kaynakça:

- Abdullah Öcalan; Kültürel Soykırım Kıskaçında Kürtler/5. Cilt
- Vehbi Cem Aşkın; Sivas Kongresi, Ankara, 1963, Sayfa: 158
- Ayşe Hür; Osmanlı'dan Bugüne: Kürtler ve Devlet (3) yazısı
- Türk Tarihi Kurumu Arşivi; 1089 Numaralı Belge
- Reha Parla; Türkiye Cumhuriyeti'nin Uluslararası Temelleri, Lozan-Montrö, 2. Baskı, Lefkoşa 1987, s. 11

İçindekiler için Tıklayınız

Devrim Bugün Her Zamankinden Daha Mümkün*

Ferhat Akıncı

Devrim hem kavram olarak hem de strateji ve taktik olarak en çok tartışılan konu ve kavramların başında gelir. Daha çok sistem karşıtı hareketlerin terminolojisiyle 'yeni' ve 'arzu edilen' yaşamın kurulması için gerekli olan aşama diye tanımlamak mümkündür. Sistemden kasıt ise merkezi hegemonik iktidar güçleridir. Sınıf eksenli mücadelede sistem; ezen, sömüren, egemen sınıftır. Bunlara karşı mücadele eden birimler devrimci güçler iken karşılarında mücadele eden birimler de karşı-devrim güçleridir. Devrim, genelde sol-sosyalist hareketlerin stratejisi iken, sağ-liberal kesimler için karşı durulması gereken bir kavramdır. Çünkü günümüz modernitesinde devrim demek, sağ-liberal güçlere karşı mücadele etmek, 'halk yığınları' adına yönetime el koymaktır. Devrim bu anlamda kelimenin köküne yakın bir anlamda, 'devirmek' eyleminin gerçekleşme halini ifade ediyor: Eskiye yıkıp yerine yeniyi koymak. Bilim alanından tutun, dini alanlara kadar insan elinin ürünü olan tüm inşalar için devrim yapmak 'mümkündür'. Elbette tek başına devrimin (varolanı yıkıp yerine yeni bir şeyi koymanın) yeni ve arzu edilen yaşamın inşası için yeterli olup olmaması tartışma konusudur. Ama daha önemlisi devrimin mümkünlüğü sorunudur. Ulusal kurtuluş hareketlerinden tutalım milliyetçi hareketlere, feminist hareketten sosyalist hareketlere kadar son 200 yıllık devrimci mücadelenin esas dayanağını devrim stratejisinde 'devrimin mümkünlüğü' oluşturdu. Devrimin zorunluluğu bir tarafa, esas harekete geçiren, eylemsel kılan yasa, mümkünlük hususudur. Bu sadece günümüze özgü bir durum da değil. Modernite

döneminde devrim program, strateji ve taktiğe kavuşsa da aslında tüm büyük toplumsal değişimi hedefleyen hareketlerin nirengi noktası, 'mümkünlük'tür.

Byung-Chul Han'da Devrimin Mümkünlüğü

Günümüzde en çok okunan yazarlardan biri olan Byung-Chul Han 'Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü' adlı kitabında Antonio Negri'nin 'Çokluk'unun devrim beklentisinin bir hayal olduğunu belirtip, bugün devrim yapmanın mümkün olmadığını söyler. Ona göre güç, egemenlik ve iktidar ilişkilerinin değişen yapısı yeterince analize tabi tutulmadığı için devrim yapmak bugün mümkün değil. Birçok argüman sıraladığı halde mümkünlüğü, en çok da küresel çapta kitlesel eylemlerin olmayışına bağlar. Şöyle diyor: "Bugün ağla birleştirilmiş küresel bir devrimci protesto kitlesi halinde ayağa kalkabilecek, işbirliği içinde çalışan birçokluk (Multitude) yoktur."

Devrime bu açıdan bakıldığında devrim koşullarının oluşmadığı tartışılabilir. Fakat devrimi "kitle"ye bağlamak ne kadar doğru? Tersten bir soruyla sormak gerekirse: küresel çapta yapılan protestolar gerçekten bir devrim yapabilir mi? Küresel protestolar veya herhangi bir yerde kitlesel protestolar ile gerçekleşen devriminin niteliği ve devamlılığı nedir? Devrimden kastedilen tam olarak nedir? Eğer devrimden kasıt Han'ın da sürekli vurgu yaptığı 'kurucu iktidar', 'sistem koruyucu iktidar' ve 'koruyucu iktidar'ın (bu kavramlar esas olarak Benjamin'e aitler) yerine yeni bir iktidar kurmak ise bunun zaten devrim olmadığı ve hedeflenen başarıyı

yakalayamadığı şimdiki kadarki deneyimlerden yeterince anlaşıldı. Kapitalizm 'kurucu iktidarını' burjuvaziye dayandırdı, reel sosyalizm ve ona bağlı olarak gelişen komünist hareketin 'kurucu iktidarı' ise proleterya üzerine inşa edildi. Sonuç her ikisinin de daha fazla iktidar üretmesi oldu. Kent, sınıf ve devlet merkezi hegemonik iktidarın kurucu özneleridir. Bu özneleri hedeflemek ya da bu özneleri hareket noktası kabul etmek direksiyonu sağa kaydırmak demektir.

Han, yazısının sonunda "Kapitalizm, komünizmi meta [ware] olarak sattığı momentte tamamlanmış ve yetkinleşmiş oluyor. Meta olarak komünizm, işte devrimin sonu" diyor. Bu tespitinde son derece haklıdır. İktidar üreten her hareket, eninde sonunda metalaşmaktan kurtulamaz. Fakat asıl mesele komünizmin kendisi değildir. Devrim için seçtiği araçlardadır. Abdullah Öcalan 'sınıfa karşı sınıf ancak sınıf üretir' diyor. Sorun burda devrimin olup olmaması değildir. Gerçekleşenin Komünist Devrim olup olmamasıdır. Ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle komünist devrim olmadığı ortada. Hedeflenen ile inşa edilen arasındaki fark komünizmi tek başına yargılamaya yetmez. Komünizm fikrini yargılamak yerine komünizmin devrimi gerçekleştirmek için seçtiği yol ve araçları eleştiriye tabi tutmak daha yerinde olur.

Diğer bir konu da devrim için illa 'küresel bir devrimci protesto kitlesinin' gerekli olup olmadığıdır. Tarihte birçok devrim yerelden başlayıp küresel etki yarattılar. Hiç bir devrim 'ağla birleştirilmiş küresel bir devrimci protesto kitlesi' ile yapılmamıştır. Eğer devrim olarak nitelenecekse; ne yazının ne de tekerleğin icadı kitlesel olarak gerçekleşmedi. İlk buluşlara ve günümüz toplumsallığını geliştiren neolitik devrim de kitlesel olarak gelişmedi. Devrim etkisi yaratan peygambersel ve felsefik hareketler de daha çok belli bir fikir etrafında oluşan toplumsallığın genişlemesi sonucu devrim etkisi yarattılar. Daha yakın çağımızdaki aydınlanma ve sanayi devrimlerinin karakteri ise bambaşkadır. Elbette kitlelerin de etkilediği devrimler vardır. Fransız devrimi bunların başında gelir. 1968 gençlik hareketi, dünya genelinde, dönemine göre en geniş alana yayılan protestoları örgütledi. Buna karşın 68 gençlik hareketinin esas niteliği kitlesel protestolarında değil sisteme karşı geliştirdiği ideolojik argümanlardaydı. İdeolojik olarak topyekün sistem araçlarını reddetmesi

en güçlü yanıydı. 'Bütün' içinde yedek halinde tutulan kadınlar, gençler, kültürler, etnisiteler baş kaldırdı. Bununla beraber sonraki süreçte bunu etkili bir örgütsel ve yönetsel sisteme kavuşturulmaması en zayıf yanı oldu.

Kitlesel ve düşünsel devrimleri karşılaştığımızda bir paradoks ile karşılaşılıyor. Kitlesel protestoların yaptığı devrimsel etki, etkisi en kısa süren devrim oluyor. Bunun yanında düşünsel olarak ortaya çıkan veya kimi inançsal-felsefik kişiliklerin yaptıkları devrimsel hareketler en etkili devrimler oluyor. En somut örneği de peygambersel hareketlerdir. Diğer tarafta onca genişliğine rağmen 68 gençlik hareketinin sergilediği dinamizmin ardından, geriye bakıldığında, sistemi birçok boyuttan beslediği görülecektir. John Sanbonmatsu 'Postmodern Prens' adlı kitabında 68 kuşağının etkisiyle gelişen gençlik, feminist, kültürel ve etnik hareketlerin 90'lı yıllara gelindiğinde nasıl etkisizleştiklerini ve dağıldıklarını ayrıntılı olarak açıklar. Eleştirel olarak çok güçlü bir hareket olmasına rağmen toplumsallığı geliştirememesi temel handikapı oldu. Post modernist hareketin, reel sosyalizmi de eleştiren bütüncül yaklaşımın yerine koyduğu 'parça'lı yaklaşım, aslında Han'ın da dikkat çektiği 'küresel devrimci protesto kitlesi'nin dağılmasında büyük bir pay sahibidir.

Devrim: Kavram Sınırlarını Aşmak

Han'ın aksine devrimin mümkünliğini tartışacaksa, devrimin ne'liğini de ortaya koymak gerekir. Dünya genelinde kendini devrimci olarak tanıtan birçok güç ve devlet var. Örneğin Türkiye'de gerçekleşen darbeler 'devrim' diye nitelendirildi. Cumhuriyet döneminde zora dayalı değişimler 'devrim' diye okul kitaplarında okutuluyor. Aynı biçimde İrandaki Molla Rejimi halen kendini devrimci olarak adlandırıyor. Devrimi korumak için de en etkili askeri gücü olan 'devrim muhafızlarını' görevlendirdi. Saddam rejiminde devrim diye tanımladığı cumhuriyet muhafızları vardı. Devrimden kasıt 'mevcut rejimleri devirmek' ise pekala her türlü darbeler de devrim olarak tanımlanabilir. Yakın zamanda Mısır'da Müslüman Kardeşlerin aday gösterip seçilen Mursi, bir askeri darbe ile devrildi. Hatta çoğu kesim bunu "gericiliğe karşı ilerçilik" olarak karşıladı. Devrim derken bir tanımının da olması gerekir. Ya da bazı nitelikleri belirlenmeli. Bu yazıda devrim

derken toplumsal değişim ve dönüşüm kastediliyor. Devirmekten, 'havaya uçurmak'tan (Marks revizyon, monte etme, restorasyon gibi anlamlardan kaçınmak için direkt havaya uçurma kavramını kullanıyor) ziyade değiştirmek ve dönüştürmek toplumsal hakikate daha uygundur. Çünkü toplumsallığa kavuşmayan kültüre dönüşmeyen hiç bir devrimin, değişim ve dönüşümün devamlılığı olmaz. Kurumlar maddi boyutlarıyla devrilebilir, ortadan kaldırılabilir, havaya uçurulabilirler ancak maneviyatları bir şekilde kendine yaşam alanı bulur. Camilerin kapatılması Müslümanlığı ortadan kaldırmaya yetmez. Tüm dini ve inanç mabetlerini ortadan kaldırmak dini ortadan kaldırmaya yetmeyeceği gibi. Yüzüklerin efendisi filminde yüzük ateşe atılıyor ve böylece 'güç' yok ediliyor. Oysa iktidar ve güç maddi olarak yok edilecek şeyler değildir.

Günümüz iktidar sistemleri elbetteki geçmişin kaba, baskıcı iktidarlarından ayrı olarak daha ince düşünülmüş kuşatma stratejisini esas alan ve bireyin rızasını 'inandırılmış özgürlükle' üreten sistemler ile geliştiriliyor. Buna rağmen tüm iktidarlar önceliği kaba baskıdan ziyade ideolojik fethiye vermişlerdir. Geçmiş ve bugünkü iktidarların kıyaslamasını yaparken, "Büyük bir kuvvet harcayarak insanları bir emirler ve yasaklar korsesine zorla sokan disiplinci iktidar etkisiz ve verimsiz hale gelmiştir. Esas etkili ve verimli olansa insanların egemenlik ilişkilerine kendiliğinden tabi olmasını sağlayan iktidar tekniğidir" diyor Han. Aradaki farkı 'bağımlı' ve 'itaatkar' olarak ortaya koyuyor. Fakat geçmişin tüm iktidar sistemleri bu yöntemleri kullandılar. Eğer Sümer Rahip sistemi ve Mısır Firavun sistemi ,kölelerin zihinlerinde bir meşruluğa kavuşturulmasaydı yüz binlerce köleyi bir arada tutup çalıştırmak nasıl mümkün olabilirdi? Aynısı feodalite için de geçerlidir. Şimdiki iktidarların geçmişin iktidarlarından daha az fiziki baskı araçlarını kullandığını iddia etmek de doğru değildir. "Modern uygarlığın şiddetsizlik karakteri tam bir yanılısamadır" der Zygmunt Bauman. Bunun en açık örneği de son 30 yıllık Ortadoğu pratiğidir. Gazze bir yıl gibi kısa bir süre içinde yerle bir edildi. Trump bugünlerde dünyayı en çok para ve ileri teknoloji silahlarına dayanarak tehdit ediyor. ABD'nin silah ve ekonomik gücü olmasa dünya genelinde bir gün bile sözünü dinlemez. (İran-İsrail savaşında ABD B-2 bombardıman uçaklarıyla İran'a saldırı yapması aslında ABD açısından fiziki

gücünü test eden bir argümandır. Yine NATO'nun Lahey Zirvesi'nde üye her ülkenin savunma bütçesini yüzde 5'e çıkarması ideolojik hegemonyanın yanında askeri teknik hegemonyaya ne kadar önem verildiğini gösteriyor.)

Devrimin Hedefi

Devrimin 'devlet ve iktidarı' değiştirmeyi hedeflemesinde batı felsefesinin rolü çok büyüktür. Platon'un ideal devleti üç kesime dayanıyordu: yöneticiler, koruyucular ve meslek sahipleri. Bunu insan bedenine benzeterek geliştirmişti. Ona göre insan ruhu üç bölümden oluşuyordu: istekler, akıl ve irade. Yöneticiler akli, meslek sahipleri istekleri, koruyucular iradeyi temsil ediyordu. Platon'un ideal devletinde topluma fazla yer yoktur. Zaten devlet, toplum dışı bir olgu olarak tasarlanıyor. Esas rolü de filozofa verir. 'Ya yöneticiler filozof olmalı ya da filozoflar yönetici olmalı' derken devleti saf akılla yönetmeyi tercih eder. Devletin bu üç unsurla uyum içinde olması ideal biçimdir. Nerdeyse 2500 yıl sonra idealizmi doruk noktasına çıkaracak olan Hegel de ideal devlet biçimini 'ulus-devlet' olarak ifadelendirdi. Batı felsefesi geliştirdiği kavram ve kuramlarla başından beri kültüre tali bir rol verdi. Kapitalist sistem karşısında mücadele eden hareket ve önderler, devrim teorii ve stratejisini çoğunlukla Batı felsefesinden beslenerek geliştirdiler. Han da aynı hataya düşmektedir. Devrimin olabilirliğini Batı'nın geliştirdiği çerçevede ele alıyor. Bu çerçevedeki her devrim olasılığı kapitalist sistemin kendini sürdürebilir olanağa kavuşmasını doğurur.

Sosyalizmin öncüleri ve ardılları sosyalizmin hedefini belirlerken merkeze, üretim araçlarının ele geçirilmesini koyarlar. Mahir Çayan "Bugüne kadar Türkiye solunda, strateji hep yanlış anlaşılmış stratejik hedef ve stratejinin planı ile bizatihi stratejinin kendisi sürekli olarak karıştırılmıştır(...) Stratejik hedef, bilindiği gibi, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki platformdur." der. Engels de "Devrimci sosyalist hareketin nihai hedefi, komünist bir dünya düzenidir" der. Ancak bu amaca ulaşmak için geçiş dönemi olarak iktidara gelmeyi ve üretim araçlarını ele geçirmeyi bir şart olarak öne koyar. İktidar ve üretim araçlarını ele geçirme hedefi büyük oranda başarılı. Sonraki adım ise gelmedi. Çünkü kapitalist araçlarla ancak kapitalizmin başka bir biçimi oluşturulabilir.

Özgürlük ise anlamını toplumsallıkta bulur. Toplum dışı bir özgürlük,doğanın kendisi için mümkün olabilir ancak, söz konusu insan-birey olduğunda toplumsallıktan arındırılmış özgürlüğün varolma durumundan söz edilemez. Fransız devriminin bayrak edindiği diğer sloganlar olan eşitlik ve kardeşlik de pekala toplumsallıkta yaşanabilecek bir hakikattir. O halde özgürlük, eşitlik ve kardeşlik koşullarının sağlanması toplumsallığın güçlendirilmesinden geçiyor. Abdullah Öcalan buna 'toplumu ahlaki ve politik yönden geliştirmek' dedi. Toplum olmadan hiç bir gelişmeden bahsedilemeyeceği için eşit ve özgür bir yaşam için öngörülen devrim teori ve stratejisi de topluma dayanmak durumundadır. Toplumsal devrim teori ve stratejisinin de dayanacağı zemin 'kültür' kavramıdır. Kapitalist sistemin geliştirdiği ve pazarladığı bir kültür vardır. Sinemadan müziğe kadar, yemek alışkanlıklarından giyime kadar, spordan aileye kadar geniş bir kültürü var. Kültürü yayma araç ve gerçekleri de vardır. Konumuz kapitalist kültür ve yayma araçlarını işlemek değildir. Bu kültürün önüne geçilmesi anlamında bir devrimin mümkünlüğü sorusunun cevabını arıyoruz.

Devrimin Mümkünlüğü Üzerine Tartışma

Han'ın devrim yapmanın mümkünsüzlüğünü ileri sürdüğü argümanlar koşulları içinde doğru olmakla birlikte, devrim yapmanın önünde bugüne özgü ortaya çıkarılan şeyler değildir. Dolayısıyla bunların varlığı devrimi mümkün olmaktan çıkartmıyor. Tam aksine kapitalist sistemin bir çok açıdan sürdürülemezlik sınırlarına gelmesi ve yeni düzenler peşinde olması devrimi mümkün hale getiriyor. Huntington'un 'Tarihin Sonu' dediği şey gerçekleşmediği için sistem şimdi yeni enerji hatları ve ticaret yollarına dayalı bir düzen geliştirme arayışında. Yeni ticaret ve enerji yolları projeleri daralan pazarı genişletme amaçlı arayışlardır. Kapitalist sistem önündeki engelleri 'engel olmaktan çıkarmak için' karşıtlıklardan faydalanmak zorundadır, eğer bu karşıtlıklar yoksa inşa edilmek zorundadır. NATO'nun Madrid zirvesi bildirisine bakıldığında son 30 yılda Rusya ve Çin bağlamında bağlı güçlerin nasıl adım adım düşmanlaştırıldığı görülecektir. Han'ın iddia ettiğinin aksine sistem 'dış düşman' argümanından vazgeçmiş değil. Önce Rusya'ya, sonra da Çin'e yönelerek

yeni düşmanlar oluşturuyor. Eskinin devrim anlayışı kapitalist pazar anlayışı yerine sosyalist pazar anlayışını (üretim araçlarının proletaryanın elinde olduğu bir pazar) koyuyordu. Buna karşı günümüzün devrim yaklaşımı eskiyi aşmak zorundadır. Reel sosyalizmin şiddet ve kitlesel protestolara dayalı devrim anlayışı, yeni iktidar ve sermaye biçimleriyle baş edemeyecek durumda. Yeni iktidar ve sermaye güçleri olabildiğince toplumsallığı dağıtmayı hedefliyorlar. Bundan dolayı eğer bir devrim olacaksa kesinlikle toplumsal hakikate dayanmak durumundadır. Abdullah Öcalan, PKK 12. Kongresine gönderdiği perspektif metninde 'ulus-devletçi sosyalizm' yerine 'demokratik toplum sosyalizmini' koyuyor. Yani bir devrim olacaksa bu toplumsal hakikat zemininde inşa edilecek sosyalizm olabilir. NATO ve bağlı güçler daha fazla devletleşmeyi dayatıyor. Devletleşmenin arttığı yerde.özgürlük eğilimi olarak. toplumsallaşma daha fazla geliştirilmek durumundadır. Abdullah Öcalan, bunu 'devlete karşı komün' olarak ifade ediyor. Sınıf temelli mücadele yerine komün temelli mücadele ve örgütlenmedir.

Kültür Devrimi Deneyimi

Bilge ve sosyalist kişiliği ile bilinen José Alberto Mujica Cordano'ya yaşamını yitirmeden önce son yazısında şöyle diyordu: "Benim kuşağım safdilce bir hata yaptı. Biz, toplumsal değişimin yalnızca üretim ve dağıtım biçimlerinin sorgulanmasından ibaret olduğunu düşünüyorduk. Kültürün muazzam rolünü kavrayamamıştık. Oysa, kapitalizm bir kültürdür ve kapitalizme ancak başka bir kültürle karşılık vermemiz, direnmemiz gerekir. Başka bir ifadeyle: Bu, dayanışma kültürüyle bencillik kültürü arasındaki bir mücadeledir." Toplumunu ifade edebilecek en geniş kavram kültürdür. Gerçeklik böyleyken kültürsüz devrim arayışlarının peşinde koşmak, devrimin mümkünliğini ya da mümkünsüzlüğünü bu çerçevede aramak kapitalist sisteme en büyük alanı açmaktır. Bugün kapitalist sistemin kültüründen bahsetmeyen yok gibidir. Kapitalist sistem en büyük gücünü, geliştirdiği yaşam biçiminden almaktadır. Üretim ve tüketim biçimini de buna göre geliştiriyor. Devrimin en iyi karşılık bulduğu soru, 'Nasıl yaşamalı?' olabilir. Çünkü devrim dediğimiz kavramın en fazla bağlantılı olduğu şey bizzat yaşam biçimidir. Sosyalist üstadlar üretim ve yönetim araçlarına el konulduğunda sömürünün,

yabancılaşmanın, sınıf sorununun ortadan kalkacağını anlattılar. Anlatmakla yetinmeyip bunun gerçekleşmesi için de mücadele ettiler. Mücadele ve niyetlerinden kuşku duyulamaz. Ne var ki şimdiye kadar eski dinler ve inançlar kadar bile devletçi sistemi geriletememişlerse o zaman 'neden ve nasıl' sorularını tekrardan sormak gerekir. Bunun cevabı yeterli araçların olmayışında, kitlelerin azlığında, üretim ilişkilerinin değişmesinde, egemenlik ve güç sistemlerinin günümüze özgü yapısında aranamaz. Cevabı ancak toplumsallıkta aranabilir. Kültürün toplumsal gelişim ve değişim üzerindeki muazzam etkisinin görmeyip, çözümünü modernizmin araçlarının 'iyi niyetle ve farklı amaçlarla kullanımında' gören devrim teorisinin başarısızlığı bu kadar kendini tekrar ediyorsa, o zaman hakiki bir sorgulamayı hak ediyor demektir.

20. Yüzyılda "kültür devrimi" denildiğinde akla Mao gelir. Mao, esas devrimi kültür üzerinde yapmak istiyordu. Ancak onun da devrim yaklaşımı şiddet ve zora dayanıyordu. "Devrim namlunun ucunda" sözü devrime giden yolda kullanılacak araçları da belirtiyor. Mao'nun komünizmi kültür ile bağlantılandırması doğrudu ancak zor yoluyla kültürel değişimi dayatmak, hele ki Çin gibi uzun tarihsel geçmişi ve milyarlarca varan nüfusa sahip olan bir ülke için bunu pratiğe geçirmek, trajik sonuçları kaçınılmaz kılar. Nitekim 'kültür devrimi' milyonlarca insanın canına mal olmayla sonuçlandı. Şimdi Çin, isim olarak komünist ancak pratik olarak kapitalizmi en derin yaşayan ülkelerin başında geliyor. Onun için devrim stratejisi kültürel değişime dayanabilir ancak bu zor yoluyla yeni bir kültürün dayatılmasıyla gerçekleşebilecek bir şey değil. Şiddetin merkezde olduğu bir değişim ve dönüşümün toplumsal sorunlara çözüm olmadığı son dünya savaşlarında yeterince kanıtlandı. Toplumun kültürel bir varlık olduğu gerçektir ama şiddetle devrimsel etki yapılacağı bir yanılsamadır. Eğer binlerce yıl önceki form ve değerler halen bugün çeşitli biçimlerde dile geliyorsa o zaman 'nedenlerini ve nasıllarını' enine boyuna düşünmekte yarar var.

Bir Devrim Teorisi ve Stratejisi: Barış ve Demokratik Toplum

Devrimin mümkünlüğü sorusuna toplumsal değişim-dönüşüm bağlamında 'mümkündür' cevabı verilebilir. Bu mümkünlük en çok da Abdullah Öcalan'ın Barış

ve Demokratik Toplum Çağrısı ve bu çağrıya verilen tepkilerde kendini gösteriyor. Dünya genelinde büyük bir heyecan yaratan PKK 12. Kongre perspektifi, yeni bir devrim strateji ve taktiğini de içeriyor. Abdullah Öcalan daha önceki kitaplarında eleştirdiği 'sınıf çelişkesine dayalı tarihsel materyalizmi' revize ederek sınıf yerine komünü ikame ediyor.

"Tarihsel materyalizm sınıf savaşı yerine 'komünü' ikame etmeli. Sadece gerçekçi bir yaklaşım değil, sosyoloji biliminde de özgürlük düşünce ve eylemi sosyalizme geçişin en sağlıklı yolu değil midir? Sınıf çatışmasına dayalı tarihsel materyalizm ve sosyalizm tanımı yerine, devlet ve komün ikilemine dayalı bir tarihsel materyalizm ve sosyalizm alternatifinin daha doğru olduğuna inanıyorum. Marksizm'i gözden geçirmeyi, bu kavram yerine gerçekleştirmeyi daha doğru buluyorum. Yani tarih bir sınıf savaşımı tarihi değil, bir devlet ve komün çatışmasından ibarettir."(Abdullah Öcalan) Bu belirleme ve yaklaşım toplumsal değişim ve dönüşümün, komünal bir yaşamı inşa etmenin tüm araç ve gereçlerini de yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılıyor. Buna göre devrimin stratejisi ve taktiği 'demokratik siyaset' oluyor, devrimin amacı da demokratik toplumcu sosyalizmi inşa etmek oluyor. Abdullah Öcalan 27 Şubat çağrısından sonraki değerlendirmelerde, 'silahlı mücadele ulus-devlet stratejisine dayanıyor; ancak demokratik toplumcu sosyalizme silahlı mücadele ile varılamaz' belirlemesini yapıyor.

Son 200 yıldır sistem karşısındaki hareketlerin neredeyse tümü hep devrim program ve stratejisiyle hareket ettiler. Devrimin öznesi çeşitlilik gösterse de genelde sınıf temelliydi. Oysa sınıfın kendisi toplumsallığın dışında gelişen bir olgudur. Bundan dolayı da devrimin program ve stratejisi bir yana devrimin öznesi ve alanı hep toplumsalın dışında belirlendi. Marksizmin en temel hatası devrimi üretim araçlarının el değiştirmesinde, burjuvaziden alıp proletaryaya vermesinde görmesiydi. Anarşist hareketin hatası da devlet aygıtı karşısında konumlanırken, toplumsal hakikati de görmezden gelen bir yerde durmasıydı. Kavram olarak zaten yeterince problemlili olan devrimin, özne ve alanı da sorunlu olunca hepten işin içinden çıkılmaz oldu. Dolayısıyla reel sosyalizmin neden çöktüğü ya da neden komünist bir devrimin gerçekleşmediği de yeterince çözümlenemedi. Devrimi

kitlesel bir varlığın eylemiyle, güç değişimi olarak gören yaklaşım da toplumsal hakikati iskalamış oldu.

Han egemenlik, güç ve iktidar sistemlerini güçlü bir şekilde analiz ediyor. Ne var ki 'Bugün Devrim Yapmak Mümkün Değil' demek bu analizleri de anlamsız kılıyor. 'Tarihin Sonu'nundaki gibi bizi neoliberal sisteme mahkum bırakan bir yaklaşım. Oysa analiz ile birlikte çözüm yolunun da gösterilmesi gerekiyor. Negri'nin 'Çokluk' kuramı Han'ın istediği tarzda bir devrim için yeterli olmayabilir. Ama toplumsal hareketler devrimsizliğe mahkum edilemez. Toplumsal sorumluluk, eksik yanların giderilip devrimin mümkün olduğunun yolunu açmayı gerektirir. Tam bu noktada Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği Demokratik Modernite modelinin, eleştiriler ile birlikte, çözüm seçeneklerini de barındırması bizi bu sisteme mahkum olmadığımız konusunda yeterince doyuruyor. Son yaptığı Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı devrimin mümkün olduğunu de gösteriyor. Bu devrimde kitlesel protestolardan ziyade sistem karşıtı inşa var. Abdullah Öcalan, bunu 'pozitif görevler' olarak ifadelendiriyor. Pozitif görevler sistemin olumsuzluğuna karşılık yıkıcılığı değil oluşturuculuğa dayanıyor. Bu devrimin yöntemi, eskinin mevcut iktidarı yıkıp yerine yeni bir iktidar koymak değil toplumsal inşayı gerçekleştirerek, iktidarı fiziki olarak yıkmayı hedeflemek yerine; olumsuzlukları gidererek, iktidarcı sistemi gerekli olmaktan çıkarmaktır. Rojava'da gelişen toplumsal örgütlenme modeli bunu görünür kılıyor.

Sonuç

İktidar güçlerine karşı mekansal ve zamansal problemler olsa da devrim (köklü toplumsal değişim ve dönüşüm) sistemin kriz yaşadığı her an daha çok mümkündür. 200'ü aşkın ulus-devletin kendi aralarındaki hegemonya ve iç çelişkileri krizin boyutunu fazlasıyla ortaya koyuyor. Buna karşı yükselen sesler de şimdi daha gür çıkıyor. Ancak sorumluluklar var. Bilmenin yüklediği sorumluluk daha fazladır. Ursula K. Le Guin, berrak bir şekilde hem hakikati dile getiriyor hem de sorumluluğa davet ediyor. Hem değişimin mümkün olduğunu hem de ilgilileri sorumluluk almaya davet eden değerlendirmesi şöyle: "Kapitalizmin dünyasında yaşıyoruz. Gücü sarsılmaz ve kaçınılmaz gözükebilir. Ama bir zamanlar kralların ilahi hakları da öyle

görünüyordu. İnsan eliyle yaratılan her güç insan eliyle değiştirilebilir. Direniş ve değişim genellikle sanatta başlar. En çok da bizim sanatımızda yani kelimelerin sanatında. Zor zamanlar yaklaşıyor. Bu zamanlarda yaşadığımız hayata dair başka bir gelecek düşleyebilen; korkularla kuşatılmış toplumumuzu ve onun teknoloji bağımlılığını aşarak başka bir varoluş biçimi hayal edebilen yazarların sesine ihtiyaç duyacağız ve belki de bu sesler bizi umuda götürecektir. Çünkü kitaplar yalnızca birer ticari ürün değiller. Sanatın amacı kar arayışıyla sık sık çatışır. Ancak sanatın ödülü kar değil, onun adı özgürlüktür.

Kaynak:

-Abdullah Öcalan; Demokratik Uygarlık Manifestosu, 5 Cilt, Görüşme Notları ve 12. PKK Kongresine Sunduğu Perspektif

-Byul-Chung Han; Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü

-John Sanbonmatsu; Postmodern Prens,

-Ortadoğu Devrim Cephesi Basın Bürosu; Marksist Devrim Teorisi ve Devrim Stratejisi İle İlgili Temel Kavramlar Üzerine Seminer Notları

*Byung-Chul Han'ın "Devrim bugün neden mümkün değil?" Başlıklı yazısına atfen bu başlık tercih edilmiştir

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kapitalizm Tufanına Karşı Çağdaş Nuh'un Gemisi: Barış ve Demokratik Toplum

Murat Aslan

Barış ve demokratik toplum çağrısını doğru anlamak iki şeyi elzem kılar. Bunlardan birincisi; zaman ve mekan (dünya, bölge, ülke) koşulları olurken, ikincisi ise; çağrının temel kolonlarını oluşturan “tarihsel toplum sosyolojisi”, “Demokratik Toplum”, “Demokratik Siyaset”, “Barış” gibi kavramların demokratik modernite paradigmasındaki anlamlarının doğru bilinmesidir.

A-Zaman ve Mekan Koşulları (Tufan ve Gemi)

1990'lardan itibaren literatüre giren küreselleşme, neoliberalizmle beraber kendini revize eden kapitalist modernitenin vardığı yeni düzeyi ifade eder. Sermayenin küreselleşmesi çokuluslu şirketlerin güçlenmesiyle beraber ticaretin, pazarın ve endüstriyel üretimin bir ulus-devlet tekeline bağlı kalma durumundan çıkıp küresel bir sermaye birikim ve dolaşım ağının oluşmasını, özel tekellerin ahtapot misali tüm küreyi sarmalarını ifade eder. Bunun önceki hegemonya biçimlerinden farklı ideolojisinin (liberalizm) küreselleşmesiyle beraber bir küresel ideolojik hegemonyanın tesis edilmiş olmasıdır. Bu onun gücünün asıl kaynağı olmaktadır.

Abdullah Öcalan, küreselleşme çağında (21. Yüzyıl) emperyalizmin ve sömürgeciliğin karakterinin, evvel çağlardaki yapısından biçimsel olarak bazı farklılıklar gösterdiğini kaydeder. Nitekim günümüzde “emperyalizm ve sömürgecilik artık ülkelerin dışında değil, içindedir.” Eskinin emperyalist sömürgecileri dışarıdan gelen yabancı işgalcilerdi. Oysa şimdi

“yabancıların içindeki işbirlikçisi” (tekelin içindeki ayakları) sömürgeye ortaklardır.

Küreselleşme çağında sermaye tekellerinin küreselleşmesinin yanı sıra iktidar ve devlet aygıtlarının da küreselleşmesi özgürlük, demokrasi ve ekonomi alanlarında yaşanan sorunları çığ gibi derinleştirdi. “Küresel iktidarın içi ve dışı, ayrımı kalmadı.” Çokça millilik propagandası yapılmasına rağmen, gerçekte küresel sermaye ve iktidar tekellerinin ve yerel ortaklarının bir ulusal aidiyet veya dertleri söz konusu olmayıp, tek dertleri özel sermaye ve iktidar tekellerini mümkün olduğunca büyüme ve yaymaktır. Abdullah Öcalan askeri, kültürel ve ekonomik ayrımının da bir anlamının kalmadığını belirtir ve şöyle der: “ortak dil İngilizce, kültürü Anglosakson, askeri örgütü NATO, uluslararası teşkilatı BM'dir. Artık bir iki New York ve Londra vardır.” Burada küreselleşmenin doğurduğu korkunç çağdaki tektipleşmenin ve haliyle kültür ve toplum kırımının vardırıldığı düzeye dikkat çekilmektedir. Yerküreyi yutmak üzere olan yeni bir tufandır bu! Küreselleşen bu baskı ve sömürü tekelleri toplumun bütün ana sorunlarının temelini teşkil etmektedir. Bu durumda buna karşı geliştirilebilecek mücadele tarzı ve stratejisi de farklı toplumları karşılaştıran veya aralarında duvarlar ören bir biçimde değil, onları “farklılıklar içinde birlik” ilkesi temelinde birbirine yakınlaştıran, birleştiren bir biçimde olmak durumundadır.

Küreselleşme konusunda bilinen isimlerden biri olan R. Roberts'un tarihsel süreç içerisinde beş aşamalı bir

süreçte gerçekleştiğini iddia ettiği küreselleşmenin evrelerini şöyle sıralar:

- 1- Oluşum aşaması (1400-1750),
- 2- Başlangıç aşaması (1750-1802),
- 3- Kalkış aşaması (1870-1920),
- 4- Hegemonya mücadele aşaması (1920-1960),
- 5- Belirsizlik aşaması (1960...)

Fikret Başkaya ise üç tarihsel evreden bahsedip bunları şöyle sıralar:

- 1) Amerika kıtasının Avrupalılar tarafından keşfedilmesiyle başlayan kapitalist yayılma,
- 2) Sanayi devrimi ile başlayan endüstriyalist yayılma,
- 3) 1980'ler sonrası neoliberalizm ile başlayan küreselleşme”

Küreselleşmenin aşamaları ile ilgili bizim yorumumuz biraz daha farklıdır:

1. Küreselleşme aşaması, Akadların imparatorluk kurmasıyla başlayıp Roma imparatorluğunun çöküşüne dek sürer.
2. aşama, Hristiyanlığın devletleşmesiyle başlayıp İslamiyet'in devletleşmesiyle ivme kazanan Rönesans, Reform ve Aydınlanmaya dek devam eden süreç.
3. Rönesans, Reform ve Aydınlanma süreçleriyle kendine alan açan, ama esas olarak Londra ve Amsterdam öncülüğünde yayılım kazanan, liberalizmi esas alan, 1960'lara kadar süren süreç.
4. 1980'lerde başlayan, 1990'larda zirve yapan neoliberalizm süreci.

En genel anlamda neoliberalizm, kapitalizmin 1980'lerden itibaren küresel çapta sistemsel, ideolojik ve politik anlamda (daha doğrusu stratejik) evrildiği yeni aşamada. Daha basit bir ifadeyle, devlet kapitalizmi yerine özel kapitalizm, devlet yerine özel tekeli esas alır.

1929'da gerçekleşen büyük ekonomik krizden sonra bir “kurtuluş reçetesi” olarak Keynesçi ekonomik politikasına geçildi. Keynes, krizden kurtuluşun yolu olarak “güçlü devlet” önerisinde bulunuyordu. Tabii sistem bunu “refah devleti” adıyla propagandalaştırıyordu. Böylece kulağa daha hoş geliyor, ürkütücü olmaktan çıkıyordu. Keynesçi ekonomi politikasına göre tüm ekonomi kurumları devletin tekeli altında olmalıydı. Büyüme bu şekilde öngörülüyordu. 1980'lere kadar hakim ekonomi

politikası olarak sürdü. Üretim ve örgütlenme modeli Fordizm'di. Yani işin verimini metanın standartlaştırılması ve yeni bir iş organizasyonu ile arttırmayı amaçlayan sınıai örgütlenme, üretim ve faaliyet tarzını esas alıyordu.

Keynesçi ekonomi modeline mukabil (buna klasik liberalizm de denilebilir), neoliberalizm tüm ekonomi kurumlarının özelleştirilmesi devletin piyasa üzerindeki tekeli kaldırarak piyasayı özel tekelere açık hale getirmesini, ekonomik alana (aslında sermayeye) müdahale etmeyi bırakmasını önerir. İşte Türkiye'de, Tedaş, Türk Telekom, PTT, Tank-Palet fabrikası gibi kurumlar başta olmak üzere birçok kurumun, yakın tarihte peyderpey özelleştirilmesi neoliberal sisteme geçişin sonuçlarındandır. Üretim ve örgütlenme modeli “postfordizm”dir. Postfordizm iyi anlaşılmadan, neoliberalizm küresel yayılmacılığının ve tüketim toplumu yaratmasının sırrı tam olarak anlaşılabilir. Basit anlamda “standartçı modele karşı”, “esnek model” demektir. Piyasa koşullarının elzem kıldığı üretim, istihdam, ücret ve uzmanlaşma gibi konularda standartçı modelin yerine esnek modelin geliştirilmesini ifade eder. Böylece hem çeşitli nedenlerle arz-talep dengesindeki değişimlere daha rahat uyum sağlanabilmesi hem de fordist örgütlenme modelinden kaynaklanan zaman ve kalite sorununun aşılması planlandı. Böylece hem yerküredeki tüm pazarlara hatta her evin içine kadar girilebilecekti, hem de bütün insanlığın “müşterileşmesi” mümkün olacaktı. Bu dahiyane planın mimarları, çok uluslu şirketlere sahiplik eden, ultra sermayedarlardır. Bu sayede 1980'lerden itibaren çok uluslu şirketler küresel ekonominin, ticaretin, üretim ve tüketimin en etkili aktörleri haline geldiler. Başka bir tabirle sermayenin direksiyonuna geçtiler. Elbette daha önce de uluslararası alanda ticaret ve üretim yapan şirketler vardı; ancak şirketler açısından, 1980'lerden önceki ve sonraki dönemler arasındaki farkı şöyle özetleyebiliriz: Neoliberalizmden önce şirketlerin ekonomi politikası ulus-devletler tarafından belirlenildi. Neoliberalizm ile beraber çok uluslu şirketler ulus-devletlerin ve hatta bölgelerin politikalarını belirlemeye başlamıştır. Böylece sermaye bir devlete bağlı olmaktan çıkıp küresel çapta biriktirilebilen ve hızlıca işletilebilen bir yapıya kavuştu. Önceki dönemde egemen devletlere bağlı olarak sömürge ülkelerine giren şirketler, kaba bir biçimde “devlet içinde devlet” gibi hareket ederek tepkilerin hedefi haline geliyorlardı. Yeni dönemde

ise, Abdullah Öcalan'ın "ortaklık" kelimesiyle ifade ettiği gibi hükümetleri ve yerel sermaye odaklarını kendilerine bağlayarak daha görünmez, incelikli bir biçimde ülkelerinin her yerine yayılmaya başladılar.

Sermaye tekellerinin iliğine kadar sömürdüğü coğrafyaların yanı sıra bir de kendilerini ana üs olarak belirledikleri ve sermayenin oralara aktığı alanlar vardır. Bunlar Batı Avrupa, ABD, Kanada, Japonya ve Çin'dir. Rusya'da 2000'lerden itibaren belli bir yükseliş trendi yakalanmıştı. Ancak bariz bir tuzak biçiminde içine çektikleri Ukrayna savaşıyla sermayenin Rusya'ya akmasının önü, önemli oranda kesildi. Yeni dünya düzeni bu emperyalist paradigmaya göre dizayn edilmek istenmektedir. Sistemin dünya üzerinde kurumsallaşmasında öncül rol oynayan kurumlar vardır. Bu kurumlar şöyledir; WTO (Dünya Ticaret Örgütü), OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü), BM (Birleşmiş Milletler), IMF (Uluslararası Para Fonu), WB (Dünya Bankası).

Bir de entegrasyon sağlamakla görevli olan kurumlar vardır. Bunlar da şöyledir; AB (Avrupa Birliği), APEC (Asya-Pasifik Ekonomi Birliği), NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması).

Neoliberalizm ile beraber artık ulus-devletlerin sermaye üzerindeki tekeli giderek aşıyor. Ulus-devletin misyonu bundan sonra idari bir kurum olmakla sınırlandırılacağı yönünde bir iddia var. 1990'ların itibaren özellikle Ortadoğu'da gerçekleşen savaş, saldırı ve müdahaleler bu iddianın doğruluğunu ispatlasa da, bölge ulus-devletlerin bu iddiayı ya ciddiye almadıkları ya da yeterince idrak edemedikleri görülmektedir. Bu nedenle kendilerini kaosun ortasında buldular, hem de çok hazırlıksız bir biçimde. BAAS'ın çöküşü, İsrail-Hamas, Hizbullah savaşı gündeme giren İran müdahalesi ve Kıbrıs (KKTC) statüsünün kaldırılması gibi durumlar, yeni dizayn operasyonun çoktan başladığını göstermektedir. Ulus-devletler ya parçalanacaklar ya da tam biatı kabul edeceklerdir. Üçüncü seçenek demokratik toplum paradigmasıdır.

Neoliberalizm ile gelişen küresel sömürgecilik dünyanın her yerinde, halkların ciddi tepkisini çekti, çekiyor. Zira neoliberalizmin insan hayatı üzerindeki istismarı korkunç bir düzeye vardırmışlardır. Halkları suni sorunlarla birbirine kırdırarak, toplumu kültürden ve ekonomiden kopararak, savaşı, yaşamın olağan durumu haline getirerek maddi-manevi sömürgeyi

ayuka çıkarmaktadır. Yalnızca emeği sömürmekle kalmayıp "toplum" ve "insan" denilen olguları da sömürerek toplumdan geriye adına gösteri toplumu denilen bir kitle bireyden geriye ise bir zombi bırakmaktadır. Tüm insanlık tarihinin en korkunç toplumsal kırımı bu dönemde gerçekleşmektedir. Tam da bu nedenle kadınların, gençlerin, emekçilerin, çevrecilerin, sosyalistlerin, tüm anti-emperyalistlerin, savaş, işgal, sömürü karşıtlarının güçlü bir direniş sergilediklerine tanık olmaktadır. Bu bağlamdaki ilk direnişlerden biri, 1999'da WTO'nun ABD'nin Seattle kentinde yaptığı toplantıya karşı gerçekleştirilen başkaldırılarıdır. Bir diğeri de yine aynı yıl Abdullah Öcalan'a karşı gerçekleştirilen uluslararası komploya karşı başta Kürt halkı olmak üzere birçok toplumsal kesimin gerçekleştirdiği uluslararası direnişlerdir. Komplo neoliberalizmin Ortadoğu'daki stratejik planlarının en önemli adımlarından biriydi. Buna karşı gelişen direniş, Seattle merkezli en önemli direnişten çok daha etkili sonuçlar elde etmiştir. Çünkü Seattle direnişi bir "kitle" örgütlenmesi doğururken komploya karşı direniş, demokratik toplum paradigmasını doğurmuş, demokratik moderniteye büyük bir alan açmıştır. Neoliberalizmin her şeyi yutmaya çalışan bir tufan olduğunu erkenden farkederek Öcalan, İmralı sürecinde rafine, derin bir yoğunlaşma ve emek ile tufana karşı çağdaş bir "Nuh Gemisi" yaratmayı başardı. Nuh'un gemisinde nasıl ki tüm canlı türleri ve tufana karşı olan tüm insanlara yer var idiyse, adı "Demokratik, Ekolojik, Kadın Özgürlükçü Toplum Paradigması" olan bu çağdaş gemide de durum aynı şekildedir. Nasıl ki o gün Nuh'a inanmayıp gemisine binmeyenler tufanda helak olmaktan kurtulamamışlarsa, bugün de Abdullah Öcalan'a inanmayıp bu gemiye binmeyenler, gemiyi kaçırdıktan sonra tufanda helak olmaktan kurtulamayacaklardır. Barış ve demokratik toplum çağrısı hem gemiye davet, hem geminin kalkmak üzere olduğuna dair işaretlerdir.

Tarihte öyle anlar vardır ki bir coğrafyanın kaderi daracık bir an'a sıkıştırılmıştır. O an, doğru anlaşıldığı, öngörüldüğü ve gerekleri yerine getirildiği takdirde kadere boyun eğmekten kurtulunur: "Kader özgürlük lehine dönüştürülür." Ancak şayet bunu gören ve cesur, devrimci bir müdahalede bulunan kimse olmadığında, tarihsel bir özgürlük fırsatı heba olur gider. İşte Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı ile yapılmak istene şey, Kürdistan, Türkiye ve Ortadoğu'daki tüm toplumsal

kesimlerin kader anına, fedakar, cesur ve devrimci bir müdahalede bulunup, halkların kaderini, özgürlük ve demokrasi lehine dönüştürmektedir. Uzun yıllar önce gazeteci Mehmet Ali Birand ile yaptığı röportajda Birand, Abdullah Öcalan'a şöyle bir soru sormuştu: "Siz çok önemli bir karar almak isterseniz, ama herkes buna katılmazsa, hatta karşı çıksa yine de bu kararı alırmısınız?" Öcalan ise şöyle cevap verir: "bazen öyle bir fırsat doğar ki kader tayin edicidir. O anı bir kişiden başka hiç kimse görmeyebilir. Eğer o kişi cesaret edip o fırsatı değerlendirmezse, bir tarih yok olur gider. Doğruluğundan emin olduğum bir kararı herkes karşı çıksa bile alırım. Günün sonunda haklı olduğum görüldüğünde, karşı olanlar da beni anlamış olup, dahil olacaktır."

Şimdi Barış ve Demokratik Toplum zemininin anahtar kavramlarına biraz yakından bakalım:

B- Gelecekte Gelen Mesaj

1. Demokratik Toplumdan Ne Anlaşılmalı? (Rota)

"Demokratik toplum, ahlaki politik toplumun çağdaş modernite halidir." Hakeza farklılıkları en geniş biçimde kapsayan toplum biçimi olarak tanımlanır. Çünkü der Öcalan; "her toplumsal grup, tek tip kültüre ve vatandaşlığa mahkum kılınmadan, kendi öz kültürü ve kimliği etrafında oluşacak farklılıklar içinde yaşayabilir. Kimlik farklılaşmasından, siyasi farklılaşmaya kadar topluluklar potansiyellerini açığa çıkartıp aktif bir yaşama dönüştürebilir." Demokratik toplum sisteminde toplumlar homojenleştirilmez. Yaşamın güzelliği, anlamı ve zenginliği, çok renklilikte aranır. Tek renklilik çirkinliğin ve fakirliğin kaynağı olarak görüldüğü için ondan itinayla kaçınılır.

Abdullah Öcalan kapitalist modernitenin, kapitalist üretim toplumuna karşı demokratik toplumu alternatif olarak savunur. Demokratik konfederalizmin temel harcı da, demokratik toplumdur. "Ulus-devletin aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu, toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır." Öcalan'ı iyi okuyanlar onun zaten hiçbir zaman bu tür statüleri hedeflemediğini bilirler. Demokratik konfederalizmi ayrı ele almak gerek. Zira o, bilinen klasik anlamlarıyla federasyon ya da idari özelliklerin çatısı değildir. Demokratik konfederalizm, ulus-devlete alternatif olan bir demokratik toplum formu olup, halkların

farklılıklar içinde birliğini ifade eder. Asrın çağrısı ile gerçekleştirilmek istenen, tam olarak bunun yolunu açmaktadır. Türkiye ve Kürdistan'da yaşayan herkesin farklılıklar içinde birliğin tesis etmektedir. Bunun teminatı da katılımcı demokrasi ve demokratik siyasettir.

Abdullah Öcalan ahlaki ve politik toplumun kategorik olarak demokratik toplumu içerdiğini belirtir. Demokratik toplumun "iyilik, mutluluk, doğruluk ve güzellik (...) ile özsel ilişkisi vardır." Bu özsel ilişki, onun toplumcu, politik, etik ve estetik özülüyle ilgilidir. Hatta "özgürlük, eşitlik ve demokrasi ile de özsel ilişkisi vardır." Demokratik toplum özgürlüğün, eşitliğin ve demokrasinin en yüksek düzeyde yaşanır hale gelmesinin ifadesi olmaktadır. En geniş toplum form olması nedeniyle tüm farklılıkları kapsar, "biz-öteki" ayrımına yer vermez. Söz konusu, özgürlük, eşitlik ve demokrasiyi mümkün kılmak ve sürdürülebilirliğini teminat altına almak ise ancak demokratik siyaset tarzıyla mümkündür. Bu durum, demokratik toplumun özünün ahlaki-politik toplum olmasından kaynaklıdır. Tam da bu nedenle Öcalan "Her birey ve grubun ödün vermeyeceği tek değer, ahlaki ve politik toplum olarak kalmaktaki ısrarıdır" demektir. Ahlaki-politik toplum, farklılıklar temelinde eşitlik ve özgürlük için kendi başına ana koşuldur. Onun modern hali olan demokratik toplum; demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigmasıyla beraber çok daha güçlü bir şekilde örgütlenme imkanı buldu. Asrın çağrısı ile de tarihsel bir çıkış yapma olanağına kavuştu.

Dönemin demokrasi anlayışlarındaki sistemsel sapkınlıklar vurgulanmıştı. Tabi oradaki vurgunun daha ayrıntılı biçimine Özgürlük Sosyolojisi'nde rastlıyoruz. "Demokratik toplum, bireysel özgürlüklerle kolektif özgürlükleri uyumlulaştırma da en elverişli zemin olduğu 20. Yüzyılın büyük yıkım getiren bireyci vahşi liberalizm ve kolektivist (firavun sosyalizmi) modelinin denenmesinden sonra iyice açığa çıkmış bulunmaktadır. Demokratik toplumun bireysel ve kolektif özgürlükleri dengelemek kadar, farklılıkları esas alan eşitlik anlayışını geliştirmede de en uygun toplumsal politik rejim olduğunu belirtmek mümkündür." Buradaki vurguyu anlamak, günceli anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır. Burada demokratik toplum "Toplumsal Politik Bir Rejim" olarak tanımlanmaktadır. Vurgu "Demokratik toplum, ahlaki-politik toplumun çağdaş modernite halidir" tespitiyle birlikte

değerlendirildiğinde kuramın özü daha belirgin biçimde açığa çıkıyor. Bu yorum eşliğinde Abdullah Öcalan'ın yakın tarihte, kamuoyuna deklare ettiği "D. Bahçeli ve R. T. Erdoğan'ın destek verdiği bu yeni paradigmaya ben de destek verme ehil ve kararlılığına sahibim" ifadesine yeniden baktığımızda, gelişmeler daha yerli yerine oturuyor. Bunun anlamı şudur; Abdullah Öcalan değil, devlet paradigma değiştiriyor. Devleti, demokratik toplum paradigmasına çekmeye çalışıyor. Devletin ciddi manada sıkıştığı görülüyor. Olaya, bu açıdan bakınca hem Abdullah Öcalan hem de Erdoğan ve Bahçeli tarafından bu yeni paradigmanın "anti-emperyalist" olarak tanımlanmasının nedeni de daha iyi anlaşılabilir oluyor. Anti-emperyalist olan, demokratik toplum paradigmasıdır. Türkiye kamuoyunun aşırı milliyetçileştirilmiş kodları nedeniyle "bu benim geliştirdiğim 25 yıllık paradigmadır" demek yerine anlayanın anlayacağı "ehilim" sözcüğünü kullandı. Bu şekilde sürecin önünü açtı. Kuşkusuz devletin demokratik toplum paradigmasını bütüncül kabul ettiğini iddia etmiyoruz, ancak devlet aklının, uzlaşma ile demokrasiye belli bir düzeyde uyumlu olmayı kabul ettiği anlaşılıyor. Öcalan'ın açmakta olduğu bu alanda, kartopu misali, demokratik toplumu çığ gibi örgütleyecek olanlarsa Ona inananlardır.

2. Barış Ne Değildir? (Pusulâ)

Son 200 yılda böl-parçala-yönet politikası ile ülkeleri ve halkaları birbirine kırdıran kapitalist modernite güçleri, tarihsel toplum sosyolojisinde hiçbir karşılığı olmayan yapay çelişkiler üreterek, halklar arasında barışı güç düşmanlıklar yarattı. Bu politikanın en yoğun uygulandığı ve bedelin en ağır olduğu coğrafyalar sırasıyla Ortadoğu, Afrika, Latin Amerika ve kısmen de Uzak Doğu oldu. Ortadoğu'da en zor diyet Kürt halkına pay edilirken oluşturulan (Lozan' la) Kürt Kapanı'yla beraber Kürtler ile bölgedeki ulus-devletler (Türkiye, İran, Irak, Suriye) arasında kesintisiz savaş ve düşmanlık inşa edilmiş oldu. Böylece tarihsel Kürt-Türk, Kürt-Arap ve Kürt-Fars ittifak ve birlikteliği parçalanarak hem kesintisiz savaşla her iki taraf (Kürtler ve devletler) güçten düşürüldü hem de demokratik, özgürlükçü, güçlü bir çıkışın önü alındı. Böylece emperyalizmin Ortadoğu'daki sömürgeci politikalarının önünde engel kalmıyordu. Abdullah Öcalan, genelde 25 yıllık demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmasıyla özelde de Barış ve Demokratik Toplum Çağrısıyla

halkların, tarihsel ittifakını yeniden ama farklılık temelinde daha eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik bir temelde geliştirmek istemektedir. Ortadoğu tarihini derinlikli incelediğimizde bu kaostan, bu tufandan kurtulmak için başka bir yol haritasının olmadığını, en emin yolun bu olduğunu görüyoruz.

Toplumun ana sorunlarını 12 ana başlık altında kategorize eden Abdullah Öcalan "Toplumun Barış ve Demokrasi Sorunu"nu bu sorunlardan biri olarak değerlendirir. Barış kelimesinin kapitalist modernite koşullarında tuzak yüklü bir kelime olduğunu belirtip, bu kelimenin doğru tanımlanmadan kullanılmasının ciddi sakıncaları olduğuna dikkat çeker. Bununla beraber (bu tuzaklara karşı) üç temel ilke ile barışın "ne olmadığını" anlatır.

1. Barış, tümüyle savaş halinin ortadan kaldırılması değildir.
2. Barış, bir tarafın üstünlüğü altındaki istikrar değildir; aynı şekilde bir tarafın üstünlüğü sonucunda savaşın bitmesi de değildir. Barışta taraflar vardır. Bir tarafın kesin üstünlüğü söz konusu değildir ve olmaması gerekir.
3. Silahlar, toplumun öz ahlaki ve politik kurumsal işleyişine rıza temelinde susturulmalıdır.

Bu üç koşul, ilkesel barışın temeli olarak belirtilir. Bu ilkelere dayanmadıkça gerçek bir barış inşa edilemez.

Abdullah Öcalan'ın barış tanımlamasında tarafların tümüyle silahsızlandırılması öngörülmez. Zira o; "Tarihin hiçbir döneminde ulus-devlet çağında olduğu kadar toplum, silahsızlandırılmamıştır" der. Bu anlamda Öcalan'ın barış tanımını, bir toplumun bütünüyle silahsızlandırılması biçiminde değil de, ne olursa olsun tarafların birbirlerine silahlarla saldırmaması konusunda anlaşması, silahlı üstünlük peşinde koşmaması, biçiminde okumak gerekir. Taraflar birbirlerinin kendilerini güvenlik altında tutma haklarına ve olanaklarına saygılı olmayı kabul etmelidirler. Tam da bugünkü süreci 16 yıl önce öngören Öcalan, haklı ya da haksız hangi taraf olursa olsun silahlı üstünlük sağlamadan savaşı durdurmayı karşılıklı olarak kabul etmeleri durumunda, barışın gündeme gelebileceğini belirtir. Bu anlamda barış, tüm tarafların, söz konusu sorunların çözümünde toplumların ahlaki ve politik, kurumsal işleyişine saygılı olmayı kabul etmelerini ifade eder. "Politik çözüm denen koşul bu çerçevede tanımlanmaktadır. Politik ve ahlaki çözüm ihtiva etmeyen bir ateşkes barış olarak yorumlanamaz."

Ancak şayet bir toplum için, ahlaki-politik kurumlar tümüyle işlevsiz bırakılırsa, savaş kaçınılmaz olur. Böylesi bir zorunluluktan doğan bir savaş özsavunma anlamına geldiği için, sömürgecilerin çıkardığı savaşlarla aynı anlamı ihtiva etmez. Nihayetinde barış da ancak özsavunma temelinde anlam kazanır. Bundan dolayı Öcalan, özsavunması olmayan bir barışın, teslimiyetin ve köleliğin ifadesi olabileceğini belirtir. Özsavunmadan kastedilen şey ise ahlaki ve politik toplum karakterinin sağlama alınmasıdır. Bu durumda diyebiliriz ki; barış, ancak ahlaki politikanın rolünü oynamasıyla gerçekleştirilebilir. Tam da bu noktada, asrın çağrısında altı çizilen “demokratik siyaset” hayati bir önem kazanıyor: “Pratikte silahların bırakılması ve PKK'nin kendinin feshi, demokratik siyaset ve hukuki boyutun tanınmasını gerektirir.” Demokratik siyaset, özsavunma rolünü üstlenirken, hukuki boyutta barışın teminat altına alınmasını sağlar.

Abdullah Öcalan'ın barış tanımlamasındaki diğer önemli bir nokta da şudur: En az bir taraf demokratik siyaset konumunda olmak durumundadır ki, bu barış tekellerin uzlaşması değil, toplumun barışı olabilsin. Gündemdeki barış görüşmelerinde demokratik siyaset konumunu Özgürlük Hareketi temsil etmektedir. Buraya kadar ki değerlendirmelerden açıkça anlaşılacağı üzere prensipte barış, devletin ve iktidarın üstünlük kurmasıyla sağlanamaz. Bu nedenle iktidar ve devlet tekel altına aldığı gücü ve üstünlüğü, demokratik toplum ile paylaşmak mecburiyetindedir. Bu olmadığı müddetçe barışın koşulları oluşmaz. Barışı “Son tahlilde demokrasi ile devletin koşullu uzlaşması” olarak tanımlayan Öcalan, bu söz konusu koşulun ne olduğunu yukarıda paylaştığımız üzere, en açık haliyle ortaya koymuştur.

3. Demokratik Siyasetin Önemi Nedir? (Yelken)

Sürecin ana gerekliliklerini ifade eden “Bu perspektifi ortaya koyarken, şüphesiz pratikte silahların bırakılması ve PKK'nin kendini feshi, demokratik siyaset ve hukuki boyutun tanınmasını gerektirir” sözleri, barışın sağlanması için demokratik siyasetin, olmazsa olmaz olduğunu ifade eder. Toplumun ahlaki ve politik kurumlarının işlevselliği, en yalın ifadeyle, demokratik siyasetin işlevselliği anlamına gelir. Abdullah Öcalan “Bu işlevsellik ortadan kaldırılırsa savaş kaçınılmazdır” derken aynı zamanda, demokratik siyasetin toplumsal

özsavunma ile olan bağına da ortaya koymuş oluyor. Zaten hiçbir zaman bu iki olguyu birbirinden ayrı ele almamaktadır. Demokratik siyaset, demokratik toplum için ontolojik bir öneme sahiptir. Tabi “demokratik siyaset” kavramını “politik toplum” kavramıyla da karıştırmamak gerekir. Toplum, zaten doğası gereği politiktir. Demokratik siyaset ise politik toplumun kurumsallaşan politikasını ifade eder. Kurumsallaşan demokratik siyaset aynı zamanda, ortamın da demokratikleşmesini elzem kılar. Tersi de geçerlidir. Yani ortamın demokratikleşmesi, demokratik siyasetin varlığını elzem kılar. Ortamın demokratikliği ile demokratik siyaset simbiyotik ilişki içindedir.

Demokratik siyaset kurumsallaşmasının diğer kurumsallaşmalardan farkı, onun hem kurumların tümü arasında bütünlük sağlaması hem de tüm kurumların karakterini demokratikleştirici güç olmasıdır. Haliyle demokratik siyasetin varlığı, diğer kurumsallaşmaların (parti, meclis, çeşitli gruplar, sendikal örgütlenmeler, medya vs.) varlığına da bağlıdır. Ancak her şeyden önemlisi, toplumun kendisini ilgilendiren tüm konularda tartışma ve karar alma süreçlerine aktif katılır hale getirilmesi, demokratik siyasetin başlıca aktivitesidir. Bu olmadığı müddetçe, toplum açısından özgürlük, eşitlik, demokrasi ve adaletin varlığından bahsedilemez. Bu yüzden Öcalan böyle bir durumda “Sonuç ya kaos ya diktatörlükle sonuçlanır” diyor. Demokratik siyasetin birçok önemli hedefi olmakla birlikte en öncelikli hedefi, demokratik toplumun oluşumu ve bu çerçevede ortak işlerin tartışma ve kararla en iyi, hal yoluna konulmasıdır. Demokratik siyaseti ortaya koyan Abdullah Öcalan “Demokratik siyasetin yetkin kadro, medya, parti örgütlenmeleri, sivil toplum örgütleri, sürekli toplum eğitim çalışmaları ve propaganda gerektirdiği, asla göz ardı edilemez” derken bu gerekliliklerin ana çerçevesini oluşturmuş oluyor. Bu gereklilikler doğru anlaşıldığı ve güçlü bir iradeyle sahiplenildiği oranda, başarılamayacak hiçbir şey yoktur. Demokratik siyasetin özelliklerini ise şöyle sıralar: “Toplumun tüm farklılıklarına saygılı yaklaşım, farklılık temelinde eşitlik ve uzlaşma gereği, tartışma üslubu kadar içeriği, siyasi cesaret, ahlaki öncelik, konulara hakimiyet, tarih ve güncellik bilinci, bütünsel bilimsel yaklaşım, sonuç almada ve başarılı olmada, demokratik siyasetin gerekli özellikleri olarak sıralanabilir.” Burada Öcalan, demokratik toplum inşasında ve demokratik siyaset icrasında başarılı olabilmenin temel gereksinimlerini ortaya koymaktadır. Hakeza bu gereksinimler “yetkinleşmenin” ölçülerini

de belirlemektedir. Bu ölçüler uzun yıllar önce ortaya konulmuşken, hiç kimse, yeni dönemin görev, vasıf ve sorumluluklarının ve hatta tarz ve üslubunun ne olduğunu bilmediğini iddia edemez. Geriye kalan tek şey, yetkince anlamak, özümsemek ve uygulamaktır. Anlaşıldığı oranda özümsemez, özümsemediği oranda uygulanır.

4. “Ömrünü Tamamlama” ve “Anlam Yitimi”(Varış)

27 Şubat'ta yeni dönemin manifestosunu ifade eden mektup okunduğunda, bir kısım insanımızın anlamakta zorluk çektiği husus, Abdullah Öcalan'ın mektubunda geçen “1990'larda reel sosyalizmin iç nedenlerle çöküş ve ülkede kimlik inkarınının çözülüşü, ifade özgürlüğünde sağlanan gelişmeler, PKK'nin anlam yoksunluğuna ve aşırı tekrara yol açmıştır. Dolayısıyla ömrünü benzerleri gibi tamamlamış ve feshini gerekli kılmıştır” sözleri oldu. Bu cümlelerde geçen “anlam yoksunluğu” ve “ömrünü tamamlama” söylemlerinin doğru anlaşılmadığı görülüyor (en azından ilk günlerde).

Burada Abdullah Öcalan maneviyat, zihniyet, ideoloji, kültür ve yaşam tarzı bakımından bir anlam yoksunluğu yaşanmasından bahsetmiyor. Çünkü bu yönleriyle Özgürlük Hareketi, yalnızca bir parti değil, aynı zamanda bir ruhtur, bir kültürdür. Bu ruh ve kültür, toplumda müthiş bir karşılık bulmuştur. Nitekim “Bir Halkı Savunmak-BHS” kitabında Öcalan, program taslağı bölümünde “Burada kurulmakta olan yeni bir parti değil, yeni bir yaşam tarzıdır” dedi. Bu yeni yaşam tarzı Özgürlük Hareketi ile inşa edildi, demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü toplum paradigması ile de anlam kazandı. Özgürlük hareketi, özgür Kürtlükle, direnişle, kadın özgürlüğüyle, ekolojik bilinçle, tarihsel toplum kültürü ve sosyolojisi ile özdeşleşti. Bu nedenle başta Kürt halkı olmak üzere tüm ezilenlerin, ötekileştirilenlerin yüreğinde, ruhani bir değer kazandı. Özgürlük Hareketi ve Kürtler arasındaki ilişkiyi yakından inceleyen bir gazeteci, şöyle bir tespitte bulunmaktadır: “Kürdistan'ın derinlerine açılınca, anladım ki, iki ayrı Özgürlük Hareketi var; birincisi, bir parti olarak bilinen Özgürlük Hareketidir. İkincisi ise Kürtlerin yüreğinde yer edinmiş, ruhani bir varlık olan Özgürlük Hareketidir.”

Peki, o halde anlam yoksunluğuna uğrayan ve ömrünü tamamlayan şey nedir? Hiç kuşku yok ki zaman-mekan koşulları ve varoluş gerekçelerinin ortadan kalkmasıdır.

Mevcut zaman ve mekan koşulları, artık yeni bir strateji, yeni bir çıkış dayatmaktadır. Öcalan'ın külliyatını ve literatürünü iyi bilen ve mektubu o gözle okuyan herkes, hemen fark edecektir ki, aslında o sözlerle “Özgürlük hareketi görevini başarıyla tamamladı” diyor. Bu yüzden çağrıda özellikle Özgürlük Hareketinin tarih sahnesine çıkış koşullarının altını çiziyor. Her varlık, zaman ve mekanda, içinde olduğu zaman ve mekânın koşulları, o varlığın varoluş gerekçelerini de belirler. Söz konusu varoluş gerekçeleri ortadan kalktığında, o varlık da ömrünü tamamlamış olur. Kürt inkarının ayyuka çıktığı bir süreçte, tarih sahnesine çıkan Özgürlük Hareketinin varoluş gerekçesi, inkar siyasetini yıkmaktı. Bu, onun birinci görevi idi. Özgürlük Hareketi, varoluş gerekçesiyle, tutarlı bir şekilde yürüttüğü mücadele sonucunda, inkar siyasetini yenerek, birinci varoluştaki zamanını tamamladı. 2004-2005'te yeniden kurulan Özgürlük Hareketi, artık başka bir partiydi. Varoluş gerekçeleri daha başkaydı. Amacı, yeni varoluş gerekçesi demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü toplum paradigmasının tohumlarını serpmek ve bu tohumların toplumların bilincinde ve yüreğinde filizlenmesini sağlamaktı. Geline aşamada Özgürlük Hareketi, bu görevi de başararak, ikinci kuruluştaki varoluş gerekçesini de yerine getirmiş oldu. Zira, bu tohumu artık filizlendiği için demokratik toplum stratejisi ve demokratik siyaset tarzıyla mücadeleyi, yeni bir boyuta taşıma evresine girmiştir. İşte tam olarak o sözlerden kastedilen budur.

Tüm bu gerçeklikler ışığında açığa çıkan tablo şudur: Barış ve Demokratik Toplum Stratejisi, başta Kürt halkı olmak üzere Türkiye'de yaşayan tüm toplumların farklılıklarını, öz kimliklerini koruyarak birleşmelerinin, birlikte demokrasiye ve özgürlüğe doğru, ileri bir adım atmanın çağını başlatmıştır. Bu tür büyük atılım süreçleri hem heyecanı, coşkusu hem de karmaşıklığı, sancısı derin olan, büyük devrimci duruş, inanç, moral ve kararlılık gerektiren süreçlerdir. Bir o kadar da, derviş kadar sabırlı, müthiş takipçi, öncü rol üstlenmeyi gerektiren süreçlerdir. Kazanan tüm ezilen halklar, inançlar, sınıflar ve kadınlar olacaktır.

Dipnotlar:

- 1-Abdullah Öcalan; Özgürlük Sosyolojisi, Aram Yayınları
- 2-N. Suğur; Küreselleşme Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, Birikim Dergisi, Sayı 73
- 3-Fikret Başkaya; Kavram Sözlüğü, Özgür Üniversite Kitaplığı, 2005
- 4-Abdullah Öcalan; 27 Şubat 2025 Deklarasyonu (Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı)

İçindekiler İçin Tıklayınız

Dönüşüm Süreci: İdeolojik Yenilenmeden Demokratik Uzlaşmaya

Tayip Temel

Kürt Özgürlük Hareketi, özellikle PKK'nin kuruluşundan itibaren sosyalist ideolojiyi ve ulusal kurtuluş stratejilerini temel alan bir mücadele tarzı benimsemiştir. Ancak 1990'larla birlikte reel sosyalizmin küresel düzeyde çözülmesi, PKK'nin ideolojik dayanaklarını kökten sorgulamasına yol açmıştır. Bu kriz salt bir ideolojik bunalım değil; belki ondan fazla örgütsel yapı, mücadele biçimi ve gelecek tahayyülünde kapsamlı bir dönüşüm sürecini tetiklemiştir. Öcalan öncülüğünde geliştirilen "Barış Demokratik Toplum Çağrısı", bu değişimin hem teorik hem de pratik boyutlarını ifade etmektedir.

Abdullah Öcalan Önderliği 12. Kongreye sunduğu ve önümüzdeki süreçte sarsıcı etkisi olacak Demokratik Komünler Birliği Manifestosu'nda PKK'nin dönüşüm süreci, Barış Demokratik Toplum Çağrısı bağlamında değerlendirilerek; örgütsel dönüşüm tartışmaları, demokratik ulus kavramsallaştırması, komünal toplum inşası ve çözüm sürecinin olasılıklarını analiz etmek gerekiyor.

Reel Sosyalizmin Krizi ve PKK'de Arayış

PKK'nin kuruluşu, 1970'lerin sosyalist atmosferinde gerçekleşmiş ve reel sosyalizmin temel tezlerine yaslanmıştır. Marksist-Leninist çerçevede şekillenen PKK, ulusal kurtuluşu sosyalizmin zorunlu ön koşulu olarak değerlendirmiştir. Ancak 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ve sosyalist blokun çözülmesiyle birlikte bu paradigma ciddi bir meşruiyet krizi yaşamıştır.

Reel sosyalizmin çözülüşü yalnızca Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sınırlı kalmayıp, sosyalist mücadelelerin epistemolojik ve örgütsel temelini de sarsmıştır. Bu kriz, Leninist öncülük teorisinden merkeziyetçi örgüt modeline, sınıf indirgemeciliğinden iktidar merkezli devrim anlayışına kadar birçok temel aksiyomu tartışmaya açmıştır. PKK'nin bu kriz karşısındaki ideolojik arayışı, geleneksel solun aksine, yalnızca paradigmatik bir sorun değil; yeni bir sosyal ontolojinin inşası olarak değerlendirilebilir.

PKK içerisinde 1990'lar boyunca süren ideolojik tartışmalar, hareketin yönelimini sorgulamasına neden olmuş, ancak bu dönem boyunca ulusal kurtuluşçuluk yönelimi ağır basmış ve dönüşüm ertelenmiştir. 1998 sonrası gelişen İmralı süreci ile birlikte Abdullah Öcalan, reel sosyalizmin hem iktidar anlayışını hem de ulus-devlet idealini radikal biçimde eleştirmiş ve bu çerçevede yeni bir ideolojik yönelimi savunmuştur. Bunu yaparken ezberleri yıkacak ve yeniyi güçlü bir şekilde inşa edecek radikal bir eleştiri gücü geliştirmiştir.

Ulus-Devletin Eleştirisi ve Demokratik Ulus Kavramı

Modernitenin hegemonik biçimi olan ulus-devlet modeli, esasen bir homojenlik ideolojisine dayanır. Bu model, "tek dil, tek millet, tek bayrak" ilkeleriyle toplumu bölünemez bir birlik olarak tanımlarken, farklılıkları bir tehdit, bir sapma ya da bastırılması gereken bir unsura indirger. Oysa toplumsal gerçeklik,

doğası gereği farklılıklarla örülüdür. Etnik, dinsel, kültürel ve cinsiyet temelli çoğulluk, yaşamın kendisinden doğar. Bu gerçekliğe rağmen inşa edilen tekçi siyasal sistem, yalnızca Kürt halkının değil, Alevilerin, kadınların, işçilerin ve tüm ötekileştirilenlerin sistem dışına itilmesine neden olmuştur.

Abdullah Öcalan bu durumu şöyle analiz eder: “Ulus-devlet, toplumun tabiatına aykırı olarak şekillenmiş modernitenin hegemonik biçimidir.” Ona göre bu yapı, krizi sürekli yeniden üretir; çünkü çözüm sunmaz, bastırır. Öcalan’ın demokratik modernite yaklaşımı ise bu hegemonik yapıya karşı toplum merkezli, özyönetimli ve çoğulcu bir siyasal yapının inşasını önerir. Bu felsefi zemin, çözümün devletten değil, toplumun demokratik inşasından geçtiğini ileri sürer.

Öcalan’ın savunduğu demokratik ulus/ demokratik komünal toplum paradigması, klasik ulus-devlet anlayışının reddine dayanmaktadır. Ulus-devletin doğası gereği tekçi, merkeziyetçi ve kapitalist olduğunu vurgulayan bu yaklaşım, kimlikler arası çoğulculuğu esas alan yeni bir toplumsal örgütlenme modeli önermektedir (Jongerden & Akkaya, 2013). Bu modelde etnisite, inanç ve sınıf farkı gözetilmeksizin bütün halklar demokratik bir çatı altında eşit temsille yer bulabilmektedir.

Demokratik ulus, egemenlik değil katılım; iktidar değil özgürlük, merkeziyet değil yerellik ilkelerine dayalıdır. Bu yaklaşımda millet bir kimlik değil, bir yaşam ortaklığı ve özgürlük birliğidir (Öcalan, 2011). Bu nedenle demokratik ulus modeli, mevcut ulus-devletlerin çözülmesini değil, demokratikleşmesini ve çoğulculuk temelinde dönüşmesini hedefler.

Komünal Toplum ve Demokratik Siyaset

Demokratik ulus paradigması, sadece kavramsal bir düzlemde değil, toplumsal pratik olarak da bir alternatif sunar: Komünal toplum. Komün, burada salt bir ekonomik paylaşım modeli değil; en az onun kadar ahlaki, siyasal ve kültürel bir birlikte yaşama biçimidir (Bookchin, 2005). Abdullah Öcalan’ın ifadesiyle, komün “devletin panzehiridir” ve halkların tarihsel ve geleneksel kurucu gücüdür (Öcalan, 2011).

Bu modelde belediyeler, yerel meclisler, kadın kooperatifleri ve çevre komünleri gibi yapılar aracılığıyla kapitalist modernitenin bireyciliğine karşı kolektif yaşamın yeniden inşası hedeflenir. Komünal toplumun temel politik aracı ise “demokratik siyaset”tir (Öcalan). Bu siyaset tarzı, iktidarı ele geçirme hedefiyle değil; toplumsal katılım, örgütlenme ve söz hakkı ilkeleriyle şekillenir.

Fesih ve Yeniden İnşa Tartışmaları

PKK’nin feshi, klasik anlamda bir örgütün kendi varlığına son verme kararı değil; ideolojik, örgütsel ve zihinsel bir yeniden inşanın parçası olarak gündeme gelmiştir. Abdullah Öcalan’ın “Ben böyle bir partiden istifa ediyorum” çıkışı (1998), bu sorgulamanın içsel derinliğini gösteren sembolik bir dönüm noktasıdır. Nitekim kendisi çok sonradan “Ben aslında değiştirme, dönüştürme ve yeniden inşanın gerekliliğine vurgu yapmak ve buna karşı içsel ve dışsal dirençleri eleştirmek için o sözleri ifade ettim” diyecekti. Bu yolda 2000’li yıllarda geliştirilen beş ciltlik savunmalar, bu dönüşümün teorik temelini oluşturmuş ve örgüt içi kapsamlı bir eleştiri-özeleştiri süreci başlatılmıştır.

PKK’nin değişim dönüşümü anlamına gelen fesih kongresi, kadro yapısının, örgütsel hiyerarşinin, mücadele araçlarının ve hatta kişilik biçimlerinin yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. Buradaki temel vurgu, yapısal dönüşümden ziyade zihinsel ve etik dönüşümün zorunluluğudur. Bu nedenle “12. Kongre kararları” herhangi bir kongre veya olağan bir toplantı değil, bir zihniyet dönüşüm süreci olarak okunmalıdır. Bu dönüşümün kodlarını Öcalan’ın tarihsel, felsefi, sosyolojik ve politik olarak kongreye sunduğu politik raporda derinliğine temellendirmiştir.

Çözüm ve Uzlaşma Arayışı

Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, Kürt Siyasi Hareketi açısından sadece silahlı mücadeleye son verme önerisi değil; belki ondan daha önemlisi Türkiye Cumhuriyeti devletiyle diyalog temelinde bir çözüm sürecinin başlatılması çağrısıdır. Bu çağrı, barışın ancak mücadelenin yani savaşın muhatabı olan devletle gerçekleştirileceği gerçeğine yaslanır.

Devletin bu çağrıya cevaben İmralı görüşmelerine açık kapı bırakması, yeni bir uzlaşma düzleminin doğmasını sağlamıştır

Bu uzlaşma “demokratik uzlaşma” adını alır. Demokratik uzlaşma, tarafların egemenlik mücadelesi üzerinden değil; halkların özgürlük, eşitlik ve katılım ilkeleri üzerinden ortaklaşmasını hedefler. Bu süreçte “silahsızlanma” tartışmaları da devletin beklentilerine indirgenmeden, toplumsal barışın onurlu temelleri üzerinden yürütülmelidir.

Felsefi Bir Zorunluluk

Demokratik uzlaşma, yalnızca bir siyasal yöntem değil; aynı zamanda varoluşsal bir tercihtir. Varlığı birbirini bastırmakta bulan sistemler, uzun vadede kendi meşruiyetini tüketir. Buna karşın, Öcalan'ın önerdiği çözüm biçimi, ‘tanınma ilkesi’ne dayanır. Bir halkın, bir kimliğin, bir cinsiyetin özgürleşmesi, ancak diğerinin özgürlüğüyle birlikte anlam kazanır. Bu bağlamda demokratik uzlaşma, çatışmanın ötesine geçerek karşılıklı tanıma, birlikte inşa ve ortak yaşamın etik bir ilkesi haline gelir.

Yine Demokratik uzlaşma, farklı kimliklerin, taleplerin ve varoluş biçimlerinin bir arada yaşama etiğini içeren bir siyasal etik önerisidir. Bir halkın özgürleşmesi, ancak diğer halkların da özgür olduğu bir zeminde mümkündür. Bu yaklaşım, devletin tanıma lütfu değil; halkların karşılıklı meşruiyet üretmesidir. Dolayısıyla demokratik uzlaşma, zorunlu bir strateji değil; varoluşsal bir sorumluluktur. Bu perspektif, siyaseti bir hegemonya kurma zemini değil, etik müşterekler yaratma süreci olarak görür. Bu da Türkiye'nin demokratikleşmesinde salt teknik reformlarla değil, toplumsal tahayyülün dönüşümüyle anlam kazanır.

Bölgesel ve Enternasyonal Yansımalar

Demokratik toplum paradigması, özellikle Türkiye için yeni bir döneme işaret ettiği kadar, Ortadoğu'daki etnik, mezhepsel ve sınıfsal çatışmaların çözümünü için de alternatif bir model anlamına geliyor. Abdullah Öcalan daha önceki kitaplarında (savunmalarında) önerip uzun uzun temellendirdiği, ulus-devlet sınırlarını aşan bir halklar ittifakı vizyonuna işaret eder. Bu bağlamda Demokratik Konfederalizm, İsrail-

Filistin çatışması, Suriye iç savaşı, Irak'ın etnik yapısı gibi çoklu kriz alanlarında uygulanabilir bir çözüm modeli olarak öne çıkmaktaydı. Ancak Filistin'de ısrarla savunulan iki devletli çözüm modeli her iki tarafın temel handikapı olarak büyük acılara neden oldu ve neredeyse Filistin'in yok oluşuna ve İsrail'in kanlı bir sayfa daha açmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu model, yeni bir enternasyonal arayışını da beraberinde getirir. Reel sosyalizmin yıkılmasıyla işlevsizleşen II. Enternasyonal sonrası, halk temelli bir III. Demokratik Sosyalist Enternasyonal ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Öcalan Önderliğinin bu yöndeki çağrısı, yeni bir evrensel dayanışma ağının oluşturulması hedefini taşımaktadır. Tekrar altı çizilmesi gereken gerçek şu ki; Öcalan'ın kuramsallaştırdığı ‘demokratik ulus’ kavramı, etnik ve dini homojenlik dayatmasından arınmış, farklı kimliklerin ve toplulukların bir arada, eşitlik temelinde yaşayabileceği alternatif bir toplumsal modeli ifade etmektedir. Bu model, klasik ulus-devlet yapısının kurucu unsurları olan sınır, egemenlik ve tekçi yurttaşlık anlayışına karşı radikal bir eleştiri geliştirmektedir. Öcalan, ulus-devleti ‘kapitalist modernitenin zor aygıtı’ olarak tanımlarken; demokratik ulusu, yerel meclislerin, sivil toplumun, kadın özgürlüğünün ve ekolojik dengelerin kurucu rol oynadığı yatay bir toplumsallık biçimi olarak tahayyül eder.

Bu perspektif, Kürt halkının tarihsel olarak yaşadığı inkâr ve asimilasyon politikalarına karşı geliştirilmiş bir direniş hattı olmakla birlikte, aynı zamanda daha geniş bir özgürlük siyasetinin inşasına yöneliktir. Dolayısıyla, Kürt halkının kolektif kimliğinin ve haklarının anayasal güvenceye kavuşturulması mücadelesi, yalnızca etnik-politik bir taleple sınırlı değildir; aynı zamanda demokratikleşmenin ön koşulu olarak değerlendirilmelidir. Bu mücadele, Türkiye'nin yapısal demokratikleşme açmazlarını aşması açısından da kurucu bir potansiyele sahiptir.

Demokratik toplum inşasının asli unsurlarından biri, siyasetin toplumsallaşmasıdır. Bu, siyasetin yalnızca devlet erki üzerinden değil, toplumun kendini örgütlemesi ve özyönetim pratikleriyle yaşama geçirilmesi anlamına gelir. Bu noktada, başta kadınlar olmak üzere ezilen sınıfların, etnik ve inanç gruplarının katılımı, demokratikleşmenin içeriksel derinliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Kürt

Özgürlük Hareketi'nin özgünlüğü de burada ortaya çıkar: Kadın özgürlükçü yaklaşımı, komünal yaşam deneyimleri ve yerel meclis temelli örgütlenme pratikleriyle, klasik sosyalist ve liberal-demokratik modellerin ötesinde bir paradigma sunmaktadır.

Öcalan'ın İmralı'daki tecrit koşullarında geliştirdiği teorik çerçeve, özgürlük düşüncesine dayalı etik bir duruşla birleşmektedir. Bu etik, sadece hak talebiyle sınırlı kalmayıp, toplumsal sorumluluk bilinciyle örülmüş bir inşa çabası olarak belirginleşmektedir. Bu nedenle demokratik siyaset, salt temsili kurumların varlığıyla değil, halkın doğrudan katılımını esas alan bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, Kürt siyasi hareketinin geliştirdiği demokratik ulus paradigması ve toplumsal inşa stratejisi, salt Kürt sorununun çözümü için değil; Ortadoğu'nun geneline yayılmış otoriter, merkezî ve erkek egemenlikli yapılarla hesaplaşma açısından da dönüştürücü bir karakter taşımaktadır. Bu mücadele hattı, özgürlük ve eşitlik değerlerinin teorik olarak savunulması kadar, pratikte inşa edilmesini de esas alır. Dolayısıyla demokratik toplumun inşası hem bir mücadele alanı hem de bir etik sorumluluk alanıdır. Bu sorumluluk, sadece Kürt halkının değil, demokrasi, adalet ve özgürlük arayışındaki tüm toplulukların ortak yükümlülüğüdür. Sonuç olarak PKK'nin reel sosyalist paradigmadan demokratik toplum, yani başka bir ifade ile komünal toplum paradigmasına geçişi, ideolojik düzeyde radikal bir dönüşümdür. Demokratik ulus ve komünal toplum perspektifi hem Kürt halkının özgürlüğü hem de Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından umut verici bir yol haritası sunmaktadır. Bu çerçevede Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, salt bir barış önerisi değil, yeni bir siyasi felsefenin ve toplumsal örgütlenme biçiminin ilanıdır.

Bu dönüşüm süreci, şüphesiz Türkiye ile sınırlı değildir; bölgesel krizlerin aşılması, ulus-devletlerin aşındırılması ve yeni bir enternasyonalizmin inşası için de stratejik bir değer taşımaktadır. Demokratik toplum paradigması, yaşanan kriz ve sorunlara bir çözüm yöntemi olduğu kadar, ondan daha fazla yeni bir yaşam biçimi, siyaset anlayışı ve etik ortaklık projesidir.

Demokratik uzlaş, bir strateji değil; bir ilke, bir etik, bir varoluş biçimidir. Türkiye, geçmişin bastırıcı hafızasını aşarak, geleceği çoğulcu bir zemin üzerinde

inşa etmek zorundadır. Bu yalnızca bir tercih değil; bir zorunluluktur. Çünkü şiddetin ve inkârın sınırlarına gelinmiştir.

Abdullah Öcalan paradigması ve Kürt Siyasi Hareketinin siyasi hattı, bu zorunluluğu bir imkâna dönüştürme çağrısıdır. Bu çağrı, halklara yeni bir yüzyılın kapısını aralama; eşitlik, özgürlük ve barış temelinde yeni bir sözleşme yapma çağrısıdır. Ve bu çağrı, yalnızca Kürtlere değil, tüm Türkiye halklarıdır. Çünkü demokratik uzlaş, herkes içindir. Çünkü özgürlük, bölünerek değil; paylaşarak çoğalır.

Kaynakça:

- Biehl, J. (2016). *Democratic Confederalism and the Kurdish Question*. In *New World Summit*.
- Bookchin, M. (2005). *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy*. AK Press.
- Jongerden, J., & Akkaya, A. H. (2013). *Democratic Confederalism as a Kurdish Spring: The PKK and the Quest for Radical Democracy*. In *The Kurdish Spring*. Mazlumder.
- Öcalan, A. (2004). *Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü*. Mezopotamya Yayınları.
- Öcalan, A. (2011). *Demokratik Uyarlık Manifestosu*
- Watts, N. F. (2014). *Activists in Office: Kurdish Politics and Protest in Turkey*. University of Washington Press.
- Yıldız, S. (2020). *PKK'de Değişim: Teori, Pratik ve Politik Yenilenme*. İletişim Yayınları

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kürt Özgür Kadın Hareketinin Doğuşu ve Gelişimi

Gülbahar Alpsoy

Abdullah Öcalan “Kürdistan, anacıl toplumun, öncü kadın olarak ortaya çıktığı topraklardır. O topraklarda öncü anacıl kadından geriye tortu kaldı. Kürt özgürlük hareketi o tortudan kalan üzerine kadın özgürlük hareketini geliştirdi ve özgür kadın iddiası ile özgür kadın özgür toplum sorununa öncülük gücünü ortaya koydu” demektedir.

Tarihte birçok kadın örgütlemeleri ve hareketleri çıkmıştır, bu hareketler neolitik ana kadın, tanrıça kültürünü bağrında taşıyan, erkek egemen sistem ve komplolarına baş eğmeyen lider ruhlu kadınların direnişi olmuştur. Bilgeliği ile cadı, güzelliği ile günahkâr denilmiş, yakılmış, taşlanmış öldürülmüştür. Ancak kökleri o kadar derindir ki tüm fırtınalara karşı yeşermeye boy verip büyümeye devam etmiştir. Tıpkı sonsuzluk gibi. Anacıl toplumun öncüsü olan kadına ataerkil sistem tarafından yok hükmü verilen sınıftır, kadın ile birlikte toplum ve doğa yok sayılmış iradesizleştirilmiş ve egemenlik altına alınmıştır. Özgür kadın hareketi o günden bugüne Abdullah Öcalan’ın dediği gibi tortudan kalan üzerine kadın özgürlük hareketini geliştirmiştir.

Kadın hareketlerinin özgürlükleri için büyük emek ve bedeller verdiği, kadınları ileriye taşıyacak önemli kazanımlar açığa çıkarttığı bilinmektedir. Kürt kadınlarına ilham veren çıkışlarının da olduğu belirtilebilir. Ancak Kürt özgür kadın hareketinin çok daha radikal ve kadınları kurtuluşa götürecektir güçlü bir ideoloji ile yola çıkmış olması mücadelenin seyrini değiştirmiştir. Kürt kadınlar özgürleşmek için

toplumun özgürleşmesini beklemek yerine kendi özgürlükleri ile toplumsal özgürlüğü geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Ve kadın özgürleşmeden toplumsal özgürlüğün gelişemeyeceği perspektifi ile öncülük sorumluluğunu üstlenmişlerdir.

Kürt özgür kadın mücadelesi, geldiği aşamayı ve gelişimini Abdullah Öcalan’a borçludur. Henüz çocuk yaşlarda yanı başında toplumsal cinsiyetçilik, kadına yaklaşım ve ayrımcılığı görmüş, o yaşlarda anlam veremese de derin çelişkiler yaşamıştır. Birkaç eşya karşılığı ablasının bir erkeğe verilmesi, oyun arkadaşının kendisinden yaşça büyük bir erkeğe verilmesi anlamlandıramadığı ancak yanlış olduğunu da bildiği ilk çelişkilerdir. Öyle ki arkadaşı Elif evlendirilmiş olsa da kendisine katılması için oyuna tekrar davet etmesi henüz o yaşlarda ne yapılacaksa kadınıla yapılır yaklaşımını koymaktadır. Herkesin çocuk yaşlarda yaşadığı çelişkiler vardır, ancak Öcalan’ı farklı kılan yaşadığı çelişkilerin üzerine gitmesi ve reddettiği yanlış doğru olan ile düzeltmesidir. İlk çelişki ve hayallerinin ardını bırakmadan ileriki zamanda, kadına ve topluma dair tarihi, ideolojik ve felsefi çözümlerle en başta kadını kölelik koşullarından çıkararak özgürlük yolunu göstermiştir. Bunu yaparken de kendisinden başlatarak “kendimde erkekliliği öldürdüm” diyerek, özgür kadınla doğru yoldaşlığı tercih etmiştir. Abdullah Öcalan kadına yaklaşımını “çocukluğumdan beri kadınların en iyi arkadaşı, en iyi yoldaşları olmak için çabaladım. Annemle olan ilişkimde bile özgür kadın arayışım

görülebilir. Çocukluk hayallerime bağlı kalarak yaşadım ve kadın özgürlük mücadelesini ortaya çıkarttım” diyerek belirtmektedir.

Özgür Kadın Bilinç Oluşumu ve Gelişimi

1970 yıllarında sol-sosyalist örgütlenmelerin yoğunlaştığı dönemde kadınlar da bir arayış içerisine girmişlerdir. Kürt özgürlük mücadelesinin örgütlenmeye başladığı bu süreçlerde Kürt kadınlar da buldukları yerlerde örgütlenme çalışmaları yürütmeye başladılar. Daha çok ulusal ve sınıfsal çelişkilerin ön planda olduğu görülmektedir. Emek sömürüsü, aile çelişkisi, kadına şiddet kadınların mahallelerde bir araya gelmesine neden olmaktadır. Bu dönemde daha çok üniversitelerde gençler öncülüğünde bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir. Sakine Cansız bu dönemde kadın çalışmalarının öncülüğünü yapan, bilinçli ve duyarlı kadınlardan biridir. Tekstilde ve fabrikalarda çalışarak kadın örgütlenme çalışmaları yürütür. Kürt özgürlük mücadelesinin öncüleri ile tanıştığında ise çalışmalara daha aktif katıldığı bilinmektedir.

1980’lerde 12 Eylül sürecinde Sara, kadın çalışmaları ve Kürt özgürlük mücadelesi nedeniyle tutuklanır. Amed zindanında yaşanan insanlık dışı işkencelerden gerek Kürt olmasından gerek kadın olmasından kaynaklı en çok yurtsever kadınlar nasibini alır. İşkencehanede siyasi tutsaklar dışında hapsedilen başka kadınlar da vardır. Sara, tüm kadınlar ile bir bağ kurarak gerek eğitimle gerek manevi paylaşımlarla sorunları gidermeye dönük çaba içerisinde olur. Bu duruşu Amed zindanında, onun doğal lider olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Bulduğu koşuğa güçlü bir örgütlenme oluşturur. İşkenceler karşısında kadınlardan tek bir teslimiyet gelişmemiştir. Koşullara irade üstü bir direniş ile karşılık verilir. Kadınlar teslimiyet karşısında net bir tutum sahibi olmuşlardır. Sara’nın “buradan tek bir kişiyi teslim alamayacaksınız” tutumu işkenceci faşizme net duruşu koymuştur. Kararlılığı teslimiyete karşı keskin duruşu, cuntanın birinci dereceden sorumlusu Esat Oktay Yıldırana’ya karşı dik duruşu, direnişi yürüten esas güç olmuştur.

Dışarıda da koşullar farklı değildir. Sokak ortasında dilinden, kimliğinden kaynaklı insanların işkence ile gözaltına alınması, yine adresiz yerlerde katledilip kaybedilmesi, toplumu korkuyla teslim alma politikası

sürecin yöntemi olur. Ancak korkuyla sindirilmek istenen halk, özgürlük mücadelesinin de gelişmesiyle daha da güçlenmeye başlar. Öldürdük, üzerine beton döktük denilen halk betonları parçalayarak tekrar yeşerir.

Öldürdük, üzerine beton döktük denilen halk betonları parçalayarak tekrar yeşerir

Zindan direnişinin ardından toplumla buluşan kadınlar dışarıda da mücadelelerine devam etmektedirler. Üniversitede, sokaklarda, mahalle ve köylerde devletin yok sayma politikalarına karşı varlık mücadelesi yürütülür. Halk üzerinde devam eden ve derinleşen baskı ve savaş gerçekliği en çok kadına yıkım getirir. Köylerin yakılması, toprağından sürgün edilmesi çocuklarını, eşlerini kaybetmeleri, ana dil yasakları en çok kadını parçalamış, yok saymıştır. Her türlü şiddet ile karşı karşıya kalan kadın, çıkış yolları aramaktadır. Bu çıkış arayışı kadınların gelişen toplumsal eylemlere katılmalarını sağlamıştır. Devletin Kürt halkı üzerinde yürüttüğü baskı ve zulüm, kadınların halk örgütlenme çalışmalarını daha fazla geliştirmiştir. Sokak sokak, kapı kapı çalışmalar yürütülmüş yurtsever halk örgütlenmesi dönemin yok sayma politikalarına karşı sokaklara, alanlara akmaya başlamış büyük serhildanlar yaşanmıştır. Bu serhildanlarda öncülük yapan kadınların cesur duruşları ile halkın da akın akın arkalarından gitmelerini ve topraklarını, kültürlerini ve varlıklarını savunmak için yüreklenmelerini sağlamıştır. Bu serhildanlarda birçok yurtsever insan gözaltına alınmış, işkence görmüş, katledilmiştir.

Özgün Örgütlenmede Yetkinleşme

Tarihten bu yana Kürt halkının katliam ve baskılara karşı dağları, kartal yuvaları misali mesken ettikleri bilinmektedir. Anadillerini, kültürlerini özcesi varlıklarını koruyabilmek ve özgürlüklerini sağlamak için yüzlerini dağlara dönmekte, dağlarda Kürt halkını bağrına basarak kucaklamaktadır. 90’larda toplumsal alanda yurtsever halkın serhildanları ile

birlikte özgürlük dağlarına da en yoğun katılımlar gerçekleşmeye başlamıştır. Bu baskı koşullarında kadınlar da özgürlük için yanan kıvılcımı görür; ancak onlar için gerek erkek egemen sisteme karşı gerek feodal toplum anlayışına karşı özgürlük mücadelesi kolay olmamıştır.

Öcalan'ın kadın-erkek, aile-kadın ve daha birçok kadın özgürlük çözümlenmeleri bu süreçte daha fazla derinleşmiştir. Kadınlar bu çözümlenmeler doğrultusunda aydınlanarak bir yol bulmuştur. Feodal toplum anlayışı kadınların bu çıkışına sıcak bakmamış kadın başına dağlarda nasıl olunur diyerek tepki vermişlerdir. "Kadın evden çıkamaz, çıksa dahi yanında bir erkekle çıkabilir." "Sokakta sesini yükseltmez, hak hukuk savunmak onun işi değildir." "Elinin hamuruyla erkek işine karışmamalıdır!" "Kadın namustur, namus korunmalıdır" gibi anlayışlar, kadına geri adım atturamamıştır. Dönemin faşizm koşulları en çok kadını sömürmekte, yok saymakta ve ötekileştirmektedir. Özgürlüğün kokusunu alan kadın, arkasına bakmadan çıkılmaz denilen kapıdan çıkarak dağlara yol almıştır.

Çok kısa bir süre içerisinde, mücadelenin salt ulusal kimliğini korumaktan ibaret olmadığını, kadın kimliğini yok sayan zihniyete karşı da amansız bir mücadele içerisine girmesi gerektiğinin bilincine varılır. Erkek, özgürlük arayışında olan her şeyi göze almış kadını kardeş, abla, korunması gereken zayıf bir varlık olarak görmüştür. Ancak kadın esnek zekâsı, stratejik aklı, toplumsal yönü ve toprağa bağlılığı, yine mücadele cesaretiyle bu algıyı kırmış hem toplumda hem de mücadele arkadaşlarında bir saygınlık uyandırmıştır. Zayıf ve namus olarak görülen kadın, bir halkın özgürlük teminatı olmuştur.

Kadının ordudaki yerini doğru anlamak gerekir. Dünyadaki bazı ordularda kadınların olduğu bilinmektedir; ancak özgün-özerk örgütlenen kadın orduları yoktur. Ordularda kadınlar erkeklerle bağımlı, emir komuta altında çoğu zaman karar gücü, irade sahibi olamayan konumdadırlar. Ancak kadın özgürlük mücadelesinin devrimlerinden biri de orduda kendi özgün-özerk örgütlenmesini sağlamış olmasıdır.

Ordu içerisinde kadının özgün örgütlenmesine dönük de, egemen zihniyetin bir direnci olmuştur. Savaş,

komuta, karar gücü erkektir anlayışı çok belirgindir ve kadının bilindik sistem içerisinde örgütlenmesi dayatılmıştır. Ancak zihniyeti değiştirmek, cins bilinci ve mücadelesi ile bu doğrultuda bir zihniyet devrimi ile gerçekleşmek durumunda kalmıştır.

Özgürlüğün kokusunu alan kadın, arkasına bakmadan çıkılmaz denilen kapıdan çıkarak dağlara yol almıştır

---

Kadın kendisine dayatılan iradesizleştirme politikalarına karşı kadın özgünlüğü ve özgürlüğü üzerine daha fazla yoğunlaşarak örgütlenmiş, yaşam alanlarından tutalım tartışma alanlarına kadar özerkleşmeye gitmiş, özgün örgütlenmeleri ile kadın komutalarını oluşturmuş, karar verici olarak mekanizmalarda yer almıştır. Kadınların özgün örgütlülüğü erkeğe, erkek egemen zihniyete ve sistemine bağımlılığını aşmış ve öz iradesini açığa çıkarmıştır. Kadınlarda güçlü bir yaşam zemini yaratarak cins bilincini, bu bilinçle birlikte cins sevgisini ve güvenini geliştirmiştir. Kadınların kendi gücüne güvenmeleri sevgi anlayışları ve örgütlülüğü en esas güçleri olmuştur.

Kopuş Teorisi

Yine bu dönemlerde geliştirilen kopuş teorisi perspektifi çerçevesinde kadınların tartışma yoğunlaşma ve derinleşme düzeylerinin geliştiği görülmektedir. Kopuş teorisinin cinsiyetçilik olmadığı her şeyden önce erkek zihniyetinden bir kopuş olduğu ifade edilmiştir. Bu kadınları bağımlılaştırın, köleleştiren egemen zihniyet ve sistemden kopmanın perspektifi olmuştur. Toplumsal kodlamalar ile cinsiyet eşitsizliğini kadına kadermiş gibi dayatan ve böyle gelmiş böyle gider mantığı ile oluşan, yalancı ve zalim zihniyetten kurtulmanın ancak kopuş teorisinde derinleşmek ile gerçekleşeceği belirtilmiştir. Kadınlar bu teori ile sadece kadını değil erkeği de anacı toplumun öncü kadını ile tanıştırmayı hedeflemektedir. Bunun için derinleşerek irade sahibi olmaktadır. Bu irade karşısında kendini

dayatamayan erkek de değişmek durumunda kalır ve ancak bu değişim ile kadın öncülüğünde, doğru yoldaşlık temelinde mücadelesini yürütebileceği ve özgürleşebileceği hakikatine varır.

Erkek, kadının sadece kendi özgürlüğü için değil aynı zamanda erkeğin de özgürlüğü için mücadele ettiğinin farkına varmak zorundadır. Çünkü erkek her ne kadar kendisini özgür görüyor olsa da öz itibarıyla egemen sistemin kölesi olduğunu, kendisine yarattığı küçük iktidar alanları nedeniyle görememektedir.

Zayıf ve namus olarak görülen kadın, bir halkın özgürlük teminatı olmuştur

---

Sorunu bir cins sorunundan öte sosyal, siyasal, ekonomik, ekolojik ve toplumsal sorun olarak görmek gerekir. Kadın ile birlikte ahlaki politik toplum ve demokratik komünal yaşamdan, köklerinden ayrı düşerek kadına yabancılaştığı belirtilmektedir. Bu nedenledir ki erkeğe yüklenen erkeklik kodlarını kırmak, kadın-doğa ile, demokratik komünal yaşamın özü ile tekrar buluşarak kurtuluşu hedeflemeyi gerektirir.

Abdullah Öcalan, “kadın ve özgür yaşam için toplumsal gerçekler sınırsızdır. Ortadoğu toplumu, kadını yaşadığı uygarlık ve fethine uğradığı moderniteyle düşüreceği kadar düşürmüştür; kendisi olmaktan çıkarılmış, nesne konumuna getirilmiştir. Toplumsal sorunun kadın üzerinden çözümlenmesi ve çözümlüne aynı olgu üzerinden gidilmesi doğru bir yöntemdir. Sorunların anasına ancak çözümlerin anası olan kadın devrimi dayatılarak hakikate doğru adımlarla varılabilir” demektedir. Kadınlar, kadın devriminin zihniyet devrimi ile gelişeceği hakikatine de bu perspektifle ulaşmışlardır. Birbirine yabancılaşan erkek ve kadının özgür yaşamda tekrar buluşması da bu devrimden geçmektedir.

Kadın Kurtuluş İdeolojisi

Özsavunmasını geliştirmiş, teoride belli bir düzeye gelmiş, özgün özerk örgütlülüğünü sağlamaya başlamış kadın, özgüven ve iradesiyle geldiği aşamayı daha da ileriye taşıma iddiasını koymuştur. Öcalan, sesinin

dahi çıkmadığı kadının geldiği aşamayı görmektedir. Ancak erkek egemen sistemin ve zihniyetin tehditlerinin sürekliliğini görerek kadın özgürlüğüne yoğunlaşmaları, çözüm arayışları daha fazla derinleşir. Tüm baskılara karşı kadının özgürleşeceğine en çok Öcalan inanmıştır. Bu gücü daha ileriye taşımak için 8 Mart 1998’de bir panelde kadın kurtuluş ideolojisini ilan etmiştir. Kadın kurtuluş ideolojisi üzerine tartışmalar, yoğunlaşmalar geliştirmişlerdir. Tartışmalarda kadın kurtuluş ideolojisinin salt bir cins ideolojisi ve sadece kadınları ilgilendiren dar bir ideoloji olarak ele alınmaması gerektiği belirtilmiş ve kadın kurtuluş ideolojisinin sosyal, toplumsal bir ideoloji olduğu vurgulanmıştır. Kadın ideolojisinin sistem eleştirisi ve değerlendirmesinin radikal, mücadele perspektifinin güçlü olduğu belirtilmiştir. Bu ideoloji erkek egemen zihniyetin açığa çıkardığı tüm toplumsal hastalıklara, sorunlara çözüm üreten ve toplumsal özgürleşmeyi amaç eden bir ideoloji olarak geliştirilmiştir. İdeolojinin yaşamsallaşması için beş temel ilke belirlenir. Kadın kurtuluş ideolojisinin beş temel ilkesi; yurtseverlik, özgür irade ve özgür düşünce, örgütlülük, mücadele, etik ve estetikdir.

1.Yurtseverlik ilkesi, ilkelerinin başında yer almaktadır. Köklere bağlılığı, toprak bağlılığını ve sevgisini ifade etmektedir. Kadını, toplumu toprağından, köklerinden tarihinden uzaklaştırmanın ve yabancılaştırmanın, toplumu asimile etmenin önceliklerinden olduğu belirtilir. Köklerinden kopuşun başkalaşmaya, kendisi olmak dışında her şey olmaya neden olduğu ifade edilmiş ve bu nedenle kadının köklerine sıkı sıkı bağlı kalması gerektiği ortaya koyulmuştur. Toplumun köklerine bağlı kalmasının teminatı, kadının öz köklerini, yurtseverliğini koruması ve geliştirmesi ile gerçekleştirilebilir. Yurtseverliği en derinden yaşayan kadının asimile edilmeye, yok sayılmaya çalışılan toplumu, kökleri ile tekrardan buluşturma sorumluluğu kaçınılmaz olarak sürekli ele alınmıştır.

2.Özgür irade ve özgür düşünceden koparılan kadın konuşamaz düşünemez bir duruma getirilmiştir. Hiçbir iradesi bırakılmayan, baskı politikası ile ezilen, parçalanmış iradesiz ve düşünemez, konuşamaz konuma getirilen kadın kimliksizleştirilmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı kadının bilinçli düzeye ulaşması, ideolojik olarak kendisini geliştirmesi ve irade sahibi olması kimliğini kazanma anlamına gelmektedir.

Özgür düşünce ve iradeye kavuşan kadının aynı zamanda demokratik topluma doğru öncülük yapacağı, toplumu da öz iradesi ve düşüncesiyle yaşayabilecek konuma getireceği belirtilmiştir.

3.Örgütlülük; kadının ilk kaybedişi egemen zihniyetin kadın komün ve toplumsallığını dağıtması ve kadını yalnızlaştırması ile başlamıştır. Örgütsüz kalan kadın, ezilmeye, görünmez kılınmaya mahkûm edilmiştir. Bu nedendir ki örgütlülüğe en çok ihtiyacı olan kadınlardır, çünkü en çok kadın dağıtılmış parçalanmıştır. Örgütsüz kadın köleleştirilmeye, tecavüze, kullanılmaya, öldürülmeye açık hale getirilmiştir. Kadının en büyük öz savunması kesinlikle örgütlü kadın gücüdür. Örgütlü kadın gücü ile özgür iradesini koyabilir ve kimliğini, varlığını yaşatabilir.

Jin Jiyan Azadi'nin sadece bir slogan olmadığını, yaşam perspektifi olduğunu ortaya koymuştur

---

4.Mücadele; yukarıda ifade ettiğimiz her üç ilkenin yaşamsallaşması ancak mücadele ile mümkündür. Ancak yurtsever duygu ve bilincin gelişmesi, özgür irade ve düşüncenin açığa çıkması ve güçlü bir örgütlenme ile sonuç alıcı bir mücadele yürütülebilir. Tıpkı örgütlülük gibi mücadele de olmazsa olmazlardandır. Varlığı en çok görünmez kılan mücadelesizliktir. Bu nedenle varlığını korumak ve özgür yaşanır konuma getirmek için ideolojik, felsefi bir mücadele temel ilkelerden biri olmuştur.

5.Estetik güzellik; nerede güzellikten söz edilse ilk akla gelen fiziki güzelliktir. Elbette fiziki güzellik de önemlidir. Fakat kadın kurtuluş ideolojisinin ilke olarak koyduğu güzellik anlayışı fikir-düşünce-zihin güzelliğidir. Fikrin güzel olmasıdır zikre yansıyan ve zikrin estetiğidir eylemden sonuç aldırın. Bu nedendir ki insan fiziğini de güzel kılan ideolojik düşüncedir. Kapitalist sistemin özellikle kadın üzerindeki güzellik anlayışı tamamıyla beyni uyuşturan ve erkeğe hizmet ettiren tarzda, güzellik anlayışıdır. Bundan kurtulmak kendime ait kimse için dayatılan fiziki güzellik ölçülerine gelmek zorunda değilim demek gerekir. Kadın, bilinciyle,

mücadele gücü ve iradesiyle, örgütlenme estetiğiyle, erdemliliğiyle bir güzellik abidesidir. Demokratik komünal toplumun etrafında toplanan kadın, bu güzellikteki kadındır.

Kadın kurtuluş ideolojisi temelinde derinleşen Kürt özgür kadın hareketi tüm alanlara daha fazla akış sağlayarak, başta Kürdistan olmak üzere Ortadoğu, Avrupa ve tüm dünyadaki kadınlara ulaşma hedefini önlerine koymuştur. Özgür kadın hareketinin genişleyen, büyüyen örgütlülüğü bu andan itibaren partileşme kararına gitmektedir. Hareketin partileşmesi bütün kadınları kapsayan, tüm kadınların kurtuluşunu hedefleyen kadın kurtuluşu ile toplum kurtuluşunu amaçlayan bir kapsamdadır. Özcesi partileşmeyi, kadın özgürlük kimliğinin toplumsallaşması olarak ele almaktadır. Taban örgütlenmesi yani köylerden başlayarak mahalle, ilçe, il, bölgelere kadar kadınların kendi komünlerini örgütlemesi kendi sorunlarını, kendi ihtiyaçlarını, kendi taleplerini bir bütünen kendi örgütlülüğü içinde tartışması, söz, karar, irade, eylem gücünü ortaya çıkarması perspektifini geliştirmiştir. Bu perspektif temelinde varlığını yürütmüş olduğu büyük kavga ile açığa çıkaran kadınlar, özgür bir toplum için demokratik komünal toplumun inşası sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Geline aşamada muazzam mücadele tarihini daha ileriye, ideolojik ve felsefi bir güçle taşıma iradesini koymaktadır.

Abdullah Öcalan, “Kadın sorunu Kürt sorunundan daha derin bir sorundur, Kürt meselesinden daha ağır bir kadın sorunu var ortada. Biz sadece bunun için küçük bir başlangıç yaptık. Savaş ve çatışma kültürü en başta kadına yöneliktir. Bu kültürü bir nebze de olsa geriletmek mücadelenin dinamosudur. Barış ve demokratik toplum çağrısı aynı zamanda kadınlar içinde bir rönesanstır” demektedir.

Erkek egemen sistem kadını, 5000 yıllık bir karanlığa ve köleliğe mahkûm etmiştir. Bu karanlıkta, kadının bilgeliği, toplumsallığı, duyguları ve iradesi hapsedilmiştir. Adı sanı bırakılmayan kadın, karanlığın içerisinde kendi öz iradesi ile varlık mücadelesi yürütmüştür. Büyük direniş sonucu varlığını sağlamış kadın, yeni sürecin perspektifi ile bir aydınlanmaya doğru gidecektir. Abdullah Öcalan'ın “barış ve demokratik toplum çağrısı aynı zamanda kadınlar için de bir rönesanstır” açıklaması

yeni dönemin öncülüğüne de bir çağrıdır. Bu nedenle bu süreç hem kadınlar için hem de toplum için bir aydınlanma olacaktır. Bu aydınlanma bin yıllardır karanlığa mahkûm edilmiş, görünmez ve yok sayılmış kadın kültürünün gün yüzüne en güçlü şekilde çıkması ve demokratik komünal yaşamın can bulması anlamına gelmektedir.

Öcalan “kadın özgürlük mücadelesi çok önemli bir miras yarattı. Bu miras bugüne kadar binlerce şehit vererek geldi ve önemli bir değer oluşturdu. Bilinmesi gerekir ki ben hep kadınların yaşaması ve yaşatılmasını istedim ve onların her kaybı bana hep acı verdi. Benim için “tanrıçanın oğlu” dediler. Ben de hep kadınlara layık bir oğul olmak istedim. Temel mücadele ilkemi bu belirledi. Kadınlar için “umut ilkesini” geliştirdim. Her kadın özgürleşmeli dedim. Bende kendimi bir erkek olarak özgürlük ölçüsünde şekillenen etik ve estetik ölçülerle terbiye ettim. Sosyalizmin temel ilkesi kadın özgürlüğüdür dedim. Bir erkeğin sosyalist olma ölçüsü de kadınla doğru yaşamasını bilmesidir. Bu sosyalizmin temel ilkesidir” demektedir.

Yaşamı boyunca kadının özgürlüğüne, kadın kurtuluşuna çözüm arayan bu arayışlarının sonucunda, Kürt özgür kadın hareketinin açığa çıkmasına vesile olan, cinsiyetçilik ve egemen zihniyete müthiş öfke duyan, köle kadın ve köle erkek ile yaşamayı reddeden, alternatif olarak özgür kadın ve özgür erkeği açığa çıkartarak; yaşanacaksa bu ölçülerde yaşanabileceğini belirten Abdullah Öcalan, bugün geldiği aşama ile “ne kadar benimleyneniz o kadar sizlerleym” demektedir. Kürt kadınlar da tüm varlıkları ve özgürleşen kadın kimliği ile kendileri ile olacaklarını her koşulda ifade etmişlerdir.

Barış ve demokratik toplum çağrısı, kadınların, demokratik komünal toplumun inşasında her zamankinden daha fazla görev ve sorumluluk alarak mücadele yürütmesi anlamını taşımaktadır. Büyük bedeller ile büyük kazanan kadınlar bu sürecin öncüsü olmaya devam edeceklerdir.

Bugün gelinen aşama kadın kurtuluş ideolojisi ve “Jin Jiyan Azadi” felsefesi ile dört parça Kürdistan başta olmak üzere Ortadoğu, Avrupa ve dünyanın birçok ülkesinde Kürt kadınlar, tüm kadınların özgürlük arayışı ve demokratik toplum umuduna, mücadelesine dokunmuştur. Rojava devrimi ile tüm dünyaya, kadın öncülüğünde toprağını, varlığını savunmakta büyük

ilham kaynağı olmuştur. Jin Jiyan Azadi'nin sadece bir slogan olmadığını, yaşam perspektifi olduğunu ortaya koymuştur. Yaşamın, kadınla yaşanılır kılınacağını ve özgürlüğün kadınla sağlanacağını göstermiştir. Bilinmeyen bir dil diye belirtilen “Jin Jiyan Azadi” sadece Türkiye’de değil dünyanın her bir yanında direnişin sembol haykırışı olmuştur. Rojhilat’tan Hindistan’a, Afganistan’dan Avrupa’nın birçok ülkesine kadar özgürlüğün kadın ile yaşamsallaşacağı, Kürtçe haykırılmıştır. Kürt özgür kadın hareketi varlığını ideolojik, diplomatik ve özsavunma stratejisi ile gün yüzüne çıkarmıştır. Bugün özgürlüğü için tüm kazanımlarını daha güçlü savunup büyütme iddiasındadır. Dünyaya kadın aklının, adaletinin, vicdanının dokunması ve solan yaşamı kadın rengine kavuşturmanın ısrarından asla vazgeçmeyecektir.

Egemen erkek aklı ve eliyle yazılmış olan tarih sayfalarında kadın yoktur, salt kadın köleliği yazılmıştır. Kürt özgür kadın hareketi, mücadelesi ve ideolojisi gereği, ilmek ilmek örülmüş bir tarihe sahiptir. Kadın özgürlük tarihinin ancak iddialı ve kararlı bir direniş ile yazılacağını bu muazzam tarihi gelişimde görmekteyiz. Ve artık kadının özgürlük tarihi yazılmaya başlamıştır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Barış ve Demokratik Toplum Çözümüne Doğru

Muhammed İnal

Giriş:

20. Yüzyıl başlarında emperyalist sömürgeci politikalar nedeniyle yüzyılı aşkın süredir bölgenin “Gordion Düğümü” haline dönüşen Kürt sorunun çözümü için Abdullah Öcalan’ın yaptığı tarihi çağrı ve Özgürlük Hareketinin bu çağrıya olumlu yanıt vererek fesih ve silahlı mücadeleyi sonlandırma kararı alması, bölgede ve dünyada çok önemli bulundu ve yankı uyandırdı. 27 yılını bir zindanda tek kişilik hücrede geçiren, uzun yıllardır ailesi ve avukatları dahil kimseyle görüşürülmediği ağır tecrit koşullarında tutulan Abdullah Öcalan’ın bu hamlesi hem Türkiye’de hem de bölgede yeni bir atmosfer oluşturdu ve sadece Özgürlük Hareketi için değil, bölgesel denklemdeki aktörleri etkiledi ve yeni politik tutuma yöneltti.

Türkiye Cumhuriyetinin egemen yaklaşımını ve Kürt sorunun tarihsel-sosyolojik derinliğini ve aynı zamanda Özgürlük Hareketinin tarihsel gelişiminin derinliğinin farkında olmayan bazı çevreler halen durumu bir teslim olma, yenilgi, terörün sonlanması gibi yüzeysel ele alıp değerlendirmeleri, çözümün doğru temellendirilmesi önündeki asli engellerden olmaktadır. Birçok çevre de ayrı devlet, idari özerklik ve kültüralist temelli taleplerin geçersizliğine dair vurgular nedeniyle yeni süreci bir tür mücadelesizlik veya siyasi taleplerden tümüyle vazgeçme olarak yorumlamaktalar.

Bütün bunlara karşın konunun, sadece bir partinin feshi veya silahlı mücadele stratejisinin sonlandırılmasıyla sınırlı olmadığı, Kürt Özgürlük Hareketinin daha

derin bir felsefi-paradigmatik yaklaşımla özelden reel sosyalist paradigma ve 20. Yüzyıl sistemiyle daha genel olarak da tahakkümcü uygarlıkla ciddi bir hesaplaşma ve kopuşu sağlayarak Kürdistan, TC. ve bölge için yeni bir yaşam önermesinde bulunduğunu belirtebiliriz.

Kimi bölgesel ve küresel reel politik gelişmelerin bu kritik hamleye etkide buldukları bir gerçek olsa da konuyu sadece reel politik reaksiyonlara indirgemek de amaç derinliğini analiz etmeyi güçleştireceği ortadadır. Şunu unutmamak gerekir ki, bilimsel paradigma değişimlerinde olduğu gibi, siyasal-felsefi paradigma değişimleri sorunların/vakıa’nın tanımında değişimi getirdiği gibi, çözüm yollarının da değişmesi ve derinleşmesini zorunlu kılar. Paradigma değişimiyle beraber bazı sorun ve ona müteallik çözüm kategorileri anlamsızlaşabileceği gibi, yeni yol ve yöntemlerin devreye girmesi doğal, hatta zorunlu olacaktır. Yeni paradigmanın zihniyet kartlarını geliştiremeyenler, eski paradigmanın tanım ve yöntemleriyle soruna yaklaştıklarından, gerçekleşen değişimi teslimiyet, talepsizlik veyahut sapma olarak da adlandırmaktadır. Bu nedenle bu çağrının ana başlıklarını paradigmatik değişimin felsefi açılımları olarak değerlendirmek gerekir.

1. Modernite ve Kürt Sorunu

Kürt sorunu olarak tanımlanan vakıa’nın modernitenin dayattığı bir sorun alanı olduğu, kapitalist modernitenin doğru analizi yapılmadan tanım ve çözümün doğru oluşturulamayacağı ortadır.

Batı kapitalist modernitesinin Ortadoğu'ya sömürgeci saldırıları ve Ortadoğu toplumsal-kültürel dokusuna aykırı aydınlanmacı felsefe, pozitivist sosyoloji ve milliyetçi ideolojiyle ayakta kalan ulus-devlet sisteminin dayatılmasıyla bağlantılıdır.

19. Yüzyılın başlarından itibaren Batı'nın askeri ve siyasi saldırıları karşısında başarısız kalan Osmanlı imparatorluğu güçlerinin, buna çözüm olarak Batılılaşma-modernleşme ekseninde yeniden yapılanma girişimleri, Türk modernleşmesinin ve bununla bağlantılı sorunların başlangıcını oluşturur. Avrupa kapitalist modernleşme parametreleri çerçevesinde merkezileşmeci politikalarla ulus-devlet modeline yönelen bu "modernleşme" hamlesi, Osmanlı'ya bağlı fakat oldukça geniş özerk/muhtariyete sahip halkların siyasi ve idari özelliklerini kısıtlamayı ve giderek bastırmayı esas aldı. Ayrıca Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Cemiyetinin Türkçülük ideolojisi eksenindeki yaklaşımları, kendisiyle beraber başta Kürt ve Arap halkları olmak üzere karşı milliyetçi eğilimleri de güçlendirdiler. Batının sömürgeci emellerine uygun olarak, Osmanlı'nın yıkılması ve Ortadoğu'nun mikro ulus-devletçilere bölünmesine de zemin sundu. Henüz savaş döneminde, başta Sykes-Picot (1916) olmak üzere, İngiltere öncülüğündeki mihver güçleri birçok gizli antlaşma ile Ortadoğu coğrafyasını parçalayıp bölüşmüşlerdi. Kürtlerin Lozan'da (1924) dört devlet arasında resmen bölünmesine ve inkarimha cenderesine alınmaları, bu planın bir parçasıydı.

Bundan sonraki süreçte, Ortadoğu toplumunun temel kodlarıyla oynandı. Bütün kültür ve toplumsal yapısı, yapıbozuma uğratıldı. Bir başka deyişle Ortadoğu halklarının tarihi, toplumu, kültürü Batı destekli işbirlikçi rejimler tarafından hedef alındı. Toplumsal doku jakoben modernleşmeci politikalarla parçalandı, halklar onlarca yıllık çatışmalarla birbirine düşman kılındı.

1914-1921 emperyalist bölüşüm ve işgale karşı Kürtler ve Türkler ortak direnç cephesi oluşturular. Cumhuriyetin kuruluşu ile sonuçlanan bu süreçte, gerçekten ortak vatan anlayışı öndeydi. 1. Meclis sürecinde 70'e yakın Kürdistan mebusu sıfatıyla vekilin yer alması, yine 1921 anayasasında ortak vatan, Kürtler başta olmak üzere diğer halklara da (Lazlar gibi)

muhtariyet/otonomi verilmesi bunun nişanesiydi. Bunlar klasik ulus-devlet anlayışına uymamaktaydı. Zira ilk anayasa, adem-i merkezi bir tutumu esas almaktaydı. Bu noktada Batılı güçlerin doğrudan bir müdahalesi oldu; Türkiye Cumhuriyeti'nin batılı ulus-devlet modelinde Ortadoğu'daki ilk yapılanması olarak desteklenmesi esas alındı. 1924'te imzalanan Lozan, TC'nin 1921 anayasasını terk etmesi ve tekçi/merkezileşmeci ulus-devlet modeline geçmesi, Türklüğü tek unsur olarak dayatan milliyetçilik, inançları (özelde de İslam'ı) devlet eliyle bastırmayı hedefleyen Jakoben laikliğin hakim kılınmasının uluslararası sistem tarafından onaylanmasını ifade etmekteydi.

1925-40 arası dönem, inkarcı ulus-devletin baskıcı politikalar, katliama varan askeri operasyonlarla Kürtleri bastırma dönemidir. Kürtlerin ulus olmaktan kaynaklı siyasi temsil ve katılımları engellendi; bundan da öte kültürel varlık olma hakkı da inkar edildi. Bunlara karşı gelişen meşru direnişler ezici askeri operasyonlarla katliam hatta soykırım denemeleri ile bastırıldı. 1800'lerin başından itibaren direnen geleneksel öncülük formları, özelde de dini liderliği ve kurumlaşmaları tümüyle bastırıldı.

Özgürlük Hareketi'nin 1970'lerin başında çıkışı, dünyadaki ulusal kurtuluş hareketleri, 1968 gençlik hareketlerinin bir yansıması ve Batının sömürgeci yayılımına karşı sosyalizmin bir kurtuluş ideolojisi olarak benimsenmesi şeklinde oldu. Çıkış, Marksist-Leninist ideoloji, dünya devrimci hareketleri esinli ve ağırlıklı Vietnam deneyimini örnek alma temelinde gerçekleşti. Batı destekli Türkiye Cumhuriyetine karşı, çift kutuplu dünya gerçekliğine uygun olarak reel sosyalist blokla yakın ilişkiler geliştirilmek istendi. Uzun süreli halk savaşı stratejisine dayalı ulusal kurtuluş mücadelesi, özünde Kürtlerin ayrı bir halk olarak kendi kaderini tayin hakkı ayrı bir devlet olma amacına dayalıdır. Dönemin paradigması, mücadele yöntemi, dünya deneyimleri, bölge ve ülke koşulları ve Kürt halkının maruz kaldığı ağır kültürel soykırım gerçeği bunu koşullamaktadır.

2. Modernist Paradigmanın İflası

1973'te gruplaşma, 1978'de partileşme, 1984'te silahlı mücadelenin başlatılması Kürt halkı açısından modern

dönemde sömürgeci kültürel soykırımcı sisteme karşı geliştirilen cevaplardı ve o dönemde amaçlanan hedeflerin önemli bir kısmını gerçekleştirdi. Zor yoluyla kurulan inkar cenderesi, zor yoluyla kırıldı.

Ancak sorun sadece varlığın ispatı değil, özgürlük ve bağımsızlık ideallerini nasıl gerçekleşeceğine geldiğinde, bazı temel sorunlar belirmektedir. Birincisi; hareket, reel politik olarak iki kutuplu dünya sisteminde reel sosyalist ideoloji ve bloğa yakın konumlanmıştı. 1990'da reel sosyalist bloğun çöküşü bir yeniden konumlanmayı gerektirmekteydi. İkincisi ve daha önemlisi; hareket 20. Yüzyıl sisteminin bir kutubunu oluşturan reel sosyalist bloğun paradigmasını benimsemişti. Bu, 'devlet', 'devrim', toplumsal özgürlük ideali', ' tarih', ' kültürel toplum' hususlarına yaklaşımda 20. Yüzyıl (ve modernist) paradigması içinde düşünmek ve eylemek anlamına gelmekteydi. Sorunu üreten sistem paradigması içinde kalarak onlara çözüm üretmek-hele de Kürt sorunu gibi sistemin dehşetinin billurlaştığı bir soruna-imkansızdı. Üçüncüsü; sorunun görünürlüğünü sağlamak için devletin şiddetine karşı ' devrimci şiddet/zor' bir yere kadar başarılı olurken, sorunun nihai çözümü için tam da bir şiddet tekeli olan devletin gücünü dengeleyip yenebilecek bir karşı-şiddet tekeline ihtiyaç olduğu mantık gereği bir şiddet sarmalına yol açmaktaydı. Daha basit anlamda; devlet şiddeti yoluyla çıkan sorunu, yine şiddetle çözebilir miydik? İşte 1990'lardan itibaren sorunun şiddet-çatışma sarmalından çıkararak demokratik siyaset yöntemleriyle çözüme arayışları (91, 95,,96, 98 tek taraflı ateşkesler, araçlar ve diyalog girişimleri) özünde bu sezgiden kaynaklanmaktaydı.

2003'te sistemleştiren paradigma değişimi, bu nedenle sadece konjonktürel reel politik şartlarla ilgili değil, daha temelde halkların, inançların, ezilenlerin tahakkümcü uygarlık ve kapitalist modernitenin yapı ve kurumları dışında özgürlüğünü inşa arayışını esas almaktaydı. Kapitalist üretim ve siyaset biçimleri birer sömürü ve kölelik aracı olmanın ötesine gitmemekteydi. O halde Kürtlerin bunların dışında bir yol-yöntem ve özgürlük ideali arayışları yeniden oluşturulmalıydı.

3. Reel Sosyalizmin Ufkunu Aşmak

Kapitalist modernitenin toplumsal alana dayattığı en ağır sorun, ulusun iktidarla buluşturulması, daha doğrusu ulusun iktidarın sömürü ve tahakküm

alanına dönüştürülmesiydi. Ulus-devlet formunun, hem Avrupa'da hem Ortadoğu'da (ve diğer yerlerde) yol açtığı soykırım ve katliamlar sadece formu ile değil temel karakteri ile ilgilidir. Leviathan canavarı olarak ulus-devlet, toplumsal dokuyu en ince hücrelerine kadar parçalayıp düşmanlaştırmayı esas alır. " Vatan", kapitalist tekellerin sınırsız sömürü imkanına sahip oldukları 'yasal' büyük hapisanelerdir. Bu devlet hapisanenin yasalar sistemi, toplumun binlerce yıllık temeli olan kültür, ahlak ve inanç değerlerini reddeder, çarpıtır. Bunların yerine egemenliğin tesis aracı olan "hukuk ve zor" yerleştirilir. Her birey, toplumsal komünal özelliklerden/değerlerden soyutlanarak çırılçıplak "vatandaş" olarak devlete köle olarak bağlanır. Bu durum, tekelliliğin tüm toplumsal alana dayatılması anlamına gelir. Modern devlet artık sadece dışsal bir siyasal iktidar veya ekonomik haraç tekeli değil, tüm toplumsal işlevleri gasp eden bir " tekeller tekeli" haline gelmiştir. Bu nedenle ulus-devletlerini kuran halkların özgürleşmediği, tam tersine kapitalist sömürü, baskı-hapishanesinin gönüllü kullarına dönüştüğü açıktır.

Paradigmatik sorgulama ve soruşturma o ana kadar hareketin de esas aldığı reel sosyalist-Marksist ekolün de ulus-devlet, devrimci zor sınıf, ekonomi, din, kültür, özgürlük gibi temel kavram ve kuramlarda kapitalist modernitenin paradigmasından kurtulmadığını, ondan çok fazla ayrılmadığını hatta birçok yönüyle onları esas aldığını gösterdi.

Abdullah Öcalan'ın 19-20. yüzyıl reel sosyalist geleneğine eleştirisi bu eksende oldu. Reel sosyalist ideoloji ve yapılar, kapitalist modernite ve ulus-devleti sadece ekonomik boyutlarıyla analiz edip bunu bazı kısmi revizyonlarla işçi sınıfı ve halklar için bir kurtuluş aracı olarak kabullenmişlerdi. Oysa "... Her devlet, örgütlü bir kavim kırımıdır, kavim-kırım devletin doğal varoluş tarzıdır." (Pierre Clastres, Vahşi Savaşçının Mutsuzluğu, Ayrıntı yay. İstanbul) özellikle modern dönemde bir soykırım aracı olarak kurgulanan devleti, hele de bunun en vahşi faşizme varan biçimi olarak merkezi ulus-devleti, toplumsal kurtuluş için bir araç (ve giderek bir amaç) olarak kabul etmek, yapılan yanlışlığın derinliğini gösterir. Reel sosyalizmde (Çin'den Rusya'ya, Kore'den Küba'ya) gerçekleşen siyasal aygıt muazzam bir polis aygıtı olan ulus-devletin 'sınıf' gömleği giydirilmiş halidir ki, bu

sınıfçı ideolojide tahakkümcü iktidar kendini yeniden üretir.

Bunun sebeplerinden biri, ideolojik olarak kapitalizme karşıt olan reel-sosyalist ve Marksist geleneğin iddialarının hilafına kapitalizme övgü olarak onu ileri bir aşama olarak gören tarih ve toplum tezlerinden kaynaklanır. Bu determinist çizgisel ilerlemeci tarih tezine göre, daha sonra giderek olumsuz bir karakter kazansa da kendisinden önceki tüm toplum biçimlerinden daha ilerici, daha olumludur. Marx ve Engels Komünist Manifesto'da kapitalizmi/burjuvaziyi geri halkları uygarlığa çekmekle överler. Onlara göre "Batı burjuvazisi , en barbar ulusları bile uygarlığa çeker. (...) Burjuvazi ancak yüzyılı bulan egemenliği sırasında daha önceki kuşakların (toplumların) tümünün yaratmış olduklarından daha yoğun ve çok daha büyük bir üretici güç yarattı. Doğa güçlerine egemen olunması, makine ve kimyanın sanayiye ve tarıma uygulanması, buharlı gemiler (...) Toplumsal emeğin bağrında böylesine üretici güçlerin yatmakta olduğunu hangi yüzyıl seçebilmiştir." (Komünist Manifesto)

Lenin bunu daha ileri bir aşamaya götürür ve işçi sınıfının kurtuluşunun kapitalizmin daha fazla gelişmesinden başka yerde aranmaması gerektiğini belirtir: "İşçi sınıfının kurtuluşunu, kapitalizmin daha fazla kitlece gelişmesinden başka yerde aramak, gerici bir görüşür." (V. I. Lenin'den Alıntılan Albert Camus, Başkaldıran İnsan, sayfa 244, Can yayınları, İstanbul) İşte bu, Abdullah Öcalan'ın "çok ironik de olsa kapitalizme en büyük övünün en muhalifi (Marx ve Lenin) tarafından yapıldığı" eleştirisinin ifadesidir.

Ulus-devletin soykırımcı niteliğinin ikinci boyutu da; üniterlik perdesi ile örtülen ve içeride "homojen" (tek tip) toplum kurmaya dönük jakoben aydınlanmacı akıldır. 1789 Fransız Devrimi ardından burjuvazi öncülüğünde somut biçim/ içerik kazanan modern devlet (ister burjuva, ister proleter, ister dinsel-mezhpesel karakterde olsun) tekçi modernizmin en katı uygulamasıdır. Bu jakoben modeli esas alan reel sosyalist devlet modeli de aynı karakteri sergiler. Zira modern devlet, (burjuva , proleter veya dinsel karakterde olsun) aynı bio-iktidar izleğini esas alır. M. Foucault, Batı akılcılığını esas alan reel sosyalist devlet modelini bu karakteri nedeniyle şöyle değerlendirir:

"(...)Sosyalist devlette, kurulduğu andan itibaren çok doğal bir biçimde ırkçılığı, -tam olarak etnik ırkçılığı- bulursunuz. Tekil fenomenlerdir ama birçok noktada faşizmi ve Stalinizmi, Batının toplumsal ve siyasal sistemlerinde önceden var olan bir dizi mekanizmayı sürdürmekten başka bir şey yapmadığını da yadsımamak gerekir." (M. Foucault, Toplumun Savunmak Gerekir, sayfa 267, YKY,)

Eko-anarşist Murray Bookchin de, Marksizm özelinde reel sosyalizmi, kapitalizmin içinde kalmakla ve onun kültürel kodlarını benimsemekle eleştirir: "Gerçekten de Marksizm, kapitalizmin par excellence (mükemmel) ideolojisi olabilir. Çünkü yönelttiği eleştirilerin temel özelliği, kapitalizmi ayakta tutan temel kültürel duyarlılıklara meydan okumadan kapitalist üretime odaklanmasıdır." (Murray Bookchin, Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı yayınları, İstanbul)

4. Zafer-Yenilgi Paradoksunu Aşmak

Bütün bir 19-20. yüzyıl pratiği göstermektedir ki, 20. Yüzyıl paradigması, sadece reel sosyalizmin çöküşü değil, aynı zamanda liberalizmin çürümüşlüğü ile de sağ ve sol kanatlarıyla toplumsal sorunlara çözüm üretmediği gibi toplumsal sorunların asli sebebidir.

20. Yüzyıl siyaset felsefesi ve sosyolojisi, "çatışmacı kuram" ekseninde şekillenmiş, toplumsal hak arayışları da bu teze göre konumlanmıştır. İşçi sınıfı mücadelesinden ulusal kurtuluş hareketlerine, dini-mezhebi yapılardan kültüralist, hatta ekolojik taleplere kadar temel yaklaşım, toplumun uzlaşmaz çatışmacı kutuplardan oluştuğu yönündeydi. Bu dualist, çatışmacı kuram ekseninde oluşan ideoloji ve mücadele yapıları ve stratejileri, işin doğası gereği "sıfır toplamlı oyun teorisi" gibi ya zafer ya ölüm/yenilgi yaklaşımı üzerine kurgulanmıştı. Bu durumda her türlü hak-özgürlük mücadelesi bir kısır döngüye ve özellikle aşırı zora saplanma riskiyle karşı karşıyadır.

Kapitalist modernite, egemenliğin ve iktidarcılığın en yoğun ve vahşi biçimi olarak topluma musallat olur. Liberalizm, toplumun 'doğal' halini, ilkel-vahşi ve sürekli savaş hali olarak tanımlar. Hobbesçu bu tez, toplumsal durumu ana sabitesini savaş-çatışma olarak belirlerken, savaş-çatışmayı asli, barışı arızı/ilineksel

durum olarak tanımlar. Hem de böylece devletin topluma karşı zorunu/şiddetini kendince meşru bir zemine oturtmuş olur. Marks ve Engels Komünist Manifesto'da, kapitalist hegemonyacılığın zor yoluyla yıkılabileceğini belirtirken pek haksız sayılmazlar. Ancak bununla da yetinmezler ve zoru tüm toplumsal doğuşların temelini yerleştirirler: "Komünistler, hedeflerine ancak tüm mevcut toplumsal koşulların zor yoluyla yıkılmasıyla ulaşabileceğini açıkça ilan ediyorlar." (Komünist Manifesto)

Abdullah Öcalan'da, Marksizmi ve reel sosyalizmi, zoru her şeyin temelini yerleştirmekle eleştirir: "Genelde zor özelde devrimci zor olgusuna yaklaşımında da ciddi darlıklara sahip olduğu gözlenmektedir. Zorun abartılı değerlendirilmesi, yeni toplumun doğuşundaki ebe rolünden anlaşılmalıdır. (...) Aşırı zor uygulamaları genelde egemen sömürücü sınıfların karakteridir.(...) Real sosyalizm ve izinde yürüyen birçok ulusal kurtuluş hareketi zor olayında aşırıya gitmişler, ancak zora dayalı bir koruma sistemine mahkum olmaktan da kurtulamamışlardır." (Abdullah Öcalan, Sümer Rahip Devletinden Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne) yine bir başka boyut olarak: "Marksist kuramın Siyasal devrim ve sonrasına ilişkin tezleri ise, daha vahim olarak hiyerarşizm ve devletçi karakter taşır. Savaş, proleterya diktatörlüğü, devletçilik kavram olarak neredeyse kutsallaştırılır." (Abdullah Öcalan, Bir Halkı Savunmak)

Bunlara dayalı siyaset anlayışları, Sovyet Rusya örneğinde görüldüğü üzere, devrim sonrasında özgürlüğü inşa etmesi gerekirken, diktatörlüğü övünçle kullanan totalitarizm, dehşet sınırlarında seyreden bir bürokratism ve jakobenizm üretti. İşte Abdullah Öcalan'ın 2003'te formüleştirdiği fakat "Bugüne kadar yeterince anlaşılmadı, uygulanmadı" dediği paradigmatik bütünün reel sosyalizm ile ilgili eleştirel hesaplaşma boyutu özet olarak böyle ifade edilebilir.

Paradigmatik değişimin ve 27 Şubat Çağrısının özü; sistem karşıtı hareketleri ve mücadeleyi, genelde tahakkümcü uygarlığın, özelde ise kapitalist modernitenin tüm topluma yaydığı bu çatışmacılık tuzağından kurtarmaktır. Sistemin beslediği ana kaynak olan devlet ve zoru benimseyip ona karşı kullanmak, zahiren ve kısa süreli kimi başarıları

bazen getirirse de, hayatın akışı içinde sisteme benzeşip onu güçlendirmeyi ve beslemeyi getirmektedir. 19 ve 20. yüzyıl devrimcilerinin sistemle çatışmaları, bu karakter nedeniyle, sistemi zayıflatmamış, tam tersine onu güçlendirip beslemiştir. Bu gerçek ışığında açığa çıkmıştır ki doğru yaklaşım, amaçsız bir çatışma ve bu temelde zafer-yenilgi ekseninde değil, "aşma" esasına dayalı olmak zorundadır.

Bundan dolayı "sistem karşıtlığı"ndan çok "sistem dışı" tutuma ihtiyaç vardır. Sisteme sürekli reaksiyon gösteren tepkisel bir hareket, sistem-karşıtı olabilir fakat tüm refleksleri sisteme göre şekillendiğinden "sistem içi" olmaktan kurtulamaz. Gerçek anlamda "sistem dışı olmak" varlık ve öz bilinç haline gelmek, bakış ve duruş kazanmak, kendi yol-yöntem araçlarına sahip olmak ve uygulama biçimlerini geliştirmek demektir.

Paradigmatik dönüşümünün temel hususlarından olan zorun yeniden tanımlanarak toplumsal güçler için şartları ve dozajı sıkı ahlaki kurullarla belirlenmiş meşru müdafaa stratejisi çerçevesinde konumlandırması, dayatılan kısır döngüden çıkmak ve zihniyet olarak toplumun doğal ahlaki-politik duruşuna yaklaşmak anlamındadır. Bu sadece biçimsel değil, öze ilişkin felsefi bir tutumdur da. Burada zorun tümüyle reddedildiği, pasifist bir tutumun benimsendiği gibi yanlış bir algıya da kapılmamak gerekir. Toplumsal özgürlük güçleri, toplumsal değerlerin savunmasını her koşul altında bir görev olarak üstlenmelidirler. Toplumsal varlığın, maddi manevi değerlerine saldırı olduğunda ve toplumun özgür gelişme imkanları zor yoluyla engellendiğinde meşru müdafaa bir mecburiyet olarak devreye girer: "(...) Toplumsal dönüşüm ve esenlik için savunulabilecek zor, ancak evrensel hukukun tanımına dayalı meşru savunma amaçlı zor olabilir. (...) Bunu aşacak her zor kullanımı haksız kullanımlara, boş kayıplara ve ciddi yozlaşmalara yol açar." (Abdullah Öcalan; Demokratik Uygurluk Manifestosu)

Bugün silahlı mücadele stratejisinin sonlandırılmasının ana mantığı burada gizlidir. Meşru müdafaa gücü, sadece silaha bağlanmış değildir. Eğer devlet güçleri siyasal, demokratik ve anayasal çözümün önünü açarlarsa farklı bir zor kullanımına gerek kalmamış demektir. Abdullah Öcalan henüz 1993 yılında bunu

dile getirmişti. Amerikalı bir diplomatın sorularına verdiği yanıtta, amaçlarının illa ayrı bir devlet kurmak olmadığını, siyasal, demokratik çözüme hazır olduklarını şöyle ifade ediyordu: “İlla ayrılmak diye bir derdimizin olmadığını sizlere de açıkça söylüyoruz. Eğer Türkiye Cumhuriyeti gelişmeyi reformlar yoluyla sağlamak istiyorsa, hazır olduğumuzu defalarca belirttik. Karşı taraf yeter ki kendine güvenip bir siyasi diyaloga açık olsun. Mevcut sınırlar dahilinde halkların eşitlik ve özgürlüğüne yakın sonuçlar alınabilir.” (Abdullah Öcalan, Sosyalizmde Israr İnsan Olmakta Isrardır; sayfa 98)

5. Araç Fetişizmini Aşmak

Hem ferdi, hem de toplumsal düzlemde en temel idealin özgürlük olduğu tartışmasızdır. Ancak tarihte de gözlemlediğimiz üzere, insan özgürlüğüne en büyük tehdidi de bu ideale ulaşmak için oluşturulan soyut veya somut araçlardan gelmektedir. Bunu teknik gelişim için de belirtebiliriz; insan hayatının kolaylaştırılması ve yapabilme gücünü arttırma amaçlı olarak tanımlayabileceğimiz teknik ilerleme, modern sanayi uygarlığında en ileri aşamaya ulaşmışken, toplum ve bireylere refah getirmediği gibi onları bu ilerlemenin bir kölesi ve nesnesi haline dönüştürmüştür. Bunu ister nesnelleşme, ister metafetişizmi, yabancılaşma veya putçuluk olarak tanımlayalım, esas sorun insanın kendi ürettiği araçlara, kurum ve kavramlara yabancılaşması ve onlara bağımlı hale gelmesidir.

Siyaset ve siyasal olan asli manada toplumsal özgürlükle ilgili kurum ve uygulamalar sistemi iken, özellikle günümüzde her zamankinden daha fazla devlete bağlanarak özgürlük ketleyici yapılara dönüşmüştür. Özgürlük hareketleri için de temel risklerden biri budur. Egemen sisteme karşı olan mücadelede, kurtuluş hareketleri bu mücadelenin araçlarını (Parti, Ordu vb.) siyasal-örgütsel formlarını, strateji ve kuramlarına kutsallık atfeder konuma geldiler. Aracın, amaca bağlı ve arızı bir oluşa sahip olduğunu unuttuğumuzda araç amacın yerine geçer, yanlış bir metafizikle kutsallaşır tıpkı putperestlikte tanrının tezahürü/aracısı kabul edilen herhangi bir nesnenin (put) giderek tanrının yerine geçmesi gibi. Bu nedenle araç, bir form değişimini kabul etmeyen

mutlaklık kisvesine bürünür. Vazgeçilmez olur, onun değişimini veya geride bırakılmasını teklif etmek dahi, ihanetle eşdeğer görülür. 19. ve 20. Yüzyıl ulusal, sınıfsal veya dinsel hareketlerin çoğunluğunun temel sorunu, özgürlük, eşitlik idealleri için oluşturdukları kurumsal araçları, bu amaçtan bağımsızlaşacak derecede kutsamaları oldu.

Abdullah Öcalan'ın Özgürlük Hareketi'ni fesih kararının bu amaç-araç ikilisi bağlamında değerlendirmek gerekir. Görevini yerine getirmiş bir aracın form değişikliği (fesih de dahil) asli amaca bağlılığı bağlamında değerlendirilmelidir. Özgürlük Hareketi 20. Yüzyıl şartlarında, çift kutuplu dünya gerçekliğinde uzun süreli halk savaşı ve gerilla tarzı mücadele imkanlarının olduğu şartlarda doğmuştu. Kürt halkı ağır inkar, imha ve kültürel soykırım cenderesinde olduğu, kendisine hayat hakkı tanınmayan şartlarda mücadele etti. Halk örgütlenme çalışması yürüttü. Diplomatik faaliyetlerde bulundu. 90'larda oluşan kısmi ortamda legal siyaset ayağını da yine büyük bedellerle oluşturdu ve günümüze kadar kesintisiz yürüttü.

Özgürlük Hareketi de kurulduğu andaki durumda kalmadı. Bir halk hareketi olmanın bütün veçhelerini, sancılarını yaşadı. Henüz reel sosyalizm yıkılmadan, belli düzeyde bununla yüzleşme çabaları da vardı. 95'te gerçekleşen 5. Kongrede örgütsel yapıda, programda ve sembollerde ciddi değişiklikler yaptığında, klasik sol yapılar özgürlük hareketini sosyalizmden kopmak ve sapmakla suçladılar. 99'dan sonra keskin bir örgütsel-yapısal ve zihniyet değişimini öngören paradigmatik hamle gerçekleşti. Kısmi geri çekilme, ateşkes ve PKK'nin ilk feshi ilan edildi. Devletin şiddet-inkar-imha politikasını sonlandırması halinde silahlı mücadelenin tümünden sonlandırılacağı deklare edildi. Ancak devletin şiddet ve klasik inkar politikalarından vazgeçmemesi nedeniyle 2004'te Özgürlük Hareketi'nin yeniden kuruluşu ve beş seneden beri tek taraflı sürdürülen ateşkes, devletin cevap vermemesi nedeniyle askeri mücadele, meşru savunma çizgisi temelinde devam ettirildi. Bütünlüklü bir mücadele stratejisiyle birçok başarılar kazanıldı, nihayetinde inkar ve imha cenderesi kırıldı. Bugün Rojava dahil Kürt halkı çok önemli özgürlük alanları oluşturabildi.

Bu nedenle Abdullah Öcalan'ın Özgürlük Hareketi için belirttiği anlamsızlaşma ve fesih çok uzun süreli

bir düşüncenin ve sürecin ürünüdür. Bir aracın bir zamandan sonra anlamsızlaştığını söylemek, onun kendi dönemi için hatalı olduğunu söylemek değildir. Fakat amaca götüren yolun merhalelerinde bu aracın görevlerini yerine getirdiğini, dönüşmesinin doğal olduğunu ifade eder. Bu durum stratejiler, kuramlar ve kavramlar için de geçerlidir.

Gerçek özgür zihin, kuram ve kurumsal yapıların amacının özgürlük ilkesine hizmet olduğunu, fetişleştirilmemesi gerektiği, her aracın zamanla değişim cesaretini göstermesi gerektiğini bilir.

6. Ulusal Kurtuluşan Demokratik Ulusa

27 Şubat Çağrısında birçok kesimde kafa karışıklığına yol açan konulardan biri, daha önce oldukça ön planda olan “özerklik” talebinin yanı sıra kültüralist taleplerin de anlamsızlaştığına dair vurguydu. “Sadece soyut bir demokrasi vurgusu, özerklik ve etnik kimlik eksenli taleplerin yerine ikame edilebilir mi?” sorusunu cevaplamayı beklemektedir.

Ulusal, siyasal ve inanç eksenli kimlik taleplerinin 20. Yüzyıl ve günümüzde de bu denli baskın olması, kapitalist modernite ve ulus-devletlerin toplumsal dokuyu parçalamaya dönük politikalarına bir tepki olarak değerlendirilmelidir. Sanayi devrimi ile gelişen yeni üretim ve devasa bir kontrol-biyoiktidar aygıtına dönüşen toplumsal disiplin sistemleri, halk topluluklarının tarih boyunca kurdukları ve yaşadıkları özerklik (outonomy) ve bağımsızlıklarını (independent) büyük oranda tehdit etti ve ortadan kaldırdı. Modern döneme kadar toplumsal hayatın derinliğine etkisi bakımından oldukça sınırlı kalan devletin teknik-bilim ve yeni üretim biçimlerinin (endüstriyalizm) desteğiyle dehşetli yönetsel ve askeri zor aygıtlarına dönüşmesi, toplulukların tarihsel demokrasi geleneklerini büyük oranda sakatlardı ve devlete bağladı. Her tür kimlik talebi, iktidar aygıtının tehdidiyle yüz yüze kaldı. Başta Avrupada, kapitalist sömürgeciliğin ve ulus-devletin yayıldığı tüm coğrafyalarda etnisiteler, inançlar, mezhepler, diller fiziki soykırımla yüz yüze kaldı. Birçoğu tarihten silindi, yüzlerce dil ortadan kayboldu. Bu tehdit nedeniyle kimliğini ve kültürünü korumak, direniş politikalarının ekseni haline geldi. Bu yüzden 20. Yüzyılda yükselişe geçen kimlik-kültür eksenli

politika ve talepler, özünde bir demokrasi ve otonomi talebiydi.

Öyleyse kimlik talepleri, toplulukların modernitenin totaliter (kapitalist, sosyalist veya dinsel tandanslı) devlet ve sosyolojik inşa biçimleri tarafından bastırılmasına karşı direnmelerini ifade eder. Öyleyse (ister etnik, ister dini veya farklı formatta olsun) kimlik talepleri, toplulukların tarihsel otonomi ve bağımsızlıklarının biçimi olan doğrudan demokrasinin kurulmasını ve devletin olabildiğince sınırlandırılmasını ifade eder. Ancak özünde demokrasiyi barındıran kimlik talepleri, ulus-devletin karakteri nedeniyle çatışmacı bir yöne kaymak zorunda kaldı. Bu nedenle, iddialarının hilafına bir tür devlet iktidarından pay kapma ve devletli demokrasiye dönüşme riskine karşı, kimlik taleplerinin doğrudan demokrasi olarak formüle edilmesi önem taşımaktadır. 20. Yüzyıl sistemi ve paradigması içinde şekillenmiş olan talepler, stratejiler, siyasal organizasyonlar miadını doldurmuştur ve yerini yeni paradigmaya uygun formlara bırakmak zorundadır.

Esas tutarlılık, çağın gereklerini doğru okumak, halkımızın özgürlüğü için gerekli bütün değişim ve dönüşümleri hiçbir dogmatizme saplanmadan gerçekleştirmektir. Kürt halkı, 21. Yüzyılın gerçek manada kurucu halkı olarak tarih sahnesine çıkmaktadır.

Ulusların, halkların ve inançların milliyetçi ayrışmasına karşı demokratik ve ahlaki değerlere dayalı buluşması, temel yaklaşım olmaktadır. Özgürlük hareketinin tüm bileşenlerinin önünde muazzam bir yeniden yapılanma süreci bulunmaktadır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kürdistan Sömürgeci Tezinden Demokratik Topluma

Rıdvan Kaya

Kangren haline gelmiş toplumsal sorunların çözümünün zor ve zaman almasının siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik vb. olarak sıralanabilecek çok boyutlu nedenleri vardır. Boyutların her biri kendi özgünlüğünden ele alındığında, incelendiğinde sorunsalın ne kadar köklü ve katmanlı olduğu fark edilecektir. Dolayısıyla ortada duran kimi güncel sorunlar önemli bir tarihsel arka plana sahiptir. Sorunlar ve sonuçlar ortaya çıkışından itibaren başlayıp birikerek günümüze ulaşır. Bundan dolayı birikmiş ve içinden çıkılmaz hale gelmiş sorunların çözümü imkansızla yakın gibi durur. Ancak imkânsız değildir. Çünkü toplumların diyalektiğinde var olan değişim ve gelişim seyri ve gerçekliği hem toplumu hem de onun bireyini en nihayetinde değişim ve dönüşüme mahkûm kılar. Çözümün de, çözümsüzlüğün de onun bu diyalektik ilişki ve çelişkisinde belirlemesi doğası gereğidir.

Toplumsal doğanın bağrında beliren böylesi tarihsel sorunların çözümünü mümkün kılabilmenin en temel yolu öncelikle doğru teşhisi koymak ve sorunun varlığını kabul etmek veya ettirmektir. Kabul çözüme fırsat tanımının en olumlu ilk adımı sayılabilir. Bu adımla beraber kararlı, tutarlı ve samimi bir irade beyanında bulunulduğunda önemli bir eşik aşılmış demektir. Bu anlamda Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'taki "Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı sorunun kabulünü ve çözümünü mümkün tarihi ve hayati bir çağrıdır. Çağrı'nın hem halk ve hareket tarafından sahiplenilmesi hem de dünya kamuoyunda

ses getirmesi, ilgi görmesi çağrının gücünden ve temsil ettiği hakikat payından ileri gelmektedir. Özellikle çağrılanların çağrıya katılması, çağrıcının davetine icabet etmesi aradaki manevi bağın, bağlılığın, kendisine duyulan güvenin, inancın ve saygının gereğidir. Sizi anladık ve uygulayacağız!" demektir. Bu da davete icabet etmenin bilinçli, gönüllü, kararlı olduğuna işarettir.

Tarih böylesi büyük çağrılara hep tanıklık etmiştir. Çünkü her inanç veya ideoloji kendi toplumsallığına katılımı çağrı üzerinden gerçekleştirir. Özgürlük Hareketinin de 50 yıllık mücadelesi özgür ve demokratik yaşama çağrı mücadelesidir. Çağrı ahlaki, politik ve ideolojiktir. Güncel olduğu kadar tarihsel, tarihsel olduğu kadar da günceldir. Ortak bir paydada buluşmayı, aynı safta yer almayı ifade eder. Bunun için güncel süreci demokratik toplumun inşası üzerinden okumak, çağrıyı bu içerikle anlamsallaştırmak en doğru olandır. "Fesih" üzerinden okumak ise bir o kadar yanlıştır. Fesih ve çağrı birbirine zıt anlamlarla yüklü kavramlardır. Fesih ne kadar dağılma ve ayrışma ise çağrı o kadar toplanma, birleşme ve bütünleşmedir. Dolayısıyla süreç tüm iktidar dışı kalmış kesimlerin, demokratik güçlerin yeniden ve daha kararlı, coşkulu ve bilinçli bir araya gelmesi, Demokratik Modernite kuramı etrafında kenetlenmesi, özgür ve eşit yaşamı inşa etme sürecidir.

Demokratik toplum inşasının güncel yansımalarına gelmeden evvel Kürt sorununa ve onun küresel-bölgesel etkisine ilişkin hafızayı tazelemek amacıyla

kronolojik sayılabilecek birkaç hususu belirtmekte fayda var. Ortadoğu'nun otantik halk ve kültürlerinin, kadim coğrafyanın ve insanlığın hizmetine sunduğu katkıların pahası biçilmezdir. Kültür, sanat, edebiyat, inanç, fikir ve daha da sayılabilecek nice alanda ortaya koymuş oldukları maddi ve manevi üretim ile adeta tarihin kendisi olmuş ve geleceği aydınlatmıştır. İktidar ve sermaye güçlerinin soykırım ve imha darbelerine direnerek tarihin doğru ve haklı tarafında yer almış, deyim yerindeyse yok edilmeye karşı var olma savaşını vermekten de geri durmamıştır.

Bu kadim ve otantik halklardan biri olan Kürtler, sözü edilen tarihsel sürecin öncülüğünü üstlenmiş ve tarihsel toplumun en direngen halklarından biri olmuştur. Ne var ki Kürtler, Asur zulmünün kalesi Ninova'yı yıkan Med konfederasyonunun Pers hilesi ve iç ihanetle el değiştirmesinden bu yana sırtını doğrultmamış, hep geriye doğru seyreden bir akıma kapılmış, birçok halk gibi baskı ve ölüm kapanına kısılmaktan kendini kurtaramamıştır.

Fesih ne kadar dağılma ve ayrışma ise çağrı o kadar toplanma, birleşme ve bütünleşmedir

---

Uygarlığın doğuşundan itibaren savaşların ana merkezi olan bu topraklar Med yenilgisinden sonra daha büyük işgal, istila ve sömürüye maruz kalmış; Roma, Pers, Bizans, Sasani, Selçuklu, Osmanlı, Safevi imparatorluk savaşlarının arenasına dönmüştür. Dini otoritelerin ve imparatorlukların güç savaşları arasında sıkışan Kürtler, çeşitli politik manevralar, taktik ve stratejik ittifaklar, diplomatik faaliyetler, öz savunmaya dayalı çatışma ve savaşlar yoluyla önemli ve olumlu bazı sonuçlar elde etmişse de, tarihin kendileri için gelişen olumsuz seyrini tam anlamıyla değiştirememişlerdir. MS.800'lü yıllarda bu olumsuz tabloya İslami sulta da eklenince, kötü gidişatın adeta ateşi harlanmıştır. Medlerden Osmanlı-Safeviler kadar geçen yaklaşık 2400 yıllık süreç çok kanlı savaşlara ve büyük yıkımlara sahne olmuştur. Buna rağmen Kürtler kendi vatan toprakları üzerinde ayrı

ve parçalı-otonom yapılarla da olsa-varlıklarını, kendi kültürlerini muhafaza etme temelinde sürdürmeyi başarmışlardır. 1639 yılında Osmanlı ve Safeviler arasında imzalanan ve bugün de geçerliliğini koruyan Kasr-ı Şirin antlaşmasıyla ilk defa resmi olarak ikiye bölünmüş ve büyük darbe yemişlerdir.

1600'lerden itibaren Avrupa uygarlığının şafak sökmesi ile Doğulu uygarlıklar duraklama, gerileme ve parçalanma sürecine girmişlerdir. Kürtler bu süreçleri kendi lehlerine çevirecek kazançlı bir politika yürütmedikleri gibi, var olan statüleri de tehlikeye koyar hale geldiler. Özellikle 1800'lü yıllarla birlikte (ikinci Mahmut döneminde) Osmanlı'nın Batı karşısında kaybettiği toprak, asker ve vergi Kürdistan'daki otonom yapılara yönelerek tasfiye etmek girişimi, son 200 yıllık sorunun da esas kaynağı oluşturan nedenlerdendir. Çıkarılan fermanlarla otonom yapıların zayıflatılması ve tasfiye edilmesi Kürtler için kader tayin edici bir süreç olmuştur ve etkisi günümüze kadar sürmüştür.

İlk Manifesto: Kürdistan Devriminin Yolu

20. Yüzyıl ise dünya paylaşım savaşlarının yüzyılıdır. Kaybedecek olan yine Kürtlerdir ve en çok parçalanacak olan Kürdistan'dır. 1916 Sykes-Picot antlaşmasıyla başlayan parçalanma süreci 1920 Sevr antlaşması ile devam etmiş, 1923 Lozan antlaşmasıyla yürürlüğe girerek kesinleşmiştir. Kürtlerin Lozan antlaşması esnasında kurulacak olan cumhuriyetin asli unsuru ve din kardeşi olduğu dolayısıyla ayrı bir ulus veya soy olarak sayılamayacağı, etnik ve dini (Müslüman) azınlık olamayacağı ileri sürülerek inkarın yol haritası belirlenmiştir. Lozan, yüzyıllık cumhuriyetinin kurucu unsurlarını inkâr tapusu olmuştur. Ayrıca itilaf devletlerinin (özellikle İngiltere, Fransa) savaş öncesi ve sonrası yürütmüş olduğu belirleyici ve ikiyüzlü politikalar; Kürtlerin politik, diplomatik, askeri faaliyetleri ile handikapları; Mustafa Kemal'in Kürtlerle ittifakı ve sonuçları; 1921 anayasası ile retçi, inkarcı 1924 anayasası; Musul-Kerkük sorununun Cumhuriyetin kuruluşu ile bağlantısı; Misak-ı milli sınırlarından cayma; İttihat ve terakki Cemiyeti'nin kuruluş amacı ve dönüşümü; İsrail ulus-devletine giden yolun kurgulanmasının Türkiye Cumhuriyeti

ile ilişkisi; etnik ve dini ayrışmalar; Kürtlerin etnik ve feodal, dini ve ulusal nedenlere dayalı isyan ve itirazları vs. konumuz bağlamında ayrıca irdelenmesi gereken bazı önemli hususlardır.

1806'da Babanzadelerle başlayan isyan ve itiraz süreci 1940'lara kadar devam etmiştir. Mirlerin önderliğinde gelişen isyanlar süreci şeyhlerin önderliğinde sürdürülmüş ancak her iki önderlikli girişimler, özellikle İngiltere ve diğer sömürgeci devletlerin de dahili ile bölge devletlerince kanlı bir şekilde bastırılmıştır. 15 Şubat 1925 komplosuyla başlayıp 1940'lara kadar süren tedip, tenkil, tehcir politikası tarihin çok acıya tanıklık edebileceği soykırımlara yol açmıştır. Yaşatılanlar Kürdün sosyolojisinde ve psikolojisinde çok derin tahribatlar yaratmıştır. Duygu ve düşünce dünyası adeta çoraklaştırılmıştır. Öyle ki yaşanan İkinci Dünya Savaşı'nda Kürtlük adına deyim yerindeyse yaprak bile kıvılcıdamamıştır. Bu dönemlerde kurulan Mahabad Cumhuriyeti ise kendinden öncekilerle benzer bir son yaşamıştır.

Yaprağı kıvılcıktan bu ilk rüzgâr sonraki yılların fırtınasına dönüşecektir

---

Aydın gençlik hareketinin Dünya genelindeki yankısı Türkiye'ye de sıçramış, büyük ve ölümsüz önderler Mahir, Deniz ve İbrahimlerin öncülüğünde yeni bir dönemin mihenk taşları döşenmiştir. Halkların kardeşliği ve bağımsız ilke ideali, Kürt ve Kürdistan mücadelesi açısından da yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Bu dönemde belirginleşmeye başlayan özgürlük hareketi ideolojik ve pratik dönem olarak da ifade edebileceğimiz oluşum ve gruplaşma aşamasını tamamlayarak, Haki Karer'in anısına bağlılığın gereği Partileşerek adını tarihe yazdırmıştır. Yaprağı kıvılcıktan bu ilk rüzgâr sonraki yılların fırtınasına dönüşecektir. Hem de günümüze kadar şiddetini artırır şekilde...

Temel bir "Wilson ilkesi" olan daha sonra Lenin tarafından da benimsenen ve pekiştirilen "her ulusun kendi kaderini tayin hakkı" bir asrın temel bağımsızlık formatına dönüşmüş ve bu ilkedен esinli birçok

devrimsel çıkış ve mücadele yaşanmıştır. 20. Yüzyılda Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki ulusal Kurtuluş hareketleri bu ideolojik kaynaktan beslenerek, kurtuluş mücadelesi vermiş ve başarılı olmuşlardır. Çin, Küba, Vietnam ve Güney Afrika devrimleri bu başarının en gözde devrimlerinden sayılır. Söz konusu bağımsızlık mücadelesinin ulusal ruh ve bilinci Kürdistan'da 20. Yüzyılın son çeyreğinde "Kürdistan Sömürgeci" teziyle ancak hayat bulmuş ve Kürdistan bağımsızlık mücadelesi açısından yeni bir evre başlamıştır.

Denilebilir ki, dönem bir nevi Kürtler açısından geç kalınmış bir "Kürdistan'ın kaderi tayin hakkı"nın en örgütlü ve ulusal içerikli talebi ve mücadelesi dönemidir. Abdullah Öcalan, Kürdistan'ın ve dünya devrimlerinin objektif ve subjektif koşullarını araştırarak Kürdistan Devriminin Yolu'nu tamamlayarak bağımsızlık yolunda mücadeleye yelken açmıştır. Özellikle Vietnam ve Güney Afrika Devrimlerinin mücadele ve örgütlenme modelleri esas alınarak ülke şartlarına uyarlanmıştır. Marksist-Leninist dikey ideoloji ve örgütlenme modeline dayanan bu dönem, uzunca bir süre temel mücadele karakterini belirlemiştir. Çok çetin koşullara rağmen 1990'larda amaca ulaşma noktasında büyük bir kitleselleşme süreci yaşanır. "Diriliş tamamlandı sıra Kurtuluşa" sloganı gelinen aşamanın fotoğrafını çeker niteliktedir. Zaferin hiç olmadığı kadar ufukta görüldüğü yıllardır. Ne var ki hem içte yaşanan yoğun "iktidar ve otorite yozlaşması", hem Gladio ve istihbarat bağlantılı tasfiyecilik, çetecilik hem de dıştan yaşanan sistemsel çözülüş ve çöküş (Reel sosyalizm) kurtuluş aşamasına geçişte büyük bir engel ve tıkanıklığa neden oluyordu. Reel sosyalizmin katı bir ulus-devlet paradigmasına mahkûm olmuş olması, sınıfsal olarak dayandığı proletarya iktidarlığının hakikat rejimi anlamında dönemin ruhunun gerisinde kalması, birakalım toplumsal sorunlara cevap olmayı tersine var olan sorunları daha da derinleştirme tıkanıklığın nedenini açıklıyordu. Kapitalist modernitenin bir mezhebine dönüşen proletarya diktatörlüğü, demokratik sosyalizmi inşa etmemiş ve kapitalizmin sol-sosyalist versiyonu olarak tarihsel diyalektiği sınıf çatışması temelinde ele alarak, birinin diğerini mutlak yok ettiği düz ilerlemeci ve çizgisel tarih anlayışını taklit etmiş ve komünist son aşama ile bir nevi tarihi zaferini ilana hazırlayarak pozitivizme teslim olmuştur.

Abdullah Öcalan'ın, "Bilimsel sosyalizm reel sosyalizm olmuştur. Reel sosyalizm olarak gerçekleşen bürokratik kapitalizm (kolektif kapitalizm) de olmuştur. Bu sosyalizmin iç nedenlerle çürüye çürüye 90'ların başında gümbürtü ile çöktüğünü bizzat yaşadık. Sosyalizmin böylesi Çözülüşüne inanmıyorduk. Ama çöküş gerçekleşti. Aslında çözülen sosyalizm değil bürokratik kapitalizm olduğu açıktır. O da bizzat ulus-devletin kendisi kapitalist özne olarak örgütlenmesiydi. Yani proletarya sınıfsız toplum yaratayım derken, kendisi en vahşi kapitalist sınıfa dönüşmüştü. Diyalektiğin bir cilvesi de böyle gerçekleşmişti. Özgürlük hareketi de çok kalın bir taslağını sunduğumuz reel sosyalizmin bu ulus-devlet anlayışından etkilenmişti. Hem de çok kaba ve sığ bir biçimde etkilenme söz konusuydu. Daha doğrusu reel sosyalizmin devletinin tam da ne olduğu bilmiyorduk," değerlendirmesi yaşanan sürecin özeti şeklindedir.

Kompla Yeni Bir Dönemin Önünü Açtı

1990'ların başında çöken reel sosyalizm kendisi ile birlikte ciddi bir sorgulamayı da getirir. Neredeyse 150 yıllık bir külliyatın böyle heba edilmesi, sonuçlandırılması, şüphesiz ki, azımsanamaz bir realitedir. Ancak yaşanan darlık, tıkanıklık, tekrar ve taklit radikal bir şekilde aşılmalıydı. Aşamayanları, eski tarzda ısrar edenleri bekleyen son, hazin bir çöküş hikayesi olacaktı. Dolayısıyla sosyalist mücadele açısından köklü bir yeniliğe ihtiyaç vardı. Yüzeysel, spontane çözüm ve öneriler sürece cevap mahiyetinde olamazdı.

Tam da bu yıllarda Abdullah Öcalan'ın derin bir iç yoğunlaşma sonucunda gündemine almak istediği "Demokratik Siyaset Felsefesi" köklü bir çözüm modeli olabilirdi. Ancak hem Parti içindeki yoğun Real sosyalist etkilenme hem de sorunu çözecek ve yeni paradigmaya cevap verecek muhatapların olmayışı ve bir şekilde tasfiye edilmesi (Turgut Özal örneğinde olduğu gibi) buna fırsat tanımadı. Zaman zaman bazı girişimler gelişse de niyetin ötesine geçemedi. Böylelikle mücadelenin, değişim ve dönüşüm çabalarının, çözüm arayışlarının iç içe geliştiği bu dönem herhangi bir olumlu sonuca evrilmemiş, temaslar pratikleşmemiştir.

1998 yılına gelindiğinde ise devletler arası komplonun startı verilir. Büyük komplonun bölgesel (BOP) ve küresel (yeni Dünya düzeni) hesapları ayrıca üzerinde durmayı gerektirir bir konudur. 15 Şubat 'ta kompla gerçekleşmişti. Komplonun gerçekleşmesi halk, hareket, demokratik güçler ve dostlar açısından yeni bir mücadele dönemini ifade ediyordu. Artık her şey kompla öncesi ve sonrası diye ikiye ayrılmıştı. Kompla sonrası için yeni bir başlangıç ve büyük bir değişim-dönüşüm hareketi gerekiyordu.

Büyük dönüşüm hareketinin meşalesi demokratik siyaset felsefesi temelinde İmralı Adası'nda yakılmıştı

Büyük dönüşüm hareketinin meşalesi demokratik siyaset felsefesi temelinde İmralı Adası'nda yakılmıştı. Komplodan bu yana geçen 27 yıllık direniş ve hakikat süreci demokratik-ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmanın somutlaşması sürecidir. Demokratik modernite ve demokratik ulus kuramının yaşamsallaştırılmasıdır. Büyük bedeller, çetin mücadeleler ve köklü yeniliklerle geçen 52 yıllık birikim ve tecrübe şimdi demokratik toplum sosyalizmi ile bir üst safhaya geçmiştir. Yılların ahlaki, politik ve entelektüel birikimi yeni final sayfasını karşılayacak ve inşa edebilecek kapasitededir. Teorik ve pratik donanım ile de bu ispat edilmiştir.

"Dile getirmeye korktuğunuz gerçekler bir gün aydınlıkta filizlenecek, karanlık zindanlarda öğrendiğiniz hakikatler, birgün çatılardan haykırılacak" dediği rivayet edilir Hazreti İsa'nın. Yaklaşık olarak 2000 yıl önce, 'tarihin sıfır' noktasında Hristiyanlık henüz gün yüzüne çıkmamışken söylemişti bu sözleri. Hakikatler gizli mekanlarda, karanlık zindanlarda öğreniliyor, küçük yarıklardan dışarı sızarak insanlığı aydınlatıyordu. İnsanlığın aydınlık geleceğini savunan her hakikat temsili önder gibi Hz. İsa'da insanlığa musallat olmuş karanlığı yenmenin peşindeydi. Çarmıha gerilmişti ama temsil ettiği hakikat çarmıha gerilemeyecek kadar büyük ve güçlüydü. Hem hangi akıl hakikati çarmıha

gerebilirdi! Yıllar geçiyor, dile getirilmeye korkulan gerçekler daha yüksek sesle haykırılıyordu. Her tarafta Nasıralının (Hz.İsa) hakikatleri konuşuluyordu. Çarmıh dile gelmişti adeta. Bedeni örmüş fikirleri dirilmişti. Sadece tarafları değil, en azılı düşmanları da onun gerçeklerini haykırır olmuştu. Aradan geçen yıllar, yüzyıllar nihayet İsa'nın zaferini müjdelemişti. Tam 300 yıl sonra onu çarmıha geren Roma bile kendi çıkarları için de olsa gerçeği kabullenmişti. Tarihin buna benzer onlarca ibret verici, ders çıkarıcı örneği vardır.

Şüphesiz verilecek her örneğin kıymeti harbiyesi yüksektir. Ancak konuyu dağıtmadan güncel bir örnekten devam etmek daha yararlı olacaktır. Konu bağlamındaki en güncel örnek içinde bulunduğumuz ve bizzat şahitlik ettiğimiz süreçtir. İster bireysel, ister tüzel devlet aklı olsun 22 Ekim'de meclis kürsüsünde bir çağrı yapıldı. Çağrının amacı ve içeriği önemliydi; ancak her şeyden daha önemlisi çağrının tekabül ettiği tarihsel gerçeklikti. Yıllarca varlığı bile kabul edilmeyen, "marjinal bir vahşi" olarak her türlü kötülüğe maruz bırakılan bir halkın en çok inkâr edildiği o soğuk ve resmi mekânda (mecliste) "kardeş" olarak hatırlanması, dahası haykırılması, 27 yıl boyunca tecrit edilmiş Abdullah Öcalan'ın muhatap olarak kabul edilmek zorunda kalınması, tarihe not düşülmesi gereken bir başka tarihi gelişmedir.

Diyalektiğin cilvesi olsa gerek. Hakikat yine öteki yüzünü görünür kıldı. Abdullah Öcalan'ın dediği gibi "tarih konuştu, hem de zıtların ağızından". Böylesi bir huyu var hakikatin; inkâra gelemes. Baskılanmış, karanlıkta bırakılmış hakikat tıpkı kayada filizlenen tohum gibi mutlaka bir yarıktan gün yüzüne çıkar. Özgürleşeceği, sabırla, metanetle dile geleceği günü bekler. Nasıl dile geldiği önemlidir ama en önemlisi dile gelmesidir. Öyle de oldu ve dile geldiği hakikat. Devletin "iç cephe" motifli, elimiz havada kalmasını, elimizi tutun çağrısı üstü ölü toprağıyla örtülmeye çalışılmış hakikatin bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmasıdır. Bu aynı zamanda en az 200 yıllık inkâr ve imha politikasının da iflasıdır. "Çarmıhını sırtında taşımış" bir halkın var olma mücadelesinin geldiği aşamadır. Çağrının yanına yöresine sıkıştırılan kimi eski ağızlı söylemler, ideolojik tatminlerle donatılan kimi argümanlar ortaya çıkan gerçeği gölgede

birakmamaktadır. Çünkü hakikat yalın ve gölgesizdir. Abdullah Öcalan'a hitaben yapılan çağrıya kendisinin yanıtı yalın, keskin ve kararlı olmuştur: "Eğer koşullar oluşursa şiddet ve çatışma ortamını siyasi ve hukuki zemine çekecek teorik ve pratik güce sahibim". Birkaç metre karelik karanlık bir hücreden dışarıya aktarılan bu tek cümlelik manifesto herkesin kaybettiği yeni bir umut olmuştur. Abdullah Öcalan tarihin kararlılığını, politik tutumunu ve çözüm gücünü deklare etmiş, sonrasında ise kendisine yapılan çağrının devlet aklı ile buluşması gerektiğini ifade etmiş, böyle olması durumunda sorunun çözülebileceğini işaret etmiştir. Bu vaziyet ve koşullar içerisinde tarihi 27 Şubat çağrısı yapılmış ve herkesi "Barış ve Demokratik Toplum" inşasına katılmak üzere sorumluluk almaya, demokratik siyasete aktif ve işler kılmaya çağırmıştır.

Ortadoğu çok zengin ve farklı kültürlerin iç içe geçtiği yapısalıklar ve anlamsallıklar coğrafyasıdır

---

Devlet yapılan çağrıya söylem itibari ile olumlu yaklaşmış, geç de olsa kendi cephelelerinde yürütülen sürecin bir "Devlet Politikası" olduğu ifade edilmiştir. İlk başlarda sürecin kıyısında gezinen iktidar çağrıyla beraber daha fazla sahip çıkar, sorumluluk alır hale gelmiştir. Ancak şimdiye kadar sürecin temel dinamiklerini belirleyecek, güçlendirecek, toplumun en acil beklentilerine, taleplerine cevap verecek, iç cepheyi tahkim bağlarında "kardeşlik hukukunu" görünür, demokratik siyaseti işler kılacak pratik bir adım atılmış değil. Söylemde muğlak eylemde durgun, oyalayıcı bir hal mevcuttur. "Barışın şartı olmaz" mottosunu sadece karşı tarafın yerine getirmesi gereken bir gereklilik olarak ele alıp yol yürüyemez. Gereklilikler muhataplarca yerine getirilmezse negatif barış süreci pozitif barış sürecine evrilemez. Çok uzak olmayan bir zaman diliminde devlet aklının tam olarak ne yapmak istediğini, nerede durduğunu göreceğiz: tarihi fırsat daha öncekiler gibi heba mı edilecek yoksa zamanın ruhuna uygun mu davranılacak? Diğer tarafta yani Kürt halkı ve özgürlük

hareketi cephesinde ise çağrı yerine getirilmesi gereken tarihi bir fırsat olarak sahiplenilmiştir. Halkın 8 Mart Dünya emekçi kadınlar Günü'nde ve 21 Mart Newroz'undaki irade beyanı ile özgürlük hareketinin "uyacağız ve gerekeni yapacağız" açıklamasından sonraki 5-7 Mayıs 12. Kongre kararları bunun en somut göstergesidir. Yapılan tarihi açıklamalarda ve meydanlarda Abdullah Öcalan'ın sürecin muhatabı ve baş müzakerecisi olduğunun vurgulanması ayrıca altı çizilmesi gereken bir husustur.

Çözüm: Ortak Vatan ve Eşit Yurttaşlık

Tarihsel yaşanmışlıklar ve güncel gelişmeler sadece Kürt-Türk değil bölgesel ilişkileri de yeniden düzenlemeyi zorunlu ve kaçınılmaz kılmaktadır. Bu "zorunluluk" hali belki de çözümü en fazla katkı sağlayacak, devleti cayma niyetinden alıkoyacak husustur. Mecburiyet çözüm dışında başka bir seçenek bırakmamaktadır. Varsa bir başka seçenek o da herkesin kaybettiği seçenektir. Abdullah Öcalan bu anlamda ortaya koymuş olduğu ortak vatan ve eşit yurttaşlık perspektifi, herkesin kazandığı çözüm seçeneğinin temel başarısı için en hayati perspektiftir. Süratle kavranması ve benimsenmesi gereklidir. Her dönemin kendine özgü kimi kodları, okuma biçimleri dili ve ruhu vardır. Yaşam da bunlar üzerinden tariflenir ve şekillenir. Ancak yaşam; özgür, dinamik, canlı, değişken oluşu ile kavramlarla tanımlanamayacak, kalıplara sığdırılmayacak kadar akışkandır. Yeni dönemin ruhu da dili de ortaklaşmayı dayatmaktadır. Ancak koşulların dayattığı mecburi ortaklaşmayı gönüllü, ahlaki ve politik bir birlikteliğe çevirmek en tarihi sorumluluktur. Bunun için tabuları yıkmak elzemdir. Eskide ısrar hatadır. Dolayısıyla eskinin çözüm getirmeyen reel sosyalist jargonlu kavram ve kuramlarını yine bir baskı aracı olan ulus-devleti toplum sosyolojisine dayatmak doğru değildir. Yaşamın doğal akışına aykırıdır. Toplum duasını baskılamak, ipotek altına almak yaşamın anlamını hiçleştirmeektir. Onun için süreci de inşayı da en başta demokratik siyaset yoluyla baskı ve sindirme araçlarını minimize etme süreci olarak okumak lazım. Bu önemli oranda gerçekleştiği birlikteliğin gönüllü ve politik niteliği de artacaktır. Tıpkı birleşik kaplar gibi. Birimlere uygulanan baskı

tamamen ortadan kaldırılınca tüm birimlerdeki su seviyesi nasıl eşit seviyeye geliyorsa devlet baskısı da ortadan kalktıkça toplumun tüm farklı birimleri daha eşit ve özgür bu duruma gelecektir.

Bilindiği üzere Ortadoğu çok zengin ve farklı kültürlerin iç içe geçtiği yapısallıklar ve anlamsallıklar coğrafyasıdır. Buradaki her farklılık bütüncül ve kapsayıcı bir ihtivaya sahiptir. Aynı zamanda her maddi ve manevi farklılık zamanla ortak bir paydada buluşarak bölgesel ve evrensel bir nitelik kazanır. Yerel ile evrenselin buluşması toplumsal gelişmeye ve birlikteliğe güç bir harç olur. Ancak 5000 yıllık uygarlık savaşlarından bu yana coğrafya neredeyse hem evrensel hem de yerel niteliğini kaybeder duruma gelmiştir, büyük tahribatlara uğramıştır. Farklılıkların zenginliği yerine farklılıkların düşmanlığı ikame edilmiş, baskı ve sömürü hiç eksilmemiştir. Dolayısıyla yoğun baskı ve sömürüye maruz kalmış kimlik ve inançların sorunlarına daha duyarlı politik ve kapsayıcı çözümler geliştirmek olmazsa olmazdır.

Öze dönüş toplumsal hakikatle yeniden bütünleşme ve kaynağına dönmekle olabilir

---

Düşmanlaştırılmış kimlik ve inançların kucaklaşmayı yani toplumsal barış ancak bu duyarlılık bilinci üzerinden inşa edilebilir, toplumsal hakikate böyle varılabilir. Hakikat pozitif barış ve özgürlük olarak yerel ile evrenselin bütünleştiği, bütün farklı etnik, dini ve mezhebi, politik ve ahlaki kimliklerin birlikteliğidir. Ahlaki-politik kimliklerin pozitif barışı ve özgürlüğü öncelikle toplumsal barış ve özgürlükten geçer. Toplumsal, pozitif büyük barış ve özgürlük olarak nitelendirdiğimiz hakikat politik, ahlaki ve sosyal kimlik mücadelesinin en temel vazgeçilmez amaçsallığıdır. Bu amaçsallık politik kimlik mücadelesi üzerinden inşa edilirken politik kimlik sosyalitenin bilince çıkartılmasıyla inşa edilir. Toplumsal varlığın bilincine varma politik kimliği politik kimlik de özgür yaşamı inşa eder. Bu da güncel ifadesini demokratik toplum ve demokratik siyasetle bulan ahlaki ve politik

toplum unsurlarının benimsenmesi ile mümkün olabilir. Bunlar pratikleştirilip benimsedikçe yerel ve evrensel dengesini yitirmiş Ortadoğu coğrafyası yeniden özüne dönmüş olacaktır. Öze dönüş toplumsal hakikatle yeniden bütünleşme ve kaynağına dönmekle olabilir. Özgürce yaşam ancak öz kimlikle buluşularak gerçekleşebilir. Dolayısıyla “Demokratik Toplum ve Barış” çağrısı aynı zamanda öze dönüşün güncel mücadele araçlarını da belirleyen bir çağrıdır.

Sonuç olarak, demokratik toplum sosyalizmine giden yolda ortaya çıkan riskleri iyi analiz etmek, fırsatları doğru değerlendirmek gerekir. Başta Kürtler olmak üzere tüm özgürlük, eşitlik ve adil yaşam yanlısı olan demokratik güçler tehlikeleri bertaraf etmek, yaşanabilir bir gelecek inşa etmek için demokratik devrimlerini gerçekleştirmek durumundadırlar. Demokratik, çoklu, yerel, dini, etnik ve mezhebi kimliklerin de katılımıyla konjektürel durumu pozitif barış ve demokratik inşanın fırsatı olarak görüp, halkların birlikteliği lehine çevirmedi. Küresel hegemonyanın araçsalcı politik ilişki ve yaklaşımını özgür ve eşit toplum amacı yolunda çoklu meşru mücadele araçlarıyla başarıya ulaştırmalılar. Kürtlerin ve demokratik güçlerin demokratik zaferini ilan etmesi, esnek zekâ ve özgürlük bilinciyle gündemi belirleyen tüm özgürlükçü güçlerle birlikte özne ve aktör olmasına bağlıdır. Yeter ki demokratik özne direngenliği, kararlılığı, yaratıcılığı, inancı ve mücadelesi “toplumsal aşk ve akıl” ile bütünleşsin. Kurulacak olan düzenin biçim ve içerik olarak nasıl olması gerektiğini belirleyecek olan karşıt ideolojik güçler (demokratik güçler ile uygarlık güçleri) arasındaki bu yaratıcı mücadele azmi ve toplumsal rıza olacaktır. Hiç kuşkusuz bu da zorlu olacaktır. Milliyetçi, muhafazakâr ve liberal ideolojik kodlarla tanımlanmış ve donanmış ulus-devletçi paradigmayı minimize edecek olan demokratik, özgürlükçü quante yerelliği esas alınacağı demokratik ulus paradigmasını inşa etmek zaman alacaktır. Zıtların ilişkide ve çelişkide olacağı, birinin diğerini aşındırarak aşmaya çalışacağı ve dönüştüreceği yeni bir mücadele sahası öngörmek mümkündür. Sistem içinde sisteme karşı mücadelenin daha da yoğunlaşacağı bir dönemdir. Bir nevi demokratik modernite ile kapitalist modernitenin ilişki ve

çatışmasında belirleyici olacak olan ahlak, sanat, esnek zekâ, yaratıcı bilinç, sosyal, bilimsel, politik akıl ve bütüncül paradigmanın optimal dengesidir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

“İhlalden İnşaya: Devletli Çözümlerin Krizi”

Özgür Amed

27 Şubat 2025'te Abdullah Öcalan tarafından “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” başlığı ile açıklanan metin, Türkiye tarihinde bir kırılma noktasıdır. Bu açıklama, son elli yılın tüm siyasal serencamını içeren rafine bir metindir. Açıklamada ezber bozan birçok tespit ve vurgu var. Her biri üzerine uzun süre çalışmak gerektiği açıktır. Bu yazıda, manifestoda yer alan “Devletli çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır” kısmına yoğunlaşmak istiyorum. Elbette bu cümlenin öncesi olan “Aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu olan; ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümler” kısmına da ayrı parantez gerekiyor. Çünkü bu kısım 27 Şubat açıklamasında en fazla alıntılanan, en fazla tartışılan kısımların başında geliyor. Bunun için öncelikle cümlenin yapı sökümüne giderek, kısa bir devlet tartışması, daha sonra tarihsel toplum sosyolojisi ve nihayetinde de neden cevap olamadığı şeklinde bir hat izleyeceğim.

Bir Enerji Olarak Topluma Karşı Devlet!

“Devlet bir enerjidir” diyen Jean-François Bayart'a göre devlet bir öz, sabit bir yapı veya evrensel tanım değil, sürekli oluşan, değişen ve bağlamsal bir olaydır. Bayart, ‘devlet budur ya da şudur’ gibi bir tanım yapmak yerine, devletin nasıl ortaya çıktığını, işlediğini, dönüştüğünü incelemek gerektiğinden yanadır. Çünkü tıpkı bir olay gibi, devlet de zamanla ve bağlamla birlikte şekillenir. Bu şekillenışı Clastres,

Barclay, Tilly ve Bourdieu üzerinden Öcalan'a bağlamakla başlayabiliriz. Bu isimlerin yaklaşımlarını genel manada ele alacağız.

Fransız antropolog Pierre Clastres'in “Devlete Karşı Toplum” çalışması metodolojik açıdan eleştirilse de önemini hiçbir şekilde kaybetmiş değil. Clastres, ‘Devlete Karşı Toplum’ eserinde devlet efsanesini yıkmaya çalışır. Bunun için Guayaki kabilesi, Çulupi yerlileri, Güney Amerika'da yaşayan son özgün kabile sayılan Yanomanoları inceler. Saha araştırmalarına dayanarak, “ilkel toplumlar> devlet> uygarlık” çizgisini doğal ve kaçınılmaz bir evrim olarak gören klasik antropoloji ve sosyoloji anlayışını tersine çevirmeyi hedefler. Clastres'in temel tezi şudur: “Devlet, topluma karşıdır. Toplumun temelini devlet değil, siyaset vardır ve siyasal yaşamı olmayan toplum yoktur ama devletsiz toplumlar vardır.”

Ona göre devlet tarihsel bir kaçınılmazlık değil, tam tersine pek çok toplumun bilinçli olarak reddettiği bir güç biçimidir.

Clastres bu çalışmasında ilginç konulara veri, gözlem ve kişisel anekdotlarla girdikten sonra; tanımı net koyar: “Toplumlar devletsiz gayet güzel yaşar. Devlet olmadan toplum olunamayacağı söylemi bir safsatadır. Durum tam tersidir. Öyle ki ilkel toplumlar hediyeçilik, parçalı yerleşim, liderin güçsüzleştirilmesi gibi faktörler üzerinden devletin doğmasını önleyici yapılar kurar.” Kitabın son bölümü, toplum tezinin en güçlü

vurgulandığı ve okuyucuyu ikna edebildiği kısım özelliğindedir. Clastres'e göre devlet yalnızca fetihle gelmez; kabile içindeki tohumsal eşitsizlik filizlendiğinde (örneğin, şamanın veya savaşönderinin artı-ürünü toplaması, özel mülkiyeti meşrulaştırması ile) iç savaşız açıdan da ortaya çıkabilir. Clastres'in bir diğer çalışması olan "Vahşi Savaşçının Mutsuzluğu" kitabında ise devletsiz toplumların kendini korumak için geliştirdiği aygıtlara odaklanır. İlkel toplumlar eşitlikçidir, çünkü eşitsizliği bilmezler der. Orada hiç kimse öbüründen daha "değerli" değildir, üstler ya da altlar yoktur. Bir başka deyişle hiç kimse bir başkasından daha güçlü değildir, hiç kimse iktidarın sahibi değildir.

Meşrutiyet ve kutsallık aşısı, devleti mafyadan ince bir çizgi ile ayırır

---

İlkel toplumlarda eşitsizlik, insanları iktidar sahipleri ve iktidara bağımlı olanlar şeklinde ayıran, toplumsal bünyeyi, hükmeden ve hükmedilenler şeklinde bölen bir güç yoktur. Bu nedenle şeflik, kabile içinde bir bölünmenin göstergesi olamaz. Şef buyruk vermez, çünkü topluluğun herhangi bir üyesinden daha güçlü değildir... Antropoloji geleneğinden değinmek istediğim bir diğer çalışma da Harold Barclay'ın "Efendisiz Halklar" eseridir. Bir antropoloji öğretmeni olan Barclay, tanrılaştırılan ve olmazsa olmaz hale getirilen devlet mitine saldırır. Temel tezi; devletin insan topluluklarının "doğal" veya zorunlu evrim basamağı olmadığı; belirli tarihî, ekolojik ve iktisadî koşullarda doğmuş özgül bir kurumsal form olduğudur. Aborjinler, Pigmeler, Eskimolar, Santallar, Kızılderililer ve Berberiler'e kadar geniş bir alan ve perspektifteki incelemeleri ile devletsiz düşün ütopya olmadığını, gerçek olduğunu ve söylenenin tam tersine insanlığın esas geçmişi karakterize ettiğini söyler. Toplumların merkezi otoriteye, zorlayıcı bürokrasiye ve kalıcı yöneticilere bağlı olmaksızın işleyebildiğini gösterir Barclay. Kitap tüm bunları "anarşi" üzerinden, sekiz alt başlıkta çözümler. Yazar burada anarşiyi en eski ve insanlık tarihinin en uzun dönemini

kapsamış olan yönetim biçimi olarak gördüğünden sırtını bir fikre dayayarak teorisini geliştirir.

Devlet Savaş Yapar, Savaş da Devleti

Siyaset ve toplum ilişkisi üzerine yazdıkları ile bilinen Amerikalı sosyolog, siyaset bilimci ve tarihçi Charles Tilly (1929-2008), 21.Yüzyılın en önemli düşünürlerinden biri kabul edilmektedir. Toplumsal hareketler, emek tarihi, devlet oluşumu, devrimler, demokratikleşme, eşitsizlik üzerine eserleri vardır. Ön plana çıkan ise toplumsal hareketler ve devlet mefhumuna dair olanlardır.

Tilly devleti «yoğunlaşmış zor aygıtlarını tekelleştiren merkezileşmiş örgütler» olarak tanımlar. Daha spesifik olarak, ulusal devletleri «memurlarının geniş, bitişik bir toprak parçasında ikamet eden nüfus içerisinde belli başlı yoğunlaşmış şiddet araçlarının denetimi üzerinde az çok başarılı bir biçimde hak iddia ettiği, görece merkezileşmiş, farklılaşmış örgütler» olarak açıklar.

Tilly'nin en ünlü sözü şudur: «Devletler savaş yapar, savaş da devletleri yapar.» (Randolph Bourne'un "Devlet" adlı kitabında da şöyle bir merkezi tez vardır: «Savaş esasen devletin sağlığıdır.» Devletin sağlığı için insanın sağlığının feda edildiğini söyleyen Bourne, bundan vazgeçilmediği sürece barışına askıda kalacağını belirtir)

Bu söz bir döngü üzerinden anlama kavuşur. Bu döngü dört aşamalıdır ve aynı zamanda örgütlü şiddet halinin dört temel fonksiyonunu olarak da ifade edilir.

1. "Savaşmak" – Rakipleri ortadan kaldırmak ve üstünlük kurmak.
2. "Devletkurmak" - Kendi toprakları içindeki rakiplerini ortadan kaldırmak ya da etkisiz hale getirmek.
3. "Himaye sağlamak" - Kendisine bağımlı olanların düşmanlarını ortadan kaldırmak ya da etkisiz hale getirmek.
4. "Kaynak Çekmek" – İlk üç faaliyeti gerçekleştirmek için gerekli altyapı.

Bu dört etkileşim alanı birbirine göbekten bağlıdır. Birbirlerini zayıflattıkları gibi güçlendirirler de. Mesela devletler tehlikeleri kendileri yaratıp, savaş pozisyonuna sokar ve yine ekonomik olarak

istikrarsız ortamı yaratarak sonrasında yüksek vergileri almaya başlar. Halkta bu istikrarsız ortamdan ötürü bu vergilerin verilmesine inançla bağlanır. Hepsi total olarak devletin zor araçlarını tekelleştirir.

Bu noktada en tartışmalı tezlerinden birine değinebiliriz. Tilly, devlet ve örgütlü suç arasında doğrudan paralellik kurar. “Devlet, haraç toplayan organize bir suç/mafya örgütüdür” der. Mafya ile devlet arasında şaşırtıcı bir benzerlik vardır. Devletler de mafya gibi tehdit yaratır, koruma satar, haraç toplar, rakipleri bertaraf eder. Toparlarsak; iki durumda da olası zararlardan sizi korumak için para isteyenler, aslında bu zararların kaynağıdır. Yani himaye karşılığında toplanan haraçlar örgütlü suçun en pak halidir. Lakin bir fark vardır, devletin mafya karşısındaki avantajı, üzerinde hüküm sürdüğü toplulukça meşru sayılmasıdır ki, bu meşruluğu kazanması için de yüzyıllara yayılan mücadeleler vermesi, yerel egemenleri ve halkları silahsızlandırması gerekmiştir. Meşrutiyet ve kutsallık aşısı, devleti mafyadan ince bir çizgi ile ayırır.

Öcalan cephesinde statik, dogma olmayan; son derece akışkan ve eleştirel bir devlet analizi söz konusu

---

Bu tezlerden yola çıkarak Tilly, Avrupa devlet oluşumunu sermaye (capital) ve zor (coercion) arasındaki ilişkiyle açıklar. Tilly, MS 990'dan 1992'ye kadar olan dönemi ayrıca dört aşamaya ayırır. Patrimonyalizm (15. Yüzyıla kadar), Aracılık (1400-1700), Millileştirme (1700-1850), Uzmanlaşma (1850 sonrası). Bu dönemlerin de kendine has özellikleri vardır. Son bir vurgu niyetine, Tilly'nin düşünceleri Platon'un Devlet eserinde, Thrasymachus'un devlete ilişkin 'güçlünün kendi işine gelecek şekilde koyacağı kurallar' dediği eksene yakındır.

Bir Alan ve Mekanizma Olarak Devlet Devleti maddi güç ilişkileri üzerinden çözümleyen Charles Tilly ile ontolojik düzeyde ayrışan ama eleştirel, tarihsel ve iktidar bağlamında ortaklaşan Pierre Bourdieu'nun «Devlet Üzerine» (Sur l'État) adlı eseri, onun Collège de France'daki derslerinden derlenmiş

kapsamlı bir çalışmadır. Bu kitap Bourdieu'nun devlet sosyolojisine dair en sistematik yaklaşımını içeren derlemedir. “Devlet, yüzünü kamu yararına dönmüş bir aygıt değil, bir zor aygıtı, kamusal düzenin ancak egemenler lehine korunmasının aygıtıdır” tespitini kitabın başında yapar.

Bourdieu'nun bakış açısı önemlidir, çünkü ona göre devlet, yalnızca kurumlar bütünü değil, aynı zamanda toplumsal alanların çakıştığı ana sahnelerdir de. Devlet bir nesne değil, bir alan ve mekanizmadır, meta-otoritedir. Bourdieu'nun en önemli tanımlarından biri de devleti «toplumsal alanlar ve pratiklerin hegemonik birleştiricisi» olarak görmesidir.

Zihni ve Kurumsal Bir Akış: Devlet

Yukarıdaki görüşlerin genel toplamı, Abdullah Öcalan'ın devlete dair değerlendirmeleri için farklı açılardan birer basamaktır. Devlet tahayyülü gerçekten toplumdan mı yana? Devlet hep toplumun bir parçası mıydı? Sürekli soran, sorguya çeken, durmadan soruşturan kaydeden, gerçeklik arayışını kurumsallaştırıp meslekileştiren, ödüllendiren, mahkûm eden, belirli bir yaşam ve nihayetinde ölüme, ölme biçimlerine zorlayan aygıt halktan yana mı tavır alır mıydı? Verdiğimiz argümanlar, tersini ifade etti.

Hikâyenin özü için biraz daha geriye gitmek gerekiyor. “Devlet, analitik zekanın bir laneti olarak, öncelikle bir zihniyettir” deyişine demir atılabilir. Analitik zekâ, insanlık tarihinde bir kırılmadır. Her şeyi değiştiren köklü bir andır! Bu inşayı toplumsal inşa takip eder... Devleti 'kurumsal ve zihni akış olarak' tanımlamak önemlidir. «... Devlet, despotun kafasından kulların kalbine ve yasadan kurtulan ya da serbestleşen fiziksel sistemin bütününe geçen arzudur» diyen Deleuze, bu zihni akışın yönünü bize gösterir.

Öcalan'a göre devlet, tarihsel bir süreç ve yaratımdır. Öcalan cephesinde statik, dogma olmayan; son derece akışkan ve eleştirel bir devlet analizi söz konusu. Devleti zaman ve mekândan bağımsız, ezeli veya ebedi bir olgu olarak değil, belirli tarihsel ve toplumsal koşulların bir ürünü, bir gelişimi ve sapması olarak görme var.

Devlet, bir ihlaldir. İhlale dair hakikattir. Öcalan'a göre devletin hacmi, toplumun hacminden küçük olmalı. Çünkü hacimsel olarak her yeri kaplaması sorundur. Kendi iş/koordinasyonu ile sınırlı

kalması gerekirken bugün her yerdedir. Toplumun dört bir yanındadır, zihnimizdedir, içimizdedir, evimizdedir, ilişkilerimizdedir. Yani topluma olan sözleşmesinin dışındadır, ihlal noktasındadır.

Devlet, bir ihlaldir. İhlale dair hakikattir

Öcalan'a göre devlet, insanlık tarihinin belirli bir aşamasında, toplumsal artı-zamanın birikmesi, özel mülkiyetin ortaya çıkması ve toplumun egemenler ve ezilenler olarak sınıflara ayrışmasıyla birlikte şekillenmeye başlamıştır. Devletin kökenini sadece ekonomik temelli sınıf çelişkilerine indirgenemeyeceği; bunun yanı sıra, hatta ondan daha derin ve kökensel bir sömürü biçimi olarak gördüğü cinsiyet temelli ataerkilliği merkeze yerleştirdiğini özellikle belirtir. Bu durum bir farktır!

Öcalan devletin varlığına karşı demokrasiyi özellikle ifade eder. Çünkü demokrasi dışında hiçbir rejim, devleti sınırlamaz, hukuk içinde tutmaz, daraltmaz ve küçültmez. Bir devleti yıkmak, devlet kültürünü aşmak anlamına gelmez. Yerine her an yenisi kurulur veya başka biri boşluğunu doldurur. Sadece demokrasi, devletle alan paylaşır, onu sınırlayarak toplumun özgürlük alanını genişletir; el koyduğu değerleri azaltarak eşitliğe biraz daha yaklaştırabilir. Ne devletin demokrasiyi ne de demokrasinin devleti dışladığı ara noktayı tanımlamak, barış ve istikrarın esasıdır. İkisinden birinin diğerini tam inkârı, savaş demektir. Devletler idare eder, demokrasiler yönetir. Önce, demokrasiyi, devlet dışı toplumun kendini yönetme hali olarak tanımlayabiliriz deniyor. Demokrasi, devlet olmayan yönetim demektir, toplulukların devletsiz kendini yönetebilme gücüdür. Sanıldığıının aksine insan toplumu oluştuğundan günümüze kadar, daha çok devleti değil demokrasiyi yaşamıştır. Doğal toplum gerçekliği bunu ispatlar.

Tarihsel Toplum Sosyolojisi

Tarihsel Toplum Sosyolojisi, tarih ve sosyoloji gibi iki temel disiplini birleştiren önemli bir alandır. Toplumsal yapı ve değişim süreçlerini tarihsel bağlamları içinde anlamaya odaklanır.

Bu anlama çabası, toplumsal olayların hakikati ve gelişimini doğru temelde anlama ve anlamlandırma açısından da hayatidir. Dün ve bugünü düz ilerlemeci düzlemler içinde değil, devingen bir hat içinde görür. Böylece koşul-mekân ve zamanı gözeterek toplumsal dönüşümleri analiz eder. Analiz çerçevelerine bakıldığında; sosyal ve siyasal hareketler, savaş ve barış, modern devletlerin gelişimi, ekonomik sistemler, küresel güç sistemleri, toplumsal tabakalaşma, cinsiyet ve aile, kültür ve mentalite gibi başlıklar öncelikli alanlardır.

Ulus-devletlerin başat karakterlerinden biri tarihle oynamaktır. Askıya alınmış, çalınmış, çarpıtılmış, özünden ve bağlamında koparılmış; tüm bunların sonucu olarak da 'uydurulmuş' bir tarih anlayışı görürüz. Ulus-devletler statik bir fotoğraf göstermeyi sever, oysa gerçek, hareket halindeki bir film şeridi gibidir. Tarihsel toplum sosyolojisi işte bu hareket halindeki değişime odaklanır. Bu noktada, genel sosyolojiden farkını da vurgulayabiliriz, bu fark; tarihsel sosyolojinin toplumu tarihsel süreklilik içinde ele almasıdır. Theda Skocpol'un Fransa, Rusya ve Çin devrimleri üzerine karşılaştırmalı analizi, Charles Tilly'nin Batı Avrupa'da ulus-devletin oluşumunu savaş üzerinden analizi, Wallerstein'in dünya-sistem kuramı ve kapitalizmi küresel düzeyde bir tarihsel sistem olarak ele alan analizi, Norbert Elias'ın Avrupa'da Orta Çağ'dan itibaren devlet merkezileşirken toplumdaki sosyal normların nasıl dönüştüğünü anlatan analizi, Michael Mann'ın toplumsal iktidarın kaynakları serisindeki ideolojik, ekonomik, askeri ve siyasal analizi, E. Braudel'in üç katmanlı zaman analizi, Öcalan'ın beş bin yıllık uygarlık çözümlemesi ve kadın-erkek ikilemine dair tarihsel perspektifi tarihsel sosyolojinin çalışma prensiplerine örnek olarak verilebilir.

Bu örnek analizlerden yola çıkarak yönetime dair bulgular da elde ederiz. Hibrit bir projeksiyon içeren tarihsel toplum sosyolojisi her şeyden önce karşılaştırmalı yöntemi esas alır. Karşılaştırmayı zamansallık takip eder, ayrıca önceki dönüşümlerin sonraki gelişmeler üzerindeki etkisini vurgulayan 'patika bağımlılığı' da bir diğer bağlantı olmaktadır.

Disiplinler arası bir iş birliğine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu iş birliğinin dayanak noktaları ise "sorun odaklı" yaklaşımdır.

Yaklaşımına dair yöntemler, tarihsel toplum sosyolojisinin en temel gücünü bize gösterir. Bu güç, güncel olayları sadece şimdiki zamanın dinamikleri ve anlam pencereleri ile açıklama yanılığından kaçınarak, onları kökleri derinlerde olan uzun vadeli yapısal ve kültürel süreçlere bağlamasıdır.

Tarihsel toplum sosyolojisi ve kapladığı araştırma alanı birkaç nedenden ötürü önemlidir.

Birincisi, bugünü anlamak açısından önemlidir. Böylece eşitsizliğin, ırkçılığın ve daha birçok gerçeğin tarihsel köklerine ineriz.

ikincisi, toplumları sabit zaman ve anlamlar içine sıkıştırmaktan bizi kurtarır. Kültürün, bireyin ve daha birçok gerçeğin esaslı rolünü gösterir.

Üçüncüsü ve en önemlisi, politika üretme şansı verir. Böylece 'aşağıdan tarihi' görme şansımız olur.

Milliyetçi Savruluş ve Kültüralist Çözümler

Devlet ve tarihsel toplum sosyolojisine kısmen baktıktan sonra şimdi esas kısma geçebiliriz.

Yani "aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu olan; ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümlere..."

(Konumuzun önemli bir parçası elbette ulus-devlet mefhumudur. Fakat bu makalede bir ulus-devlet çözümlenmesi yapmayacağım. O tek başına ayrı bir bağlam ve konu. Aşağıda yer alan belirlemeler, ulus-devletin bir sonucu olarak da okunabilir.)

Çağrı metinde yer alan ve çokça tartışılan bu kısmın atlanan yeri "aşırı milliyetçi savruluşlar" ifadesi oldu. Özellikle kültüralist çözümlerin cevap olamadığı vurgusu anadili başta olmak üzere birçok kültürel haktan vazgeçiş olarak propaganda edildi. Oysa vurgu, aşırı milliyetçi ideolojilerin ortaya çıkardığı çözüm önerilerinin, toplumun tarihsel ve sosyolojik gerçeklerini dikkate almadığını ve bu nedenle yetersiz kaldığı üzerine idi. Daha da ilginç, çağrı metninde bu cümleden hemen sonra devamında bir sistem arayışı dile geliyor. Bu sistemin başı ve sonu demokrasiden ibarettir diyerek, bunun dilinin de gerçekliğine uygun inşa edilmesi gerekir diyor. Bu noktada 1 Ekim'de başlayan tartışmaları hatırlatarak gelişmelerin, tarihi çağrının ve sürecin sorumluluğunu üzerine alıyorum diyerek bağliyor.

Elbette burada ulus-devlet bağlamında genel bir milliyetçilik eleştirisi var. Bu uyarı hem Türkiye tarihindeki milliyetçi zehirlenme hem de bugünlerde yeniden siyasal biçimlendiren popülist-faşist milliyetçi siyasetteki yükselişe dikkat çekme olarak okunabilir. 20 ve 21.yüzyılın deneyimi, ulus-devlet modelinin toplumsal sorunları çözmedeki çikmazlarını, yetersizliklerini açıkça ortaya koymuştur. "Aşırı milliyetçi siyasete sığınarak hayat bulan" ulus-devlet gerçeği başta olmak üzere hiçbir siyasal form, bir yere varmadı, varmıyor.

Demokrasi, devlet olmayan yönetim demektir, toplulukların devletsiz kendini yönetebilme gücüdür

---

Bu çözüm anlayışı, kültürel çeşitliliği ve toplumsal farkları anlamak yerine, onları bastırmaya ve tek bir ideolojiye dayalı bir yapı oluşturma çabasıdır. "Aşırı milliyetçilik", bir ulusun çıkarlarını mutlak üstün göyerek diğer uluslara karşı düşmanlığı ve tahakkümü meşru sayan tehlikeli bir ideolojidir. Çünkü aşırı milliyetçi yaklaşımlar tek boyutlu çözümler sunar, toplumların tarihsel ve sosyolojik derinliğini yok sayar. Toplumları homojen varlıklar olarak görür. E.Hobsbawm'ın deyimiyle, milliyetçilik icat edilmiş geleneklere dayanır; halkların tarihsel gerçekliğinden çok, devlet ideolojisinin mühendisliğini esas alır. Bu nedenle, bu çözümler toplumun gerçek ihtiyaçlarına ve yapısına uygun değildir. Nazi Almanyası'nın «saf ırk» temelinde Yahudileri ve diğer azınlıkları yok etme politikası veya Ruanda'da sömürgeciliğin yarattığı yapay Hutu-Tutsi ayrımının 1994'teki korkunç soykırımı zemin hazırlaması, devletin aşırı milliyetçilikle birleştiğinde nasıl bir katliam aracına dönüşebileceğinin yakın tarih örnekleri. Abdullah Öcalan burada gerçek tarihsel toplum sosyolojisini savunuyor. Yöntem, yaklaşım ve yoluna dair uyarıda bulunuyor.

İkinci bir mesele; kültüralist çözümlerle sınırlı kalma hali, siyasi çözümleri görmezden görme durumunu da doğurabilir. Kültürel hakların tanınması odaklı

kültüralist çözümler, yapısal sorunları ele almadığı için yetersizdir. Bu yaklaşım, siyasi ve ekonomik eşitsizlikleri görmezden gelerek, bir grubun kendini yönetme ve eşit yurttaş olma taleplerini karşılamaz. Bir çeşit huzur simülasyonu üretir bu çözümler.

Örneğin Kanada, İspanya, Irak, Lübnan, Bosna Hersek gibi ülkelerde birçok kültüralist eksenli girişimin denendiğini görüyoruz. Hemen hepsinde kültürel hakları önceleyen ve sonrasında da barış sağlar düşüncesi başat! Fakat hepsi de başarısızlığa uğradı. Bu ülkelerde şu ortak durumlar görüldü: “Sembolik işler yapısal eşitsizliği bitirmiyor. Siyaseten verilen kotalar uzun vadede siyaseti kilitleyen unsurlara dönüşüyor. Kültürel haklar verildiyse sorun bitti mantığı ters tepiyor.” Siyaset felsefecisi Nancy Fraser’ın belirttiği gibi, adalet veya kimlik mücadelesi sadece «tanınma» değil, aynı zamanda «yeniden dağıtım» boyutunu da içermelidir. Sadece kültürel haklar tanımak, yapısal adaletsizlikleri ve güç dengesizliklerini görmezden gelmektir.

Nitekim Türkiye’de de benzer adımlar atıldı ama işlevsel olmadığı görüldü. (Kürtçe TV vs.) Öcalan’a göre sosyolojik olarak sorun sadece bir alana sıkıştırılmaz (mesela dil), aynı zamanda kendi ile ilgili karar alabilmek, eşit vatandaş muamelesi görmek, devlet tarafından tehdit algılanmamaktır esas olan. Kültüralist çözüm, baskıcı tek tipleştirmenin panzehiri olsa da eğer sistem demokratik değilse ya da yapısal eşitsizlikler sürüyorsa, sadece vitrin düzeyinde iyileşme sağlamış olur. Öcalan’ın ifadeleri de tam bu noktaya parmak basmaktadır: Kürtlerin sadece kültürel olarak değil, siyasal ve hukukî düzlemde de eşit ve özgür hissetmesi gerekir. Aksi halde kültürel çözümler, tarihsel toplum sosyolojisinin, yani gerçek ihtiyaçların, gerisinde kalır. “Demokrasi dışı bir yol yoktur, olamaz. Demokratik uzlaşma temel yöntemdir” diyen Öcalan, her türlü çözümün anahtarının demokrasi olduğunu belirtir. Yani hangi idari model seçilirse seçilsin, önemli olan karşılıklı rızaya ve katılıma dayanmasıdır.

Burada bir noktanın da altını çizmekte fayda var. Öcalan, Türkiye’nin kendi okumalarını ve küresel tecrübeler ışığında algıladıklarını es geçmiyor. Bundan ötürü bu ifadelerin içerdiği ruh, tam da devlet yetkilileri içindir. Bu hakikat şudur: Türkiye, tarihsel

toplum sosyolojisine uygun, yani kendi toplumsal gerçekliğinin çeşitliliğini kucaklayan bir demokratik çözüm geliştirmek durumundadır... Öcalan’ın altını kalınca çizdiği şey, Ortadoğu toplumlarının tarihsel olarak çoğulcu yapısına uygun bir sosyo-politik model gerektiğidir. Yani “tarihsel toplum sosyolojisi”ne uygun model, farklı kimliklerin kendini anlatabildiği, katabildiği ancak bölünmüş değil birlikte olduğu modeldir.

Sadece kültürel haklar tanımak, yapısal adaletsizlikleri ve güç dengesizliklerini görmezden gelmektir

---

Devlet merkezli ve aşırı milliyetçi çözümlerin başarısızlığı, bizleri devletin hegemonyasını sorgulayan, daha çoğulcu, katılımcı ve öze dokunan politik çözüm modellerine yöneltiyor. Birçok ülkenin benimsediği hakiki yönetim pratiği, güçlü yerel yönetimle desteklenen idari özerkliliktir. Kültürel haklarsa zaten evrensel insan hakları standartlarının gerektirdiği başlıklardır; kapsamlarının genişlemesi barış ortamını güçlendirecektir fakat tek başına siyasal krizi ortadan kaldırmaz. Öcalan’ın “yeni paradigma”sı, tüm bu gerçekleri es geçmeyerek esas olan seçeneğe işaret ediyor: Sınırları değiştirmeksizin devleti çok katmanlı demokratik yapıya kavuşturmayı hedefleyen “Demokratik Konfederalizm” projesidir.

M.Bookchin’in teorize ettiği, fakat Öcalan tarafından geliştirilen Demokratik Konfederalizm modeli, bu alternatiflerin başında geliyor. Bu model, ulus-devlet kurmayı hedeflemek yerine, mevcut sınırlar içinde veya ötesinde, tüm farklılıkların -etnik, kültürel, dini- bir arada yaşayabileceği adem-i merkeziyetçi bir toplumsal yapı önerir. Güç, tabandan yukarıya doğru, yerel meclisler ve komünler aracılığıyla işler. Bu yaklaşımın en somut uygulama denemelerinden biri, Rojava’dır. Bu model, etnik çoğulculuk, doğrudan demokrasi, ekoloji ve özellikle kadın özgürlüğünü temel direkleri olarak kabul eder. Chiapas’taki Zapatista hareketi, bir diğer önemli

devletsiz özyönetim deneyimine sahip. Devlet iktidarını ele geçirmeyi reddeden Zapatistalar, «aşağıdan» bir dünya kurmayı hedeflediler. “Juntas de Buen Gobierno” (yönetim kurulları) aracılığıyla sağlık, eğitim, adalet gibi alanlarda kendi otonom yapılarını işleterek, devletin dışında bir yaşamın mümkün olduğunu göstermeye devam ediyorlar.

27 Şubat 2025 tarihli «Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı», Türkiye'nin siyasal tarihinde yalnızca bir kırılma noktası değil, aynı zamanda toplumsal gerçeklikle yüzleşmenin de bir davet metnidir. Bu çağrının merkezinde yer alan «Devletli çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır» tespiti, derin bir hakikati ifade etmektedir. Devlet gerçeği, tarihsel toplum sosyolojisi ve güncel hakikatler ışığında; kültüralist çözümlerdeki bazı tuzakları görünür kılmaktadır. 27 Şubat Çağrısı'nın işaret ettiği şey ne geçmişin devletçi ezberlerini tekrarlamak ne de kültüralist çözümlerin sınırlarında kalmayı önermektir. Asıl öneri, toplumun tarihsel belleğini ve sosyolojik gerçekliğini dikkate alan, demokratik katılımı merkeze koyan ve farklılıkları zenginlik olarak gören bir çözümün sadece Kürtler ve Türkler için değil, modern dünyanın da ihtiyacıdır. Tarihsel örnekler, katı tekçi ulus-devlet ideolojisini dayatan ülkelerde çok dahakanlı ayrışmalar yaşandığını (bu gerçeğe halen tanıklık etmekteyiz); buna karşın çeşitliliği tanıyan, esnek ve demokratik mekanizmalar kurabilen ülkelerin sorunlarını daha barışçıl yollarla yönetebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda gerçek çözüm, devletin rolünü toplum üzerinde mutlak bir hegemon olarak değil, toplumun içindeki çoğulculuğu koruyacak ve kolaylaştıracak bir çerçeve sağlamaktan geçer. Devleti demokrasiye duyarlı kılmaktan geçer. Yazının başında da devlete dair çeşitli 'formlar-suretler' tartışması yaptım. Devletin birçok yüzü ve felsefi var. Her dönemde dönüşüm geçirmiş ve kendini güncellemiş. Bu güncelleme sadece kendi isteği ekseninde değil, aleyhine olan mücadelenin seyrine göre de olmuş. O halde, devlet dönüşebilir gerçeğini akılda tutmak gerekiyor.

Gerçek bir çözüm, yüzeysel bir tanınma siyasetinde değildir. Bugün, etnik ve kültürel çatışmalardan siyasal-sosyal ve toplumsal eşitsizliklere kadar uzanan karmaşık sorunlar karşısında, hemen devlet merkezli çözümlere yönelme eğilimi kesinlikle bir ezberdir.

Tüm çözümü devlet olmakta bulanların, devlet neyi çözer sorusuna tam cevapları yok? Bundan kasıtları esas manada iktidar ve güç ilişkileridir. Yine kişisel bir yerden ifade edeyim, devlet kurmaktan yana olan etraftaki arkadaşların emek, ekoloji, kadın, toplumsal eşitlik ve daha pek çok başlığa dair bir tasavvurları ve tartışmaları yok. Kapitalizm de her şeye çare olduğunu iddia ediyor ama kişisel bunalımlardan kolektif akıl tutulmalarına dek tüm sorunların kökeninde aynı fenomen var. Bir şeyi çözmez, çözerse kendini inkar eder. Devlet meselesi de özünde böyle bir şey. Bu alışkanlıktan sıyrılma bir zihni inşa gerektirir. Devlet kurmak sıklıkla birer reçete olarak sunuluyor. Halkların veya toplumların her şekilde devlet olmakla sorunlarını çözeceğine dair yaygın kanının aksine devletli çözümler, tarihsel toplum sosyolojisi içinden bakıldığında sorunların bizatihi kaynağıdır. Örneğin Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında, Türk, Kürt, Ermeni, Süryani ve diğer topluluklar arasındaki tarihsel bağlar, ekonomik ortaklıklar, etkileşimler ve kültürel alışverişler, herhangi bir devletli çözümün öngörebileceğinden çok daha derin ve çok boyutludur. Bu geçmiş bellek veya refleksler ısrarla görmezlikten geliniyor. Oysa hazineler kaybolduğu yerde aranmalıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

21.Yüzyılı Yeni Paradigma İle Kazanmak

Nilüfer Şahin

---

7 Ekim tarihinde Hamas'ın İsrail hava savunma sistemini aşarak yaptığı saldırının Ortadoğu'da on yılı aşkın süredir başlamış olan emperyal yeniden dizaynın dönüm noktası olduğu artık tartışmasız. Hamas'ın, Lübnan Hizbullahının fiziki imhası, İran'ın da asıl gücü olduğu direniş cephesinin beklenmedik düzeyde gerilemesi, Filistin işgali ve soykırımla devam ederken, Suriye'de rejim düştü. Bu sürece nasıl varıldığı bir yana, gelişmeler bölgede yeni denklemleri daha net görünür hale getirdi. İsrail'in bölgenin hegemonik gücü olmakta aldığı mesafe bunlardan biri. Bölgede hegemonya hayali olan ve son 15 yılda bu uğurda büyük enerji harcayan Türk devleti için bu yalnız, 'gelecek vizyonunun' darbe alması anlamına gelmiyor, aynı zamanda durumu milli beka sorununa dönüştürüyor.

Bu şartlarda yeni ittifak arayışı kaçınılmazdı. Elli yılı aşkın süre savaştığı ve yenilemediği gibi etkisi yayılan özgürlük hareketi ile tarihsel Kürt-Türk ittifakını canlandırmaya karar verdi. Her ne kadar özünde Kürt gerçeğine dönük zihniyette köklü bir değişime dayanmıyor ve konjonktürün baskısı ile ortaya çıkmış olsa da, Türk devlet geleneği bakımından beklenmedik ancak bir o kadar da doğru bir seçim.

Muhtemeldir ki bu çağrının tarihi önemini, Kürtler için güncel olarak olgunlaşmış seçenekler arasında bir seçenek olduğunu ilk anda Abdullah Öcalan'dan başka pek az kişi okuyabilirdi. Sonuçta muhatap olarak yanıtı verdi ve fesih kararına kadar uzanan gelişmelere evrildi süreç.

Tekrar pahasına vurgulanması gerek iki nokta var. Kürt Özgürlük Mücadelesi ve Önderliği açısından;

Birincisi; Abdullah Öcalan'ın 1990'ların başından itibaren Kürt sorununun demokratik zeminde çözülmesi için arayışlarının olduğu, bunun (yakın tarihe bakınız 2009-2013) neredeyse 30 yıldır farklı konjonktürlerde de olsa denendiği gerçeğidir. Yani silahlı mücadelenin sonlandırılması ve demokratik hukuk zemininde, yeni bir düzlemde ve formda demokratik siyasal mücadele isteği yeni değil.

İkinci olarak; yine doksanların başına uzanan, 20. Yüzyıl sosyalist sistem tecrübesinin çöküşü ve yarattığı etki; dünya sosyalist hareketinde hala aşılamamış ideolojik bunalımı özgürlük hareketi Önderliğince ikibinlere dek yönetilebilmesi, ikibinlerde ise yeni paradigma ile aşması gerçeğidir. İkibinli yılların başı böylece, Kürt sorununun demokratik çözümü arayışına eşlik eden bir başka arayış da ideolojik yenilenme, sosyalizmin uluslararası çaptaki krizine karşı kendi çözümünü geliştirmesi oldu.

Aradan geçen on yıllık sürede, ikibinlerin başındaki değişim olmamış gibi geçirmiş olanlar muhtemeldir ki bugünlerde Abdullah Öcalan'ın açıklamalarına şaşırıyorlar. Oysa; devlet, devrim, demokrasi, kapitalizm, ulus-devlet konusunda Kürt-Türk tarihi ittifakı dahil paradigma kapsamında dile getirilenlerin tamamı güncelleştirilmiş hali ile savunmaya devam ediyor. Yani ne silah bırakma ne de paradigmadaki değişim yeni değil. O halde çatışma ve savaşın

sonlandırılmasına dönük yöntemdeki fark dışında değişen nedir? Bu konu için dünya deneylerinin de gösterdiği yol, yöntemlerle birlikte iç dinamiklerin de gözlemlenmesi, her deneyimi farklı kılan etkenlerdir. Bu farkın dışında paradigmanın aksından bir sapma olmadığı gibi, henüz kamuoyuna kısmen yansayanlara bakarsak paradigmanın felsefi, kuramsal arka planı daha da derinleştirilip temellendirilmiştir.

Silahlı mücadele konusunda ise Bakur'da rolünü tamamlaması ile genel olarak (ilkesel bakımdan her durum ve dönemde) silahlı mücadelenin reddi arasında bir bağ olduğunu söylemek hala güçtür. Ancak paradigmanın şiddeti öz savunma aracı olması dışında içermediği de kaydedilmesi gereken bir husus. Şiddet sorununun Kürt devrimi diyalektiği ve paradigmanın iç mantığı ile birlikte ancak anlaşılabilirliğini, bunun dışındaki değerlendirmelerin öznel ve isabetsiz olacağını söylemek mümkün.

Kürt devriminin güncel olarak geldiği aşama ve bu konudaki olasılıklar bir yana, kongreye sunulan Politik Rapora yansıyan kuramsal boyutlar, bölgede ve dünyada yaratacağı etki açısından daha dikkat çekicidir. Bu noktada kuramsal alandaki gelişim ve olgunlaşma, Kürdistan'da ki kazanımları da aşan bir öneme sahip. 20. Yüzyılın tüm toplumsal, siyasal kuramları ile birlikte geride kaldığı şüphesiz. 'Eski paradigma aşıyor' ve yeni paradigmanın da doğmakta olduğunun işaretini veriyor. Tarihin bu dönüşüm anında, ezilenlerin mücadelesi, kuramdan yoksun ilerleyemez. Nihayetinde, son yirmi yılda kuramın politik ve toplumsal alanda da sınındığını gördük. Tüm toplumsal öğretilerin geçmek zorunda olduğu yollardan, sınamalardan geçmeyi sürdürecektir. Katettiği mesafe azımsanamaz. O şimdiden hem büyük bir mücadelenin sonucu, hem 21. Yüzyılda ezilenlerin seçeneği olma vasıflarına sahip.

Geçen yüzyılda aynı rolü Marxizm oynamıştı. 19. Yüzyılda Avrupa'da doğan Marxist kuram, 20. Yüzyıl boyunca dünyadaki hemen tüm sistem karşıtı mücadelelerin ideolojik, kuramsal dayanağıydı. Sosyalizm hedefli devrimlerden, sömürgecilik karşıtı direnişlere, siyasi direniş, kadın mücadeleleri dışında, sosyal bilimlerden, kültür sanata, Marxizmin etkilemediği hemen hiçbir alan kalmadı. Doğuda Avrupa'dakinden daha büyük etkileri oldu. Başta Rus devrimi olmak üzere, bir dizi devrimin yanı sıra,

İran'dan başlayarak Kürdistan'a, Ortadoğu ve Asya'ya, Kuzey Afrika'da siyasi parti ve hareketlerin doğrudan ya da Marxizm'den ilhamla oluşmalarını sağladı. (Amerikan kıtası ve Küba'daki devrimler de yine aynı kuram ve ideolojik temelliydi) Özcesi; 20. Yüzyılın sonuna dek, dünya halkları, Marxist paradigma (ya da ondan ilhamla) ile sisteme karşı direndiler.

20.Yüzyıl sonunda, SSCB'nin çökmesi ile Marxist kurama dayalı sosyalizm fikri de büyük darbe aldı. Esasında gerçekleşen sosyalist sistemlerle ilgili çok daha önce, 2. Dünya Savaşı'nın ardından radikal eleştiriler yapılmaya başlanmıştı. 90'ların başındaki çöküş, uzun süredir sorgulanan sistemi ve kuramsal dayanakları ile ilgili bir dönüm noktasına geldiğini açıkça ortaya koydu. Bu durum, sosyalist alandaki ideolojik bunalımla sonuçlandı. Ulusal kurtuluş temelli mücadelelerin, klasik ulus-devlet formunda kalmaları, halk demokrasileri denilen ülkelerde toplumsal eşitsizliklerin giderilmeyişi, kadın özgürlüğü konusunda beklenen dönüşümün sağlanamadığı gibi, Sovyetlerdeki gibi, devrimle kazanılan hakların geri alınması ile sonuçlanması sorunun sadece pratik uygulamalardan değil, bizzat kuramdaki yapısal sorunlarla ilgili olduğu düşüncesini geliştirdi.

Tartışmalar uzun süre devam etse de ideolojik krize son verecek, Marxizmin 150 yıl boyunca; işçilerin ve ezilen tüm toplumsal kategoriler için yarattığı gibi seçenek oluşturacak, kuramsal ve pratik tutarlılığa sahip toplumsal bir öğreti ortaya çıkmadı. Krizin aşılmasının pek çok faktörden kaynaklandığı söylenebilir. Bunlar içinde bugün de engel olmayı sürdüren etken, Marxist sosyalist kuramın, 20. Yüzyıldaki yenilgilerle, sınırlarının sonuna gelmiş olduğunun reddidir. Oysa düşüncenin diyalektiğinin ve tarihsel olguların gösterdiği, toplumsal öğretilerin de geçersiz hale gelebileceğidir. Marxizm ve 19 ve 20. yüzyıl sosyalizm öğretileri için bu hiç değilse cesaretli sorular sormayı ve yanıtlar aramayı, kuramda revizyonu gerektirirdi. Marxizmin aşılabilir, hatta mutlaka aşılmasına ihtiyaç olduğu, Marxist felsefeye içerikli olduğu halde bunun kendini Marxizmi asli temsilcisi sayanlarca yapılmayışı dogmatizmden başka biçimde izah edilemez. Fakat toplumsal doğa ve düşüncenin diyalektiği işliyor. Son 20 yıldır Abdullah Öcalan dünya halklarının 20. yüzyıldaki deneyimlerinin, toplumsal eşitlik kuramlarının eleştirel analizi ve tümünü kapsayarak, yeni bir felsefe, paradigma ortaya

koyuyor, bölge ve dünya halklarının yeni seçeneğini oluşturuyor. Marxist tedrisattan, 20. Yüzyıl düşünce sistematiğinden bakışla paradigmanın okunmasının bir takım güçlükleri var. Anlamak, anlamlandırmak için bu noktada aşılması gereken eşikler var.

Paradigmayı Anlamanın Önemi

Geleneksel Marxist bakış açısından hareket edenlerin, Kürt devriminin biçimi ile ilgili itirazları yeni sayılmaz. Büyük oranda Kürt Özgürlük Hareketi'nin diyalektiğini okumamakla diğer taraftan kendi iç mantıklarıyla ilgili olduğunu varsaymak doğru olur.

Kuramsal açıdan paradigmanın anlaşılmasının ise Marxist düşüncenin aşılabilir olduğu temel inancı ile birlikte, daha spesifik bir boyutu bulunuyor. Paradigmada birçok tez ile birlikte, devlet sorunundaki temel yaklaşımın Marx ve haleflerinin kuramsal yaklaşımından çok, anarşist tezlerle örtüşüyor olması itiraz sebebi.

Oysa Marx'ın, Bakunin, Blanqui ve diğer anarşistlerle çatışmasının, belli bir dönem kadar kuramsal sebeplerle olduğu yönündeki iddialar oldukça tartışmalı. Marx ve Bakunin'in devlet konusunda anlaşamadıkları doğrudur. Marx işçi sınıfının mutlaka iktidarı alması gerektiğini ve devletin komünizme ulaşmada zorunlu bir araç olduğunu savunurken, Bakunin (ve diğerleri) proletaryanın elinde de olsa, bir baskı aracı olması nedeniyle devleti ve her türlü merkezileşmiş otoriteye şüpheyle yaklaşıyor, ilkesel olarak reddediyor, ademi merkezileşmişliği, işçilerin ve halkın diğer kesimlerinin doğrudan kendisini yöneteceği sistemi öngörüyordu. Devlet ve merkezileşmişlik dışında, özel mülkiyetin ve sınıfların olmadığı, ezen-ezilen ilişkilerinin ortadan kalkacağı toplumsal düzen tasavvurunda ortaklaşıyorlardı. Ayrıca; önce miras hukuku mu, özel mülkiyet mi kalkmalı tartışması vardı ki bu da aynı örgütte, 1. Enternasyonalde anarşistler (Bakunin'in kardeşlik örgütü) ve Marxistlerin birlikte yer almasını engellememişti. Bu sürede, Bakunin ile Marx'ın hususi dostluğunun da olduğu, Marx'ın Engels'e yazdığı ve Bakunin'in Marx'a yazdığı mektuplardan anlaşılıyor.

Kuramsal farklarla birlikte, birbirinin tezlerinden etkilenme de var. Esas çatışmanın, Bakunin'in kardeşlik örgütünün Enternasyonale adapte olmadığı yönündeki (Marx ve Engels'in) iddiası. Bir başka değerlendirme

esas sorunun, Enternasyonale hakimiyet olduğu yönünde.

Dolayısıyla kuramsal fark doğrudan bir karşıtlığın sebebi değil. Fakat bugün için bugüne ait kuramın değerlendirme ölçüsü, hiçbir koşulda yüzyılı aşkın bir süre önceki tartışmalar olamaz. Geçen sürede, tartışmalı tezlerden hangisinin tarihsel açıdan doğrulandığı, devlet konusunda deneyimlerin analizi, bir ölçü olabilir. Buradan bakarsak; tarih, devlet sorununda anarşistleri haklı çıkardı. Yalnız SSCB örneği değil sosyalist bloğun tamamında, devletin bürokratik bir aygıt olarak, işçi sınıfı dahil tüm toplum üzerinde bir baskı aracına dönüştüğünü toplumun, işçi ve emekçilerin eşitlik ve özgürlük eğilimlerini bastırıldığı, devrimi baltalayan asli araca dönüştüğü kanıtlandı. Lenin'in devlet konusundaki uyardığı hususlar gerçekleşirken, sorunun pratikteki sapmadan değil, kuramdaki kusurdan doğduğu anlaşıldı. Bunu görmek; hiç değilse şüphe duymak için fabrika komitelerinin neden ortadan kaldırıldığını, işçilerin kontrolünden neden, Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi ne geçildiğini sorgulamak yeterli olabilir. Kuşkusuz çok daha fazlası var ve tam olarak anarşistlerin devletin yol açacağını öne sürdükleri biçimde gerçekleşti her şey.

Bu anarşizmin de başarısı için bir etken olmadı. Bu da gerçeğin başka yüzü. Ancak, geçen yüzyılın tüm devrimci mirası, başarı ve başarısızlıkları, bugünü anlamada ve yeniden kurmada aydınlatıcı rollerinin ötesinde kuramsal açıdan rol biçilemez. Onlardan yararlanılabilir, ancak bugün başka bir gün ve bu topraklar da dünyada da halkların yeni şeyler duyma ihtiyacı acildir.

Yeniden Komün

Özgürlük Hareketi'nin önderliği geçen yüzyılın, (Marxizm başta olmak üzere) tüm kuramlarının eleştirel çözümlemesi sonucu demokratik modernite paradigmasını oluşturdu. Daha önce çözümlenen kapitalist modernite karşısına demokratik modernite konulmuştu. Yeni süreçte, demokratik modernite unsurlarının daha net formüleştirildiğini görüyoruz. Toplum tarihinin sınıf savaşları tarihi olduğu biçimdeki Marxist tezin yerine devlet ve komün çelişkisi konuluyor. Bu tez, demokratik modernitenin tarih, sistem ve toplum çözümlemelerinin mantıksal sonucu, başka bir

ifade ile tarihsel- toplumsal olguların soyutlanması ile bugün ulaşılabilecek doğal çıkarsamadır.

Abdullah Öcalan kapitalist modernitenin, üç sacayağı; ulus-devlet, kapitalizm ve endüstriyalizm biçiminde çözümlenmiş, kavramsallaştırmıştı. Çelişkinin devlet (her tür devlet anlamında) ve komün arasında olduğu tezi, demokratik modernitenin unsurlarına içeriliydi. Ancak formüle edilmiş biçimi ile daha net bir kuramsal çerçeve sunuyor. Yalnız tarihsel toplum analizi açısından değil, toplumsal özgürlük sorununun bugün hangi ekseninde yorumlanacağı, çağın toplumsal sorunlarının hangi yoldan çözüleceğinin yanıtlarını içeriyor. Bu yanıyla programatik açıdan da rolü var; özgürlüğün devlete rağmen devletin dışında, örgütlü bilinçle toplumla mümkün gören, komün merkezli bir program. Pek çok boyutta bağlamda tartışılabilir formülasyon. Kürdistan devrimi formülasyonundaki olguları sınıya sınıya öğrendi. Komünü de, devleti, ulus-devleti de kendi öz deneyleri ile muhakeme ediyor. Bu ideal sonuç olmaktan ziyade bir aşama, ilerlemesi pek çok faktörün yanı sıra, komün toplumu olma bilincini yükseltmek ya da bu konudaki aydınlanmanın derinleştirilmesi ile bağlantılı.

Sınıf yerine komünü ikame edilişi, kuram/ kavram ve tarihsel boyutlarla birlikte anlaşılabilir. İşçi sınıfının nesnel olarak devrimci olduğu tezi uzun süre ve çok yönüyle tartışıldı. Esasında Marxizmin en kararlı savunucuları da dahil sınıfın rolü ve sınıfçılığı sorguluyorlar. Ancak çoğu kez, işçi sınıfının devrimci rolü, Marxist kuramdan çıkarılırsa, bunun bir binanın sütunlarını çıkarmakla eş anlamlı olacağı düşüncesi ile pratikte olmasa bile kuramsal planda aynı tezde ısrarlarını sürdürüyorlar. Halbuki tarih tıpkı devlet olgusunun toplum karşıtlığını kanıtladığı gibi, toplumun devrimci ögesinin de komün olduğunu doğruladı. Toplumun, devlet ve iktidara karşı direnişinin varlığının komün ve komünal hareketi ile mümkün olduğu gerçeği, yalnız modernite döneminin de değil, tüm uygarlık tarihi üzerinden ulaşılabilir bir sonuç. Komün aynı zamanda toplumların evrensel tarihinin ürünü, başka ifade ile proleterya/işçi sınıfı gibi bir çağa, belli bir toplumsal düzene, bölgeye ait değil.

Sınıf Marxist kurama göre de aşılması gereken bir kategoridir. Devlet de aşılmalıydı ancak, ikisi de tam olarak bugün Abdullah Öcalan'ın da çözümlediği gibi,

organik bağları nedeniyle aşılamadı. Fakat komün toplumsal bilincin kendisi ve kök hücresi olduğu için devrimci potansiyele, tarihsel olarak görüldüğü üzere, devrimci role sahip. Hangi toplumsal kategori için düşünürsek düşünelim, işçiler, kadınlar, köylüler, beyaz yakalılar vb. Ancak komün düzeninde kendiliğinden olmaktan çıkıp kendisi için olabiliyor. Komünün 20.Yüzyılın devrimci sosyalist kavrayışı içinde, ekonomik birim olarak yer edinmişti. Demokratik modernite paradigmasında komün ekonomik bir birim olmanın ötesinde (ekonomiyi de içererek) politik-ahlaki toplumun birimidir. Tarihsel olarak da komün ekonomik bir birimden çok, devlete, iktidar tekellerine, sömürgeciliğe, sermaye tekellerine karşı toplumsal çıkarları korumanın yöntemi-aracı olmuştur. Aynı zamanda, toplumun örgütlü oluşunu sağlaması sebebiyle toplum öz savunmasının en etkili aracıdır. Tarihteki toplumsal mücadeleler komünaldı. Komün bu açıdan yalnız mücadelenin sonucu değil, ön koşulu, devrimin sonucu değil kendisi olarak tanımlanabilir.

Tarihte toplumsal değerler, eşitlikçi ilkelerden bugüne kalanların çoğunun komünal deneylerden kalanlar olması bir rastlantı değildir. Bizzat komünalitenin, yani toplum olarak üretilen değerlerin kalıcılığı, dönüştürücü gücüne işaret eder. Doğal toplumun komünal değerleri, tüm dünya deneylerinde varlığını sürdürdü. Doğudaki eşitlikçi hareket ve öğretilerde, Kathar şövalyelerinden, Bedrettini hareketinde, Paris komününde, Marx'ın komünizminde, sosyalizm tehayüllerinin tümünde, taşıyıcı ilke komündü. Türkiye'deki iki komünal direnişin, 70'lerdeki Fatsa ve 2000'lerin başındaki Gezi'nin yarattığı dönüşüm üzerinden dahi köklü kavramsal sonuçlara ulaşılabilir. Ancak Kürdistan devrimi, kapitalist moderniteye karşı, devlet olgusuna karşı komün seçeneğini devrimle ve kuramıyla yeniden güncel kıldı, tartışılıyor. Olasılıkla bölgede ve dünyadaki tarihi gelişmelerin bir boyutunu da, devrim ve gündeme taşıdıkları olacaktır.

Kaynakça;

- Abdullah Öcalan; Demokratik Uyarlık Manifestosunun Ciltleri
- Murray Bookchin; Devrimci Halk Hareketleri Tarihi
- Noam Chomsky; Karanlık Çökerken, Umutsuzluğa Karşı İyimserlik
- Karl Marx- Grundrisse

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kültüralizm Eleştirisi ve Özgürlük Paradigması

Barış Karahan

PKK Kurucu Önderi Abdullah Öcalan'ın İmralı Heyeti aracılığı ile kamuoyuna iletilen, Paradigmasının özlü bir ifadesi olan, karşılıklı kimi talepleri de kendi içinde barındıran Barış ve Demokratik Toplum beyanamesi birçok kesim tarafından tartışılma ve anlama çabasını sürdürüyor. Bu deklarasyon, devletli modernitenin içinde bulunduğu yapısal krize, kan ve savaş deryasına dönen Ortadoğu düzleminde halklar, inançlar ve tüm ezilenler üzerindeki etkilerine dair radikal bir yeniden düşünme çağrısı niteliğindedir. Bu çağrıda Abdullah Öcalan, “ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümlerin” çözümleri eleştirmekte ve yüzeyde farklı görünseler de aynı uygarlık paradigmasının farklı varyantlarıdır, demektedir. Bu tespit, bir yandan klasik çözümlerle sınırlı kalan etno-politik yaklaşımların iflasına işaret ederken, diğer yandan Abdullah Öcalan'ının son 25 yılda geliştirdiği tarihsel-toplumsal paradigmanın teorik derinliğini de ortaya koyuyor. Bu ifade yalnızca aktüel siyasal çözümlerin yetersizliğine değil, aynı zamanda onların kuramsal zemininin de sorunlu olduğuna işaret eder. Buradan hareketle temel sorumuz şudur: Neden devletli çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap veremez? Yanıtı ararken, ulus-devletçilik, kültüralizm ve kimlik siyaseti gibi modern siyasal araçların, toplumun özgürlük ve demokrasi istemleri karşısında neden yetersiz kaldığını, tarihsel toplumun devlet iktidarı ve sömürü ilişkilerinin dışındaki yaşam ve örgütlenme biçimlerinden referansla Öcalan'ın önerdiği demokratik ulus ve demokratik konfederalizm perspektifi ele alınacaktır.

Kuşkusuz, tarihi bağlamından ve Öcalan'ın düşünsel sistematiginden koparılmış anlama çabaları hem

ciddi yetersizlikler barındırıyor hem de her türlü manipülasyona kapıyı aralıyor. Bu manipülasyon ve anlama sorunları daha çok, sözde Türk ve Kürt milliyetçi cenahında görülüyor. Türk milliyetçileri, sürecin nihayete erebilmesi ve selamete yürütülmesi için gerekli olan «hukuki ve siyasal zemin» beklentisini perde arkasında yürütüldüğünü düşündükleri pazarlıkların dışavurumu olarak değerlendirip sert bir şekilde ret ederken, Kürt milliyetçileri ise hiçbir hukuki, siyasal, kültürel talebin söz konusu edilmediğini söyleyerek, akıllarınca bir teslimiyet imasında bulunmaktadır. Yüz yıllık sömürgeci egemen tekçi ulus-devlet aklının şekillendirdiği Türk milliyetçiliğinin süreç karşıtlığı çok şaşırtıcı değil kuşkusuz. Belli düzeyde anlam vermek mümkün. Lakin, yüz yıldır en demokratik talepleri zulüm ve baskı konusu olan, asimilasyonu tek makus seçenek olarak bellemiş bir halkın, çok büyük emek ve bedeller ile örülü, 50 yıllık özgürlük mücadelesi sonucu bu makus talihi ters yüz etmiş bir hareketi daha doğru anlamasını beklemek gerekiyor. Özellikle tartışmaya konu olan ifadeleri paylaşmak yerinde olacaktır. «Aşırı milliyetçi savruluşunun zorunlu sonucu olan; ayrı ulus-devlet, federasyon, idari özerklik ve kültüralist çözümler, tarihsel toplum sosyolojisine cevap olamamaktadır.” Konuyu açmadan sonun da ifade edilmesi gerekeni burada ifade edelim; kültüralist çözümlerin reddini, Kürt halkının demokratik kültürel hak taleplerinin reddi olarak okumak, “Kürt kültürünü inkâr” gibi sunmak, ya özel savaş merkezli kasıtlı bir çarpıtma-manipülasyondur, ya da belirttiğimiz gibi Öcalan'ın düşünsel sistematiginden

savunduğu paradigmanın-devlet dışı demokratik ulus ve demokratik modernite-perspektifinden koparan, anlamayan bir yanılığın izdüşümüdür.

Kültüralist Yaklaşımların Reddi

Abdullah Öcalan'ın kültüralist yaklaşımlara, çözümlere mesafe koyması, katı devlet bağımlılığı penceresinden politikayı bir devlet idaresi olarak anlayan klasik siyaset ve mücadele zemininin ufuksal sığılığundan anlaşılmayacak, yeni paradigmatic bir bakış ve okuma gerektirmektedir. Öcalan'ın koyduğu bu mesafe yalnızca bir politik pozisyon alışı değil; aynı zamanda bu paradigma ve siyaset tarzından oldukça köklü epistemolojik ve felsefi bir kopuşu temsil eder. Kültüralizm ve devletçi çözümlere dönük eleştiri, aynı zamanda uygarlık krizi ve özgürlük sorununa dair tarihsel-toplumsal bir değerlendirme olarak ele alınmalıdır.

Siyasal terminolojide kültüralizm, yaşamı, olayları ve tarihsel gelişmeleri milliyetçilik ve dincilik gibi dar etnososyal perspektiflerden okumakla ilgilidir. Kültüralizm, çoğunlukla milliyetçiliğin bir maskesi olarak görülür. Yani milliyetçilik veya etnik temelli ayrımcılık, kültürel farklılıklar üzerinden meşrulaştırılır. Bu perspektif, ulusal veya etnik kimliği mutlaklaştırır, kutsallaştırır ve bu yüzden toplum içi tahakküm ve halklar arası çatışmalar doğurur. Öcalan'ın kültüralizm eleştirisi, onu sadece bir kimlik savunusu olarak değil, özünde devletçi iktidarın yeniden üretildiği bir ideolojik araç olarak görmesinden kaynaklanır. Kültüralist çözümler, kimliği bir ifade aracı olmaktan çıkarıp bir idari kategoriye indirger. Bu da kimliğin özgürleşmesini değil; kontrol altına alınmasını getirir. Kültüralist talepler gerçek anlamda bir özgürleşme değil, bireyi kontrol edilebilir hale getirme aracıdır. Kültüralist söylemler çoğunlukla, kimliklerin tanınması üzerinden yürür; fakat bu tanıma, çoğu zaman kapitalist sistemin ve ulus-devletçiliğin işleyişine uyarlanabilir formlardadır. Özünde açığa çıkan ulusal bağımsızlık ve özgürlük değil, ulusu ve coğrafyayı alabildiğine kapitalist sömürüye ve ulus-devlet iktidarına bağımlı hale getirmektir. Bu durum, özgürlük taleplerinin sistem içi araçlara indirgenmesine neden olur. Ve köleci egemenliği yegane seçenek olarak benimsemeye, sisteme yedeklenmeye götürür.

Ulus, inançları ve kültürel aidiyetleri, tüm etnik kategorileri bir ötekilik ve egemenlik bağlamında okuyan-yaşayan kültüralizm Öcalan'ın politik reddiyesinin önemli odaklarından biridir. Ve bunun yeni bir şeymiş gibi tartışma konusu yapılması onun oluşturduğu paradigmanın bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Öcalan'ın milliyetçiliğe karşı aldığı tavır mücadelenin başlangıcından bu yana söz konusu olup, 1999 sonrası rafine ve sistematik bir karakter almıştır. Öcalan milliyetçiliğin tarihsel gelişimine ve onun burjuva sınıfın oluşturmak istediği ulusal pazara hakimiyetin ideolojisi olduğuna birçok kez vurgu yapmıştır. İçerde sınıfsal ve sosyal çelişkileri bastırmanın, devlete dair dokunulmazlık ve kutsaliyet düşüncesinin, dışa dönük sömürgeci yayılmacılığın ideolojik motivasyonunu bu argümanla sağlamıştır.

Kültüralist çözümler, kimliği bir ifade aracı olmaktan çıkarıp bir idari kategoriye indirger

“Milliyetçilik, kapitalist uygarlığın sınırları içinde kültürel ve siyasal hiyerarşilerin meşrulaştırılmasına hizmet eder; bu nedenle milliyetçilik aşılmadan gerçek bir özgürlük mümkün değildir.” (Abdullah Öcalan) Dolayısıyla, egemen sınıfın ideolojik propagandasını ve onun siyasal formu olan ulus-devleti toplumsal arayışların, eşitlik ve özgürlük ideallerinin odağına koymayı modernist bir manipülasyon olarak deşifre etmiştir. Öcalan, diyalektik bir karşıtlık oluşturan, ulusun sınıfsal ve iktidarsal gelişimine değil, sosyolojik kültürel gelişimine çağrı yapmıştır. Ulusu tarih dışı bir öz, homojen bir kimlik, içe kapalı, değişmez-sorgulanamaz bir gerçeklik, bir egemenlik aracı olmaktan çıkarmıştır. Bu anlayış, ulusun milliyetçi yorumudur. Öcalan'a göre bu türden tekçi faşist ulus tanımları, halkların demokratik birliğini ve kültürel gelişimini engeller toplumsal özgürlük ve toplumsal demokrasiyi milliyetçiliğin kutsal aidiyetinin ve sınırlarının içine hapseder. Dolayısıyla, kültüralizm, tarihsel toplumun organik yapısına aykırıdır ve özgürleştirici değil, yeniden tahakküm kurucu özellikler taşır. Abdullah Öcalan çağrısında karşı

olunan şey; Kürt kültürünün savunulması değil, onun milliyetçi, içe kapanmacı, tekil ve dogmatik biçimde araçsallaştırılmasıdır. Amaçlanan bu temelde yüz yıllık emperyalist statükonun bölgesel kullanım aracı olmaktan, nihayetinde savaş, kan ve gözyaşı denkleminde çıkarılmasıdır.

İnsanlığın Kolektif Hafızası ve Özgürlük

Abdullah Öcalan çözüm paradigmasını inşa ederken Marx'ın tarihsel materyalizmini aşan bir tarih okuması sunar. Bu okuma, uygarlık tarihini üretim güçleri ve üretim ilişkileri üzerinden bir sınıf mücadelesi tarihi olarak değil, toplumun ahlaki-politik komünal özünün bastırılması ve iktidar mekanizmalarının yükselişi üzerinden çözümler. Tarihsel toplum çözümlemesi, insanlık tarihini basit bir evrim çizgisi değil, çelişkilerle ve mücadelelerle şekillenen bir toplumsal gelişim olarak görür onun tek yönlü değil düalistik karakterine vurgu yapar. Öcalan, pozitivist tarih yazımının aksine, tarihin yalnızca iktidarların ve devletlerin değil, aynı zamanda ezilenlerin, kadınların ve halkların yani komünalitenin tarihi olduğunu savunur. Bu bakış açısı, onun toplum çözümlemelerinin temelinde yer alır. Ona göre tarihsel toplumun aşamaları, insanlığın özgürlük potansiyelini yansıttığı kadar, onu bastıran yapılarla da doludur. Bu çerçevede özellikle doğal toplum aşaması, hem toplumsal dayanışmanın hem de sonrasında gelen egemenlik biçimlerinin anlaşılması açısından kritik önemdedir.

Tarihsel toplum, devletin iktidarı öncesinde gündelik işlerini kolektif planlayan, birlikte çalışan-üreten-paylaşan, doğa ile organik bir bütünlük içerisinde anacıl etik-politik örgütsel yapısıyla adil, özgür komünal bir toplumsal dokuya sahiptir. Doğal toplum olarak tanımlanan bu toplumsal yapıyı "toplumun kollektif vicdanı ve zekâsı"(Öcalan) olan etik-politik toplumun prototipi olarak görür. Bu model, sadece geçmişin değil, geleceğin de referansıdır. Özellikle tarım devrimi sonrası kadının denetimindeki artı ürünün kastik katil tarafından (avcı erkek topluluğu) gaspı sonucu bu doku parçalanmıştır. Avcılık kültürüne ve şamanın ideolojik gücüne dayalı hiyerarşik kastik iktidarın ve akabinde kurumlaşarak ataerkil-sınıflı devletin ortaya çıkışı bu tarihi düzenin baş aşağı gidişinin başlangıcıdır. Doğal toplumun

çözülmesiyle uygarlık ortaya çıkmıştır; ancak bu çözülme bir zorunluluk ve ilerleme değil, doğallığın bozulması ve tarihsel bir sapma anlamına gelir. Sümer rahip devletinden başlayarak şekillenen devlet formu, toplumun doğal, komünal, kadın eksenli yapısını parçalamış; yerine erkek-egemen, sınıflaşmış ve iktidarcı, baskıcı ve sömürücü bir uygarlık inşa etmiştir. Sümer Rahip Devletinden modern kapitalizme kadar süren bu tahakkümcü, sömürücü gelişme devletçi uygarlık zincirini oluşturur.

Ulus-devlet modeli, modernitenin siyasal formu olarak 18. Yüzyıldan itibaren küresel ölçekte yaygınlaşmıştır

---

Ancak unutulmaması gereken nokta, tarihsel toplumun dualistik karakterinin, uygarlıksal gelişme tarihi boyunca boy gösterdiğiidir. «Devlet formunun antitezi olarak var olan yönetimler demokratiktir ve bu özellikleriyle güçlü bir demokratik gelenek oluştururlar. Kent surlarının gerisinde sınıflaşmaya karşı direnen ve günümüze kadar devam eden kabile ve aşiret toplulukları, dinsel ve mezhepsel cemaatler, devletsiz halklar ve uluslar demokrasinin temel güçleridir. Sistematik olarak anti-uygarlık demokratiklidir.» (Abdullah Öcalan) Uygarlık tarihi, sadece baskı ve sömürünün değil; hem uygarlık içinde hem onun dışında uygarlık karşıtı direnişlerin, özgürlük arayışının ve zayıflamış da olsa ahlaki-politik toplumun sürekliliğinin de tarihidir. Bu anlamıyla, «tarih sınıfların savaşı değil; komünalite ile devletli uygarlığın savaşıdır» (Öcalan)

Bu noktada, Öcalan, tarihsel toplumun çok kimlikli, çok renkli, çok katmanlı ve ahlaki-politik komünal bir yapıya sahip olduğundan referansla, devletli sistemin bu yapıyı bozarak, toplumu yöneten-yönetilen, merkez-çevre, ezen-ezilen gibi kategorilere ayırdığını vurgular. Ancak toplumun tarihsel özü olan, devlet öncesi kadın öncülüğündeki komünal yaşam formu, hala halkların kültürlerinde, dayanışma biçimlerinde ve kolektif hafızalarında yaşamaktadır. Bu yüzden

kurtuluş, yeni bir kimlik üzerinden bir devlet kurmakta değil; toplumu kendi tarihsel kökleri, etik değerleri ve çoğulcu doğasıyla, kadın özgürlüğünü merkeze alarak komünal temelde yeniden kurmak üzerinden mümkün olabilir.

Demokratik Ulus

Abdullah Öcalan'ın, tarihsel toplum analizinde Kapitalist uygarlık, devletçi-sınıflı uygarlık zincirinin zirve ve çözülme noktasıdır. Kapitalizm yalnızca bir ekonomik sömürü olmayıp iktidar-sermaye dışındaki tüm toplumsal dokuyu çözerek tahakküm altına almayı hedefleyen bir uygarlık biçimidir. İdeolojik, siyasal, toplumsal hegemonyanın zirve noktasını temsil eder. Tüm demokratik komünal değerleri çözerek piyasaya sunmayı hedefleyen kapitalizm, ulus-devlet ile bunu en sert biçimde örgütlenerek yapar. Ulus-devlet modeli, modernitenin siyasal formu olarak 18. Yüzyıldan itibaren küresel ölçekte yaygınlaşmıştır.

Yeni paradigmada demokratik siyaset, salt bir yönetim biçimi değil, bir yaşam biçimi ve toplumsal dönüşüm aracıdır

Fransa ve Almanya gibi Avrupa merkezli devlet yapılanmalarından hareketle şekillenen bu model, dil, kültür, tarih ve ekonomi gibi unsurları homojenleştirme temelinde bir «milli kimlik» inşasına dayanır. Ancak bu inşa süreci, 'ulusal birlik' nosyonuna dayanarak içerde farklılıkların dışlanmasını ve bastırılmasını dışa dönük yayılmacılığı da beraberinde getirmiştir. Bu durum, devletli uygarlığın tarihsel devamlılığı içinde, halklar arası düşmanlık, toplumsal parçalanma ve iç tahakküm ilişkilerini yeniden üretmiştir. İktidarın azami düzey kazanarak toplumun tüm hücrelerine dek yayıldığı ve biyopolitik tarzda artık tüm yaşamın iktidarın nesnesi haline geldiği dönemin devlet örgütlenmesidir ulus-devlet. Eğitimden, askerlik kurumuna, sağlık ve nüfus politikalarından, kültür-sanata her şeyin sermayeye dönüştürüldüğü bir saikle hareket eden, toplumun nasıl

yaşaması ve neyi arzulaması gerektiğini belirlemeye, şekillendirmeye ve düzenlemeye çalışan kompleks bir iktidar organizasyonudur. Dolayısıyla toplumun yalnızca siyasi değil, kültürel, ahlaki ve zihinsel dünyası da kontrol altına alınmak istenmektedir. Toplumsal yönetim ihtiyacının ideolojik manipülasyon ve zor aracılığı ile kontrol altına alınması devlet geleneğinin başat özelliği olması itibarıyla, modern çağda çok daha fazla bir derinlik ve kapsam kazanmıştır. Ulus-devlet, bireyin toplulukla kurduğu tarihsel bağları çözerek onu devletin soyut vatandaşına dönüştürür. Bu süreçte milliyetçilik, devletin ideolojik motoru işlevi görür. Öcalan bu noktada, verili modernist ideolojiyi ve tahakküm ilişkilerini üreten kültüralizm tandanslı milliyetçi yaklaşımlar yerine demokratik ulusu önermektedir.

Öcalan, ulusal kültürü, organik-yaşayan, çoğul, karşılıklı etkileşim içinde gelişen ve toplumsal değişime açık bir gerçeklik olarak görür. Burada ulus, sınırları belirli bir devletin resmi dili, dini, tarihi etrafında değil, halkların birlikte yaşama iradesi etrafında şekillenir. Bunun Öcalan'ın literatüründeki karşılığı demokratik ulustur. " Her kültürden, etnisite ve dinden (ucu açık ve esnek kimlik anlayışından) olduğu kadar, temel hak ve özgürlükleri eşitçe paylaşan bireylerden oluşan, böylelikle kolektif ve bireysel hakların birbirinden ayrılmazlığı esasına dayanan demokratik ulus tanımı, ortak vatan tanımıyla uygunluk içinde en kapsamlı bütünlüğü sağlayıcı niteliktedir." (A. Öcalan) Bu temelde Kürt halkının demokratik hak talebini, eşitlik ve özgürlük özlemlerini kapitalizmin siyasal formu olan, sınıfsal, siyasal, sosyal tahakküme dayanan tekçi, homojen, kapalı ulus-devlet modelinde değil demokratik ulus perspektifinde hayata geçirmeyi önerir. Sınıf ve iktidar üretim aracı olan ve azami toplumsal bağımlılık ilişkisi olan devleti, toplumsal bağımsızlığın yegâne aracı gibi sunmak «ulusal kurtuluş» tahayyülünün en tarihi yanılığısıdır. Öcalan'a göre, Kürt sorununun çözümü ulus-devlet kurmakta değil, devlet dışı demokratik toplumsal örgütlenmelerin inşasında mümkündür. Bu bağlamda, Kürtlerin kültürel hak talepleri, bu paradigma içinde etnik, kapalı milliyetçi bir ulus-devlet talebine değil, kültürel çoğulluğa, eşitliğe dayalı ortak bir yaşam tahayyülüne dayanır.

Demokratik ulus fikri, milliyetçiliğin tekçi, dışlayıcı ideolojisinin aşılmasını, halkların çoğulcu, özgür

birlikteliğini ve demokratik özyönetimini olanaklı kılar. “Toplumun özgürleşmesi, ancak doğal toplumun ahlaki ve politik değerleriyle yeniden buluşmasıyla mümkündür. Demokratik ulus bu anlamda doğal toplumun çağdaş biçimidir.” (Öcalan) Öcalan ulusu “devletin ideolojik projesi” olmaktan çıkarıp, ahlaki-politik toplumun özgür birlikteliği olarak yeniden tanımlamıştır. Bu temelde, demokratik konfederalizm, devlet gerçeğinde sürüleşen ve bağımlılaştıran toplumu, yerele ve tabana dayanan yönetimin öznesi kılarak, politik toplum düzeyine çıkarır. Sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik yaşamda irade haline gelen toplum, demokratik konfederalizmde bir bağımsızlık, onu azami düzeyde yaşayan bir örgütsel-siyasal forma kavuşur. “Demokratik konfederalizm, demokratik ulus esas alınarak halkların kendi kimlik, kültür ve örgütlülükleriyle demokratik yaşamlarını sürdürebilecekleri bir sistemdir. Devleti esas almaz. Toplumun doğrudan örgütlenmesini ve öz yönetimini esas alır.” (A. Öcalan) Bu modelinin uygulanabilir düzeydeki ifadesi ise demokratik özerkliktir. Bu kavram, halkların kendi kendini yerelden yönetme ilkesine dayanır. Ancak burada çok önemli bir ayırım gereklidir: Demokratik özerklik, klasik anlamdaki idari özerklikten farklıdır. İdari özerklik, merkezi devletin tanıdığı sınırlar dâhilinde işleyen teknik bir yönetsel ayrışmadır. Devletli yapı içerisinde bir alt devlet olarak işler. Öcalan bu modeli, halklar arası savaşı körükleyen bir siyasal bölünme biçimi olarak görür. Buna karşın demokratik özerklik, toplumun kendi yaşam alanlarını özgürce örgütleyebileceği bir siyasal-toplumsal form, çeşitliğin, özgünlüklerin birliğidir. Yani bir “devletin birimi” değil, bir toplumun iradesidir. Ayrıca demokratik özerklik modeli, mevcut devletle çatışmayı değil, onunla yeni bir ortak hukukun geliştirilmesini hedefler. Bu yönüyle yalnızca bir Kürt sorunu çözümü değil; Türkiye ve Ortadoğu genelinde halkların birlikte yaşama hukukunun zemini olarak da değerlendirilir.

Direnışin Ahlakı: Demokratik Siyaset

Sonuç olarak, Abdullah Öcalan’ın çağrısını tarihsel ve paradigmal bağlamından koparan sığ yaklaşımların ve manipülatif ele alışların iddia ettiği gibi Kürt varlığının ve kültürel haklarının ret edilmesi söz konusu değildir. Kürtlerin ve tüm toplulukların kendi özgünlüklerini

koruyarak yer aldıkları, kültürel aidiyetlerini, demokratik özyönetim ve öz savunma haklarını azami düzeyde yaşadıkları bu sistemde, kültürel talepler daha geniş bir özgürlük paradigmasının parçası olur. “Kürt sorunu bir kültürel haklar sorunu değil, bütün hakların demokratik birliğini sağlayacak bir özgürlük sorunudur.” (A. Öcalan) Tekil kültürel haklar değil, toplumun tüm kesimlerinin özgürce ifade, örgütlenme ve yaşama hakları tanınır. Bu nedenle Öcalan’ın çözüm önerisi etnik sınırlarda değil, demokratik toplumcu sosyalist kapsamdadır. Yeni süreç salt etnik temelli bir direnişin darlığında değil, evrenselleşen bir ideolojik politik perspektifin bölgesel tezahürü olarak okunmalıdır.

Demokratik siyaset, bu yeni dönemin hem yöntemi hem de hedefidir

---

Yeni dönem, bu paradigmanın demokratik toplumsal mücadele ve demokratik siyaset formunda hayat bulma çabasının adıdır. Bu dönem, sadece Kürt halkının değil, tüm halkların eşit, özgür ve onurlu yaşamını esas alan radikal demokratik bir dönüşüm çağrısıdır. Bu çağrı, devlet merkezli çözümlere değil, toplumun ahlaki ve politik komünal gücüne dayanmaktadır. Bu gücü büyütme, yüz yıllık ulus-devlet aklının yıkıcı etkilerini aşmak için tarihsel bir fırsattır.

Bu temelde yeni dönemin stratejisi ve dili; demokratik siyaset olarak tanımlanmaktadır. Yeni paradigmada demokratik siyaset, salt bir yönetim biçimi değil, bir yaşam biçimi ve toplumsal dönüşüm aracıdır. Demokratik siyaseti halkın kendi kendini yönetme hakkı, katılımcı demokrasi, çoğulculuk ve toplumsal özgürlük temelinde bir yaşam ve mücadele felsefesi olarak tanımlanır.

Yapılan demokratik siyaset çağrısının realizasyonu, yaşam bulmasının iki temel boyutu vardır. Birincisi, her türlü komünal örgütlenmeyi geliştirme, komünal bilinçlendirme, demokratik eylemsel faaliyetler, ikinci boyutu cumhuriyeti demokratikleştirme ve demokratik anayasa temelinde demokratik entegrasyonun sağlanmasıdır. Demokratik siyaset, demokratik toplumu şart kılar. Ama demokratik cumhuriyeti

de gerektirir. Eğer cumhuriyet demokratik olmazsa, entegrasyon olmaz. Dolayısıyla demokratik siyasetin karşılığı Demokratik Cumhuriyet'tir.» (A. Öcalan) Devlet, halkın devlet dışı örgütlülüğüne duyarlı hale geldikçe, bu bir rejim dönüşümü olur: Temsili, merkeziyetçi, baskıcı ve asimilasyoncu yapıdan, katılımcı, çoğulcu, farklılıklara ve yerel yapılara saygılı bir forma geçiş demokratik siyaset mücadelesinin zemini olabilir.

Öcalan'ın "Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı, mücadelenin silahlı ve şiddete dayalı yollarla değil; toplumsal dönüşümün zihinsel, etik ve politik düzlemde gerçekleştirilmesiyle yürütülmesi gerektiğini vurgular. Bu yaklaşım, günümüzde silahsızlanmanın ve demokratik siyasetin ön plana çıktığı koşullarda, barış ve özgürlük talebinin siyaset aracılığıyla hayata geçirilmesi için kuramsal ve pratik bir yol haritası sunar. Bu bağlamda, iktidar ve devlet olmayı hedeflemeyen, hatta bu yapıları ontolojik olarak reddeden bir mücadele anlayışı geliştirilmiştir. Bu yaklaşım yalnızca bir taktik değil; bir uygarlık eleştirisi ve alternatif uygarlık inşasıdır.

Abdullah Öcalan'ın barış ve çözüm vizyonu, devletli uygarlığın binlerce yıllık iktidar pratiklerine karşı, toplumun tarihsel ve ahlaki-politik özüne dayanan devrimsel bir kopuştur. Onun son savunmalarında ortaya koyduğu çözüm önerileri, yalnızca Kürt sorununa değil, Ortadoğu'nun genel krizine ve hatta insanlığın uygarlık bunalımına cevap olabilecek bir derinlik taşımaktadır. Bu çözüm, ne ayrılıkçıdır ne de asimilasyoncudur; ne klasik bir reformist çizgidir ne de devlet kurmayı kutsayan bir projedir. Tersine, tarihsel toplumun etik-politik komünal yeniden doğuşunu esas alan bir özgürlük paradigmasıdır. Silahlı mücadele, Öcalan'a göre, bir zorunluluk koşuluymdu: İnkâr, imha, soykırım politikalarına karşı halkların öz savunmasının bir ifadesiydi. Bugün Ortadoğu halklarının karşı karşıya olduğu kriz, yalnızca siyasal temsil ya da anayasal tanınma düzeyinde değil; toplumsal varoluşun köklerinde yaşanmaktadır. Bu nedenle, Öcalan'ın sunduğu model, yalnızca bir politik program değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi, bir ahlaki duruş ve bir özgürlük felsefesidir. Dolayısıyla, silahlı mücadelenin sonlandırılmasını mücadelesizlik olarak okuyan klasik solculuğun miyopluğundan kurtularak, reaksiyonel solculuğu komünalist yeniden

inşa temelinde kurucu bir mücadelenin, daha da toplumsallaşan, tüm toplumsal-yaşam alanlarını kapsayan özgür yaşamın yaratımı düzlemine çekmek, demokratik siyasal mücadelenin esası olmaktadır.

Netice itibarıyla, Abdullah Öcalan'ın çağrısı, halklara hem geçmişin mücadele deneyimlerini hem de geleceğin barışçıl, örgütlü yaşam tasavvurunu birlikte sunmaktadır. Bu bağlamda bir geri çekilme değil, daha güçlü ve yaygın bir toplumsal devrim biçimine geçiş yaşanmaktadır. Demokratik siyaset, bu yeni dönemin hem yöntemi hem de hedefidir: çünkü çözüm devlette değil, demokratik komünal toplumun inşasındadır. "İhtiyaç duyulan tek şey, gerçek emekçi eliyle toprağın buluşmasıdır; buna fırsat yaratacak toplumsal zihniyet devriminin gerçekleştirilmesidir; toplumsal ahlâk ve politikanın tekrar temel dokular, organlar olarak işlevine kavuşmasıdır; demokratik siyasetin bu nedenlerle dört elle ve gözle gerçek beyinlerle görevine koşmasıdır." (A. Öcalan) Bu süreçte, 50 yıllık mücadelenin birikimleri ve devrimci özüne sadık kalarak, daha fazla toplumsallaşacak ve kapsam kazanacak mücadele gerçeğine hiç kimseden beklemeden, kendi öz gücüne dayanarak demokratik direnişe ve inşaya sarılmak en toplumsal, devrimci sorumluluğumuzdur.

Kaybakça:

-Abdullah Öcalan; Bir Halkı Savunmak

-Abdullah Öcalan; Demokratik Uygarlık Manifestosu: 5. Cilt

-Abdullah Öcalan; Yol Haritası

İçindekiler İçin Tıklayınız

Demokratik Toplum Gereği 1921 Anayasasını Güncelleme İhtiyacı

Emran Emekçi

Tarih boyunca toplumların gündemindeki en temel tartışma konusu, “en iyi yönetim nedir, nasıl olmalı?” sorusu ve yasa sorunudur. Toplumun söz ve kararına dayalı kendi kendini bizzat ve bilfiil yönetmesi (demokratik yönetim) mi daha iyi yoksa devletin tepeden atadığı memurlarının, seçkinlerinin, uzmanlarının yönetimi (demokrasinin zıddı bürokratik yönetim) mi daha iyi, tartışması her çağa damgasını vurmuştur. Günümüzde de aynı tartışmanın devam ettiğini görüyoruz. Somut olarak Irak ve Suriye gerçekliğinde gözlemlendiği üzere devletin demokrasiyi bastırması, despotik yönetimlere (diktatörlüklere) dolayısıyla kriz ve kaosa yol açtı. Aynı şekilde demokrasinin (toplumun), devleti tümüyle reddetmesi de mevcut tarihsel momentte çatışma, kriz ve kaosa yol açıyor ki her iki uçlara savrulmanın yarattığı çatışma, kriz ve kaos hali topluma da devlete de herkese kaybettirmektedir. Herkes yararına bu durumdan çıkışın yolu, devlet ve toplum (demokrasi) uyumunu sağlayan, karşılıklı yararlılık esasına bağlanmış simbiyotik bir ilişkinin tesisidir. Bu da anayasayı ilgilendiren bir konudur.

Toplumlar tarihinin yüzde doksan dokuzunda (en uzun süre) toplumlar, ortak toplumsal sorunlarını bir araya gelerek, tartışarak çözüme ve karar bağlama, bu kararları yürütmek için seçtiği yöneticilerinin önüne koyma, görevini yerine getirmeyeni değiştirme (doğal olan doğrudan demokrasi) tarzında icra edilen politika temelinde var olmuştur. Politikanın pratikte deneyimlenmiş, iyi-doğru-güzel işlerinin

ortak hafızasına kazanmasıyla gelenek haline gelen ahlak kurallarıyla da toplumsal varlığını ve birliğini korumaya almaktadır. Bu temelde evrensel olarak da tüm toplumlar için geçerli olan politika ve ahlak organlarının özgürce işleyişi temelinde var olmuştur. Politikasız ve ahlaksız hiçbir toplum var olmamıştır, tarihte böylesi toplumlar yoktur. Günümüzde bile devletsiz topluluklara, klan, kabile, aşiret, kavim ve uluslara rastlanılmaktadır. Her halükarda ahlaki politik toplumlar, her çağda ve günümüzde bile sınıf ve devlet olmadan da kendi kendilerini yönetebilmiş, varlığını doğal demokratik yönetim tarzında sürdürebilmiştir. Ama toplumlar tarihinin yüzde birine tekabül eden sınıf ve devlet oluşumları toplum olmadan, onun birikimlerine zihniyet avcılığı kurnazlığıyla el koymadan sömürsüz var olamamış, her çağda toplumun tepkileri karşısında ancak kendini restore ederek (köleci çağın tanrı-kral devletinden feodal çağın teokratik devletine oradan kapitalist çağın ulus-devletine) varlığını sürdürebilmiştir. Son tahlilde bütün toplumlar için geçerli ve evrensel olan kök hücre, doğal demokratik toplum da denilen ve günümüzdeki karşılığı demokratik toplum olan ahlaki ve politik toplumdur. Beş bin yıl önce kendi içinde devletli toplum ve demokratik toplum olarak bölünmeye uğraması, sınıflaşma ve yönetim sorunlarıyla bağlantılıdır ki yansımasını Sümer mitolojisinde panteona yerleştirilen tanrı ve tanrıçalar arasındaki çelişki ve kavgalardan izlemek mümkündür.

Sümer mitolojisi incelendiğinde, doğal demokratik toplumun o güne kadarki söz ve kararına dayalı yönetiminden (doğal doğrudan demokrasi), kendini erkek egemen tanrının sözcüsü ilan eden rahip-kralın tayin ettiği memurlarının yönetimine (demokrasinin zıddı bürokrasi) hangi yalan efsanelere dayalı olarak geçildiğini anlamak zor değildir. Ki arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan Sümer tabletlerine yansıyan ilk kadın direnişi, İnanna ve ihtiyar meclisinin (dönemin kent meclisi) itirazları, toplumun söz ve kararına dayalı doğal demokratik yönetimden, egemen sınıfın “tanrı buyruğu” sözüne-emrine dayalı bürokratik yönetime kolay geçilmediğini gösteriyor.

Politikasız ve ahlaksız hiçbir toplum var olmamıştır, tarihte böylesi toplumlar yoktur

---

Kadın tanrıça (İnanna) öncülüğünde, erkek egemen sınıf yöneticilerinin, kendilerini aldatıcı mitoloji temelinde tanrı katına (Tanrı-Kral) yükseltmesine, başta kadın olmak üzere insan ve toplumunu da tümüyle tanrılara-kendilerine hizmetle yükümlü kul-köle haline getirmesine yönelik itirazların bastırıldığı, süreçten erkek egemen sınıfın bürokratik yönetiminin galip çıktığı anlaşılıyor. Fakat ahlaki politik toplumun itirazlarının devam ettiği, yine tabletlere yansıyan Amargi kelimesinden anlaşılmaktadır. Bu kelime Sümer toplumunun, bu geçiş yüzünden kaybettiği özgürlük ve doğal doğrudan demokrasi tarzında işleyen ahlaki politik toplumuna (günümüzdeki karşılığı demokratik topluma) dönüş özlemini yansıtmaktadır. Sonuç aldatıcı mitoloji ve zor temelinde sınıf-devlet iktidarına (Rahip-Kral ardından Tanrı-Kral devletine) dayalı bürokratik yönetime geçiş, toplumun söz ve kararına dayalı doğal demokratik yönetimin sonunu getirirken, kendisini “tanrı buyruğu” ile maskelenmiş tepeden dayatılan bürokratik yönetimin=devletin de başlangıcı oldu. Fakat çelişki ve mücadele bitmedi ki, beş bin yıldır toplumlar, mutlak devlet iktidarının toplum-demokrasi ve özgürlükler lehine sınırlanması mücadelesi verdi, veriyor.

Tarihini Sümerlerle başlatan sınıflı devletli bürokratik yönetime geçişle birlikte toplum, sadece doğal doğrudan demokrasi tarzında icra edilen söz ve kararını (politikasını) yitirmedi, aynı zamanda “tanrı böyle istiyor” denilerek kul-köle kılınmakla özgürlüğünü de kaybetti. Devlet ve demokratik toplum çelişmesine dayalı demokrasi-özgürlük sorunu böyle başladı ve günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçti. İlkçağda da İnanna ve ihtiyar meclisinin itirazlarının bastırılması ardından rahip-kral devletinin, tanrı-kral devletine dönüşerek dışa doğru yayılması sürecinde de ahlaki ve politik yapısında ısrar eden kabile direnişleriyle karşılaştı. Bu sürece tekabül eden Aryen kabile kolunda gelişen Zerdüştî ahlak direnişi ve Sami kabile kolunda yükselen ve yüzde doksanı ahlak kuralını içeren tek tanrılı dinlere dayalı Peygamberlik hareketleri ve direnişleri de mutlak devlet (Tanrı-kral) yönetime karşı ahlaki politik toplum değerlerine dayalı doğal demokratik toplum direnişleridir. Öyle ki ilkçağın sınıfsal direnişine örnek gösterilen köle ayaklanmalarının lideri Spartaküs’ün bile köleci Roma devletini yıkarken hedefi, yeni bir devlet kurmak temelinde efendinin yerine geçerek kendisi efendi olmak değildir. Aksine amacı, köleci Roma devletinin zorla kopardığı ahlak ve politika organlarının özgürce işlev gördüğü, sınıf, zor ve devlet baskısının olmadığı doğal demokratik toplum olarak da tanımlanan özgür kabilesine geri dönmektir. Son tahlilde ilkçağın demokratik toplum direnişlerine damgasını vuran, kulluk ve köleliğe karşı ahlaki ve politik toplum (günümüzdeki karşılığı demokratik toplum) olmada ısrar eden kabile direnişleridir. Aryen kabileleri kolunda da Zerdüştî ahlaki devrim ve Sami kabileleri kolu ise peygamberlik hareketleri olarak somutlaştı. Sami kolu tek tanrılı dinler temelinde kulluk-köleliği yumuşatarak ortaçağa geçişi hazırlarken, Aryen kolu ise demokrasiye geçişin (Herodot Tarihi, bu yönlü veriler sunuyor) temellerini attı. Demokrasi tartışmalarının önce bu topraklarda başladığını o dönemi yansıtan İran’ın Bisütun şehrinde dikili taş kazılan çivi yazılarının çözümüyle de kanıtlanmıştır. İçeriği Pers sarayında yaşanan demokrasi mi, oligarşi mi yoksa monarşi mi tartışmalarını yansıtmaktadır. Fakat bu tartışmaların monarşiye karar kılınmasıyla sonuçlanması Doğu için bir kayıp olurken, etkisini taşıdığı Grek yarımadasında, Atina demokrasisi tarzında sistemleşerek, Batı için bir kazanıma dönüştü.

Atina demokrasisi sürecinin de en temel tartışma konusu, “demokratik yönettim mi devletli yönetim mi daha iyidir” üzerinedir. Perikles, ünlü Cenaze Söylevi ile toplumun özgür yurttaşlarının söz ve kararına dayalı demokratik yönetimin erdemlerini anlatırken, Platon tanrının yerine ideaları koyduğu ‘Devlet’ adlı eseriyle, mutlak devlet yönetimini idealize etmektedir. Aristo ise demokrasi ile özdeş olarak ele aldığı ‘Politika’ adlı eserinde “yoksulların yönetimi” olarak küçümsediği demokrasi yerine aristokratik yönetimi savunur. Sonuç devlet ve demokrasi tartışmaları arasında gözden düşürülen Atina demokrasisinin İskender darbesiyle yıkılışı ve tekrar toplumun söz ve kararının dışlandığı mutlak devlet iktidarına geçiş olsa da, etkilerini Roma Cumhuriyetinde sürdürür. Ancak bu deneyim de Atina demokrasisi ile benzer kusurları taşıdığından Augustus darbesine maruz kalarak mutlak devlet iktidarının (İmparatorluk) tekrar başat hale gelmesiyle sonuçlanır. Son tahlilde her iki deneyim de sınıf demokrasilerini (köleliğin devam etmesi, kölenin ve kadının yurttaş sayılmaması) aşım tüm topluma mal olamadığından başarılı olamadılar. Ama etkilerini Rönesans devrimiyle günümüze kadar taşıdılar. İlkçağın çok tanrılı insan/tanrı-kral ve kulları-köleleri ilişkisine dayalı devletin ortaçağda göksel tanrı ve kulları ilişkisine dayalı ilahi devlet olarak restore edilmesi süreci, Rönesans döneminde yeni bir aşamaya evrilir.

1924 Anayasasının Yarattığı Sonuçlar

Rönesans döneminin en önemli tartışma konusu devletin kaynağına ilişkin tartışmadır ki “ilahi devlet mi laik devlet mi” sorusuyla başlar. Verilen yanıt, devletin meşruiyetinin toplum sözleşmesi kuramına bağlanarak yeryüzüne indirilmesidir. Bu temelde geçilen yakın çağda, devlet ve toplum/demokrasi ilişkisi yeryüzüne indirilen laik ulus-devlet ve temsili demokrasi ilişkisine dönüştü. Fakat onun da yetmezliklerinin eleştirisi üzerinden yirminci yüzyılda sosyal devlet ve sosyal demokrasi ilişkisine evirildi. Bu süreçte işçi sınıfının belli tavizlerle sisteme eklenmesi (sosyal devlet) temelinde etkisizleştirilmesi nedeniyle doğa, kadın ve toplum, kapitalizme karşı tümüyle savunmasız kaldı. Bu yetmezliklerin eleştirisi üzerinden ortaya çıkan ekolojik, feminist ve radikal

demokrasi hareketlerinin etkisiyle devlet, gelinen aşamada yerelde doğrudan demokrasi genelde temsili demokrasi uyumuna dayalı demokratik toplum ve demokratik devlet ilişkisine evirildi. Artık demokrasi, tek başına bir milliyeti, bir dini, mezhebi, sınıfı değil hepsini kapsayan tüm toplumu esas almaktadır. Toplum ise güncel olarak da gözlemlenebileceği üzere sınıflaşmanın, her sınıf içinde binlerce alt grubun, milyonlarca ailenin, sınıflaşmamış ve sınıflaşmaya karşı direnen her tür topluluğun, küreselleşenler kadar yerleşen birimlerin, dinlerin, dillerin, mezheplerin, siyasilerin, ekonomilerin, klan, kabile, aşiret, kavim ve ulusların, uluslararası, kaos ve düzenlerin gergin, dingin, çatışmalı ve dayanışmalı binbir çeşitten ilişki ve çelişkilerin iç içe geçtiği karmaşık bir realitedir.

Demokratik toplumculuk her türlü sağlı sollu tepeden dayatılan toplumsal mühendislik ve vesayetçi anlayışların reddidir

---

Bu realite karşısında homojen toplum ve devlet anlayışı, gerçekçi olmayan topluma tepeden bakarak ona istediği gibi biçim verebileceğini sanan, topluma rağmen toplum adına konuşma hakkını kendinde görebilen jakoben pozitivizmin toplum mühendisliği anlayışının ürünü soyut bir kurgudur. Bu anlayışın yol açtığı birinci ve ikinci dünya savaşının yıkımları ardından 1950’lerden itibaren başta AB olmak üzere tüm dünyada demokratik ulusçuluğa geçişlerle aşılıp, aşılmak durumundadır. Çünkü çoğulcu-heterojen toplumsal gerçekliğin reddi üzerinde inşa edildiğinden tutmaz, tutmamıştır. Toplum, kendisine zorla giydirilmek istenen bu deli gömleğini üzerinden atarak dört elle demokratik toplum örgütlenmelerine dayalı demokratik ulusçuluğa sarılmıştır.

Demokratik toplumculuk her türlü sağlı sollu tepeden dayatılan toplumsal mühendislik ve vesayetçi anlayışların reddidir. Toplum varken toplum adına konuşmak doğru ve etik de değildir. Söz ve karar toplumundur. Zora başvurmama ve demokratik toplum gerekliliklerine bağlılık temelinde dili, dini,

mezhebi, siyasi görüşü, ideolojisi ne olursa olsun ortak toplumsal sorunlar söz konusu olduğunda yerelden (köy, ilçe, kent, bölge meclisleri) başlayarak genel temsili meclise kadar bir araya gelerek, kutuplaştırıcı değil analitik-çözümleyici, ortak sorunları çözmeye odaklı yapıcı dille tartışarak, konuşarak hep birlikte yaşadıkları toplumun yararına kararlar alabilmesine ve bunları hayata geçirmesine demokratik toplum hali diyoruz.

Kapitalizmden sonra sosyalizm değil kıyamet olacaktır

Bu özelliğiyle demokratik toplumsalcılık, kavganın, kutuplaştırmanın değil, dini, dili, kimliği, siyasi görüşü ne olursa olsun yaşadığı coğrafya ve toplumunun ortak sorunlarını çözmeye etrafında ortaklaşmanın, uzlaşmanın ve bir arada barış içinde yaşamının yegâne yoludur. Bir boyutu toplumu demokratikleştirmeyi içerirken diğer boyutu devleti demokratikleştirmektir. Tarih boyunca çatışmacı konumda seyreden demokratik toplum ve devlet ilişkisinin gelinen aşamada demokratik anayasa yerel demokrasi formülüyle karşılıklı yararlılığa dayalı simbiyotik bir ilişkiye dönüştürmektir. Bu da çatışmacılıktan, karşılıklı yararı esas alan demokratik uzlaşmaya dayalı barış haline geçiştir. Tam barış hali, ancak uzun süreli demokratik mücadeleyle sınıf ve devletin tümüyle sönmüldüğü sınıfsız, sömürsüz tam demokratik toplum haline varmakla mümkün olur ki teorik olarak öngörüle de ancak uzun süreli demokratik bir yaşamla varılabilecek bir hedeftir. Hâlihazırda içinden geçtiğimiz zaman dilimi ne tam demokrasiye ne de tam devlete olanak tanıyor, ikisini dengeleyen ve çatışmacılıktan çıkarıp barışçıl, karşılıklı yararlılığa bağlayan demokratik anayasayı gerekli kılıyor. Bunun Türkiye bakımından hukuki karşılığı Cumhuriyetin kurucu 1921 anayasasının esas alınarak, demokrasinin geldiği aşamanın gerekleri ve uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle güvenceye alınan üç kuşak özgürlükleri içeren, bireysel ve grup haklarının bütünlüğü temelinde çağa uyarlanmış demokratik anayasa olarak güncellenmesidir.

1918-23 arası Osmanlı devletinin baskı ve tekelinin çıktığı koşullar, objektif olarak toplumsal güçlerin (Sosyalistlerin, Ümmetçi Müslüman Türklerin, Kürtlerin, Çerkezlerin, Lazların ve laik milliyetçilerin) harekete geçmesine ortam sunarak, o güne kadar devlet bürokrasisinin gasp ettiği toplumun söz karar yetkisine, kendi kendini yönetme ve doğrudan demokrasisine yeniden kavuşmasına yol açtı. Bu dönemde toplumsal güçler Urfa, Maraş, Antep'te başlayıp yaygınlaşan yerelde doğrudan örgütlenmeleriyle emperyalist işgale karşı direnirken, diğer yandan vilayet ve nahiye şuralarından başlayıp bölgelere Erzurum Kongresi'nden Karadeniz'e, Sivas'tan Trakya ve Ege'ye kadar uzanan yerel kongre hareketleriyle yerelde bizzat ve bilfiil kendi kendini yönetiyor, doğrudan demokrasisini hayata geçiriyordu. Vilayet ve nahiye şuralarından başlayıp yerel, bölgesel, genel kongrelere, oradan ortak genel meclise (I. BMM) taşınan genelde temsili yerelde doğrudan demokrasi modeliydi. Hukuki ifadesini Cumhuriyetin kurucu 1921 anayasasının genelde parlamentoda temsil, yerelde de vilayet ve nahiye şuralarının özerkliği (halkın yerelde kendi kendini bizzat ve bilfiil yönetmesi-doğrudan demokrasi) olarak formüle ediyordu. Kürtlerin nüfusça yoğun oldukları yerlerde bu anayasa gereği, kendi kendini yönetme olanağına kavuştuğunu ve Kürt meselesinin de bu kapsamda çözüme kavuşturulduğunu, bizzat Mustafa Kemal, Ocak 1923 İzmit basın toplantısındaki konuşmasıyla da teyit etmektedir. Ancak bu sözleri söylediği tarih ile Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarih aralığında geçen sekiz-dokuz aylık süreçte İngiltere'ye verilen tavizlerle her şey tersine döndü. İkinci Lozan görüşmelerine tekabül eden bu süreçte gündeme gelen İzmir İktisat Kongresi ve Musul-Kerkük notasını memnuniyetle karşılayan İngiltere'nin taleplerine uygun adımların atılmasına geçildi. Bu tavizlere itiraz ederek İngiltere tezlerinin kabulünü misak-ı milliye ihanet ve sahte barış olarak eleştirip kabul etmeyen birinci meclisin feshi (1 Nisan 1923) ardından merkezi liste usulüyle ağırlıklı İngiltere yanlısı ittifakçı bürokratların aday gösterildiği göstermelik seçim sonucu oluşturulan ikinci meclis eliyle ancak Lozan antlaşması onaylanabildi (23 Ağustos 1923). Sonuç, İngiltere taleplerine uygun olarak misak-ı milliden taviz vererek daraltılmış minimal Cumhuriyet ilanı

(29 Ekim 1923) oldu. Kurbanı ise Cumhuriyetin kurucu müttefikleri Kürtlerin, sosyalistlerin, ümmetçi Müslümanların sistem dışına atılması, bu ittifakın ürünü Cumhuriyetin kurucu 1921 anayasasının, yerelde doğrudan demokrasi olanağı getiren düzenlemelerinin kaldırılarak yerine antidemokratik tekçi katı merkezietçi 1924 anayasasının (20 Nisan 1924) ikamesi oldu. Bu tarihten itibaren gerek bu anayasanın içeriğinde olsun, gerekse de söylemde 1945'lere kadar demokrasiye kelime olarak bile yer verilmedi.

Temsili Demokrasinin Tıkanıklığı

İkinci dünya savaşından sonra dünyada gelişen demokrasi rüzgârının etkisiyle Türkiye gündemine giren demokrasiden kavram olarak söz edilse de anayasa ve yasalarda karşılığını bulmadığından (Farklılıkları dışlayan homojen ulus ve devlet ideolojisinden ısrar nedeniyle) yaşanan bir demokrasi demagogisi olmaktan öteye gitmedi. Çokça sözü edilen mevcut temsili demokrasi de, on yılda bir darbelerle işlevsiz kılınan Gladio kontrolündeki güdümlü demokrasiydi. 1961, 1982 darbe anayasalarında da esas alınan egemen katı merkezietçi tekçi resmi ideoloji ile sınırlanan temsili demokrasisini temsil eden burjuva partiler bile kapatılabildi. Halen yürürlükte olan '82 anayasasının resmi ideoloji ile sınırlanmış temsili demokrasisi bile 2017 değişiklikleri ile neredeyse tamamen işlevsiz kılındı. Sonuç, "tek adam rejimi" altında "kutsal" ve "yüce" ilan edilen tekçi katı merkezietçi ulus-devlete kurban edilen sadece yerel demokrasi değil genel temsili demokrasi de oldu. Bu tekçi, katı merkezietçi, değişmez "kutsal" ve "yüce" ulus-devlet ideolojisine dayalı dil yasağını içeren anayasa ve Lozan anlaşması gerekçe gösterilerek günümüzde uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle güvenceye alınan, anadilde eğitim başta olmak üzere, bütün grup haklarına ve Avrupa yerel yönetimler şartına bile Kürtler yararlanabilir korkusuyla çekinceli yaklaşılmakta, kabul edilmemektedir. Zaten bu anlayış nedeniyle sıkı vesayet altına alınan temsili belediyeçilik yetmiyormuş gibi bir de kayyumlar atanarak, seçilmiş belediye başkanları görevden alınmakla bırakalım yerelde doğrudan demokrasiyi, zaten mevcut vesayet rejimi ile oldukça sınırlandırılmış yereldeki temsili

demokrasiye bile olanak tanınmamaktadır. Sonuç tekçi ulus-devletin katı merkezietçi bürokratik idaresi altında yaşanan, işlevi iyice daraltılan genel parlamento ve kayyum gölgesindeki vesayet altındaki yerel yönetimler geçiğidir. Bu temelde katı merkezietçilik adına, yerelde toplumun en temel ögesi olan özgür tartışma ve karar hakkı elinden alındığı gibi, katılımcı demokrasi olarak da kavramlaştırılan doğrudan demokrasiye uygulama şansı bile tanınmamaktadır. Böylece toplumun kendi yöresiyle ilgili söz ve karar yetkisi elinden alınarak tümüyle savunmasız kılınıp çevresiyle, yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla her türlü sömürüye, neo-liberal saldırılara açık hale getirilmiştir. Buna karşı tepkiler de geçmişten günümüze şiddetle bastırılmış/bastırılmaktadır.

Herkes kendi dar sınıf, dar ulus, din, mezhep anlayışını dayatırsa herkes kaybeder

---

Gelinen aşamada, tekçi resmi ideolojiyle sınırlanmış liberalizmin temsili demokrasisi ve devlete eklenmiş sosyal demokrasinin tek başına toplumsal sorunlara ve toplumun gerçek demokrasi arayışına çare olmadığı/olamadığı açığa çıkmış durumdadır. Geriye radikal demokrasi de denilen demokratik toplumsuluk kalıyor. Ancak bu anlayış temelinde toplum kendisini yerelde doğrudan demokrasiyi hayata geçirerek savunabilir, çevresine, yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip çıkabilir, kendi öz çıkarları doğrultusunda kullanabilir ki bu, toplumun söz ve karar yetkisini tekrar eline alması demektir. Bu temelde ya özgür birey (yurttaş) ve topluma dayalı demokratik toplum ve demokratik devlette yaşayacağız ya da sürü-çoban diyalektiğinin güncel hali olan iradesiz sürü-kitle olarak sömürülmeye, ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik vd. çoklu krizleri yaşamaya devam edeceğiz. Bu krizleri çözme derdi olmayan, aksine krizleri kullanarak kârını daha da artırmaktan başka hiçbir değer tanımayan neo-liberalizmin her yönüyle saldırıya geçtiği tekel, talan, sömürüsüne karşı toplum, emekçiler, dinler, diller, mezhepler, inançlar, kadınlar, gençlik, emekliler, köylüler, doğa-

ekoloji, hava, toprak, okyanus, denizler her şey ve herkes isyan halindedir. Her şey demokratik topluma, demokratik toplumcu siyasete-partilere, her alanda ihtiyaca yanıt verebilecek ekonomik, sosyal, kültürel sivil toplum örgütlenmelerine, kendi kendini yerelde bizzat ve bilfiil yönetebileceği doğrudan demokrasi organlarının (köy, ilçe, mahalle, kent meclislerinin) işlevsel hale getirilmesine çağrı yapmaktadır. Neo-liberal saldırıya karşı toplumlar ancak bu yönlü demokratik örgütlenmelerini sağladığında kendi diline, kültürüne, inancına, çevresine, yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip çıkabilir, kendi öz çıkarları doğrultusunda kullanabilir. Diğer türlü söz ve iradesi gasp edilerek her türlü sömürüye açık sürütöplüm, kitle-toplum halidir ki orada geçerli olan demokrasi değil, faşizmdir.

Objektif ve güncel olarak da gözlemleneceği üzere, hiçbir toplum saf ve homojen değildir, dolayısıyla devlet de saf ve homojen olamaz

---

Yirminci yüzyıla boydan boya ve yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran katı merkezizyetçi tekelci kapitalist sektörün sınır tanımayan kâr kanununun yol açtığı ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik yıkımlar, toplumsal sağlık sorunları-pandemi, depremler, doğal felaketler, tekel, talan sömürü, savaş, kadın özgürlüğü, dilsel, dinsel, mezhepsel sorunlar, barış, hukuk, adalet, devlet ve demokrasi gibi çoklu krizler, ancak demokratik toplumların yoğunca devreye girmeleriyle durdurulabilir, ardından aşılabilir. Eğer bu temelde harekete geçilmezse yarın çok geç olabilir. Beklemekle olmuyor çünkü kapitalizmden sonra sosyalizm değil kıyamet olacaktır. Doludizgin kıyamete giden yolun taşlarını döşemekten başka bir işe yaramayan kapitalist modernitenin sınırsız kâr kanunu, endüstriyalizmi ve son iki yüz yıldır Türkiye dâhil tüm Ortadoğu toplumlarına dayattığı homojen ulus-devlet projesi hiçbir soruna çözüm getirmemiş tersine yol açtığı iç ve dış savaşlar, kriz ve kaos haliyle Türkiye ve Ortadoğu'da sorunları daha da içinden

çıkılmaz hale getirmiştir. İsrail-Filistin durumu ortada, Irak ve Suriye'de yaşananlardan ders çıkarılmalı, eğer demokratik toplum ve devlet dengesini-uyumunu kuran, uluslararası insan hakları sözleşmelerine uyarlanmış demokratik anayasaya geçiş yapmazsa, sıra aynı homojen ulus ve devlet anlayışında ısrar eden İran ve Türkiye'ye de gelecektir. Bu durumdan ancak demokrasi ve insan hakları paydasında ortaklaşmaya dayalı demokratik toplum ve demokratik devlet anlayışıyla çıkılabilir. Herkes kendi dar sınıf, dar ulus, din, mezhep anlayışını dayatarsa herkes kaybeder. Hep birlikte kazanmanın yolu, demokrasinin evrensel ilkeleri ve uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle güvence altına alınan bireysel ve grup haklarını içeren üç kuşak insan hak ve özgürlükleri ortak paydasında buluşmaktan geçer ki BM ve AB eksenli uluslararası insan hakları sözleşmelerinin esas aldığı toplum homojen değil heterojen toplumdur. Devletlerin kararına bakılmaksızın objektif ölçülere dayalı olarak var olan bütün farklı din, dil, kültürlerin grup haklarını güvenceye almıştır. Üye devletleri de bu temelde mevzuatını uyarlamaya davet etmiştir. Ancak uyarlamamakta ısrar eden devletleri kınamakta, tavsiye yağmuruna maruz bırakmakta, homojenlik adına farklı dilleri kültürleri imha veya asimile etme uygulamalarını insanlığa karşı suçlar kategorisinde yargılamaktadır. Bu gerçeklik karşısında homojen ulus ve devlet iddiasında ısrar etmek, evrensel hukukla da çeliştiğinden meşruiyet krizini de beraberinde getirmektedir.

Kaldı ki objektif ve güncel olarak da gözlemleneceği üzere, hiçbir toplum saf ve homojen değildir, dolayısıyla devlet de saf ve homojen olamaz. Bu eşyanın tabiatına aykırıdır. Toplum dinler, diller, mezhepler, inançlar, sınıflar, sınıflaşmamış topluluklardan ailelere, küreselleşenine kadar ekonomik topluluklara dek sayılamayacak kadar farklılıkları-çeşitliliği bağrında taşıdığından ancak demokrasi zihniyet, kültür ve ilkeleri temelinde bir arada barış içinde yaşayabilir. Tek bir dini, dili, mezhebi, sınıfı esas alarak birlik sağlanamadığını Ortadoğu'nun krizli, kaosu, çatışmalı hali yeterince kanıtlıyor. Bundan çıkışın ve hep birlikte barış içinde bir arada yaşamının yolu, özgür eşit gönüllü demokratik birlik çizgisinden geçiyor. Ancak bu çizgi heterojen toplum gerçekliğine yanıt verebilir. Her

halükarda toplumsal gerçeklik heterojen olduğuna göre, devlet de buna göre yapılanmak durumundadır; aksi halde çelişki ve çatışma kaçınılmaz olur ki devlet eliyle homojenliğe zorlamanın kendisi çatışmalara yol açan esas nedendir. Bu temelde homojen ulus ve devlet iddiasında ısrar ederse antidemokratik ve hukuk dışı karakteri nedeniyle yargılanmaktan kurtulamaz. Kendisini çıplak zorla da uzun süre devam ettiremez. Meşruiyet krizini ancak kendisini demokrasinin geldiği aşamanın gereklerine ve uluslararası insan hakları sözleşmelerine amasız ve çekincesiz uyarlayarak aşabilir. Bunun Türkiye bakımından yolu da, heterojen toplum ve devlet ilişkisini karşılıklı yararlılığa bağlayan tek anayasa olan Cumhuriyetin kurucu 1921 anayasasını esas alarak demokrasinin ve insan haklarının geldiği aşamanın gereklerine göre güncellemesinden geçiyor. Bu gerçekleşirse Cumhuriyet, kuruluş temelleri üzerinden sağlıklı bir demokratik dönüşümle hem tarihi ve çoğulcu toplumsal yapısıyla hem de çağın gereklilikleriyle uyumlu barışçıl bir yüzyıla adım atabilecektir.

Sonuç olarak; gelinen aşamada demokrasi dar anlamda sadece yönetim sorunları (temsili demokrasi, devlete eklenmiş sosyal demokrasi veya halkın genelde temsili yerelde kendi kendini bizzat ve bilfiil yönetmesi sentezini savunan radikal demokrasi) ile de sınırlı değildir. Aynı zamanda tarihsel kazanımlar olan üç kuşak özgürlükleri de içeren bir zihniyet; tarihe, evrene, doğaya, topluma, kimliklere, kadına, çocuğa gerçekçi bakış açısı, ekolojik kadın özgürlükçü özgür eş yaşam tarzı, kişilik, kültür, ahlak, bireysel ve kolektif hakların bölünmezliği ilkelerini içeren, evrensel bir dünya görüşüdür de. Bu bakış açısıyla Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, demokrasiyi tüm kural ve ilkeleriyle, evrensel hukuku ve ahlakıyla özümsemeye, onu tüm farklılıkların özgür eşit gönüllü demokratik birliği tarzında hayata geçirmeye çağırıyor ki bu anlayışta sınırlar da sorun değildir, mevcut sınırlar içinde yani ortak vatanda dini, dili, cinsiyeti, etnik kökeni, inancı, siyasi görüşü, partisi-düşüncesi ne olursa olsun herkesi kapsamına alan barış içinde bir arada yaşama, zihniyet, ahlak ve kültürünün ifadesidir. Bu temelde sınıf, din, dil, mezhep ve sair her türden farklılık kendini özgürce ifade eder, örgütler ve yaşar. Her biri diğerinin farklılıktan kaynaklanan hukukuna saygı gösterir. Kimse kimseye kendi

dinini, dilini, mezhebini, inancını, siyasi görüşünü, ideolojisini zorla dayatamaz. Herkes kendi dar sınıf, ulus, din ve mezhebini dayatırsa herkes kaybeder. Hep birlikte kazanmanın yolu, demokrasinin evrensel ilkeleri (zora başvurmama, demokratik toplum gerekliliklerini esas alma, ayrımcılık yapmama, tüm farklılıkların düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü güvenceye alan gerçek eşitlik) ve uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle tanınan, üç kuşak insan hak ve özgürlükleri paydasında ortaklaşma ve birliktir. Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı bu temelde, bir yanıyla toplumu, diğer yanıyla devleti demokratikleştirmek suretiyle tarih boyunca aralarında süregelen çatışmaya dayalı ilişki ve çelişki halini, karşılıklı yararlılığa ve uyuma dayalı simbiyotik ilişkiye dönüştürerek, herkese kazandıracak barış içinde, ileriye doğru gelişme yolunu açmaktadır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Demokratik Sosyalizm: Tanınmadan Evrensel Kuruculuğa

Cengiz Çiçek

“Hiç unutmuyorum. 52 yıl önce Ankara’da yeni çiçek açmış bir ağacın altında ilk toplantımızı yapmıştık...”

Abdullah Öcalan

27 Şubat 2025 tarihinde İmralı adasında sarfedilen bu sözü ilk duyduğunuzda, Kürt Özgürlük Hareketinin, Ortadoğu gibi bir coğrafyada Cumhuriyetin yaşının yarısı kadar, yarım asır boyunca ayakta kalmasının mucizevi başarısı üzerinde yeniden düşünüyor, ve yoğunlaşıyorsunuz. Kürt halk trajedisıyla de tekraren yüzleştiren bu yoğunlaşmada, kendinizi adeta şu şekilde mırıldanırken yakalıyorsunuz: “Bir halk, sadece ben varım; adım, dilim, kültürüm var” demek ve varlığını sisteme kabul ettirebilmek için yarım asırdır bir mücadele yürütüyor.” Dile kolay, tanınma uğruna 52 yıllık mücadele!

Yarım asırlık mücadele dönemi, örgütsel ve toplumsal gerçekliğini sosyalizmi rehber edinerek inşa etme dönemi olarak da tarif edilebilir. Dışa-sisteme dönük tanınma mücadelesi, içe-Kürt toplumuna dönük kendisini tanımlama mücadelesiyle de iç içe geçmiş bir tarihtir söz konusu olan. Abdullah Öcalan liderliğinde, Kürt toplumunun özgürlük mücadelesi, aynı zamanda Kürtlerin toplumsal özellikleriyle yüzleşme, kapitalist modernite çağında koşulların olumlu-olumsuz yönlerini açığa çıkarma, dirilirken kendi tarihiyle de hesaplaşma mücadelesiydi. Tarih, toplum, kadın, devlet, iktidar, din, doğa gibi başlıklarda Kürt halk gerçeğini çözümleyen bu 52 yıllık maraton, ‘iç devrim’ yıllarıdır. İç devrim, Kürt’ün diriliş devrimidir.

Gelinen aşamada diriliş devrimi, yarım asır boyunca biriktirdiği toplumsal, ideolojik, politik ve kuramsal değerleri yüklenerek, özgürlük devriminin yolculuğuna çıkıyor. Bir nevi, kendi “sınırlarını” aşan ve ufkuna, dünyanın dirilişini gerçekleştiren tüm coğrafyalarını

ve sosyal mücadelelerini koyan bir yolculuk. Öcalan’ın Barış ve Demokratik Toplum çağrısını da tanınma uğruna verilen 52 yıllık mücadeleden evrensel kuruculuğa geçiş ve tüm anti kapitalist mücadele örgütlerini, halkları bu enternasyonale çağırın tarihsel bir eşik olarak değerlendirmek mümkün.

Demokratik Toplum Sosyalizmi

Bu yeni eşik, Kürt Özgürlük Hareketi ve lideri Abdullah Öcalan açısından ‘özgürlük dönemi’ olarak değerlendiriliyor. “Diriliş tamamlandı, sıra özgürlükte” şeklinde de ifadesini bulabilir. Diriliş devrimi, tarihsel bir mücadeleyle başarılı olduğu gibi özgürlük devrimi de aynı kararlılıkla bir mücadele dönemi olarak ele alınıyor. Yeni dönemin mücadele metotları, araçları yenilenirken, sosyalist değerlerle diriliş devrimini yoğuran Kürdistan Demokratik Devrimi, özgürlük devrimi hamlesiyle, bağrında biriktirdiği ideolojik değerlerini, Ortadoğu ve dünya toplumlarıyla daha güçlü buluşturmaya hazırlanıyor. Bu enternasyonal buluşmanın anahtar kavramlarından birisi ve temeli olan Demokratik Toplum Sosyalizmidir. -ihtiva ettiklerinden ve farklı görüş açılarıyla değerlendirilmesinden bağımsız-günümüz kapitalist modernite çağ gerçekliğinde, sosyalizm mücadelesinde ısrar edilmesi bağlamında, sistem karşıtı tüm birey ve güçlerce değeri bilinmesi ve omuz verilmesi gereken bir yaklaşımı fazlasıyla hak ediyor. Öcalan, geliştirdiği yeni yaklaşımla bir kez daha insanlığın ancak enternasyonal kurtulacağını muştuluyor. Bu muştulama aynı zamanda Öcalan’ı yeni bir aşamaya da taşıyor.

Abdullah Öcalan mutlak tecrit yıllarından sonra dış dünyayla ilk temaslarında, kapitalist modernitenin,

toplumu toplum olmaktan çıkardığı günümüz dünyasında, Demokratik Toplum Sosyalizmi söylemiyle sahneye çıkışı, aynı zamanda insanlığa ait her türlü değerini iğdiş edildiği bu zaman diliminde “Sosyalizmde ısrar insan olmakta ısrardır” sözünün de ısrarlı takibi oluyor. Sovyet sosyalizminin çöktüğü yılların hemen akabinde, sosyalizme saldırıların adeta zirve yaptığı bir dönemde “sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır” diyerek sosyalizm savunuculuğunu, esen rüzgarın tersine yapan Öcalan, bugün de demokratik toplum sosyalizmi çıkışıyla savunuculuğunu, ideolojik-politik ve karşı-sistem hamlesi olarak daha üst bir aşamaya, yeni bir niteliksel aşamaya çıkarıyor. Yani demokratik toplum sosyalizmi, Kürt başkaldırısını, bölge ve dünya ölçeğinde kapitalizmin çatlaklarında gezinen sistem karşıtı tüm güçlerle buluşturma hamlesinin en başat kavramı olarak konumlandırılıyor. Bu hem Kürt sorununun özgürlük temelli çözümünün ideolojik anahtarını sunuyor hem de İmralı’da kaleme aldığı beş ciltlik Demokratik Uygurluk Manifestosu adını verdiği, anti-kapitalist el yazmaları metinlerini pratik bir mücadele hattıyla buluşturuyor. Bu yönüyle Demokratik Toplum Sosyalizmi ve bunu içeren tarihsel çağrı, son Kürt isyanının geldiği yeni evre için bir sonu, son ise yeni bir başlangıç oluyor. 52 yıllık örgütsel birikim, bu haliyle yalnızca bir örgütün biriktirdikleri değil Hareketin, toplumun toplum olma mücadelesinin bir vechesi olarak ele alınabilir.

Yarını Bugünden Kurmak

Kabul etmek gerekir ki Öcalan, geliştirdiği Demokratik Toplum Sosyalizmi anlayışıyla, Marksizm ve sosyalizm mücadelesi tarihinde uzun yıllar sürecek bir tartışma dönemini de ardına kadar açmış görünüyor. Belki bu tartışma, tıpkı 1. Enternasyonaldeki farklı görüşlerin karşı karşıya gelmesi sonucunda, Bakuninciler ve Marksistler arasındaki tarihsel yarılmaya benzer; demokratik toplum sosyalizmi ve ulus-devletçi sosyalizm anlayışını savunanlar arasında da tarihsel bir gedik açacak. Bunun seyrini tarihin belirleyeceğini de not ederek; bugünden, farklı yaklaşım sahiplerinin bu tartışmayı, Marksizmin ve sosyalizm mücadelesinin içinden bir tartışma olarak ele almasının en doğru yaklaşım olduğunu belirtmekle yetinelim. Daha somut bir ele alışı yönelecek olursak, Öcalan’ın geliştirdiği Demokratik Toplum Sosyalizmi, ana akım doktriner

sosyalist paradigmadan kimi başlıklar üzerinden bir farklılaşmaya işaret eder. Öcalan paradigmasının en ayırt edici özelliği ise özellikle tarih, iktidar, devlet, sınıf, kadın ve ekoloji başlıklarında geliştirdiği özgün okumalardır.

Özellikle Kürt sorunu gibi ulusal sorunların, Kendi Kaderini Tayin Hakkı bağlamında ele alındığında Abdullah Öcalan, devletin bir çözüm ve komünizme geçişte bir kurtuluş aracı olarak görülmesini, Marksizmin eksikliği olarak görür. Ezilenlerin ve sömürülenlerin kurtuluşunun devleti ele geçirmekle sınırlandırılmasının, günün sonunda tüm özgürlük iddialarına rağmen tıpkı kapitalist modernite güçleri gibi toplumun özgürlük alanını baskı altında tutmakla ve ona yabancılaşmayla sonuçlanacağını savunur. Devletin, proletarya diktatörlüğü adı altında işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesiyle birlikte, zamanla sömümleneceğini ifade eden geleneksel Marksizmden, devletin ele geçirilmeden de demokratik toplum, komünal örgütlenmelerle mücadeleyle sınırlandırılabilceğini, sömümlendirilebileceğini ileri sürerek farklılaşır. Sınıfa karşı sınıfı aşırı zorlama olarak değerlendirmesinin altında ise burjuvaziye karşı mücadele aracının yine kapitalist modernite güçlerinin araçlarıyla-devlet gibi-yanıt oluşturma arayışının yattığını düşünür. Kapitalist modernitenin araçlarıyla sisteme yanıt oluşturmaya çalışanların, tüm karşı modernite iddialarına rağmen, kapitalist modernite içine hapis olacağını ve onu sistemsel olarak yeniden üreten bir aygıtı dönüştürceğini iddia eder. Yaşanan sosyalist deneyimler, bunun dersleriyle yüklüdür. Ancak “yaşanan budur, öyleyse yanlışlanmıştır” kestirmeciliğine de hapsolmek önemlidir. Elbette yaşanan deneyimde devletin sömülenme süreci olarak formüle edilen proletarya diktatörlüğü sürecinde, sömülenenin devlet değil, tersine bürokratik sosyalizm, devletçi sosyalizm inşasıyla toplumun komünal, ortaklaşmacı, özgürlükçü, eşitlikçi değerleri olduğu, topluma yabancılaşmanın, toplumsuluk olamayacağı bu dramatik deneyimler üzerinden çok net görüldü. Anlaşılan o ki Öcalan, sınıfa karşı sınıf yerine devlete karşı komün önermesini geliştirirken bu tehlikenin de oldukça farkında olarak hareket ediyor. Öcalan, Demokratik Toplum Sosyalizmi anlayışıyla sermayenin, iktidar yoğunlaşması olan devletin karşısına, toplumun karşı-zihniyet, karşı-araçlarla öz örgütlenmelerini sağlayarak, iktidar birikiminin,

İktidar yoğunlaşmasının önüne geçen komünü yerleştiriyor. Demokratik Komünler Birliği kavramıyla da kapitalist modernitenin devletçi sisteminin karşısına demokratik modernitenin komünal sistemini kuruyor. Bu yönüyle de komün, Öcalan paradigmasında sadece güncel bir mücadele aracı olarak değil bir sistem olarak içerik kazanıyor. Ancak başta Rojava devrim deneyimi olmak üzere, tıpkı reel sosyalizm şahsında kritiği edilen ulus-devletçi sosyalizm gibi, demokratik toplum sosyalizminin de eldeki veriler ışığında kritik edilmesi, önemli bir kuramsal görev olarak da karşımızda duruyor. Daha somut bir ifadeyle iktidar ve devlet çözümlemesi üzerinden uygulanan sosyalizmle, arasına mesafe koyan Demokratik Toplum Sosyalizminin kendi yaşadığı ve yaşayacağı pratik süreçlerde, iktidarcılık ve bürokratizmle ne düzeyde mesafelendiği, mesafeleneceği de şüphesiz aynı soğukkanlılıkla irdelenecektir. Aslında bu tartışma başlı başına kuram ve onun uygulaması arasındaki ilişkisellik ve açı farkıyla ilgili tartışmayı zorunlu olarak açıyor. Hakeza bu bakış açısından hareket ederek şöyle bir tartışma başlığı açmak da zihin açıcı olabilir: proletarya diktatörlüğü olarak tarif edilen ve sınıfın çıkarlarını, devletin sönmülmesi sürecinde, iktidarı elinde tutarak sağlayan somut bir politik özne önermesi karşısında Demokratik Toplum Sosyalizminin önerdiği komün ya da Demokratik Komünler Birliği, sermaye, iktidar tekelleri ve devlet karşısında yürüttüğü gündelik mücadelede, politik hegemonyayı nasıl tesis edecek, sistemini nasıl inşa edecek? Gelecekteki proletarya diktatörlüğü yerine ikame edilen komün ve bu komünlerin konfederal birliği, sözün, politikanın ve eylemin hegemonyasını hangi araçlar, ilişkiler ve özneler üzerinden kuracak? Bu kadar merkezileşmiş uygarlık güçleri karşısında iktidarı, merkezileşmeyi dağıtan bir sistem, günümüz dünyasının zihin kodlarının aradığı geleneksel mücadele araçlarının dışına çıkarak rolünü somut olarak nasıl oynayacak? Bu sorular, toplumsal mücadeleleri, sosyalizmi bir bilim olarak ele alan ve bu tartışmaları son derece maddileştirerek, somutlayarak doğruya en yakını açığa çıkarma faaliyetleri kapsamında değerlendirilmelidir.

Demokratik Modernite

Somutlaşması, netleştirilmesi gereken bir diğer başlık da Demokratik Toplum Sosyalizminin

Demokratik Modernite kuramı ile ilişkisidir. 27 Şubat çağrısıyla birlikte Öcalan, yeni bir paradigma önerisi yapmamaktadır. Aksine beş ciltlik Demokratik Uygarlık Manifestosunun içeriğine uygun olarak daha somut açılımlar yapıyor. “Zorba ve sömürge güçlerin dışında kalanların-tüm dünya ezilenlerinin-evrensel tarihinin sistemi” olarak tanımlanan demokratik modernite kuramının içi, demokratik toplum sosyalizmiyle dolduruluyor. Bu bağlamda, demokratik toplum sosyalizm yaklaşımının dayandığı temel sütunları şöyle sıralayabiliriz;

1. Demokratik Konfederalizm: Ulus-devlete dayanan siyasi forma alternatif olarak öne çıkmaktadır. Devlet dışı mücadele ya da örgütlenme formu olarak da ifade edilebilir. Hem Kürt meselesinin Ortadoğu’da sınır aşımı bir perspektifle çözümünü içermektedir hem de başta meclis, komün, konsey gibi örgütlü toplum ya da doğrudan demokrasi araçlarının kendi aralarındaki ilişkisinin düzenlenme biçimi olarak önerilen bir demokratik siyaset aracıdır.

2. Demokratik Ulus: Homojenleştirici, kapalı, iktidarcı, cinsiyetçi ve milliyetçi ulus-devletçi anlayışa karşı dayanışma ve özgürlük bilincini esas alan, açık toplum ilkesine dayanan bir çözüm seçeneği olarak sunulur. Bu özellikleriyle demokratik ulus çözümü, demokratik toplum sosyalizminin enternasyonalist karakterini belirleyen temel sütunlardandır.

1. Kadın Özgürlükçü Çizgi: Demokratik toplum sosyalizminin Marksizme ve uygulanan sosyalist pratiklere en net, devrimci katkı sunan ilkelerden birisi olarak nitelendirilebilir. Hem toplumsal hayatın tarihsel toplum geleceğine uygun bir şekilde düzenlenmesi hem de sosyalizmin, anti kapitalist karakterli sistem olarak kendisini yeniden inşasında, binlerce yıllık kadın komünalitesine dayandırması bağlamında hayattır. Bir nevi demokratik toplum sosyalizminin toplumsal özgürlük ilkesidir.

2. Ekolojik mücadele: Doğa-toplum ilişkisini canlılar dünyasının özüne en yakın hale getirme çabasıyla, kapitalizmin doğaya dışardan müdahalesine de set çekmektedir. Doğanın metalaştırılmasına karşı mücadele, aynı zamanda insanı da meta olmaktan çıkarma mücadelesidir ki, bu da demokratik toplum sosyalizminin yaratmak istediği özgür toplum formunun bir başka temel ilkesi olmaktadır. Üretim ilişkilerini, doğayla uyum üzerinden temellendirir.

Sosyalizme Bir Soluk: Rojava Devrimi

Her şeyden önce Öcalan'ın "tanınma başarılmıştır" başka bir ifadeyle "varlık mücadelesi kazanılmıştır" tespiti, Rojava'yı da içine alan bir tespit olarak değerlendirilebilir. Kürt halkının varlığının tartışma konusu olmaktan çıktığı bu dönem, aynı zamanda Kürt özgürlük hareketinin de bölge ve dünya siyasetinde muhatap alındığı, bir denge-güç olarak kabul edildiği bir dönem olarak kayıt altına alınmalıdır. Rojava devrimini, Öcalan'ın tanınma tespitini kuvvetlendiren önemli tarihsel bir kazanım olarak değerlendirmek mümkün. Yanı sıra Rojava, tıpkı reel sosyalizm gibi "reel PKK" kritiğinin en sağlıklı yapılacağı pratik sahalardan birisi olarak daha derinlikli, çözümleyici yaklaşımları bekliyor. Bu yönüyle demokratik toplum sosyalizmi, teoriyle sınırlı kalmayan, pratik deneyim sahası olan bir model olarak da daha somut değerlendirmelerin de konusu olacaktır. Rojava deneyiminin savaş ortamında bir sistem geliştirme zorluğunu da hatırlatarak, demokratik toplum sosyalizminin, savaş koşullarında bile geliştirilme potansiyeli taşıdığını görmek, kabul etmek önemlidir. Barış ve demokratik toplum sürecinin yaratacağı olanaklar ve Kürt Özgürlük Hareketinin yarım asırlık tecrübesiyle buluştuğunda, demokratik toplum sosyalizm mücadelesinin, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da ciddi bir gelişim kat edeceği yüksek olasılıktır. Rojava'da hayata geçirilen pratiklerle birlikte bu yaklaşım, yalnızca teorik değil, yaşayan bir alternatif sistem olarak da dünya sol hareketlerine, sosyalizm mücadelesine yeni bir ilham kaynağı olmuştur, olacaktır.

Neticede, demokratik toplum sosyalizmi bağlamındaki arayışları, tartışmaları ve Rojava başta olmak üzere ortaya çıkan politik kazanımları, gerek Kürt Hareketi bağlamında gerekse sosyalizm deneyimleri, mücadelesi bağlamında ideolojik mücadelenin bir kazanımı olarak değerlendirmek mümkündür.

Devrimler İçin Yeni Başlangıçlar

Demokratik toplum sosyalizmi, Türkiye'de inkarcılığa kaybettiren ve kurucu lideri Abdullah Öcalan'ı devletin muhatabı kıldıran; Rojava'da belli bir toprak parçasında kendi sistemini inşa eden ve yeni Suriye'nin siyasi yol haritasında kurucu aktörlük durumu gelişen; Irak'taki Federe Kürt yönetimiyle ve oluşumlarıyla ulusal birlik politikasını geliştiren; İran'da "Jin Jiyan Azadi

devrimi"nin potansiyelini biriktiren Kürt Özgürlük Hareketinin, özgürlük devrimi döneminin temel kurucu programını ve pratiklerini sunan bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bir başka deyişle tanınma sonrası, diriliş devrimi sonrası, özgürlük devrimi için, yeni devrimler için yeni başlangıç olarak ele alınabilir. Bu anlamda yeni pratikler için yeni kurucu örgütlenmeler döneminin de başlangıç kılavuzu olarak görülebilir. Demokratik toplum sosyalizmi, bağrında taşıdığı devlete karşı komün önermesiyle devrimi, devletin ele geçirilmesini beklemeden anda yapan ve sistemini devlet dışı kuran yaklaşımıyla öne çıkıyor. Bu yaklaşım, başkaca sosyalizm anlayışlarıyla eleştirel bakmakla beraber, birlikteliği de kesişimsellik yaşadığı ölçüde sürdürüyor. Aynı zamanda onları da toplumsal devrime bugünden başlamaya davet ediyor. Bir nevi "yarının devrimleri için bugün devrim, hergün devrim!" diyerek, devrimini bugünden öterek kazanıyor ve yarına bırakmıyor.

Bu yaklaşımını da sadece Kürt komünarlarıyla sınırlı tutmayarak, devrimin mekânsal ölçeğini genişletiyor, enternasyonal hüviyetini güçlendiriyor. Bu da bir nevi tanınma uğruna mücadeleden evrensel kuruculuğa olarak tanımlayabileceğimiz bir devrimsel hamle olarak heyecan uyandırıyor. Devletçi uygarlık karşısında, demokrasi ve özgürlük yolunu arayan, dünyanın tüm ezilenlerini ve halklarını devleti, devletçi ilişkileri ve onun zihniyet kalıplarını bugünden kendi içinden yıkmaya davet ediyor. Dolayısıyla sadece bir reel sosyalizm eleştirisi olarak değil, 52 yıllık maratonunun da bir çıktısı olarak, demokratik toplum perspektifiyle toplumun, toplum olmaktan çıkarılmak istenmesine karşı toplumculukta, sosyalizmde ısrar ediyor, kurarak devleti sönmelenmeyi teklif ediyor. Tıpkı kimi sosyalizm deneyimlerinde olduğu gibi "toplum, toplum olarak kalmayı başaramadıkça kendi devrimini kendi elleriyle yıkar" diyor. Demokratik toplum sosyalizmi bu yönüyle devrimi toplumun eseri kılmaya çalışarak, sosyalizmi yaşanacak sosyalizm değil yaşayacak sosyalizm olarak kurmaya özen gösteriyor.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Demokratik Uzlaşmanın Önemi

Mehmet Reşit

Türkiye’de 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Cumhuriyetin ikinci yüzyılının nasıl gerçekleşeceği tartışması gündemdeki sıcaklığını koruyor. İki yıl önce AKP iktidarı, ikinci yüzyılı “Türkiye Yüzyılı” olarak ilan etmişti. Abdullah Öcalan da 27 Şubat 2025 tarihli “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı”nda bu konuya yer verip, “Cumhuriyetin ikinci yüzyılı ancak demokrasiyle taçlandırıldığında kalıcı ve kardeşçe bir sürekliliğe sahip olabilecektir. Sistem arayışları ve gerçekleştirmeler için demokrasi dışı bir yol yoktur. Olamaz” diyerek, yöntem konusunda da “Demokratik uzlaşma temel yöntemdir” belirlemesinde bulundu. Bunun üzerine AKP kanadı yeniden “Terörsüz Türkiye” kavramını daha sık ve yüksek sesle dillendirmeye başladı.

Peki Cumhuriyetin demokrasi ile taçlandırılması nasıl gerçekleşecektir? Sorunların çözümünde başvurulması gereken demokratik uzlaşma yönteminden ne anlamalıyız? Belli ki bu sorular çerçevesinde Cumhuriyetin ikinci yüzyılını tartışmak daha anlamlı olacaktır.

Bazılarınca pek anlamlı gözükmese de öncelikle “Terörsüz Türkiye” deyiminin son derece sığ, dar ve hakikati maskeleyen amaçlı olduğunu belirtmeden geçmemeliyiz. Çünkü Cumhuriyetin yaşadığı bugünkü sorunları sadece “Terör” kavramına indirgemek gerçekten çok yetersiz olur. Kaldı ki “Terör” kavramı da son derece müphemdir. Çünkü, okuyan çok haklı olarak “Hangi terör?” sorusunu sorabilir. Ve bu soruya “devlet terörü” cevabını vereceklerin sayısının yarısından fazla olacağı da açıktır.

Yıkıntılar Üzerinde Kurulan Cumhuriyet

Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci yüzyılını öngörebilmek için, kısa da olsa kuruluş ve gelişme özelliklerine bakmak daha anlamlı ve öğretici olabilir. Çok iyi biliyoruz ki, Birinci Dünya Savaşında yenilen Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkıntıları üzerinde 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyet ilan edilirken, birkaç yıllık meclis dışında fikri ve kurumsal hazırlık pek yoktu. İmparatorluk savaşta yenilmiş ve yıkılmıştı. Ortada 600 yılı aşan bir hanedanlık geleneği vardı. Halifelik kurumu varlığını sürdürüyordu. Türk-İslam sentezci İttihat ve Terakki Yönetimi ise demokrasiden daha çok merkezîyetçi bir yapıya sahipti. Bu ortamda Mustafa Kemal, denebilir ki diğer her şeyden çok daha fazla olarak cumhuriyet ilanını tek başına gerçekleştirdi.

Kemalist Hareketin cumhuriyet ilanına nasıl ulaştığı konusu da burada büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, sonunda cumhuriyet ilan eden hareket, esas olarak üç temel güce dayandı. Dıştaki temel dayanağı, Rusya’daki Ekim Devrimi ve onun üzerinde yükselen Sovyetler Birliği’nin desteğiydi. İçte dayandığı bir güç Kürt halkının desteği, diğer güç ise Kâzım Karabekir yönetimindeki Doğu Ordusuydu. Mustafa Kemal’in Samsun, Amasya, Erzurum ve Sivas hattını izleyerek Ankara’ya ulaşması bir tesadüf değildi. Yine bu hatta oluşturulan Misak-ı Milli’nin “Türklerin ve Kürtlerin yaşadığı topraklar” biçimindeki vatan tanımlaması da boşuna değildi.

Burada Kemalist Hareketin cumhuriyet olurken başlangıç ilkelerini tersine çevirdiğini özellikle belirtmeliyiz. Bu değişikliğin de 24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Antlaşmasında gerçekleştiği

bilinmektedir. Kemalist Hareket, Lozanda Sovyetler Birliği'ne karşı olma temelinde önceki düşmanları İngiltere ve Fransa ile anlaştı. Yine Kürt halkının varlığını yok sayma temelinde Lozan Antlaşması imzalandı. Yani Birinci Dünya Savaşının galipleri ve küresel kapitalist hegemonyanın kurucuları olarak İngiltere ve Fransa; Sovyetler Birliği'ne karşılık, Kürtsüz bir Ortadoğu yaratma karşılığında Kemalist Harekete devlet ilan etme ve Ortadoğu ulus-devlet yapılanmasına öncülük etme hakkı ve de görevi verdi. Ayrıca en çok desteği alınanlardan Kâzım Karabekir'in daha sonra başına nelerin getirildiği de bilinmektedir.

Aslında çok bilinçli ve örgütlü olmasa da 1920-23 arasında yaşanan kurtuluş savaşının belli bir toplumsal temeli vardı. Yani demokratikleşmeyi geliştirecek bir toplumsal ve siyasal zemin söz konusuydu. En başta Kürtlerin belli bir örgütlülüğü mevcuttu. Yine Anadolu'daki diğer toplulukların da belli bir örgütlenmeleri ve bu temeldeki mücadeleleri söz konusu oldu. Çok güçlü ve örgütlü değildi ama, eğer esas alınıp üzerinde durulsaydı cumhuriyete gidış belli bir demokratikleşmeyle birlikte olabilirdi. Fakat Mustafa Kemal öncülüğündeki siyasal elit, savaştan yenilerek çıkmış olmanın, İngiltere ve Fransa gibi güçlerin işgale kalkışmasının ve zayıflığın verdiği ruh haliyle daha çok merkezileşme eğilimine sahipti. Kültürel olarak Osmanlı yönetim kültüründen geliyorlardı. İttihatçı kadro yönetimde hızla etkili oldu. Farklılıkların alternatif yönetim geliştireceği korkusu yönetim ortamına hep hakîm oldu. Sonuçta Osmanlı mutlakiyeti ve meşrutiyeti ile Halifelik aşılarak cumhuriyet ilanına ulaşıldı; ancak ilan edilen cumhuriyet daha çok biçimsel ve merkezi kaldı, orduya dayalı bir yapı kazandı. M. Kemal ve İnönü dönemleri böyle ifade edilebilir.

Türkiye'de cumhuriyetin şekillenmesi ve demokrasiye açık hale gelmesi açısından İkinci Dünya Savaşı sonrası bir şans olabilirdi. Fakat ABD-Sovyet bloklaşmasının ve ardından yaşanan iki dünya savaşının yarattığı korku, Türkiye'deki yönetim kadrosunu çok daha fazla ihtiyatlı ve tutucu hale getirdi. İki blok arasında kendi demokratikleşmesini yaşama yerine, sırtına bir tarafa dayamayı ve kolay yönetim anlayışını ifade eden bir tarzda 1952 yılında NATO bloku içinde yer alındı. Zaten tam şekillenmemiş olan cumhuriyeti bu sefer doğrudan NATO şekillendirdi; tamamen NATO'nun

Ortadoğu çıkarlarına ve Sovyetler Birliği karşısındaki mücadeleye göre şekil aldı. Bu süreç 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbeleri olarak işleyip askeri vesayet iyice perçinlendi. Bu dönemde cumhurbaşkanları bile genelkurmay başkanlarından seçildi.

Söz konusu askeri darbeler, cumhuriyetin merkezi ve oligarşik yapısını daha da geliştirip güçlendirdi. Özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesi, toplumdan, demokratik hak ve özgürlüklerden duyduğu korkuyla devlet sistemini tam bir askeri-faşist temelde yeniden şekillendirdi. Türkiye gerçeğine uymayan ve Türkiye toplumuna çok dar gelen adeta bir deli gömleği toplumun üzerine geçirdi. 45 yıldır hala bu sistem yaşıyor ve esas olarak toplum bununla yönetiliyor. AKP-MHP ittifakının getirdiği "Cumhurbaşkanlığı sistemi" de esas olarak merkezi oligarşik yapıyı daha da güçlendirmiş bulunuyor.

Türkiye deneyimine bakınca insan devlet yönetiminin genelde korku üzerine kurulmuş olduğunu çok daha açık görüyor ve iyi anlıyor. Herhalde buna "İktidar korkusu" deniyor. Korkuya dayalı bu yönetim gerçeği tüm devletler açısından genel olsa da Türkiye Cumhuriyeti yönetimlerinin korkusu geneli de kat kat aşıyor. Kuşkusuz bunun da merkezinde "Bölünme korkusu" bulunuyor.

"Bölünme korkusu" Osmanlı İmparatorluğu'nda 17 ve 18. Yüzyıllardan itibaren en çok yaşanan korku oluyor. Bu, önce Hristiyan toplumların İmparatorluktan kopacağı korkusu olarak doğup gelişiyor. 19. Yüzyılda Arap toplumunun İmparatorluktan kopacağı korkusu yaygın yaşıyor. Nitekim Birinci Dünya Savaşı içinde Arap toplumları İngiltere ve Fransa denetiminde ayrı devletler olarak şekilleniyor. 1915'de Ermeni ve 1924'te Süryani katliamları yaşıyor. NATO'ya girdikten üç yıl sonra 6-7 Eylül'de Rumlar yağmalanıp sürülüyor.

19. Yüzyılda Avrupa aydınlanmasının kısmi bir etkisi olsa da 20. Yüzyılın başında İttihat ve Terakki Yönetiminin Türk-İslam sentezci bir çizgiyi geliştirmesi, bu etkinin olumlu boyutunun yansımaları yok ediyor. Kurtuluş savaşı sırasında Çerkez Ethem gibi güçlerin varlığı Kemalist Hareket içinde bölünme korkusunu artırıyor. 1925'ten itibaren ise "Bölücülük" Kürtlerle özdeşleştirilerek herkese tam bir "Bölünme sendromu" yaşatılıyor. Bu temelde cumhuriyet, tümüyle bir Türk, Sünni ve erkek cumhuriyet haline

getiriliyor. Türk, Sünni ve erkek olmayan toplum ve bireyler üzerinde çok yoğun bir sömürgeci ve soykırımcı baskı uygulanıyor.

Demokrasinin Kilidi: Kürt Sorunun Çözümüdür

1925'ten beri Kürt sorunu ve bunun yarattığı çatışma durumu yüz yıldır Türkiye demokratikleşmesinin en büyük handikapı konumundadır. Osmanlı'da olmayan bu sorun, zihniyet ve siyaset düzeyinde ilk olarak İttihat ve Terakki yönetiminde açığa çıkarılmış, cumhuriyet de buradan devralmıştır. 1920-23 döneminde Kürt desteğinde yürütülen savaş sürecinde Kürtlere verilen "Özerklik" sözünün, Lozan'da İngiltere ve Fransa ile anlaşma temelinde gündemden düşürülüp yerine getirilmemesi, Kürtlerde derin bir hayal kırıklığı ve tepki yaratarak yüz yıldır süren direniş ve çatışma durumuna yol açmıştır. Kendi inkârcı ve imhacı zihniyet ve siyasetinin yol açtığı bu çatışmalı durumu nedenine bakarak çözeceğine, sonucuna bakarak düşmanca ezmeyi ve yok etmeyi esas alması Türkiye'nin imkânlarını adeta tümünden tüketmiştir.

Cumhuriyetin ikinci yüzyılına girilmiş olduğu bu süreçte, mevcut Kürt karşıtı zihniyet ve siyasetle cumhuriyet tamamen tıkanmış, artık yürüyemez hale gelmiştir. PKK öncülüğündeki Kürt direnişinin elli yıl sürmesi ve tüm saldırılara rağmen ezilip tasfiye edilememesi, adeta Türkiye'nin kaynaklarını tümünden tüketmiştir. Bunun içindir ki AKP Yönetimi, bir yandan toplum üzerindeki sömürüyü kat kat artırırken, bir yandan da doğa üzerinde tam bir yağma ve talan saldırısı geliştirmiştir. Bugün Türkiye'de olduğu kadar hoyratça bir doğa ve toplum sömürüsü herhalde dünyanın hiçbir bölgesinde yoktur.

Günümüzde bu duruma bir de Üçüncü Dünya Savaşının Ortadoğu'da geldiği düzey ve Türkiye açısından oluşan çok ciddi tehdit eklenmiştir. Kapitalist modernite sistemi, İsrail denetimindeki yeni enerji yolu projesiyle Ortadoğu'da yeni bir hegemonya şekillendirmeye çalışmaktadır. 1991'de Körfez Savaşıyla bu süreci başlatmış, 7 Ekim 2023 Gazze savaşıyla da yeni ve son aşamasını geliştirmiştir. Gazze, Lübnan ve Suriye ardından İsrail ve ABD şimdi de İran'a saldırmakta, İslami rejimi yok etmek istemektedir. Belli ki İrandan sonra da sıra Türkiye'ye gelecek, Türkiye Cumhuriyeti'nin İsrail hegemonyasına boyun

eğmesi istenecektir. Eğer Kürt özgürlüğü temelinde Türkiye kendini demokratikleştirmese, o zaman ya İsrail ile savaşacak ya da İsrail'e tümünden teslim olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başka bir şansı kalmamış gibidir.

Görülüyor ki, demokratikleşemeyen cumhuriyet ikinci yılına girişte tam bir tıkanma ve tehdit altındadır. Birinci yüzyılda olduğu gibi Kürt karşıtı ve demokratikleşemeyen yapısıyla kendini sürdürmesi ve ikinci yüzyıla devam etmesi mümkün değildir. Abdullah Öcalan'ın belirttiği gibi, ancak demokrasiyle taçlandırılırsa ikinci yüzyılda kalıcı olup süreklilik sağlayabilir. Demokratikleşmenin kilidi de Kürt sorunun çözümüdür, Kürt karşıtlığından vazgeçilmesi ve tarihi Kürt-Türk kardeşliğinin yeniden yaratılmasıdır. Ancak "Bölücülük korkusunu" atar ve Kürtlerle kardeşleşirse, Kürt karşıtı faşist ve soykırımcı zihniyet ve siyaseti değiştirirse, kardeşlik hukukunu yeniden geliştirirse, işte o zaman diğer tüm sorunlarının da çözüm yolu açılır ve Türkiye'nin demokratik yeniden yapılanması gelişir. Bunun için de kuşkusuz iki temel şey gereklidir. Birincisi, cumhuriyetin demokrasiye duyarlı hale gelmesi, demokratik toplumun varlığını ve onunla demokratik uzlaşma içinde birlikte yaşamayı kabul etmesidir. Bu da tekçi zihniyet ve ideolojik yapılanmayı aşması, farklılıkları kabul edip eşitliklerini öngörmesi, çoğulcu ve katılımcı bir yönetim ve yaşam tarzını esas almasını gerektirir. İkincisi ise, demokratik toplumun örgütlü ve etkin hale gelmesidir. Bunun için, bir yandan devletten gelen engelleme ve baskıları kırabilmek için sürekli demokratik siyasi mücadeleyi geliştirmek, diğer yandan ise sürekli bir eğitim ve örgütlenme ile demokratik toplum inşasını geliştirmek gerekir.

Çok açık ki, demokratik toplum ile devlet karşıtlığı tarihseldir. Her ikisinin de kendine göre bir anlamı ve olumlu veya olumsuz işlevi vardır ve bunların değerlendirilmesi elbette ayrı bir şeydir. Burada önemli olan husus, demokratik toplum ile devletin birbirini yok etme temelinde karşılaşmaması ve böyle bir çatışma durumuna yol açmamasıdır. Yani diyalektik karşıtlığın doğru işletilmesi, birbirini yok etme temelinde işletilmemesidir. Elbette farklılıkları ve karşıtlıkları ortadan kalkmaz, yine aralarındaki mücadele sona ermez; ama bu mücadelenin birbirini yok etme temelinde yürütülmemesi, mücadele ve uzlaşma çizgisinin birlikte işletilmesidir. İşte "demokratik

uzlaşma” ile kastedilen bu olmaktadır ve bu da ancak sağlam bir demokratik hukuk boyutuna dayalı olarak demokratik siyasetle yapılır. Hep uzlaşma olmayacağı gibi, hep mücadele de olmaz. Mücadele ve uzlaşma diyalektiğini zaman ve mekân temelinde iyi işletmek gerekir. Buna da ‘demokratik uzlaşma’ denmektedir. Demokratik uzlaşmayı boyun eğme, teslimiyet ya da yenilgi olarak ele almamak ve bunlarla karıştırmamak gerekir. Demokratik uzlaşma da bir mücadele ve sorun çözme yöntemidir ki, yerinde ve zamanında kullanıldı mı en etkili biçimde sorun çözücü olur.

Çok açık ki, günümüz Türkiye’sinin hem doğru bir demokratik zihniyet ve siyasete ve hem de demokratik uzlaşmaya ihtiyacı vardır. Mevcut cumhuriyetin yaşadığı tıkanma ve çıkmaz ile karşı karşıya bulunduğu tehlike kesinlikle bunu gerektirmektedir. Bu anlamda Devlet Bahçeli’nin bazı açıklamaları ve çağrıları son derece yerinde ve anlamlı olmuştur. Diğer muhalefet partilerinin de bu düzeye gelmesi ve AKP üzerinde de bunun için demokratik baskı uygulanması gerekir. Bu temelde demokratik toplumun inşası geliştirilir ve cumhuriyet demokratik topluma duyarlı ve onunla birlikte yaşar hale getirilirse, sorunların çözümünde demokratik uzlaşma yöntemini herkes esas alıp etkili kullanırsa, işte o zaman tıkanma ve tehlike aşılıp cumhuriyetin ikinci yüzyılı kalıcı ve sürekli hale gelir.

Cumhuriyetin yaşadığı mevcut tıkanma ve tehlike ortamında Abdullah Öcalan’ın demokratik çözüm içeren Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, Türkiye açısından gerçekten ön açıcı olmuş ve çok büyük bir şans ve imkân oluşturmuştur. Hem demokratikleşme projesi ve hem de demokratik uzlaşma yöntemi Türkiye’nin yaşadığı tüm sorunların çözümünü vermektedir. Elli yıllık büyük mücadele ve kırk yıllık savaş ardından ve süreci doğru okuma temelinde oluşturulan bu çözüm çabalarının anlaşılacak ve eleştirilecek bir yanı yoktur. Tersine tüm demokratik ve yurtsever kesimlerin elbirliği ederek söz konusu çözüm projesini gecikmeden hayata geçirmek gerekir.

Hakikat böyle olmasına rağmen, tarihlerinde ciddi bir çalışma yapmamış ve gelişme sağlamamış olan ve her adımda da Abdullah Öcalan’a karşı çıkıp engel olmaya çalışan küflenmiş bazı çevrelerin, bu kadar ciddi ve özverili çalışma yapan Öcalan’a saldırımları ve karalama kampanyası geliştirmeye çalışmaları gerçekten çok kötü bir durumdur. Bu tür çevreler,

mevcut tutumlarıyla Abdullah Öcalan’ı doğrulamakta ve yüzkarası Judenratlar olduklarını ortaya koymaktadırlar. Öyle anlaşılıyor ki, Abdullah Öcalan’ın düşünce ve çabaları maskelerini daha çok düşürmekte ve böylelerini çılgınca davranışlara sürüklemektedir. İnanıyoruz ki, gerçek yurtsever ve demokratlar zaten bu zevatı çok iyi tanımaktadır ve onların karalama kampanyasına itibar etmeyerek doğru yolda çözüm çabalarını sürdüreceklerdir.

Sonuç olarak, çok açık bir biçimde görülüyor ki, Abdullah Öcalan’ın önerdiği Barış ve Demokratik Toplum Projesi ile demokratik uzlaşma yöntemi Kürtler ve Türkiye toplumunun kurtuluşu açısından ilaç gibidir. Bu proje ve yöntem uygulanırsa Türkiye demokratikleşir, onun için de Kürtlerin özgürlüğü sağlanır. O halde tutarlı tüm yurtsever ve demokratlar bu yöntemi esas almalı ve önerilen projenin hayat bulması için gece-gündüz çalışmalıdır. Tabi daha fazla katkı sunup rol oynayabilmesi için de Abdullah Öcalan’ın fiziki özgürlüğünü talep edip, bu temeldeki mücadeleyi de geliştirmelidir. Kürtler ve Türkiye halkları için, Aleviler ve diğer dinsel gruplar için, kadınlar ve gençler için, işçi ve emekçiler için kurtuluş mümkündür; ancak bunun yolu Kürt özgürlüğüne dayalı Türkiye demokratikleşmesinden geçmektedir. Tüm kesimlerin daha çok örgütlenip birleşerek bu mücadeleyi geliştireceklerine ve cumhuriyetin ikinci yüzyılına demokrasi ve kardeşlik yüzyılı haline getireceklerine inanıyoruz!

İçindekiler İçin Tıklayınız

Devlet Artı Demokrasi= Demokratik Cumhuriyet

Lokman Yılmaz

Ortadoğu'daki ulus-devlet yapıları küresel kapitalizm arasındaki çelişki, güncelde çok boyutlu bir çatışma düzeyine evrilmiştir. Ortadoğu'daki her bir ulus-devlet somutunda bu çelişkinin çatışma düzeyi ve biçimi görece farklı olmakla birlikte, esasen bütünlük içinde Ortadoğu'nun yeniden dizayn projesi hızlanmıştır. Ve gelinen noktada ulus-devlet statükoculuğu tam bir kuşatma ve yıkılma tehdidi ile karşı karşıyadır. 1990 Körfez Savaşıyla startı verilen Üçüncü Dünya Savaşı giderek daha bütünlüklü bir öznellik kazanarak ve daha ağır siyasal, sosyal, ekonomik ve askeri sorunlar yaratarak Ortadoğu'yu bir kaosa sürüklemektedir. Bu nedenle bölgede hegemonik güç konumunda olan bazı statükocu rejimler doğrudan hedef konumundadır. Üçüncü Dünya Savaşı'nın eksenini İran ve Türkiye'ye kaymış durumdadır. Bu ülkelerdeki statükocu iktidar blokları küresel sermayenin çıkarlarına uygun bir biçimde değişime zorlanmaktadır. Değişime direnen ve mevcut statükoyu olduğu gibi sürdürmek isteyen iktidar yapıları yıkılma, parçalanma tehdidini yakıcı bir biçimde hissetmektedir. Kaotik durum çok çeşitli olasılıklar olarak yaratmakta ve statükocu rejimleri belirsizliğe sürükleyerek varoluşsal kaygılar yaşamalarına, dolayısıyla da bu yönlü çözüm arayışı ve çabalarına yönelmelerine sebebiyet vermektedir.

Küresel tekeli sermaye sistemiyle Ortadoğu'nun ulus-devlet statükoculuğu arasında süren Üçüncü Dünya Savaşı'nda ulus-devlet statükoculuğu ağır bir yenilgi yaşadı. Bu statükoların hala Türkiye ve İran'da devam etmesi diğer ulus-devletlerden daha güçlü oldukları anlamına gelmiyor. Şimdiye kadar ayakta

kalmalarının; yıkılıp parçalanmalarının iki nedeni var. Birincisi; hâlâ bir yere kadar küresel tekeli sisteminin işine yaradıkları ki, küresel tekeli sistem bununla bölgede varlığını meşrulaştırıyor. İkincisi ise; her ne kadar dünya ve bölge siyasetinde yalnızlaştırılmış olsalar da henüz sıranın onlara gelmediği ve doğrudan müdahale edilmediğinden kaynaklıdır. Oysaki her iki ulus-devlet de kendi içinde ciddi korku ve tedirginlikler yaşamaktadır. Zira her iki ulus-devlet de siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik olarak derin kriz, zorlanma ve bunalım yaşamaktadır. Her ne kadar dışarıya farklı yansısı da, içten içe adeta varlık ve yokluk savaşı vermektedirler.

Türkiye ve İran ulus-devletleri şimdiye kadar statükolarını korumuş olsalar da küresel tekeli sistemin bölgede yarattığı karmaşalı durum, her iki ulus-devletin varlığını ciddi anlamda tehdit etmektedir. Özellikle de bu ulus-devletler de farklı toplumsal dinamiklerin mevcut kaotik durumdan, nem alıp haklı talepleri doğrultusunda reaksiyon göstermeleri bu statükocu rejimleri daha da büyük bir çıkmaza sokmaktadır. Bu durum, ister istemez bölgedeki ulus-devletleri ve adı geçen rejimleri bir arayışa, ayakta kalmanın bir çıkış yoluna, değişim ve dönüşüme itelemektedir. Ama nasıl bir arayış veya değişim ve dönüşüm? Ne tür bir alternatif ve çözüm? sorularına verilecek cevaplar, bu oluşumların geleceğini belirleyecektir. Ulusçuluk ve statükoculukta ısrar mı yoksa bunlardan vazgeçip zihinsel ve siyasal değişimle ulus-devlet yapısını farklı bir yapılanmaya mı evirecektir? Diğer bir deyişle katı, tekçi, imha

ve inkârcı zihniyetlerinden ve uygulamalarından vazgeçip daha kapsamlı ve yapıcı bir anlayış ve uygulamayı mı esas alacaklar yoksa eskisinden ısrarcı olup diğer ulus-devletlerin yaşadığı akibete mi uğrayacaklar? Bunu zaman gösterecektir. Ama yine de tarihsel deney ve tecrübelerle dayanarak gereken değişim ve dönüşümü gerçekleştiremedikleri, takdirde akıbetlerinin Afganistan, Irak ve Suriye'den farklı olmayacağını tahmin etmek için kâhin olmaya gerek yoktur.

Ortadoğu'daki despotik rejimlerin, halk direnişleriyle yıkılışları yakın tarihin somut örnekleridir

---

Bu nedenle varlıklarını ve bütünlüklerini sürdürebilmeleri için radikal bir değişim ve dönüşüm kaçınılmaz oluyor. Bunu da ancak tekçi ulus ve oligarşik, teokratik devlet yapılanmasından vazgeçerek, demokrasiye duyarlı hale gelip, cumhuriyeti demokratik niteliklere kavuşturarak gerçekleştirebilirler. Yani ulus-devletçi paradigmayı hem zihinsel hem kurumsal yapılanma olarak köklü bir reforma tabi tutarak, toplumun demokratik hak ve özgürlükler alanını genişleterek, cumhuriyetin anlamına uygun bir içerik kazanmasını sağlayarak demokrasiye duyarlı hale gelmeyi başarabilir. Bunun için de mevcut durumda en uygun seçenek Devlet+Demokrasi= Demokratik Cumhuriyet formülasyonudur. Bu da demokratik ulus zihniyetini benimseyip içselleştirmeyi gerektirir.

Konumuz bağlamında demokrasi ile cumhuriyet kavramları arasındaki farklılık ve benzerlikleri irdelemekte fayda vardır. “Demokrasi” ve “Cumhuriyet” deyimleri sözcük olarak ortak bir anlama işaret ederler, o da “halk yönetimi” veya “halkın kendi kendini yönetimi” dir. Birer siyasal yönetim biçimi olarak, demokrasi ile cumhuriyetin ilk formlarının ortaya çıkışı antik çağlara kadar uzanır. Antik Yunan siteleri özü bakımından doğrudan demokrasi ile yönetilen yapılardır ve cumhuriyet rejiminin prototipini oluştururlar.

Antik Yunan demokrasisinin birçok yetersizliği (kadınların, kölelerin vs. kapsam dışında tutulması) olmakla birlikte tiranlık aristokrasie karşıdır, bu idari biçimlerle çelişki ve çatışma halindedir. Bu devlet ve demokrasinin çatışmasıdır. Diğer bir ifadeyle siyasal tekeli elinde bulunduran azınlık bir grup ile toplum/halk arasındaki çatışmadır. Toplum hiçbir zaman kendini yönetme/öz yönetim hakkından vazgeçmemiş, despotik rejimlere karşı hep direniş halinde olmuştur. Cumhuriyet bu direnişin yani demokrasi ile tiranlık/aristokrasi arasındaki çatışmanın bir uzlaşmaya vardığı siyasal rejimin adıdır. Cumhuriyet deyimini, Antik Romada bir sistematige kavuşur ve demokrasi ile özdeş anlamında kullanılır.

Modern çağda cumhuriyet, Fransız devrimi ile birlikte ulus-devlet modelinin temel formu olarak yeni bir kuramsal ve kavramsal sistematige kavuşturulmuş ve temsili demokrasi bağlamında “halk egemenliği”ni ifade eder hale gelmiştir. Fransada cumhuriyet çeşitli evrelerden geçmiştir. Demokrasi mücadelesi Fransada çok çetin olmuştur. Cumhuriyet, kapitalist modernitenin ulus-devlet formu olarak kurumsallaşmış, 18. Yüzyıldan itibaren de demokrasi mücadelesi sınıfsal bir niteliğe bürünerek cumhuriyetin çeşitli adlandırmaları ortaya çıkmıştır. “Burjuva Cumhuriyeti”, “Sosyalist Cumhuriyet”, “Halk Cumhuriyeti”, “Demokratik Cumhuriyet”, “Oligarşik Cumhuriyet” vb. gibi adlandırmalarla cumhuriyet rejiminin karakteristik yapısı ve niteliği farklı tarzlarda tanımlanmıştır. Ulus-devletçi ve iktidarcı paradigmaya dayanan bu tanımlamalar sınıfsal bir nitelik taşıırken, “Arap cumhuriyeti”, “Türk cumhuriyeti”, “İslam cumhuriyeti” vb. gibi adlandırmalar ise etnik ve dinsel temelli rejim ve demokrasileri tanımlar. Bu tür rejimlerde demokrasi etnik, sınıfsal, dinsel ve mezhepsel kesimlerin toplumun üzerindeki hükümlerliliğinin sürdürülmesinin aracıdır. Bu anlamda bölgedeki tekçi, teokratik, oligarşik devletler kendi rejimlerine her ne kadar “Cumhuriyet” deseler de gerçekte “halk yönetimi” olma niteliklerini taşımadıklarında anti-demokratik bir özellik gösterirler. “Demos”la yani halkla çatışmalar, sürekli demokrasinin yaşam alanını daraltarak, cumhuriyeti oligarşik bir yapıya dönüştürürler. Bu rejimlerin seküler veya dinsel bir ideolojiye sahiplik etmesi, tek partili veya çok partili bir parlamenter “demokrasi”ye sahip olması bu gerçeği değiştirmez.

Bu bağlamda ulus-devletçi, sınıf iktidarcı paradigma çerçevesinde varlık bulan ve “Cumhuriyet” sıfatını kullanan devletler, demokrasiye duyarlı yapılar olmaktan uzaktır. Bunların “Cumhuriyet” tanımları da “halkın kendi kendisini yönetmesi” bağlamında demokrasinin inkarıdır. Bu zihniyetle, cumhuriyet kavramı, her ne kadar halk yönetimi; ulusun egemenliği elinde tuttuğu anlamına gelse de öz itibarı ile bu tanım yerini tam bulamamaktadır. Cumhuriyet rejimlerinde parti ve parlamentolar olur. Parlamento belli sayıda milletvekili ve partiler oluşturur. Her ne kadar bu vekil ve parlamento halkın temsiliyeti gibi tanımlar yüklense de bir ülkedeki tüm halkı temsil etmediği açık olmakla beraber demokratik toplum yapısıyla da bağdaşmamaktadır.

Zaman, her geçen gün statükocu rejimlerin aleyhinde işlemektedir

---

Çünkü her farklı düşünceye sahip birey ve toplum bir parti ve parlamentoya gönderdiği vekil sayısı kadar temsiliyet hakkı elde edebiliyor. Eğer ki parlamento kendi vekil adayı ve partisini yollama gücü ve potansiyeli yoksa temsiliyet hakkı da elde edemez. Diğer bir önemli yönü ise parlamentoda iktidarı elinde bulunduran parti her yönüyle geniş yetkilerle sahip iken, muhalefette bulunan partilerin neredeyse herhangi bir yetki ve yaptırım gücü yoktur. Bu da kendisi ile birlikte bir parlamento için hayati öneme sahip denge ve denetleme mekanizmasını ortadan kaldırmaktadır. Öte yandan bu gibi rejimlerde her ne kadar demokrasi vurgusu yapılırsa da ne doğrudan ne de temsili olarak demokrasi ile bir ilgisi yoktur. Bu nedenle tüm toplum ve bireylerin temsiliyet hakkı bulunmadığı gibi kendini rahat ve özgür bir şekilde ifade etme, doğuştan ve sonradan edindiği hakları kullanma konusunda da ciddi sorun ve engelle karşılaşmaktadır. Aynı zamanda gelir düzeyi, hukuk ve adalet, eğitim, sağlık gibi hayati öneme sahip olan toplumun bu argümanlarında da ciddi farklılık ve haksızlıkların yaşanmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle cumhuriyet rejimi ile yönetilen bir oluşum, içinde barındırdığı tüm farklı halkları temsil

etmekte yetersiz kalmaktadır. Öyle ki ulus-devlet ile bütünleşmiş ise halkın temsil durumu daha da vahim bir hal olmaktadır.

Demokrasi ise halkın kendi kendini yönetmesi; siyasi erkin elinde bulundurulması anlamına gelmektedir. Yani otoritenin belli kişi, grup ve partilerde değil de halkın genelinde olduğu bir yönetim biçimidir. Herkesin söz söyleme, eleştirme ve karar almaya katılım gösterdiği; farklı görüş, inanç ve hayat tarzlarının temsiliyet bulduğu bir oluşumdur. Herkesin katılım ve temsiliyet şansı olduğu gibi yapılan hatalarını düzeltme, onarma durumu, çözümler için adil yöntemler geliştirme şansı da vardır. Her birey ve toplum özgür, eşit ve barış içinde yaşar. Bir çatışmalı durumu olsa dahi herkesin tartışma, fikir belirtme ve katılım şansı olduğu için kolay ve hızlı bir şekilde çözüm üretilerek çatışmalı duruma son verilebilir. Toplumsal konumu ve ekonomi durumu ne olursa olsun tüm vatandaşlar eşit sayılır. Parlamento ve meclislerde toplumsal farklılıklar da sistemi ile temsiliyet bulur. Eğitim, ekonomi, hukuk-adalet ve sağlık gibi kamusal hizmetlerden ihtiyaç temelinde eşit yararlanılır. Herhangi bir birey veya toplum başka bir toplum ve bireyden üstün tutulamaz ve ayrıcalıklara sahip değildir. Tüm toplumsal farklılıkların katılımıyla yapılmış bir toplumsal sözleşmesi (anayasa) vardır. Demokrasinin temeli olan ahlaki ve politik alanın güçlü olmasından kaynaklı her birey rahat bir şekilde kendini ifade ederek, fikir ve öneri geliştirme hakkına sahiptir. Demokrasilerde yurttaşlar katılım ve sorumluluk bilinci ile hareket eder. Bu da beraberinde sürekli bir değişim-dönüşümü ve gelişimi getirmektedir. En önemlisi de cins ayrımı ve tahakkümüne fırsat tanımayıp, insanın insan olmasından ötürü temel hak ve özgürlüklerini merkeze alıp saygı duyması, anayasal düzlemde yurttaşlık haklarına güvence sağlayan, ırk, din, mezhep, cins ayrıcalıklarına yer vermeyen özellikte olması, demokrasiyi eşsiz bir rejim kılmaktadır.

Bu farklılıklardan dolayı cumhuriyet ile demokrasi birbirinden ayrılırlar. Biri tüm toplum ve bireylerine kendini ifade etme, katılma, yararlanma, karar alma; özgür ve temsiliyet alanı sunup daha geniş, esnek ve farklı yaşama alternatiflerine olanak ve fırsat sunarken, diğeri dar kalıplar çerçevesinde kalarak, iktidarı elinde bulunduran, belli bir grup veya kişilerin belirlediği

alan doğrultusunda şekillenir. Erki elinde bulunduran azınlık için sınırsız imtiyazlar varken, bunun dışında kalan çoğunluğun neredeyse hiçbir imtiyaz hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu iki farklı rejimin bir arada yaşama; sentez oluşturma gibi bir şansı olabilir mi? sorusuna verilecek cevap, demokratik uluslu bir yapıda mümkündür.

Ulus-Devlet Çıkmazı

Ortadoğu gibi farklı renk ve seslerden oluşan bir coğrafyada en uygun yönetim biçimi veya rejimi, tüm bu farklılıkları kapsayacak, etnik ve dinsel kimlik sorunlarına cevap olacak ve yaşatabilecek bir yapıda olursa süreklilik kazanabilir. Bu çoğulcu kültürel kimliklerin asimilasyonist politikalarla tekleştirilmesi, inkâr ve imhası üzerine varlık bulan her idari sistemin er ya da geç inkâr ve imha sürecine alınarak, yaşam hakları gasp edilenler tarafından gerçekleştirilecek bir yıkım hareketine maruz kalmaya mahkumdurlar. Ortadoğudaki despotik rejimlerin, halk direnişleriyle yıkılışları yakın tarihin somut örnekleridir. Bu nedenle bölge ülkelerinin çok kültürlü toplumsal gerçeğine ters düşen, farklılıkları reddeden hiçbir siyasal-idari yapı uzun süreli varlığını sürdürmez.

İktidar ve egemenlik olgusunu içinde barındıran her paradigma özünde toplumsal sorunlara yol açar

---

Kapitalist modernitenin bir türevi olan ulus-devlet, Ortadoğu toplumları için ithal bir rejim olduğundan dolayı hiçbir zaman bölge toplumlarının kültürel gelenek ve değerleri ile bütünleşmediği gibi, halklar nezdinde de rağbet görmedi. Ulus-devlet, var olan toplumsal sorunları çözmek yerine, daha da ağırlaştırdı, eski sorunlara yenilerini ekledi. Bırakalım toplumun sorunlarına çözüm üretmeyi, bizzat sorunların kaynağı ve bu sorunların çözümü önündeki en büyük engel konumundadır. Ulus-devletin ideolojisi ile bölgeye dayatılan çözümler tarihi kan banyosuna çevirmekten öteye bir sonuca

yol açmamıştır. Hegemonik güçler bu yaklaşımla azami karı ve endüstriyalizmi geliştirmenin, sürekli kılmanın olanağını da yaratır.

Ulus-devlet, bir yandan tekelci küresel sermaye güçlerine engel teşkil edip, onlarla ciddi sorunlar yaşarken, diğer yandan yüzyıldır bölgedeki halkları dar sınırlar içine hapsederek, sırtlarında adeta bir kene gibi yapışıp, toplumsal değerlerini tüketmesi nedeniyle, halklar nezdinde de bir itibarı kalmamıştır. Bu nedenle ulus-devletin farklılıkları tehdit gören tekçi zihniyeti ile halkların demokratik, toplumcu, özgür yaşam zihniyeti arasında ciddi bir ideolojik çatışma ve siyasal mücadele verilmektedir. Dolayısıyla tekelci küresel sermaye güçlerinin, kendi çıkarları doğrultusunda bir yandan dolaylı ya da doğrudan müdahalesi, diğer yandan halkların ona karşı verdiği mücadele sonucunda bölgedeki ulus-devletlerin bazıları yıkılırken, bazıları da değişime zorlanmaktadır. Bazıları da adeta can çekişir gibi bir çıkmazın içindedirler. Bu çıkmaz bir statükoculuk ve değişim ikilemidir. Zaman, her geçen gün statükocu rejimlerin aleyhinde işlemektedir. Ya tekelci küresel sermaye güçlerine ve toplumsal değişime direnip yıkılıp gidecekler ya da hemen küresel güçlerin, hem işte toplumsal kesimlerin demokrasi ve özgürlük taleplerine uygun bir değişimi yaşayarak varlıklarını sürdüreceklerdir.

Ulus-Devletin Değişim ve Dönüşümü

Ulus-devlet, yüzyıllardır ulusçuluk ideolojisi ile kültürel ve inançsal kimlikleri kırımdan geçirdi, halkları birbirine kırdırdı, farklılıkları bir değirmen gibi öğüttü ve yaşamın her alanını tek tipleştirerek yaşanmaz hale getirdi. Gelineen noktada böyle bir sistemin ayakta kalması, toplum mühendisliği yöntemi ve uygulamalarla ömrünü uzatma şansı yoktur. Bölgedeki ulus-devlet rejimleri artık bir yol ayrımındalar. Siyasal ve toplumsal değişime ayak uydurmak için köklü bir reformasyona yönelmek durumundadırlar. Demokrasiye duyarlı hale gelmekten başka bir çözüm seçenekleri yoktur. Demokratik değişim ekseninde bir zihniyet ve kurumsal yapı dönüşümü yaşarlarsa varlıklarını sürdürmeleri olanaklı olur.

Bu değişim ve dönüşümü de katı, imha, inkâr ve tekçi zihniyetten; soykırım, asimilasyon, tenkil-

tedip, Tunç Kanunu gibi uygulamalardan vazgeçerek gerçekleştirebilir. Bu rejimler kendini sorunları üreten, derinleştiren ve bir sarmal dönüştüren konumdan çıkarıp, tüm farklılıkları kapsayacak çözümler üreten bir noktaya taşımakla köklü bir değişimi yaşayabilirler. Halkların etnik ve kültürel kimliklerini törpülemekten, ötelemekten ve yok saymaktan vazgeçme ile bu değerlere saygı duymakla, kendi iç barışını sağlayabilirler. Böylelikle zihniyet değişimini gerçekleştirip toplumsal farklılıklarla barışarak, birlikte yaşamın siyasi ve hukuki şartlarını oluşturarak, rejimin yeniden inşasını gerçekleştirebilirler. Bölgedeki ulus-devletçi rejimler açısından bir paradigma değişimi hayati önemdedir.

Ulus-devlet iktidarlarının örtülü veya açık dayattıkları kültürel soykırım, proje, politika ve uygulamalardan vazgeçmesi ile gerçekleşebilecek paradigması değişim, aynı sınırlar içinde yaşayan farklı halk, mezhep, inanç, kültür, felsefi görüşleri demokratik ve ahlaki ilkeler çerçevesinde ortak bir zihniyet ve kuramsal sistematiğe kavuşması gerekir. Yüzyıl boyunca ulus-devletin katı, inkârcı ve ırkçı ideolojisi ile beslenmiş. Bu nedenle kültürel, felsefik, sanatsal, ekonomik, din, dil, mezhep, basın ve toplumsal yaşam alanlarında reformlar yapılarak zihniyette değişim ve dönüşümü gerçekleştirebilirler. Demokrasi, ahlak ve politik organlarının gelişme ve güçlenmesini sağlayacak adım veya reformlar demokratik toplumun bedenleşmesini sağlayabilir. Elbette bunların yapılmasıyla bir ulus-devlet parçalanmaz, ortadan kalkmaz ya da herhangi bir devlet demokratiksizleşmez, demokratik bir rejime dönüşmez fakat demokrasiye duyarlı bir rejim haline gelebilir. Demokratik çözümlerle toplumun kendini demokratik ulus olarak inşa etmesine fırsat ve imkân sağlayabilirler.

Demokrasiye Duyarlı Devlet

Ulus-devlet iktidar ve egemen ulus paradigmasının aşılmasıyla demokrasiye duyarlı hale gelebilir. İktidar ve egemenlik olgusunu içinde barındıran her paradigma özünde toplumsal sorunlara yol açar. Bu nedenle demokrasiye duyarlı hale gelip varlığını devam ettirme iddiasında olan her devletin ilk yapacağı şey, herhangi bir etnisite, sınıf veya din, mezhep ve cins adına egemenlik iddiasından

vazgeçmek ve iktidarından taviz vererek, yönetme erkini halka devretmek olmalıdır. Devlet yıllarca ulusçuluk adına inkâr, imha ve asimilasyona tabi tuttuğu halkları tanıyarak, onlarla barışarak ve kendini ifade etme olanağı tanıyarak, demokratik dönüşümde ilerleme kaydedebilir. Halkların kültür, dil, inanç, mezhep, felsefe ve sanatlarını zenginlik kabul ederek, bu değerlere saygı gösterip, hukuki güvence sağlayarak kendini kabul ettirebilir. Bireysel haklar adı altında, kolektif haklar inkâr ederek değil, bireysel ve toplumsal haklarını kabul ederek cumhuriyetin demokratikleşmesini gerçekleştirebilir. Ulusçu paradigmanın, çoğulcu toplum dokusunda yarattığı tahribatlar ve sorunlara demokratik çözüm modelleri, proje ve programlar üreterek, ortak vatan ve demokratik yaşam duygusunu güçlendirerek aşabilir. Var olan toplumsal realiteyi kabul ederek, buna uygun zihniyet değişimine giderek demokrasiye duyarlı hale gelebilir. Bölgedeki tekçi, ulus egemenlikçi ve katı iktidar paradigması aşılarak cumhuriyet, oligarşik yapıdan demokratik yapıya geçiş yapabilir. Cumhuriyet, demokrasinin yaşam zemini olduğu gibi demokrasi de cumhuriyetin varlık sebebi ve yaşamın güvencesidir.

Başta zihniyet değişimi olmak üzere demokratik cumhuriyetin olumlu temelde ilerlemesi, kendi içinde farklı toplum, inanç, mezhep, kültür, sivil toplum gibi oluşumların özgürleştirilmesi ile bağlantılıdır. Diğer yandan devletin kendi sınırları içindeki toplum ile yasal ve hukuki boyutlar üzerinde uzlaşarak demokrasiye duyarlı hale gelebilir. Toplum içindeki tüm siyasi parti, inanç, mezhep, STK, feminist, ekolojik, camia, kadın ve gençlik oluşumları, akademiler ve daha farklı oluşumların; kısacası toplumsal dinamiklerin katıldığı, rıza gösterdiği ve herkesin özgür ve eşit olarak temsiliyet bulduğu ve üzerinde uzlaştığı bir toplumsal sözleşme (anayasa) ile güvenceye alınabilir.

Herkesin kendi dilini, kültürünü, inancını, mezhebini rahatça yaşadığı; felsefe, sanat, edebiyatını serbest ve özgürce geliştirdiği; fikir ve önerilerini çekinmeden dile getirdiği ve karar alma süreçlerine katılım sağladığı demokratik bir ortam, aynı topraklar üzerinde yaşayan halkların ortak çıkar ve refahına olduğu kadar, devletin devamlılığı için de gereklidir.

Tarih boyunca birlikte yaşayan bu toplumlar, kültürler için birer statü ve güvence oluşturarak

kendi kendilerini yönetme olanağı sağlanabilir. Böyle bir demokratik yapı kendi içinde kaydettiği olumlu gelişmelerle doğal olarak diğer farklı toplum ve devlet yapısına da olumlu yansiyacaktır.

Demokratik uluslaşma için aynı etnisiteye üye olmaya gerek yoktur

Demokratik cumhuriyet, ulus-devlet içindeki oligarşik ve tekelci yapıların alanının daraltılması, sivil toplumsal alanların genişlemesi ile mümkün olabilir. Bu bağlamda devlet ile demokrasi, iki otorite olarak aynı siyasi çatı altında rol oynayabilirler. İkisinin kullanım alanı demokratik anayasa belirler. Bu anayasa çerçevesinde devletin, toplumun, demokratik ulus olma önünde engel koymamasıdır. Özgür birey ve toplulukların öz iradeleriyle kendi öz yönetimlerini, özellikle de yerel yönetimlerini oluşturmaya olanak ve fırsat tanımasıdır. Demokratik uluslaşma için aynı etnisiteye üye olmaya gerek yoktur. Farklı etnisitelere mensup birey ve toplumsal kesim, kültürel ve inançsal grupların bir araya gelerek, örgütlü toplum haline gelerek gerçekleşir. Farklılıkları ortak paydada buluşturan, demokratik kültürel değerlerdir. Devletin bu değerlerle örgütlenmiş toplum olan demokrasiyi ve onun özgür yaşamın iradesini tanımasıyla cumhuriyetin demokrasi ayağı inşa olur. Devletin “sosyal olma” niteliği hayat bulur. Diğer bir ifadeyle kapitalist modernitenin dini olan milliyetçi ve devlet egemenlikçi ideolojik yaklaşımlar siyasal-toplumsal düzlemde aşıldığı oranda, cumhuriyet demokratikleşir ve sosyal devlet olabilir.

Tüm bunları bir arada değerlendirdiğimizde temel çözüm ilkesinin demokratik ulus olması gereklidir. Çünkü sorunlar toplumsal hakikate uygun, bütünsel ve birlikte yaşam anlayışı ve yaklaşımla ele alındığında ancak çözümlenebilir. Bu nedenle demokratik ulus, bir zihniyet uluslaşmasıdır ve hukuka dayanır. Özellikle anayasa hukukuna dayanır. Tarih boyunca egemen sistemler toplumun her şeyine karışıp, ona akla gelebilecek her kötülüğü yaptı ve bunun meşruiyetini de hukuka dayandırdı. Oysaki demokratik ulustaki hukuk, ahlak ve politikayı esas alır. Elit kesim ve

iktidar erklerinin çıkarları değil, toplumun vicdanını esas alan demokratik bir hukuku benimser. Geçmişte uygulanan hukuksuzlukların telafisi için onarıcı hukuk ilkeleri uygulanabilir. Keza demokratik ulusta esnek bir hukuk ve siyaset uygulanır. En bunalımlı dönem ve krizde olanlar da bile, çoklu çözüm olasılıkları hep vardır. Çözümler toplumsal hakikat tasarımlarına dayandıkları için kalıcı ve sürdürülebilirdir. Demokratik ulusta her farklılık kendini yönetme varlığını geliştirme ve yaşamını düzenleme özgürlüğüne sahiptir. Bu nedenle, ancak demokratik ulus zihniyeti, tarihsel kültürleri barış, eşit, özgür ve demokrasi içinde bir arada tutabilir. Her kültür bir yandan kendini demokratik ulus içinde bir grup olarak inşa ederken, diğer yandan iç içe yaşadığı diğer kültürlerle de daha üst düzeylerde demokratik ulusal birlikler içinde yaşayabilir. Ya da farklı birliklerin birleşmesiyle demokratik konfederalizmi oluşturabilirler. En önemlisi de tekelci ulus anlayışı aşıldıktan sonra birbirlerini eritmeye, sindirmeye, ötelemeye ve yok etmeye ihtiyaç kalmaz. Tamamen demokratik, ahlaki ve politik ilkeleri temel alan paylaşım dayalı bir yaşamı amaç edinir.

Ulus-devlet tüm bunları hukuki bir çerçeve ve anayasal güvence ile bağlasa bile, kuşkusuz devletçi ideolojiler ile demokratik ulus paradigması her zaman bir mücadele içinde olacaktır. Fakat bu mücadele imha ve inkâra dayalı değil, demokratik ilkeler üzerinde sürecektir. Ama mühim olan devletçi uygarlığa karşın demokratik uygarlık kavramının hayat bulmasıdır.

Demokratik cumhuriyet kapitalist modernitenin üç sacayağı olan ulus-devlet, kapitalizm ve endüstriyalizmi terk ederek, yerine demokratik modernitenin sacayakları olan demokratik ulus, azami kârsız/az kârlı sosyal pazar ve ekolojik endüstriyi bir alternatif olarak koymasıyla hayat bulacaktır. Demokratik ulusta her farklı renk ve sesin temsiliyet bulacağı gibi aynı zamanda özgür olarak herhangi bir yaşam kaygısı olmadan, rahat ve farklı kültürel birliktelikler içinde yaşar. Demokratik toplumun hukuk yapısı katı kural ve aşırı yasalarla işlemez. Toplumun farklılıklarını gözetken koruyan güvence sağlayan ve toplumun ortak vicdanına seslenen, katı kural ve aşırı yasalara boğmadan, ahlaki ilkeleri temel alan, esnek ve işlevsel bir yapıya sahiptir. Sosyal pazar herkesin; farklılıkların eşit oranda yararlandığı, gelir oranın eşit ve adil

dağıtıldığı, ihtiyaç temelinde ulaşılabilir olduğu, rant, kayırma, azami kâr ve sömürünün olmadığı adil bir sosyal dayanışmadır. Ekolojik endüstri ise çevreyi, doğayı, hayvanları; tüm doğal güzellikleri koruyan, kimseye ve hiçbir şeye zarar vermemesi kaydıyla ihtiyaç temelinde uygulanan, rant, talan ve tahribata yer vermeyen bir toplumsal olgu olmasıyla beraber, bilinçli ve duyarlı birey ve toplumun gelişiminde de ciddi anlamda katkı sunar. Ayrıca muazzam sınırlara ulaşan teknolojinin bu üç alana ahlaki ilkeler çerçevesinde uyarlanıp kullanılmasıyla toplumun özgür ve yaşam standartlarını daha da yükseltecektir.

Demokratik ulusun en önemli unsuru kadın sorunu ve özgürlüğüdür. Bu sorun, özgürlük çizgisi temelinde ilerlemezse bir toplumun özgür yaşam ve demokrasiden de bahsedilemez. Kadın özgürlüğünü esas almayan, özgür kadını temel yaşam ögesi olarak sistemine katmayan, göz ardı eden hiçbir rejimin yaşama şansı yoktur, olamaz! Erkek egemen zihniyetin azami düzeyde hâkim olduğu ulus-devlet, demokrasiye duyarlı hale gelmeyi hedefliyorsa kadının iradesini eşit ve özgür temelde kabul etme ile işe başlaması en isabetli tutum olur. Toplumsal özgürlüğün mihenk taşı olan kadın, yaşamın her alanında iyiyi, güzeli, ahlakiliği, değişim ve gelişimi olumlu yönden hedefleyen ve çabalayan doğal bir karaktere sahiptir. Bu ve benzeri özellikleri ile demokratik toplumda öncülük etmesi gereken başat unsurdur. Kadın eşitliğini ve özgürlüğünü merkezine alan bir sistemin aynı zamanda adil ve refah düzeyi de yüksek olur. Kadın toplumsal yaşamın her alanında işlevsel olması, kendini ifade etmesi, katılım göstermesi, katkı sunması, demokratik bir toplum veya demokrasiye duyarlı bir devlet rejimi için sürdürülebilirliğin sigortası niteliğindedir. Bu nedenle toplumun özgürlüğünü sağlayacak ve geleceğe taşımakta kadın özgürlüğü ve öncülüğünde olacaktır.

Sonuç:

Binlerce yıllık iktidarın son yüzyıl içinde hayat bulan ulus-devlet formu, imha ve inkara dayalı yürüttüğü uygulamalarla şimdiye kadar hiçbir toplumsal soruna çözüm bulamadığı gibi, bizzat sorunun kendisi olmuştur. Her ne kadar içte ve dışta yapay kriz ve savaşlar üreterek halklar üzerinde hakimiyetini

meşrulaştırmışsa da son otuz yıllık Üçüncü Dünya Savaşı ortamında, bir yandan tekelci küresel sermaye güçlerine karşı yenilgi yaşarken, diğer yandan halklar nezdinde de itibar ve meşruiyetini yitirmiştir.

Jeostratejik ve jeopolitik konumuyla Ortadoğu, özeldir Anadolu ve Mezopotamya halklarının, yoğun bir kültürel alışverişi olduğu, iç içe yaşamın ve her gün yeni kültürel bağlarının olduğu bir coğrafyada ulus-devletin tekçi, inkârcı ve imhacı zihniyet anlayışıyla kendini sürdürmesi neredeyse imkânsız bir hal almıştır. Bu nedenle ulus-devlet, ancak inkâr ve imha zihniyet anlayışını aşarak, kültürel bütünlüğü, jeostratejik ve jeopolitik birliği tüm ilişkilerde sağladığı oranda demokrasiye duyarlı hale gelip, sosyal devlet olarak varlığını sürdürebilir.

Ortadoğu'da türünün son örneği olan Türkiye ve İran ulus-devletleri jeostratejik ve jeopolitik konumları itibarıyla belirtilen çerçevede gerekli değişim-dönüşümü gerçekleştirip, birer demokratik cumhuriyete dönüşebilirler. Bu değişim sadece kendi içindeki halklar için değil, tüm ortadoğu halkları için bir örnek, bir model konumuna geleceklerdir. Bu da Ortadoğu'da doğal olarak yeni bir zihniyet devrimine, yeni bir rönesansa yol açabilir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

“Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı”yla Yeni Bir Devrim Aşaması

Mazhar Güler

Demokrasi sosyal formlaşmayla akrandır. Toplumsallaşma demokrasi ürünüdür. Demokrasiyi toplumdan çekersen toplum diye bir olgu ortada kalmaz. Çokça söylendiği gibi demokrasi Antik Yunan’da ortaya çıkmamıştır. Demokrasi, Antik Yunan’dan önce de vardı. Demokrasi en temel toplumsal fonksiyondur. Bu temel fonksiyon aracılığıyla toplum kendini var ediyor, özgürlüğüne ve barışını sağlıyor. Yunanistan’da oluşan şey bu toplumsal fonksiyonu, kendi dillerindeki adlandırılması veya daha sistemli bir şekilde yazılı formülasyona kavuşturulmuş olmasıdır. Despotizme karşı verilen toplumsal mücadelenin sonucu olarak kölelik, demokratik toplum arasında yeniden oluşturulan bir barış-uzlaşma ve birlikte yaşayabilme imkanının temel ölçüleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Demokrasi kavramının etimolojik ve semantik analizi yapıldığında bu, sarıh bir şekilde ortaya çıkıyor. Demokrasi toplumsal varoluşla birlikte ortaya çıkmıştır. Bu durumu anlamak için her toplumun-topluluğun kendini yönetme tarzına, bu yönetme tarzının kendi dillerinde ki ifade ve kavramsallaştırılmasına bakıldığında daha iyi anlaşılacaktır.

Grekçe bir kavram olan demokrasi “demo” ve “krasia” kelimelerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulduğu doğrudur. “Demo” toplum-halk anlamına gelirken “krasia” köleci yönetim erki olan tanrı Kratus’tan gelmektedir dönemin Yunanistan’daki yönetici kral ve aynı zamanda tanrısıdır. Tanrı-kral erki topluma hakimdir. Toplumsal yönetimle irade tanrı kraldadır.

Toplumsal direniş ve mücadele sonucunda bu yönetsel irade paylaşılmıştır. Demo ve Kratus’un ortak yönetimi oluşturulmuştur. Bundan dolayıdır ki “demokrasi” denilmiştir. Prometheus ve kardeşlerinin trajik hikayeleri bu sürecin toplumsal irade-özgürlük talebi ve direnişinin ne kadar sert geçtiğinin anlatısı gibidir.

Demokratik toplum gerçekliğinin en iyi açıklayıcı örneklerinden biri de proto Kürt gruplarının gelişim tarihi ve Kürt dilidir. İlk proto Kürt gruplarından biri olan Xwedî’lerdir (Gudi). Xwedi hem kendini görme, kendini bulma hem de Allah anlamındadır. Kendini bulma Allah’ına kavuşmayı da ifade eder. Tarihçi Cemşit Bender “kendini bilen Rabbini bilir” deyiminin de buradan geldiğini iddia eder. Gudi, Huri, Kasit, Mitanni, Med kavramlarının lehçelerdeki anlamlarıyla açıldığında hepsi öz iradeyi, kendi olmayı, özgürlüğü, kendisiyle buluşmayı, tanrıça-tanrısıyla buluşmayı ifade ettiklerini görüyoruz. Proto Kürtlerin yaşadığı dönemler (M.Ö 4000- 1000 yılları arası) toplumsal yönetim ve irade tanrıça-tanrısız özelliktedir. Bugün bunu ortaya koyan çok sayıda arkeolojik veri bulunmaktadır. Antropoloji ve arkeoloji bilimleri toplumsallaşmanın ve topluma ait çoğu icatların, temel toplumsal nitelik ve fonksiyonların, Mezopotamya’da, proto Kürt ataları olan bu gruplardan oluştuğunu ifade eder.

Toplumsallaşmanın Kürt coğrafyasında ve öncülerıyla geliştirdiği genel ve bilimsel bir kanıya demokrasinin kökünü-çıkışını da buradan aramak,

çıkış anlamına buradan ulaşmak en doğru olanıdır. Kürtçede demokrasiye karşı gelen kavram “Komvîn”, “Kombûn”dur. Ortak irade-toplanma, grup toplumsal irade anlamına gelmektedir. Civîn (toplantı) da benzer anlamı vermektedir. Cî, civak (yer-toplum), vîn (İrade) birleştirilmekle türetilmiş kavramlardır. Kom (toplum-grup) vîn-bûn (irade-oluş) toplumsal varoluşa tekabül eder. Toplum kendini demokrasi (Komvîn) ile varettiğini bundan daha iyi ispatı olamaz. Abdullah Öcalan, nan (ekmek) ülkesini, nansız bırakılmaktan bahsetmişti. Aynı şey demokrasi=komvîn içinde geçerlidir. Bugün demokrasi halkı-coğrafyası demokrasısız=komvînsiz bırakılmıştır.

Demokrasi en temel toplumsal fonksiyondur

Özgürlük Hareketi Önderliğinin 52 yıllık arayışının, direnişinin ve savaşının yekünü, hikayesi budur. Bizlere bu toplumsal-demokratik toplum hakikatini anlatmaya, kavratmaya çalışmıştır. Kürtçedeki komvîn (demokrasi) kavramı yunancadaki gibi demo-krasia (halk+tanrı kral) toplamını ifade etmiyor. Tamamen toplum-halk iradesini-yönetimini ifade etmektedir. Çünkü komvîn (demokrasi) Mezopotamya ve toplumsallık orijindir. Yunanistan'daki hali, halk yönetiminin yarısının çalındığının, gasp edildiğinin hali, versiyonudur. Bundan dolayı demokrasi tarihini Mezopotamya'dan-ilk toplumsal oluşta aranması ve başlatılması daha yerinde olacaktır. Gerçek demokrasi-Demokratik toplum ancak böyle gerçek anlamsallığına, işlevselliğine kavuşabilir.

Toplumsal barış, komvinin (demokrasinin) tam çalışmasıyla mümkündür. Kölelik komvinin (demokrasinin) işlevsizleşmesi, parçalanması, zayıflatılması sonucunda doğmuştur. Demokratik toplumlar köleleşemez. Her türlü köleleşmeye, köleleşmeye karşı varlığını, özgürlüğünü savunur, korurlar. Toplumda demokrasinin zayıflaması köleliğe, yabancı yönetime, teklici iktidara kapı aralar. Doğal-komünal toplumun son aşamasında yaşanmış olan budur. Doğrudan demokrasi yerine şef-şaman temsiliyeti devreye girdikten sonra demokrasi sürekli irtifa kaybetmiştir. Bu durum toplumsal irade, akıl ve yönetim açısından büyük bir kırılma olmuştur.

Toplumsal irade yarılması gerçekleşmiştir. Demokratik topluma koşut-parallel despotik, teklici kölelik düzeni kronik bir hastalık gibi demokratik toplum bünyesine yerleşmiştir. Toplumsal bünye bu aman vermez, süregelen (kronik) hastalığa karşı belli oranda bağışıklık geliştirmişse de tamamen yenememiş, bu toplumsal marazalık hali günümüze kadar devam etmiştir.

Demokratik toplumun ilk formları olan klan, kabile ve aşiretler, demokratik ve özgür varlıklarını korumak için Zagros-Toros-Amanos dağ silsilelerini mesken tutarak, köleci despotizme karşı kesintisiz bir direniş vermişlerdir. Bugün hala bu mekanda demokrasi ve özgürlük mücadelesi yürütülüyor olması tesadüf olmasa gerek. Bu vb. birçok örnek bize gösteriyor ki yaklaşık beş bin yıldır demokratik toplum tamamen teslim alınmamış, ama bitirilememiştir. Darbeler yemiş, yenilgiler yaşamış olabilir ancak tamamen teslim alınmamıştır. Direnmeye devam etmiş ve devam etmektedir. Fırsat ve zemin buldukça da toplum karşıtı köleci, despotik yapılara karşı çok güçlü başkaldırıları geliştirilmiştir. Özgürlüğünden, demokrasisinden vazgeçmemiştir.

Özgürlük Hareketinin Çıkış Koşulları

Guti, Huri, Mitanni, Kasit, Lowi, Med'lerin Asur, Akad, Mısır köleci yapılarına karşı direnişleri; bunların devamı olan Kürtlerin aynı mekanda Pers, Roma, Sasani, Bizans, Moğol ve günümüz devamcıları olan DAİŞ'çi zihniyet ve yapılara karşı yürüttükleri direnişlerin tümü birbirinin devamıdır. Demokratik toplum vasıflıdır. Demokratik kürt toplumunun bu halkalarına 8. Yüzyıl komünal hareketleri olan Mazdeki, Hürremi, Babeki, Karmati, Ebû Müslim Horasani, Türkmen ve Alevi direnişleri yine 19. Ve 20. Yüzyıllardaki Kürt isyan hareketlerinin neredeyse tümü, kendilerini öz iradeleriyle yönetme talepleri için Kürt demokratik toplum direnişleri olarak değerlendirilmektedir. Bu tarihsel toplum mirasının son halkası ise Özgürlük Hareketidir.

Özgürlük hareketi sadece Kürt demokratik toplum mirasını sentezlemekle yetinmemiştir. Demokratik direniş ve mücadele çizgisine evrensel önderlik, yapısalılık ve anlamsallık kazandırmıştır. Özgürlük Hareketi Önderliği evrensel tarih ve toplumun ana gövdesi ve çizgisinin üzerindeki kara perdeyi

kaldırmıştır. Sadece görünür kılmakla kalmamış ete kemiğe büründürerek, tekelci, diktatoryal düzene kafa tutacak alternatif bir hakikate taşımıştır.

Kürt demokratik toplum direnişinin gelişim tarihi ayaklarını üzerine oturtulmuştur. Yenilgi ve başarıları ayrı ayrı analiz edilerek özgürlük ve demokrasi hareketine manifesto edilmiştir. Yine Türkiye ve dünya sol hareketlerinin tarihi irdelenerek yenilgi ve başarılarından büyük dersler çıkarılmıştır. Mücadele ve direniş kesintisiz hale getirilmiştir.

Özgürlük Hareketinin önderliksel çıkışı, dünyada esen 68 kuşağı rüzgarı ve 70'ler Türkiye'sinin sol aydın, öğrenci gençlik hareketlerinin oluşturduğu atmosferde oluşmaya başlamıştır. Dönemin Batı sosyolojisi (pozitivist-sosyal Darwinizm) reel sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketlerinin etkisi altında şekil almaya başlamıştır.

Özsavunma, özgürlük ve varlığını koruma direnişleri dışında tüm savaşlar topluma, insanlığa karşı yapılan savaşlardır

---

Çağın sosyal, siyasal ve kültürel zihniyetinin en ilericisi olarak görülüp, olduğu gibi benimsenmeye, uygulanmaya çalışılmıştır. Ama pratikte görülen hata ve eksikliklerde bölge ve halk gerçekliği çerçevesinde güncellemeler, uygulamalar, değişim ve dönüşümler yapılarak ilerlemeye çalışılmıştır. Belki de özgürlük hareketini dönemim diğer benzer örgüt ve hareketlerinden farklı kılan ve ayakta kalmasını sağlayan en önemli özelliklerinden biri de bu özgünlüğü olmuştur. Bölge ve dönemin ağır dogmatizmi ve şiddeti altında, örgütlerin çoğu boğulurken Abdullah Öcalan'ın gösterdiği bu esnek zeka, politik akışkanlık ve halka dayalı mücadele onu gelişen, güçlenen tek alternatif güç durumuna taşımıştır. Kürt toplumundaki özgürlük özlemini, Kürt doğal direnişçiliğini enternasyonal ile buluşturarak 80 ve 90'ların en ağır sıcak, soğuk, kirli savaş süreçlerinden Kürt kadını ve toplumunda büyük değişim, dönüşüm ve gelişmeler yaratarak mücadeleyi kesintisiz kılmayı başarabilmiştir.

Klasik devrim yöntemleriyle 90'ların ortalarına doğru savaşta "pata" durumu, yol-yöntemlerdeki kendini tekrarlar görülmüş; ateşkes ve köklü değişimlerle bu durum aşılmaya çalışılmışsa da istenen düzeyde olmamıştır. Çünkü izlenen yol ve yöntemler klasik devrimlerin kapitalist moderniteyi aşamayan, alternatif oluşturamayan araç ve amaçlardan müteşekkildir. Ordu-cephe amaçlı işçi partisi, ulus-devlet amaçlı paradigma büyük bir direniş ve uyanış yaratmışsa da demokratik toplum devrimine taşırılamamıştır. Oluşan tıkanma ve kendini tekrar durumunu aşmak için özgürlük hareketi Abdullah Öcalan Avrupa'ya çıkış yaparak çözümü siyasal, hukuki ve demokratik yollarla aramaya çalışmıştır. "Yetersiz yoldaşlık", "sahte dostlar" ve dönemin uluslararası ekonomik krizinin birçok devletin çıkar sağlama siyasetiyle birleşince hareket ve Öcalan uluslararası bir komploya maruz bırakıldı.

Bu komployla Kürt ve Türk toplumuna büyük kötülük yapılmaya çalışılırken Öcalan bunu erken fark etmiş, kısmen de olsa tersine çevirmeyi başarmıştır. Görüşmeler üzerinden ve yazdığı kitaplar yoluyla yeni paradigmayı oluşturdu. Ancak demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma tamamen aşılmamış olan klasik Marksist-Leninist devrim anlayışı ve araçlarıyla hayata geçirilmeye çalışıldı. Yeni paradigmayla kitlesel zeminde belli oranda bilinçlenme ve gelişme sağlarken savaş ve demokratik toplum kurumsallaşmasında istenen düzeyde mesafe alamadı. Kendini tekrarlar yaşandı. Uzayan savaş ve Türk devlet iktidarındaki çözüme kapalılık, çağı ve gelişmeleri yeterince okuyamamaları, tıkanma ve tekrarı anlamsız bir şekilde derinleştirip uzamasına neden oldu. Bu durumun Türkiye ve Kürdistan toplumunda ağır bir ekonomik, siyasal, sosyal yıkım ve çıkmaz yarattı. Ne devlet ne de özgürlük hareketi yenildi. Savaş adeta kanıksanmaya, inada dönüştü. Bu çözümsüzlük ortamı, toplumsal yaşamda kültürel, ahlaki, siyasi, sosyal, idari, psikolojik, manevi, vicdani vb. birçok boyutta aşınma, çürüme ve yozlaşma yarattı. Gençler özgürlük hareketine gitmesin diye topluma yaramayacak hale getirilmeye çalışıldı. Bu politikayla ajanlaştırmaya, uyuşturucuya, fuhuşa, hırsızlığa, kapa para vb. birçok gayri ahlaki, gayrimeşru işe sınırsız serbestlik alanı açıldı. Toplumun geleceği olan en dinamik kesim gençlik içinde yozlaşma, kişiliksizleştirme aldı başını gitti.

Şu an on binlerce gencin her birinin yüzlerce yüz kızartıcı suç sabıkası veya suç dosyasının olması bu politikanın ürünüdür. Bunlar toplum içinde serbest dolaşiyor, gençlerin “rol modeli” oluyorlar. Toplum kırım, toplumsal ihanet bu olsa gerek! İktidar kendince kendi tabanını bundan korumaya çalıştı. Geleneksel spor, dinci ve milliyetçi “maneviyat” aktiviteleriyle, kendi dünya görüşlerine göre şekillendirmeye çalıştı. Özgürlük hareketi de bunu eleştirme ve teşhirle engellemeye çalıştı. Neticede ortaya çıkan bozulma engellenemedi. Her iki yapının da toplumsal tabanına yayıldı. Tüm topluma sirayet eden duruma geldi.

Toplum canlı bir beden, bir organizma gibidir. Bünyesine giren gayri ahlaki, toplum niteliğini bozacak her şey, virüs gibi yayılır. Temizlenmesi de kısa süreli ve kolay olmamaktadır.

Yazar, psikiyatr Serol Teber “Türkiye’nin politik kültürüne damgasını vuran sürekli inkarsendromudur” der. Yüzyıllık tekçi, inkarcı, asimilasyoncu; Kürdü Türkleştirme, Fars ve Araplaştırma politikaları ve buna karşı yapılan isyan, verilen savaş sonucunda Ortadoğu’nun dört büyük devleti (İran, Irak, Suriye ve Türkiye) ve toplumsal yapılarında derin yaralar, büyük kayıp, trajediler, siyasi ve ekonomik bunalımlar ve derin bir toplumsal zihniyet krizi yaratmıştır. Zihniyet krizi toplumsal savaşı, savaş da toplumsal yapının tüm boyutlarında çöküş ve çürümeye yol açmıştır.

Mustafa Kemal “Mecbur kalmadıkça savaşa başvurmak cinayettir”, yine İsmet İnönü İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik krizden ve yoksulluktan yakınan bir yurttaş “ben çocuğunu aç bırakmış olabilirim ama babasız bırakmadım” der, “Tarihin Babası” olarak anılan yunanlı tarihçi Herodot “savaşta babalar oğullarını, barışta oğullar babalarını gömer” gibi söylemler savaşın nemenem bir toplumsal yıkım ve trajedi olduğunu fazlasıyla ortaya vermektedir. Özsavunma, özgürlük ve varlığını koruma direnişleri dışında tüm savaşlar topluma, insanlığa karşı yapılan savaşlardır. Haksız ve toplum kırım savaşlarıdır. Toplumsal, insani değerleri yıkıma uğrattılar. Bundan dolayıdır ki “en kötü barış bile en karlı savaştan daha evladır” (anonim)denilmiştir. Çünkü savaşın kazananı yoktur, her iki taraf da kayıplar yıkımlar yaşattır.

Tarihte savaşın anlamsızlığını, acımasızlığını, akıldışlığını, çok iyi anlatan meşhur “Pirus Zaferi” vardır. Yunan yarımadasında, Epir kralı Piros M.Ö.

279’da Roma Makedonyasında bir siteye saldırır, kanlı bir muharebeden sonra Roma ordusu yenilir. Site yerle yeksan edilerek ele geçirilir. Bu zaferin ardından kalan tek şey virane bir ülke, yaralı Piros ve sakat birkaç askeridir. Bunun üzerine Piros “Öyle bir yengi ki (zafer) biz yitirmiş bulunuyoruz” dediği söylenir. Bu yüzden büyük yitikler verilerek kazanılan yengilere “Piros Zaferi” denilmektedir. “Piros Zaferi” haksız, fetihçi, işgalci, sömürgeci savaşlarının geride bıraktığı sonucu anlatır. Bundandır ki savaşın kazananı, barışın kaybedeni yoktur denilmiştir. Savaşın tek bir meşru gerekçesi vardır: o da özgürlüğünü ve varlığını korumaktır.

Devrimlerin toplumun özgürlük talepleri, onurlu yaşam koşulları ve kendi kendini yönetme işlemleri tarafından yönlendirildiğini bilmek gerekir

---

1639’da Kürtlerin yaşam coğrafyası, demografik yapısı Kasrı Şirin Anlaşmasıyla İran ve Osmanlı arasında bölünür. Bu bölünme Kürtlerin kendi aralarında anlaşamamaları, bir kısmı İran Safevi imparatorluğuyla diğer kısmı Osmanlı ile kalma istemlerinin de bir sonucu olduğu söylenir. Kendi aralarındaki sınırlar gevşek olduğu için çok da sorun edilmemiştir. 1920 Sevr Antlaşması tam bir provakasyondur. Ölümü gösterip sıtmaya razı etmekte. Parçalanmış coğrafyada Kürtler küçük bir alana sıkıştırılmak istenmiştir. Buna razı olmayan Kürtler Mustafa Kemal ile misakı milli sınırları çerçevesinde anlaşarak Kürt-Türk topraklarının birliği için ortak kurtuluş savaşı verirler. Savaş başarıyla sonuçlandırılır. 1921 anayasası bu ittifak ve başarı üzerine kurulur. Kürtlere kendilerini yönetme hakkı tanınmıştır. Ancak 1924’te çeşitli gerekçe ve bahanelerle bu İttifakı bozan tekçi-inkarcı bir anayasa devreye konulur. O gün bugün iki halk arasında durmaksızın bir savaş, kompo ve düşmanlıktır devam ediyor. Genelkurmay başkanı İlker Başbuğ “biz onlarca defa yendik ama tekrar tekrar dirildi” tespiti nasıl bir anlamsız kör savaşın içine girildiğini birinci ağızdan itirafıydı.

“Kaybet-Kaybettir” Döngüsünden Çıkış

Kürt varlığına özgürlüğüne ve dayatılan bu komplo ve savaş yüzlerce “Pirus zaferi”ni ardında bırakmış. Bugün Öcalan, kördüğümüne dönmüş bu sorunu hukuki, demokratik, siyaset zeminle çekmek istemektedir. Bunun için 1993’ten beri ısrarla muhatap arayışındadır. 1993’ten bu yana çeşitli defalar çözüm denemeleri her defasında çözüm için samimiyet gösterenler ya etkisizleştirilmiş ya da tasfiye edilmişlerdir. Süreç her defasında Kürtler aleyhine fırsata, komploya, tuzağa dönüştürülemeye çalışılmıştır. İki tarafta da oluşan “güvensizlik sendromu” biraz da bundandır.

Abdullah Öcalan, 1993’ten beri savaşta kendini tekrar ve anlam yitiminden bahsetmektedir. Toplumsal mücadelenin çıkış, gelişme ve sonuç süreçleri vardır. Özgürlük hareketi ve gelişmeyi başarıyla 1993'lere kadar tamamlanmıştır. Nihai sonuca ulaşmak için ya karşı devrim tasfiyesi ya da iki tarafın toplumsal demokratik değerler etrafında barışla sonuçlandırmaları gerekirdi. Her ikisi de başarısız oldu. “Tekrar ve anlamsızlaşma” burada başlamıştır. 32 yıldır “öl-öldür”, “kaybet-kaybettir” gibi bir döngü de gidip gelindi. Toplumsal sorunları çözmede eski yol-yöntemlerden kurtulunmadığı için sorun müzminleşti. Her iki tarafı da yemeye, tüketmeye başladı.

Tekrar ve anlamı yitiminin bir nedeni katı ulus-devlet anlayışı iken diğeri de devrim anlayışındaki açılmayan ezberlerdir. Bugün bu katılık Esniyor, ezberler bozuluyor. Dünyadaki klasik toplumsal devrim anlayışları Fransız devrimi ile başlatılır. 14 Temmuz 1789 Bastil zindanı eyleminden bu yana devrim anlayışı adeta bir amentü gibi tekrarlanıp uygulanmaya çalışılmıştır. Özgürlük Hareketinin daha başlangıçta süreci, gerilla savaşına taşıyan Amed Zindanındaki ilk büyük ölüm orucu eyleminin bugüne denk getirilmiş olması da tesadüfi denilemez. Bu klasik devrim anlayışının izlendiğinin göstergesidir.

Klasik devrim anlayışları tamamen anlamsızlaşmıştır dinlemez. Ama bu devrim ve ardıllarının tümü belli bir aşamadan sonra yenildikleri de bir gerçektir. Bu durum yanlış bir yanın olduğuna işarettir. 236 yıldır “eşitlik, özgürlük, kardeşlik” çizgisinde aralıklarla yüzlerce, binlerce toplumsal kalkışlar, devrimler olmuş ama hiçbiri yaşatılamamıştır. Devrim yenilgilerinin üzerine yapılan yoğunlaşmalar da pasif çemberden çıkamamıştır. Devrim yöntemin ve anlayışlarında

yüzyıllardır kendini tekrarlarla tüketen bir durum vardır. Özgürlük Hareketi belli oranda bundan nasibini almış, bu tekrarın sancısını yaşamış yaşamaktadır. Bir yanıyla da bugün bu makus gidişata müdahale edilmeye çalışılıyor.

Devrimlerin başarısı ve başarısızlıkları üzerine yapılmış en iyi çalışmalardan biri belki de Murray Bookchin’in “Devrimci Halk Hareketleri Tarihi” eseridir. Devrimler olduktan sonra neden nihayete erdirilememiş, neden mecrasından saptıkları sorununa cevap aramaya çalışmıştır. Vardığı sonuç “Üçüncü Devrim” teorisidir. Yani üçüncü aşamaya başladıklarında ya yenilgi ya da sapmaya uğramıştır, saptamasını yapmaktadır. “Üçüncü Devrim” teorisi devrim nihayete erdirilip kalıcı, yani toplumsal zemine oturtulmasıdır. Bu başarılı olmadığı için tüm devrimlerin akibeti aynı olmuştur. Hepsini ya yenilmiş ya da karşısına dönüşmüştür. Fransız Devrimi’nin sonuçlanması, Bolşevik Devrimi’nin sonuçlanması belli başlı örneklerdir.

Devrimin kendi içinde devrim yapması gerektiği nihai devrim zamanları vardır

---

“1793 Paris’in Sans Culotte’ler (baldırı çıplaklar), bir halk demokrasisinin Paris seksiyonlarının, sözümlerine ona radikal Ulusal Konvansiyon’un yerini alması için seslerini yükseltirler. Halk demokrasisini bir dizi ayaklanma esnasında konvansiyonun genellikle onlar adına konuşma iddiasında bulunan jakoben liderinin isteklerine karşı bizzat kendileri oluşturmuşlardır. Bir başka yer ve bir başka zamanda 1921’de Rusya’da Petrograd’ın devrimci işçileri ve Krostadin’in ünlü “Kızıl Denizcileri” başkent yakınlarındaki deniz üssünde tıpatıp aynı sesi yükselttiler onlar da görünürde radikal olan otoriter bir rejim -bu kez Bolşeviklerinkini- alaşağı edip yerine demokratik olarak seçilmiş konseyleri veya sovyetleri koyma arayışındaydılar. Hem Paris’te hem de Petrograd’ta kelimesi kelimesine aynı şey talep edilmiştir. Her iki durumda da birinci devrim kraliyet rejiminin artık telafi edilemez yetersizlikleri nedeniyle çoktan ömrünü doldurmuş bir monarşiye karşı yönelmişti. (...)

Fransa'da Barbonlara, Rusya da ise Romanovlara liberallerin, radikallerin ve hatta yönetici sınıfın saygıdeğer tatminsiz üyelerinin heterojen fakat kararlı olan koalisyonu, "birinci devrim" de monarşiyi yeni ve ılımlı, fakat kararsız bir temsili hükümet ile değiştirerek yönetimin dizginlerini eline almıştı. Buna uygun olarak her iki durumda da en isyancı insanların desteğini alan radikal bir yönetimin ılımlı olanı devirmek için sürdürdüğü bir "ikinci devrim" birinciyi takip etmişti. Fakat iktidarı bir kez ele geçirince, radikal yönetim devrimi halkın kaybettiği gücü geri kazanmak için bir "üçüncü devrim" de talep edeceği bir noktaya doğru itibarını kaybetmeye başladı." (Murray Bookchin, Devrimci Halk Hareketleri Tarihi, Dipnot yayınları)

Tüm devrimlerde olduğu gibi ilk başlarda toplumsal krize neden olan antidemokratik iktidarlara karşı halkın tüm kesimlerinde tepki gelişir. Bu tepkiyi zamanla doğal örgütlü itiraza dönüştür. Bu itirazlar ilk başlarda kırsal alanlarda köylerde, yoksul bölge ve mahallelerde, kahvelerde, pazar, park ve meydanlarda, işyerleri, fabrikalarda, sivil toplum kurumlarında, yankı yapar. Ortak duygu, düşünce oluşmaya başlar. "Bu gevşek toplanmalar en sonunda eğitim, tartışma, hatta müzik ve yazın grupları ile belirgin semt politikası kültürü oluşmaya başlar. Bunlar gibi az fark edilen ve yeterince araştırılmayan kültürler ardından hatip ve militan olan sıradan insanların oluşturduğu bir liderlikten etkilenecek bir yapılanma sürecine girer." (Murray Bookchin) böylece demokratik toplum hareketi tarzında ortaya çıkmaya başlar. Bu örgütlü itiraz ve hareketlenme kendi kurumsallığını, temsilci ve liderlerini ortaya çıkarıyor. Oluşan bu kurum ve liderler toplum karşıtı işleyen yapıyı işlemez hale getirir ya da tamamen dağıtır.

Asıl devrimsel süreç bundan sonra başlar. M. Bookchin'in de işaret etmeye çalıştığı budur. Ama üçüncü aşamada devrimlerin bir iç savaş, çatışma yaşayıp ya karşı devrim güçleri (İspanya'da Franco, Almanya'da Hitler vb.) geri gelmiş ya da devrim güçleri içinden birileri (Amerika'da G. Washington, İngiltere'de Cromwell, Fransa'da Robes Pierre, Rusya'da Stalin) diğer tüm demokratik toplum unsurlarını tasfiye ederek diktatörlüğe yöneldiği görülmektedir.

İlk devrimde toplum kendi iç dinamikleri ile harekete geçip örgüt ve önderlerini çıkarır. Bu süreç çok dinamik ve eğitici. Birbiriyle çarpışan, buluşan fikir

ve eğitimler toplumsal akıl tarafından süzgeçlenip toplumsal harekete dönüştür. Bu süreç sadece hakikat oluşturmakla kalmaz toplumsal duygu ve davranışlarda da büyük gelişme ve değişimler yaratır. Bu aşamada "Halk toplumsal, katı geleneklerin önceden onlara öğrettiği gibi ne değişmez ne de kutsanmış olduğunu öğrenirler. "Daha doğrusu bu gelenek, düşünce, inanç ve fikirlerin toplum tarafından üretildiğini, kökten veya belli boyutlarıyla insan iradesi, isteğiyle değiştirebileceğini anlamış olurlar. Gelişen yenilikler ve düşünsel hakikat hızla benimsenmeye başlanır. İdeolojik olgunlaşma zihniyet devrimi bu süreçlerde hız kazanır, gelişip yayılmaktadır.

Toplumcu partiler böylesi süreçlerin ürünüdürler. Halkı devrime seferber etmeye çalışırlar. Devrimsel dönüşüm gerçekleştikten sonra partiler iki yol bekler ya kendilerini fesh edip devrimi demokratik topluma devreder ya da iktidar mekanizmasına yerleşerek yavaş yavaş demokratik toplum kurumlaşmasını tasfiye ederek çıkış gerekçelerinin karşısına dönüştürler. Rusya ve ulusal kurtuluş devrimleri (sosyalist, demokratik, komünist farketmez) hepsi aynı kaderi paylaşmıştır. Demokrasi alanını daraltarak katı merkezizetçilikle devrim sağlama alınmaya çalışılırken toplum karşısına savrulmuşlardır.

Devrimin kendi içinde devrim yapması gerektiği nihai devrim zamanları vardır. Tüm devrimlerde bunun ıskaladığını görüyoruz. Devrimin birinci aşaması halkın kendi öz dinamiği ile örgütlenmesi, öncü ve örgütlülüğü oluşturmasıdır. İkinci aşama gerici yapının devrilmesi ya da çözüme çekilmesidir. Devrim öncesi ve esnasında ihtiyaçlar gereği oluşturulup çalıştırılan yapıların, merkezi iyileşmesi, tekçi yapıya yönelimin oluşmaması için mevcut kurum ve kuruluşlar "demokratik toplum" zeminine yaydırılması gerekir. Yani toplumun kendi demokratik, ahlaki ve politik olarak yönetmesinin fonksiyonları topluma bırakılmalıdır.

Partiler ulus-devlet döneminin ürünüdürler. Nihai amaçları arasında ulus-devlet ve iktidar mekanizmasına ele geçirme, geliştirme vardır. Demokratik toplum (sosyalist toplum) inşası süreçlerinde ise partilerin rollerini oynadıkları bir süreç vardır. Bu da demokratik toplum bilinci ve kurumlaşmasının sağlandığı sürece kadardır. Eğer bu süreçte değişim-dönüşüm ve yeniden yapılandırmaya sokulmazlarsa demokratik toplumun gelişmesi önünde engel oluşturmaya dar zeminde

saymaya, sürüklenmeye neden olurlar. Devrim sonrası süreçlerde ise parti devleti ve nihayetinde diktatörlükle sonuçlanmış, demokratik toplum karşısına dönüştükleri görülmüştür. Lenin gibi bir sosyalist bile devrim sürecinde ve sonrasında bu araçla tüm demokratik toplum oluşumlarını, halk Sovyetiklerini(meclislerini) Bolşevik parti lehine tasfiyeye girerken iyi niyetle komünizme yürüyeceğini düşünmüştü. Ama komünist parti Stalin dikasında toplum karşıtlığına vardı. Neticede partiler halk lehine dönüştürüldükçe, toplum hızla ulus-devlet yapılanmasına ya da diktatörlüğe götürülmüştür. Veya halkla çatışmaya girilmiş, eskiden daha kötü bir toplumsal yıkım, kriz ve trajedi arkasında bırakmıştır.

Devrime ihtiyacı olan toplumdur. Devrimi yapan da devrimi yürüten de toplum olmalıdır

---

Özgürlük ve demokratik toplum hareketleri öncüleri bir yaşam biçimi oluştururlar. Bu yaşam biçimi demokratik kurumsallaşmayla toplumun kendi kendini yönettiği demokratik siyaset, demokratik öz yönetim fonksiyonlarla oluşmaktadır. Böylesi bir zeminde klasik partilere de çok ihtiyaç kalmaz. Partiler hiç olmaz demiyoruz ama onlar halk iradesini, yönetimini kendilerinden merkezi iyileştirmezler. Düşünce, proje ve etki oluşumları tarzında rol üstlenirler. Demokratik toplumun konfederal kurumlaşması ve herhangi geri çağrılabilir temsilci ve öncülerinin oluşturacakları ideolojik, ahlaki, politik varlaşma; toplumsal anlamsallaşma ve koordinasyonu sapma ve kırılmalara karşı da daha dayanıklı hale getirmektedir. Ulus-devlet yapıları bürokrasisi ve partileri ne kadar demokrat, sosyalist, komünist, liberal olsa da belli bir aşamadan sonra demokratik toplum ve yapılarıyla çatış hale gelmişlerdir. Bundan dolayı partiler belli bir misyon yüklenmelidir. Misyon tamamlandığında zemini halk iradesine bırakmayı bilmelidir.

Devrimler sadece ekonomik amaçlar için değildir. Böyle yaklaşırsa büyük yanlış yaratır. Devrimlerin toplumun özgürlük talepleri, onurlu yaşam koşulları ve kendi kendini yönetme işlemleri tarafından

yönlendirildiğini bilmek gerekir. Bu ruh, coşku, moral ve amaçlar görülüp cevap olunmazsa başarılı bir devrime, demokratik topluma ulaşmak zordur.

Devrim Anlayışında Devrim

“Barış ve demokratik toplum çağrısı“ fesih ve silahlı mücadeleyi sonlandırma yeni bir devrimsel aşamaya yönelmektir. Demokratik toplum inşasında yeni bir aşamaya girmektir. Bu, Kürdistan ve Türkiye toplumlarının tarihsel tecrübe, ders, deneyim ve yaşanmışlıkların belirlediği bir aşama ve ihtiyaçtır. Sadece bununla da sınırlı değildir. Dünya devrimlerinin ortaya çıkardığı, gösterdiği evrensel-enternasyonal ihtiyaçların da bir sonucudur.

insanlık, bilim ve teknolojik devrimde yaşanan sıçrama değişim ve dönüşümü adlandırmaya yetişemediğimiz bir Çağdan geçiyoruz. Sosyal, siyasal devrim anlayışı, bilinç düzeyi, yönetsel, yönetsel toplum kurumsallaşması bunun çok gerisinde seyrediyor. Toplum iradesini bilinç ve yönetimini makinalara (yapay zekaya) bıraktığı bir sürecin içinden geçiyor.

Kapitalist modernitenin küresel tekelleri tarafından toplumun sosyal bağları çözdürülüyor, atomize ediliyor. Toplumsal akıl ile değil yapay zeka ile yönetilir duruma getiriliyor. Toplumsal yaşam değersizleştirilmiş, insanlar bireysel hedonizme koşturuluyor. Bu toplumun atar damarlarının çatlatılmasıdır. Birey arzu ve güdülerinin esaretinde tüketiliyor. Tüketilen birey tüketilen toplum oluyor. Toplumsal barış sadece silahların susturulması, çatışmaların durdurulmasıyla da sağlanamaz. Toplum birey, birey toplumla buluşturulup demokratik kılınmazsa ne toplumsal barış ne de demokratik devrim sağlanabilir.

Klasik devrim anlayışları geride kalıyor aşıyor. Eski debelenmeye devam edilirse bu sadece küresel sermaye, ulus-devlet organizasyonları ve iktidarcı-faşizan yapılara hizmet edecektir. Bunu gören Abdullah Öcalan devrim anlayışında devrim yapmaya yönelmiştir. “Temel çelişki sınıflar arasında değil demokratik toplum ile tekeli yapılar arasındadır” diyerek kapitalizm karşısına toplumu dikmiştir. Kahramanlık anlayışını demokratik toplum inşacılığında oynanacak rol ile tanımlayarak sahte, ucuz kahramanlık hikayelerini bir tarafa koymuştur.

Diyalektik materyalizm anlayışında zıtları birbirini yok etmesi değil, yapıcı diyalektik anlayışını ortaya koyarak ayakları üzerine doğrulmuştur. Enerji ve maddenin iç içe olduğu, materyalizme metafizik takviye edilerek tek ayaklı bırakılan düşünce, ayaklarıyla buluşturulmuştur. Pozitivist bilim anlayışı olarak bilim felsefe ile buluşturulmuştur. Özgürlük sosyolojisi alanını açarak toplumsal kriz ve devrim anlarının altın anahtarını göstermiştir. Jineoloji bilim alanını açarak kadının toplumsal yaşamın ana öznesi olduğunu göstermiştir. Kapitalist düzene karşı “demokratik toplum” alternatifi ile cevap vermiştir. Dinin toplumcu ve demokratik özü açığa çıkarılarak gerçeğiyle buluşturuldu. Demokrasi ve sosyalizm yorumlaması yapılarak gerçek anlamlarıyla buluşturulmuştur. Tarihsel materyalizm ile tarihin sınıf savaşlarının ürünü değil sosyolojik formlar halinde gelişen demokratik toplum direnişi ile şekillendiğini açığa çıkarmıştır. Demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma ile tünelin karanlık ucunu değil, ışık görülen yönde geleceğe bırakılmasını sağlamıştır.

Çağın devrim anlayışı böyle şekillenmektedir. Devrim içinde devrimler yapılmaktadır. Soyut bir tespit bulunulmuyor. Bedene, ruha kavuşmakta olan engellenemez acıklıkla bir devrim dinamiği hem kendini hem de karşıtını değiştiriyor, dönüştürüyor ve yeniden yapılandırıyor. Bunu doğru ve yeterli anlayıp topluma taşırabilirsek zor aygıtı ve araçlarına gereksinim duymadan bütün toplumsal devrime yürümek imkan dahiline girmiştir.

Devrime ihtiyacı olan toplumdur. Devrimi yapan da devrimi yürüten de toplum olmalıdır. Toplumun devrimi yönetmesi, yürütmesi için belli bir süre devrimci bir partiye ve öncü grup kadrolarına ihtiyaç vardır. Bu tüm devrimlerde olduğu gibi özgürlük hareketinde de olmuştur. Farklılık şu ki; özgürlük hareketinin çıkışı, oluşumu bir partiye dayanmıyordu. Bir oluşum, örgüt veya partinin kopmuş parçası değildi. Kürdistan ve Türkiye toplumunun ciddi siyasal, toplumsal, ekonomik vb. çok boyutlu kriz yaşadığı bir dönemde Amed ve Ankara gibi iki önemli toplumsal, siyasal merkezden, halkın bağrından, toplumun en dinamik öğrenci, aydın, gençlik içinden oluşmuştur. Çünkü toplumun bir yol gösterici, ortak toplumsal akli oluşturacak bir öncü örgüte ihtiyacı ve talebi vardı. Özgürlük Hareketi toplumun bağrından bu talebe cevap olarak doğmuş, toplum tarafından kabul

görmüş, benimsenmiş ve katılım olmuştur. Özgürlük Hareketi belli bir aşamadan sonra toplumsal ihtiyaca cevap olabilmek için partileşme sürecine girmiştir. Devletin siyaset yolunu, kendini ifade etme kapılarını kapatması nedeniyle de özgürlük hareketi toplumsal varlığını, özgürlüğünü koruma mecburiyeti altında ve demokratik siyasetin yolunu açmak için silahlı öz savunma direnişine yönelmiştir. Silahlı mücadele, zor yöntemi bir tercih değil mecburiyet olarak doğmuştur.

Bu direniş sürecinde zaman zaman büyük darbeler yemiş, kriz ve tıkanmalarla karşılaşmıştır. Ama her defasında daha güçlü, nitelikli oluşum ve zihniyetle geleceğe akmanın yol-yöntemini bulmuştur. 2000’ler sonrası ordu-cephe (ERNK-ARGK) fesih ile daha güçlü bir öz savunma sistemi, bilinci, siyaseti; daha demokratik, özgürlükçü, işlevsel ve toplumsal olan Koma Civakên Welat sistemine ulaşmıştır. Özgürlük hareketi bu yeni demokratik kurumsallaşmayla gerçek zeminini bulmuş, toplumsal mecrasına oturmuştur. Özgürlük hareketi kurulduğunda dünya koşulları ve devrim anlayışı farklıydı. Bu anlayış bugünün kapitalizmi karşısında toplumsal özgürlük ihtiyacını karşılamıyor. Daha ötesi eski dünya ve devrim anlayışından kalan, halen aşılamamış olan anlayış ve fonksiyonlar bugün ayak bağı durumuna dönmüş bulunuyor. Özgürlük hareketi bugün bunlardan kurtulmaya çalışıyor. Dünya, bölge, ülke ve toplumsal ihtiyaçlar eski yapısallıklar ve anlamsallıkları yürütemez durumdadır. Kurumsal ve zihniyet olarak gelişmekte olan topluma göre kendini yenilemeyenler ya asılır ya da marjinal kalmaya mahkum kalır. Özgürlük Hareketi bu toplumsal gelişmelere paradigma değişimini yaptı. Ama koşul ve imkanların kısıtlayıcılığından dolayı paradigmaya istendiği gibi girilemedi. Eski ve yeni paradigma iç içe yürütüldü. Bu da istenilen toplumsal-devrimci değişim ve dönüşümü sağlayamadı. Yeni paradigma ile demokratik siyaset zemini oluşturmak mümkünken bu Başarılamadı. Devletin “alan açma” beklentisine düşüldü. Halbuki 32 yıl önce demokratik değişim zeminine yönelmiş, 25 yıl önce ordu-cephe yapılanmaları dönüşüme uğratılmıştı. Bunlarla büyük oranda devrimci halk direnişi ve demokratik siyaset zeminine gidilmişti. Rojava’daki kazanımlar ve diğer alanlardaki demokratik siyaset kazanımlarının bunun üzerinden sağlandığı rahatlıkla belirtilebilir. Ama parti ayağı için bu söylenemez. Ulus-devlet döneminin ürünü olan Marksist-Leninist parti modeli ve anlayışı

istenildiği gibi demokratik toplum paradigmasına uygulanmadı. Yeni dönemde bu parti anlayışı asılmak isteniyor. Demokratik toplum kurumsallaşmasına uygun bir yapılanmaya gidilmesi, kendine acil ihtiyaç olarak dayatmaktadır.

Çeşitlilik ve Dayanışma Özgürleştirir

Sosyolojik bir hakikattir; demokratik siyaset zemini kapatıldığında kendini ifade etmenin dili silah ve şiddet olur. Demokratik siyasetin zemine açık bırakıldığında ise şiddet yöntemleri, silahlı direnişler kendiliğinden anlam yitimine uğramışlardır. Silahlı direnişlerin amacı eğer demokratik siyasetin kapılarını açmak ise bu kapılar açıldığında bu yöntem devre dışı bırakılmalıdır. Toplumsal hareketler zor aygıtlarına değil düşünce, siyaset ve örgütlü toplumsallıklarına güvenirlir. Tüm boyutlarıyla örgütlü kılınmış bir halkı hiçbir ordu ve teknik yenemez, özgürlüğünü, öz yönetim iradesini elinden alamaz.

PKK, kimliği ile toplum adına 47 yıl başarılı, onurlu bir temsiliyet yapmıştır. Parti rolünü oynamış, tarihsel görevini tamamlamıştır. Tarihteki müstesna yerini de koruyacaktır. Toplumsal mücadeleler için çok eğitici niteliğinde bir miras ve deneyim bırakmıştır. Geleceğe ışık vermeyi bu eğitici tarihsel deneyimiyle kalplerde, bilinçlerde kalmaya devam edecektir.

Sonuç olarak “barış ve demokratik toplum çağrısı”nın amacı bir yanı Kürt-Türk ve bölge toplumları arasında zedelenmiş kardeşlik bağlarının yeniden örülmesi iken, diğer yanı da evrensel-enternasyonel düzeydeki toplumsal ihtiyaçlara cevap olma hamlesidir. toplum varlığını korur, özgür yaşar hale getirilme aşamasına girmiştir. Demokratik toplum aşamasına geçiş için de parti fonksiyonu yetersiz, elbisesi dar gelmektedir. Yeni Çağda dünya ve toplumda, yeni devrim anlayışına ve kurumsallığına ihtiyaç vardır. Bu da demokratik toplum, hukuksal zemin ve demokratik siyaset alanının yoğunlaştırılmasıyla mümkündür.

Demokratik toplumda kaybedenleri varsa toplum, barış, özgürlük, kardeşlik, demokrasi ve huzur karşıtı olanlar olacaktır. Bunlar dışında herkes kazanacaktır. Demokratik toplum yaşamı farklılıkların, kendi özgürlükleri içinde bir arada olduğu, birbirini geliştirdiği bir yaşamdır.

Devrimlerde korku ve kaygı ile yaklaşılacak bir husus daha vardır. O da varlıklı olanların durumudur. Yanlış uygulama ve yaklaşımlar sonucunda bu kesimin ya kaygıları göz ardı edilmiş ya da karşı devrim saflarına itilmişlerdir. Özünde orta sınıf yaklaşımı olan bu anlayış giderek orta sınıfın da saf değiştirmesine, toplumsal devrimin sapmasında büyük rol oynamışlardır. Bu durumun toplumu inançsızlığa ve devrimden desteğini çekmesine kadar götürecek zincirleme reaksiyon yarattığı bir çok devrim de görülmüştür. İnanç yitiren devrim hareketi toplumsal zeminden koparak ya yıkılmış ya da dikta yönetimlere yönelerek karşısına dönmüşlerdir.

Demokratik toplum yaşamında, siyasetinde birilerinin varlığına çökme anlayışı olamaz. Emek ve kabiliyete dayalı kazanılmış, sömürücü, tekçi, istismara dayalı olmayan herkesin can ve mal güvenceleri toplumsal ahlak ve demokratik hukuk güvencesi altında olacaktır. Sistem tarafından yoksul kılınanlara ise olumlu yönden destekler sağlayarak maddi ve manevi olarak daha iyi yaşanabilir, toplumsal onur yaşamı seviyesine taşırılmaları hedeflenir.

Eşit, adil, özgür ve ahlaklı yaşam sınıfların çatıştırılmasıyla, birinin diğerinin yok etmesiyle sağlanamayacağı binlerce devrim örneğinde kanıtlanmıştır. Bu, erdemli değerler ancak toplumsal dayanışma, paylaşım ve ahlakla sağlanabilir. Güçlü olanı zayıflatarak, zayıfa fayda sağladığı görülmemiştir. Zayıf olan güçlendirilirse hep birlikte güçlü olunur. Toplumsal yasa böyle işler. Zayıf halka bırakmamak temel ilkedir. Çünkü her zincirin gücü zayıf halkası kadardır.

Bu anlayışla demokratik toplum yeni devrimci bilinç ve zihniyetle daha özgür, demokratik ve onurlu yaşama akmaktadır. Savaş ve çatışmalarla fikir, hoşgörü yönünden çöle çevrilen Ortadoğu coğrafyasında bu bir serap değil; Havva anamız, Adem atamızdan bu yana cennet olarak görülen bilinen Mezopotamya vahasının şafağıdır.

İçindekiler için Tıklayınız

Yüzyıllık Yalnızlığın Yüzakı

Serhat Çakmak

27 Şubat 2025 tarihinde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın hazırladığı ve İmralı Heyeti tarafından okunan "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" dünyada geniş bir yankı bulmuş, sonrasında yaşanan gelişmeler de çağrının ruhuna uygun olarak yaşanmaktadır. Vatandaşların görmeye alışkın olmadığı gelişmeler, halen şaşkınlık yaratmaya devam etse de, temkinli bekleyiş hali halk içerisinde görülüyor. Bu temkinli halin azalması için de süreç içerisinde somut adımların atılması ve olumlu gelişmelerin yaşanması beklenmekte.

Halkın temkinli bekleme halinin umuda evrilmesi için sürece güvenmeleri, güven için de somut adımların atıldığını görmeleri gerekmekte, bunun için de çağrının gereklerinin doğru bir yöntemle yapılması, yöntemin doğru zemini de sürecin hukuksal bir korumaya sahip olmasıyla gerçekleşir.

Müzakerenin başlaması ve çağrının hayat bulmasına dair yöntemi de 27 Şubat 2025 tarihindeki çağrının okunmasından hemen sonra Sayın Sırrı Süreyya Önder'in dile getirdiği "Silahların Bırakılması ve Feshi İçin Siyasetin Hukuki Boyutlarının Tanınmasını Gerektirir." cümlesi açıklamaktadır. Bu cümle her ne kadar metnin içerisinde yer almasa da, bu konuda her iki tarafın ortaklaştığı ve bu çerçevede hareket edecekleri belirtilmiştir. Silahların bırakılması ve feshi için siyasetin hukuki boyutuyla ilgili bir yol haritasına dair doğru yöntemlerle ilerleyebilmek için öncelikle yüz yıllık süreç içerisinde ülkenin, ulus-devletleşme sürecinde yaşanan, yasal-anayasal değişikliklere ve önceki çözüm süreçlerinde yaşanan gelişmelere göz

atmakta fayda bulunmaktadır. Zira bu dönemi doğru okuyup anlamlandırabilmek için geçmişteki hafızayı görüp ona göre bu dönemin yöntemleri üzerinde ilerlemek gerekir.

Birinci Dünya Savaşı'nda tüm tebaanın mücadelesi ile Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, kurulan devlet, farklı etnik ve dini grupların bulunduğu, Mezopotamya mozağini yansıtan, bin bir çiçekli bahçe zenginliğinde bir tarih ve kültürü barındırmaktaydı. Kuruluşu ile birlikte devletin farklılıklarına denk düşen bir yönetim yapılması içerisine girmesi; bu farklılıkların yasa ve anayasa ile tanınması, haklarının güvence altına alınması ve eşit vatandaşlık temelinde aidiyetlerinin sağlanması tarihin hakikat beklentisiydi.

Kürt İnkarnın Yarattığı Çözumsuzlük

1921 Anayasası ve kurucu meclis kısmen bu çoğulculuğu karşılamış, ulus-devlet kalıplarına tam anlamıyla girmemiş, çoğulculuk devletin bürokratik kademelerinde ve siyasette halen kabul görüyordu. Kimliğin açıklanması, kültürün yaşatılması, dillerin varlığı kabul görülüyor, ayrıca birlikte mücadelenin sonucu olarak bu saydığımız hakların yavaş yavaş yasal zemininin de oluşturulması beklentisi mevcuttu. Zira, Birinci Dünya Savaşına girerken bu temelde bir fiili toplumsal mutabakat sağlanmıştı. Bu beklentinin karşılanması beklenirken, 1924 Anayasası ile birlikte tekçi bir ulusu benimseyen, diğer farklılıkları hiçbir şekilde kabullenmeyen, yok sayan, varlığını inkar

eden, yeni dünya düzeni içerisinde yeni bir ideolojiyi temsil eden bir ulus-devlet kuruluşu aşamasına geçilmiştir. Tabii bu ulus-devlet mantığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1921 Kurucu Anayasası ile birlikte, 1924 Anayasası arasında geçen 3 yıllık zaman dilimi içerisinde, devletin sistem değişikliği için tek başına aldığı bir karar olmayıp, yeni dünya düzeni içerisinde bir pozisyon alma hali olarak değerlendirilmelidir. Bunun temeli de yeni dünya düzeni için milat kabul edilen Sykes-Picot Anlaşmasıdır.

Asimilasyonun gerçekleşmediği yerde varlık mücadelesi de her daim verilir

---

Bu anlaşma ile Ortadoğu'nun haritası masa başında belirlenmiştir. Bu harita coğrafyanın tarihsel ve sosyolojik gerçekliği ile uyuşmamaktadır, zira geçen yüz yıldan fazla zaman içerisinde Ortadoğu coğrafyasında kanın durmadığı, gerek devletler arasında gerekse de farklı yapılar arasında çatışmalı/savaş halinin sürekli devam etmesi bu durumu ortaya koymuştur. Sykes-Picot Anlaşmasının en acı sonuçlarını ise özelde Kürtler yaşamış, bir anda dört ayrı devletin toprağı içerisinde yer almış bir millet statüsüne girmiş; evleri, akrabaları, komşuları, taş, toprağı, hayvanı, anıları, ruhu vb. tüm hayatı, ayrı bir tarafta/devlette kalmıştır.

Kürtler bu süreçten habersiz dörde bölünerek, dört ayrı devletin vatansız vatandaşı olarak yer almış, bu dört devletin farklı anlayış ve tarihi bir geçmiş ile Kürtlerin tarihi ve sosyolojik yapısı birbirinden farklı olmasına rağmen uzun bir süre meseleyi anlamlandırma çabası içerisinde girmişlerdir. Dört parça içerisinde bulunan Kürtler yirminci yüzyıl içerisindeki ulus-devlet mantığının tam anlamıyla sistemleşmeye geçilmediği ilk dönemlerde sınır hattından diğer bir ülkeye çok kolay geçiş sağlamakta, diğer ülkedeki akrabalarını görmekte ve ihtiyaçlarını karşılayıp dönmekte sıkıntı yaşamadığı için bunu ilk başlarda çok da sorun da etmemişti. Daha sonraki dönemlerde devletlerin giderek sınırlarının

katılaştığı, karşıdan karşıya geçişin katı bir şekilde engellendiği, sınırlara yüksek duvarların örüldüğü dönemlerde gerçekliği fark etmişler; giderek kendi akrabalarının, kendi milletinin kültürüne, değerlerine uzak kalmış, içerisinde bulunduğu ülkenin asimilasyon politikalarına maruz kalmıştır. Özellikle sınır hatlarında bir ülkeden diğer ülkeye geçerken bugüne kadar binlerce insan yaşam hakkı ihlal edilerek öldürülmüştür. Bunun en acı örneği ise Roboski Katliamı'dır. Halen Roboski ile ilgili adalet mücadelesi devam etmekle birlikte Kürt halkında yaratmış olduğu acı eşığı tazeliğini korumaktadır.

1924 Anayasası ile birlikte yeni bir sistemin inşasına geçilmeye başlanmış, bu geçiş ile birlikte geçmişteki tüm tarihsel hafızanın da unutturulması hedeflenmekteydi. Unutturmak için hem yasal ve anayasal değişikliklere başvurulmuş, hem de devletin tüm kurumlarında hafızayı yok etmeye yönelik sistematik bir program uygulanmaya başlanmıştır. İskan Kanunu ile sosyolojik demografi değiştirilmeye çalışılmış, Türklük tek vatandaşlık tanımı olarak zorlanmış, sosyal hayatta dahi bu dayatılmıştır. Türkçe dışında başka bir dilin ne kamusal alanda ne de sosyal hayatta kullanılması istenmemiştir. Anayasada laiklik kavramı düzenlenmiş olmasına rağmen Sünni/Müslümanlık fiilen devletin dini olarak kabul edilmiş; bu şekilde tüm farklı kimlik ve inançların kendilerini var etmeleri ve bu varlık ile yaşamlarını sürdürmelerinin koşulları ortadan kaldırılmıştır.

Yeni bir devlet düzeni içerisinde kendisini var edemeyen, yaşam alanı bulamayan Kürtler bunu kabul etmeyip ses çıkarmaya başlamıştır. İlk olarak Şeyh Sait ve arkadaşları idam edilmiştir. Ardından da Zilan katliamı ve sonrasında da Dersim Katliamı yaşanmış ve Seyit Rıza ile arkadaşları idam edilmiştir. Her isyandan sonra devletin kanuni düzenlemeleri ve uygulamaları daha da sertleşmiş, amaç yeni devlet düzeninin oturtulması için engellerin kaldırılması için en sert uygulamalara gidilmiştir.

Devlet, bastırılan isyanlardan sonra da kamusal alanda kabul etmediği Kürtleri ve kültürlerini tüm bastırma pratiklerine rağmen asimile edememiştir. Bunda Kürtlerin yaşam biçimleri, tarihi geçmiş köklerinin derin olması, gelenek olarak devletçi mantığı reddetmeleri ve doğal bir yaşamlarının bulunması olarak sıralanabilir. Asimilasyonun gerçekleşmediği

yerde varlık mücadelesi de her daim verilir, Kürtler de bu ülkede demokratik hak temelli mücadelelerini vermiş, vermeye de devam etmektedir.

PKK'nin kuruluşu ve çatışmalı süreç ile birlikte Türkiye'deki mevcut ulus-devlet sistemi bambaşka bir aşamaya geçmiş, yaşanan çatışmalar devletin Kürdistan bölgesinde özel politikalar üretmesine sebep olmuştur.

Doğru siyaset topluma süreci kavratmak ve sürece sahiplenmeyi sağlar, hukuksal düzenlemeler ise güvenli bir zeminde ilerlemeyi gerçekleştirir

---

Bu politikalar her ne kadar PKK ile mücadele olarak tanımlansa da daha çok bölge halkının yaşadığı ağır hak ihlallerine dönmüştür. Doksanlı yıllarda köy yakmaları, köy boşaltmaları, faili meçhul cinayetler gibi bölge insanının hafızasında halen unutulmayan yüzlerce vahim olay yaşanmıştır. Bu yaşanan olayları kamuoyuna duyurmaya çalışan siyasi partilerin, STK'ların temsilcileri ya faili meçhul bir cinayete kurban gitmiş, ya hakkında uzun yıllar süren yargılamalara maruz bırakılmış ya da yurt dışına sürgüne gitmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde demokratik siyaset kanalları tıkanmış, STK'ların çalışma alanı da hiçbir şekilde güvenli olmamıştır.

Siyasallaşan Hukuk ve Yargı

Yeni çıkarılan yasaların hukukiliği, adilliği ve hakkaniyetli olup olmaması bir tarafa çıkarılmanın temel nedeni, devletin örgüt ile mücadelesi kapsamında bir devlet politikası olarak düzenlenmiştir. Bu yasalara daha çok demokratik siyaset yürüten siyasetçiler ile siyasi parti seçmenleri, sivil toplum örgütlerinin çalışanların da maruz kalmıştır. "Terörle Mücadele Kanunu", ceza, usul ve infaz kanunlarındaki istisnai maddeler ile bunları hayatı geçirmeye çalışan askeri ceza mahkemeleri, devlet güvenlik mahkemeleri, TMK ile yetkili özel mahkemeleri, ihtisas mahkemeleri ile

yeni bir hukuk düzeni yaratılmıştır. Bu hukuk düzeni modern dünya düzeni içerisinde kabul gören asgari hukuk standartlarının çok altındadır. Bireyi vatandaş olarak görmeyen, vatandaş görmediği içinde adil ve dürüst bir yargılamayı hak etmediği var sayılarak yargılama yürüten bir hukuk düzeni söz konusudur. Yakın dönemde bunun en bariz örnekleri siyasi KCK yargılamaları, öz yönetim sürecindeki yargılamalar, Kobane Davası, milletvekilleri ve belediye eş başkanlarının yargılamaları, kayyum atamalarına ilişkin dosyalar gösterilebilir. Bu yargılamalar birer ceza yargılaması olmayıp serdest ile bindest arasındaki varlık yokluk mücadelesi olarak tanımlanmalıdır. Bu örneklemeler üzerine dahi hukuk/iktidar ilişkisini tanımlamak doğru olacaktır.

Ulusal yargı organlarından beklediğini alamayan Kürtler, uluslararası hukuk mekanizmalarına başvurup o mekanizmalardan sonuç almayı ummaktaydı. Belli bir zaman için de olsa bu beklentiler kısmen karşılanmaktaydı. Özellikle AİHM'nin kuruluş felsefesi liberal düzlem içerisinde olmasına rağmen Türkiye'de verilen mahkûmet kararları göz önüne alındığında, bir nebze de olsa nefes aldırıp kısmi bir tatmin sağlıyordu. Ama 2011 yılındaki 'Arap Baharından' sonra gelişen göç dalgaları, Avrupa Konseyi siyasetini de etkilemiştir. Bu etki ile Konsey giderek sağ eğilim gösteren bir yapıya dönüşmüş, bu dönüşümün ilk etkilendiği veyahut konumlandığı yer yargı organları olmuştur. Yani AİHM olmuştur diyebiliriz. Verilmesi gereken kararların zamana yandırıldığı, başvuru yollarının giderek katı şekil şartlarına dönüştüğü, karar verdikten sonra kararlarının uygulanıp uygulanmadığını etkin bir şekilde takip edilmediği, denetlemediği, ayrıca uygulanmayan kararlar (Gurban Dava Grubu, Kavala, Demirtaş, Yüksekdağ Kararları) açısından da sürekli bir dengeyi gözettiği, varoluş amacına uygun hareket etmekten ziyade siyaseten belli kaygıları taşıyarak hareket ettiği görülmektedir. Konseyin bir diğer organı olan ve işkenceyi önlemek amacıyla kurulan CPT'de İmralı Ada Hapishanesinde uygulanan ağır tecrit politikalarına karşı pasif bir tutum sergilemiş, gerekli adımları hiçbir zaman atmamıştır. Kürt Sorununa ilişkin temel sorunların yargıya taşınmasında, uluslararası yargı organları içinde en etkin yargı mekanizması AİHM'dir. Ancak bu mahkeme de Türk ulusal mahkemeleri gibi siyasi dengeleri gözetken bir yerden yaklaşmaktadır. Gerek

ulusal gerekse uluslararası yargı mekanizmaları, dava dosyalarında siyasetin gölgesinden çıkarak hukuka uygun, adil ve dürüst bir yargılamayı içerecek cesur kararlar vermeyi göze alamamaktadırlar. Bu durum da ulusal ve uluslararası yargı mekanizmalarının siyasete hizmet eder bir hal aldığı gösteriyor.

Öncelikle müzakere sürecinin bir şemsiye yasasının bulunması gerekmektedir

Yüzyılı aşan ülke tarihinde antidemokratik yasal ve anayasal değişiklikler, devlet bürokrasisindeki uygulamaları, özel olarak mahkemelerin pratiklerinin tamamını göz önüne aldığımızda bir bütün olarak devlet politikasının uygulandığı, bu politikanın kökleşmiş bir hal aldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu kurumlar içerisinde bulunan farklı dinamiklerin kökleşmiş yasal düzenlemeler ve uygulamaların arkasına sığınarak ayak diretebileceği, süreç içerisindeki gelişmelere karşı duracağı ihtimalini göz önüne almak gerek. Bu sürecin olumlu nihayete ermesini isteyen her iki tarafın yüzyılı aşan zaman diliminde bu antidemokratik yasaları, mahkemelerin, bürokratik ve askeri kurumların reflekslerini iyi bilmeleri gerekir ki olası yol kazalarını önleyebilsinler.

2013-2015 Süreci ve Sonuçsuzluk

Bugüne kadar gelinen zaman dilimi içerisinde devlet ile PKK arasında zaman zaman dirsek temasları olmuş, her defasında devlet içerisindeki farklı dinamikler bu girişimleri baltalamıştır. Buna örnek verecek olursak; Özal'ın ölümü, Necmettin Erbakan'ın başbakanlık koltuğundan indirilmesi, yine 2013/2015 sürecinde Rojava'da yaşanan gelişmeler, devletin oraya göre kendini konumlandığı için devam eden süreci sona erdirmiştir. Tekrar bir temas için ise hayli zorlu süreçlerden geçilmiş ve bir müzakere ortamı da büyük acılar yaşandıktan sonra başlamıştır. 2013-2015 yılları arasında başlayan süreç de hem yoğun çatışmaların olduğu hem de demokratik siyaset zemininin yargı eliyle daraltılmaya çalışıldığı bir dönemde başlamıştır.

Bu süreç içerisinde gerek iç dinamikler gerekse de uluslararası dengeleri gözetecek bir alt yapı kurulmadan başlanmış, hukuksal zemini yaratılmadan, tarafların atacağı adımları ve sorumluluklarını denetleyecek bir formül yaratılmadan ilerletilmeye çalışıldığı için çok kırılğan yapıda, sonuç alınması da imkansız bir durumdu ve öyle de oldu. Süreç içerisinde müzakereler yürütülmeden sona erdi.

Avrupa Birliği uyum yasaları ile 2013-2015 yılları arasında yaşanan gelişmelerle birlikte istenen düzeyde olmasa da belli bir standarda ulaşan yargı mekanizması, 2015 ve sonrasında ülkemizde yaşanan olaylar bizleri neredeyse 80'li ve 90'yı yıllara geri götürdü. 2015 yılından sonra otoriterleşmeye hızlı bir geçiş yaşandı ve demokratik siyasetin kanalları kullanılamaz hale geldi. Bu sırada sivil toplum yargı tehdidi altında çalışmalarını yürütmeye çalıştığı, demokratik bir toplum düzeninin oluşması adeta imkansız hal aldı. Özellikle 2016 yılındaki OHAL süreci ile birlikte temel hak ve özgürlüklerde ciddi bir geriye dönüş yaşandı, yer yer uygulamalarla geçmişe rahmet okuyacak pratikler yaşandı Milletvekilleri, belediye başkanları, siyasetçiler, gazeteciler, avukatlar ve hak temelli faaliyet yürüten sivil toplum örgütleri mensubu olan binlerce insan tutuklanmış, uzun süre hapisanede kalmış ve halen de hapisanelerde kalmaya devam ediyorlar. Ceza yargılamaları ile birlikte OHAL KHK'ları ile insanların kamudan ihraç edildiği, İmralı'da uygulanan tecrit, belediyeler kayyum atanması gibi daha nicesini sayacağımız hukuksal uygulamalara insanlar maruz kaldılar. Bu uygulamalar karşısında yargı organları etkili bir hak arama yolu görevini yerine getirememiştir. İşte bu uygulamalar iktidar yargı ilişkisi bağlamında meşru olup olmama durumunu çok iyi bir şekilde kamuoyuna sunmaktadır.

Bu otoriterleşmenin yaşandığı bir ortamda, 2024 yılının Ekim ayında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Meclis de anlamlandırma zorluğu yaratın konuşmasından sonra diyalog zemini oluştu. Önce Milletvekili Ömer Öcalan ve ardından İmralı Heyetinin İmralı Ada Hapishanesinde PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüştüler. Böylece yeni bir döneme girildi.

Bariş Sürecinde Hukuki Gereklilikler

27 Şubat'ta Öcalan'ın yaptığı "Bariş ve Demokratik Toplum Çağrısı"nın karşılık bulup hayata geçebilmesi

için metinde yer almayan fakat devlet heyeti ile ortaklaşan “Silahların Bırakılması ve Feshi İçin Siyasetin Hukuki Boyutlarının Tanınmasını Gerektirir” söylemi metnin hayat bulması için yöntemin ne şekilde olması gerektiği belirtmektedir.

Modern hukuk devletlerinin temel yapı taşlarından biri olan demokratik toplum düzeni, yalnızca siyasal katılım ve çoğulculuk ilkeleriyle değil, aynı zamanda şiddetin reddi ve çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözümünü esas alır. Bu bağlamda, silahlı çatışmaların sona erdirilmesi ve silahlı aktörlerin silah bırakması, demokratikleşme süreçlerinin hem ön koşulu hem de doğal sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Silahların bırakılması, teknik bir güvenlik meselesinden öte, çok katmanlı bir siyasal ve hukuki dönüşüm sürecini ifade eder. Bu dönüşüm, hem bireysel hak ve özgürlüklerin teminat altına alındığı bir toplumsal sözleşmeye geçişi hem de geçmişle yüzleşmeyi ve toplumsal onarımı kapsayan geniş bir çerçevede ele alınmalıdır.

Yasal değişiklikler tek başına yetmez buna demokratik mücadelenin enstrümanları ile güç vermek gerek

---

Barış görüşmelerinde sürecin nihayete ulaşabilmesi için öncelikli olarak müzakerelere başlanmadan önceki süreci ihtiva eder, bu süreçte müzakerelere başladığında kimlerin hangi pozisyonda görüşmelere katılacağı taraflar arasında tartışılır ve karara bağlanır. Bu süreç özellikle çok gizli yürütülür. Bir sonraki aşama da müzakere zemininin yaratılması yani tarafların ateşkes zeminini yaratacak adımlar atması ve çatışmasızlık zemininin oluşturulması, sonraki aşama da müzakere masasında ortaklaşmanın sağlanması ve anayasal/yasal değişikliklerin yapılmasıdır.

Dünya deneyimleri, yöntem açısından tecrübe katmakla birlikte her birinin çözüm süreci, süreç içerisinde başvuru yolları, sürecin zaman dilimi çok farklılık arz etmektedir. Bazen müzakere süreçleri başlamadan önce, bazen müzakere aşamasında farklı dinamikler tarafından süreç baltalanmış,

tekrar müzakere masasına dönüldüğünde en başa sararak ilerlemeye çalışılmıştır. Müzakere masasına oturmadan önce taraflar birbirlerini zayıflatmak için çeşitli girişimlerde bulunabilir, suikastlar ve saldırılar gerçekleştirilebilir. Örneğin Kolombiya hükümeti masaya oturmadan önce FARC'ın üç liderini öldürmüştü. Yine İngiltere/IRA, İspanya/ETA, Güney Afrika/ALNC çatışma çözüm deneyimlerinin hiçbirinde müzakere başladığı gibi bitmemiş, süreç içerisinde defalarca kez kırılmalar yaşanmış, bazen süreçler bitirilip çatışmalı döneme geri dönüldüğü, bazen ara verildiği, ama genel itibari ile bu dönemlerin sancılı geçtiğini tarafların görmeleri gerekir. Müzakere masasında bu tür sabotaj girişimleri her zaman yaşanabilir. Her ne kadar taraflar birbirlerini zayıflatarak masaya oturmak isteseler de bu tür sabotajlar süreci baltalayan ve uzatan adımlar olduğu unutulmamalıdır. O yüzden tarafların öncelikle müzakere masasına oturmadan belirli ilkelerde ortaklaşması gerekmektedir. Her iki tarafın da çözüm motivasyonundaki iradelerinin sürekli olması gerekmekte, tarafların bu müzakere masasına dönemsel kaygılar ya da zaman geçirme, karşı tarafı tuzağa çekme vb. reflekslerle yaklaşmaması müzakere masasının ayaklarının kırılmasının önünü alır.

Her dünya deneyimi farklı zaman dilimi içerisinde çözülmüş, bazen bozulan süreçlerin başa sarması motivasyonu ciddi anlamda etkilemiş, zamana yayılmasına neden olmuştur. Mevcut ülkemizdeki süreçte taraflar birbirini yenedediklerini kabul ettikleri ve Ortadoğu'nun konjonktürel durumu bunu zorladığı için başlamıştır. Dünya örneklerinden ve önceki çözüm sürecinden edindiğimiz izlenim sürecin tıkanan noktalarında başa sarmasının önünü alacak yöntemlerle ilerlemek gerekmektedir. Bunun bir ayağını doğru siyaset yürüterek, diğer ayağını da sürecin aşamalarında gerekli olan hukuki düzenlemeleri yaparak geliştirebilir. Doğru siyaset topluma süreci kavratmak ve sürece sahiplenmeyi sağlar, hukuksal düzenleme ise güvenli bir zeminde ilerlemeyi gerçekleştirir. Hukuksal düzenlemeler sadece kanun değişikliğini ihtiva etmez, ayrıca bürokraside sürecin ruhuna uygun ve gerekli adımların atılmasıdır. Mahkemelerden düşman ceza hukuku mantığını terk edilmesi ve adil kararlar vermesini de içerir. Önceki süreçte hukuksal düzenlemeleri

yapmayı bırakalım, pratikte hukuksal düzenleme gerektirmeyen bürokratik adımları dahi atmaktan imtina edilmiş, uygulamada ki sorunların devlet içerisindeki başka dinamiklerden kaynaklandığı iddia edilmişti. En bariz örneği ise hasta tutsaklar olmuştur. Devlet heyeti, hasta tutsaklar öncelikli gündem olmasına rağmen, bu konuda her iki taraf da ‘mutabık’ olmasına rağmen bürokratik engeller nedenlerle engellendiği iddia edilmiştir. O yüzden yapılacak hukuki düzenlemeleri hayata geçirecek kamu görevlilerinin ve yargı mensuplarının sürecin doğasına uygun hareket etmelerinin sağlanması gerekir. Yani idari ve yargısal pratiğin iyileştirilmesi elzemdir.

Barış ve demokratik toplum çağrısı, yalnızca bir retorik değil, güçlü bir normatif zemindir

---

Taraflar ilk defa diyaloga girmedikleri için önceki diyaloglarda yapılan hatalar tarafların birbirine olan güvenini zedelemiştir. Bu güvensizlik daha fazla Kürt toplumunda oluşmuştur. Kürt halkı hem yüzyıllık tanınmama halinin oluşturduğu olumsuz hafıza hem de önceki sürecin nihayete erememesinden kaynaklı olarak bir an önce somut adımların atılmasını beklemektedir. Somut adımların atılması geciktikçe sürece olan inancında ciddi anlamda bir gerileme yaşanabilir.

Yukarıda dile getirdiğimiz her aşama uzun sürebilir, beklenen düzeyde ilerlemeyebilir ama kendi içinde her iki tarafa ayrı ayrı sorumluluk yükler. Çözüm açısından iradenin azalmaması gereken bir pozisyon içermelidir. Abdullah Öcalan çağrı yaptı, Örgütte çağrıya karşılık verdi, bunun sonucu hem fesih kararı alındı hem de öz savunma dışında hiçbir durumda çatışmasızlık halini bozmayacağını belirtti. Bunun sonucu gerek PKK gerekse de Kürt halkı devletin somut adımlar atmasını beklemektedir. İşte bu noktada Öcalan’ın 27 Şubat 2025 tarihinde açıkladığı çağrı ve sonrasında belirtilen hukuki boyutun gereklerinin yerine getirilmesi koşulunu devletin yerine getirmesi gerekmektedir. Şu aşamaya kadar

atılan adımlar müzakere masasının koşullarını yaratmak ve olası kazalara karşı yol temizliği yapmaktır. Bu dönem sorunsuz bir şekilde atlatıldı, bu aşamada artık müzakere masasına oturma, masada tartışma ve sonuç almaya dair adımların atılması gerekmektedir. Müzakere masasında tartışılacak konular ve gündemler için yasal değişikliklere başlanmalıdır. Şu an meclis bünyesinde bir komisyon oluşturulması, silahların bırakılması gündemi ilk konu olarak müzakere masasının üzerinde bulunmakta. Öncelikle müzakere sürecinin bir şemsiye yasasının bulunması gerekmektedir. Bu yasanın kapsamı net ve müzakere masasını ve sürecin taraflarını korumalı. İçinde bulunduğumuz süreç olağan bir süreç olmayıp insanların hukuki güvenliklerinin yasal güvence altına alınması gerektirir. Önceki süreçlerde sürecin ceremesini en fazla sürecin yürütücüleri çekmiş, yargılamaya maruz kalmışlardır. Savcılar ve hakimler başlatılan soruşturmalarda yargılananlara “Siz neden Adaya, Kandil’e gittiniz, bu açıklamayı neden yaptınız?” gibi sorularla insanları hem zor durumda bırakıyor hem de kanaatlerini bu durum etkiliyor, o yüzden şemsiye bir kanuni düzenleme, müzakere masasındaki gündemler konuşulmaya başlanmadan hayata geçirilmesi gerekmekte. Ardından meclis çatısı altında komisyonun kurulması ve silahların bırakılması konularına geçileceği ön görülmelidir.

Şemsiye yasadaki sonra müzakere masasında konuşulup ortaklaşılacak her bir konunun ihtiyacı temelinde bir yasal düzenlemesinin yapılması gerekir. Müzakere masasının çalışma koşullarının sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için beklenen yasal değişiklikler; ‘PKK’li gerillaların yasal statüleri, ülkeye dönecekler açısından hukuki güvenliklerinin sağlanarak yargılamaya maruz bırakılmamaları, PKK üyesi olmak, örgüte yardım etmek, ülkenin birliği ve bütünlüğünü bozmak, örgütün propagandasını yapmak suçlamaları ile ilgili yargılamaları devam vatandaşlar hakkında mevcut davalarının sonlandırılması gibi konularda ve yasal düzenleme gerektirmese bile hasta tutsakların ve infazı yakılan mahpusların tahliyesi gibi konularda öncelik sonralık durumu gözetilerek’ şeklinde sıralanabilir. Bu değişiklikler müzakere masasında temel tartışma konusu olan kimlik, anadilde eğitim, yerel yönetimleri güçlendirilmesi gibi yasal ve anayasal değişiklikler öngörülen konuların daha rahat

tartışılmasını da sağlayacak, masanın müzakere konularını sadeleştireceği için tarafların elini rahatlatacaktır.

Değişiklik yapıldığı taktirde yasal değişikliklerin hayata geçirilmesi için yargı organlarına ve bürokrasiye gerekli enformasyonlar yapılmalıdır. Çünkü içinde bulunduğumuz otoriterleşme ortamı sadece yasal düzenleme ile aşılabilecek bir durum olmayıp, aynı zamanda bu yasaların uygulanma probleminin de aşılması gerektirir. 27 Şubat Çağrısının başlığı da bu durumu çok iyi özetlemektedir. İhtiyaç duyulanın hem barış hem de demokrasi olduğu söylenmiştir. Bu açıdan mesele sadece teknik olarak yasal değişiklik değil ayrıca demokratik toplumun koşullarının da oluşturulmasıdır. Ancak bu yapılabilirse süreç başarıya ulaşır.

Yasal değişiklikle birlikte bu değişikliklerin toplum tarafından içselleştirilip anlamlandırılabilmesi için de demokratik siyaset kurumları, sivil toplum örgütleri, yazarlar, aydınlar tarafından bir dizi çalışmalar planlanmalı, halka bu mesele anlatılıp halkın bu süreçte dahil edilmesi sağlanmalıdır. Bu çalışma da mecliste kurulacak komisyonun bünyesinde yürütülebilir. Burada anlatılacak konu sadece barış kavramı değil, barış ile birlikte demokratik toplumun inşası birlikte ele alınmalıdır. Sadece barış ele alındığında devlet ile örgüt arasında kazanan-kaybeden tartışması da başlar, kısır döngüye yol açabilir. Demokratik toplum inşasının gerekliliği ülkede mevcut otoriter yapının son bulması adına da önem arz etmektedir. Bu süreç içerisinde demokratik kitle örgütlerinin sadece yasal düzenlemelere güvenip beklememeleri gerekir, yasal değişiklikler tek başına yetmez buna demokratik mücadelenin enstrümanları ile güç vermek gerek.

Demokratik Toplumun İnşası

Silahlı çatışmalardan çıkış sürecinde, toplumsal barışı inşa etme amacına yönelik olarak geçiş dönemi adaleti mekanizmaları önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, geçmişte yaşanan sistematik hak ihlallerinin açığa çıkarılması, mağdur haklarının tanınması, adaletin tesisi ve gelecekte benzer ihlallerin önlenmesi hukuki açıdan zaruridir.

Toplumsal uzlaşmanın sağlanmasında, yalnızca hukuki değil aynı zamanda etik ve tarihsel bir

sorumluluk da söz konusudur. Hakikat komisyonları bu çerçevede, geçmişin karanlık alanlarının aydınlatılmasına, mağdurların tanıklıklarının kayıt altına alınmasına ve devlet-toplum ilişkilerinde güvenin yeniden tesis edilmesine katkı sunmaktadır.

Silahların bırakılması süreci, yalnızca çatışmasızlık haliyle sınırlı olmayan; aynı zamanda hukukun üstünlüğünün ve demokratik normların tesisini birlikte yürütülmesi gereken çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreçte hukuk, hem geçmişle hesaplaşmanın hem de geleceğin inşasının temel aracıdır.

Barış ve demokratik toplum çağrısı, yalnızca bir retorik değil, güçlü bir normatif zemindir. Bu zeminin tahkim edilmesi, çatışma dinamiklerinin hukuki ve siyasal araçlarla dönüştürülmesine bağlıdır. Nihai hedef, şiddetin değil müzakerenin, silahın değil hukukun, dayatmanın değil katılımın egemen olduğu bir toplumsal düzenin inşasıdır.

Müzakere sürecinde Kürtlerin hedefi temel hak ve özgürlükler noktasındaki taleplerini bir seviyeye çıkartmak, bu seviyeden sonrası içinde demokratik siyaset içerisinde mücadele zeminin devam ettirmek. Daha önceki süreçlerin sona ermesinden hemen sonra devletin Kürtlere yönelimi daha şiddetli ve ağırdı. Bu sürecin amacı ise bir daha geriye dönmek ve ülkede çatışmasızlık halini sona erdirip demokratik siyasetin önünü açmaktır. Zira her bozulan süreç bizleri kuyunun daha derinine indirmekte, daha sonra toparlamak, tekrar bir müzakere sürecini başlamak için daha fazla emek harcamak gerekiyor.

Kürtler, yüzyıl önce başlayan ulus-devletler serüveninde tüm dünya güçleri tarafından yok sayılarak yüz yıllık bir yalnızlığa mahkum edilmiş ve unutulmaya bırakılmıştır. Kürtler bu yüzyıllık süre içerisinde tarihin gerisinden gelecek koşan bir atın peşinden gider gibi bir mücadele vermiş, demokratik siyaset zemininde verilen mücadele dünya halkları nezdinde yüzyıllık bir yalnızlığı aşarak yüzyılın akı olmuşlardır.

[İçindekiler İçin Tıklayınız](#)

Demokratik Toplum İhtiyacı ve Barış

Nasrullah Kuran

“Devletin edindiği tüm sermaye bizlerden çaldıklarından oluşur. Sorun devletin istediklerimizi verip vermemesi değil, bizim devlete bu kadar vermeyi sürdürüp sürdürmeyeceğimizdir.”

S. James

Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat 2025 tarihli “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” ile birlikte gündem bulan önemli tartışmalardan birini de demokratik toplum olgusu oluşturdu. Demokratik toplumun ‘ne’liğine dair tartışmaların yoğunluk ve derinlik kazanması, kuşkusuz demokratik toplumu olan ihtiyacı daha da vurgulu hale getirip pekiştirecektir. Bu konuda belki de yüzeysel değinmelerin yol açtığı tıkanışlar bu sefer daha kalıcı bir hafıza ve özümsemeye kapıyı aralayacaktır. Hepsi mümkün; yeter ki tartışmalar gerçekliğin oluşturucu gücüne bağlı gelişsin ve demokratik toplum olgusunun ne geçmişe ait küllenmiş bir arzu ne de geleceğe ertelenmesi gereken “henüz zamanı gelmemiş” bir proje olduğu dogmatizmine düşülmesin.

Nasıl ki stratejik düşünme bütün etkileşimler ve şartlarla ilgili bir düşünme ise demokratik toplum da, toplumsal varoluşu tanımlayan tüm olgularla ilişki ve etkileşim içerisinde olan, dinamik bir oluşur. Demokratik toplum, esasta kendilik bilinci edinmiş, kendi olan toplumdur. Açılımı; özgün ve özerk varoluş, eşit ve demokratik pratikleşme, ahlaki ve politik yapılanmadır. Bu ilişkisel bütünlüğü içerisinde toplumsal özbilinç, özkimlik ve özyönetimdir. Bir nevi iktidar ve devlet aygıtlarının henüz tüm

ceberrutluklarıyla baskı ve sömürü altına alamadıkları doğal toplumdur da diyebiliriz. Tabi bunu diyebiliyor olmamız, bizi insan merkezli bir indirgemeciliğe götürmemeli. Evrensel oluşun karakteristik bir yansıması, insandaki dile geliş olarak değerlendirmek daha gerçekçi gibi duruyor. Zira, “Basit bir amip bile son derece etkindir. Varlığını belirleyen yapılanma ve yok olma süreçleri arasında dinamik bir denge kurarak, kendisi olmakla uğraşır. Çevresiyle ilişki içinde, edilgen değildir; içsel olarak kendi kimliğini korumaya çabalayan başlangıç halinde bir kendilik, tanımlanabilir bir varlıktır.”

Spinoza'nın demesiyle kendi varlığında sürme çabası ve iddiası, tüm varoluşların ortak belirleyicidir. Evrensel varoluş, özgün ve özel bir varoluştur. Özgün ve özerk varoluşun insani boyutu da kendisini demokratik toplumda ifadeye kavuşturur. Abdullah Öcalan, demokratik modernite kuramında kavramların birbirleriyle ilişki içerisinde oluşturdukları bağlamdan hareketle anlam zenginliği daha yoğun olan “Ahlaki ve Politik Toplum” belirlemesini öne çıkarmayı tercih eder. Bu tercihin sebebini ise şöyle açıklar; “Ahlaki ve politik toplumu demokratik toplum (demokratik komünalite) olarak sunmak da mümkündü. Kapitalist topluma karşılık verecek en uygun kategorik yaklaşım bu olabilirdi. Fakat ahlaki ve politik toplumun doğasında demokratik toplumda içerilmiş olduğundan, daha temel bir kategorik kavram olan ahlaki ve politik toplumu esas almaktan kaçınmadık.” Dolayısıyla ahlaki ve politik toplum derken aynı zamanda birbirlerini içerimleyen demokratik toplum, demokratik komünalite ve demokratik ulus

olgusundan da söz etmiş oluyoruz. Kavram-kuram ilişkisindeki bağlama sadakat, ahlaki ve politik toplum kavramını öncellememizi gerektirse de, çağrıda ve güncel tartışmalar ışığında demokratik toplum vurgusu öne çıktığından biz de değerlendirmemizi bu vurgu ekseninde geliştireceğiz.

Özgür Toplum Öz İşlerini Yapabilendir

Demokratik toplum her şeyden önce özgürlük, eşitlik ve demokrasi ortak paydasında buluşanların, ortak çaba ve mücadelesi ile inşa ettikleri bir toplumdur. Ulus-devlet faşizminin tekçilik ve tektipleştirme dayatmasına karşı farklı kültür ve kimliklerin özgün ve özerk yapılarını koruyarak karşılıklı saygı temelinde birbirleriyle ilişkilendikleri, ortak örgütlülük temelinde kendi özyönetimlerine kavuştukları bir açık toplum zeminidir. Tek renkliliğin çirkinlik ve fakirlik olarak görüldüğü; çok renkliliğin ise zenginlik ve güzellik taşıdığına inanılan demokratik toplum zemininde hiçbir toplumun homojenleştirilme kaygısı olmadığı gibi kendi özkültürünü geliştirme ve siyasetini yapma özgürlüğüne sahiptir. Demokratik toplumda toplumun niteliğini belirleyen kıstas, o toplumun devletli veya sınıflı olup olmaması ve yine endüstriyel vb. gelişmişlik gösterip göstermemiş olması değildir. Bir toplumun niteliğini, onun gelişmişlik düzeyini belirleyen ölçü, ahlak ve politik bir düzey kazanıp kazanmaması, dolayısıyla demokratik bir niteliğe erişip erişmemesidir.

Demokratik toplum olgusunun varlık bulması iki temel koşulun somutluk bulmasına ve işler hale gelmesine bağlıdır. Bunlardan birincisi demokratik siyaset, ikincisi ise öz savunmadır. Toplumun demokratik siyaset ve özsavunma yapma imkanının bulunmadığı yerde gerçek manada bir demokratik toplum varlığından söz etmek de mümkün olmayacaktır. Çünkü demokratik siyaset; demokratik örgütlenmelerle topluma demokrasi bilincinin taşınması, demokratik yaşam tarzının deneyimlenerek oluşturulması ve toplumun ahlaki-politik nitelik kazanarak özgürleşmesi işlevini görür. Bu sayede toplumu meydana getiren her kesim ve kimliğe kendini ifade etme ve güç haline gelme olanağı, politika yapma fırsatı sunar. “Demokratik siyaset yürütmeden, genelde toplumun, özeldede her

halkın ve topluluğun ne politikleşmesi ne de politik yoldan özgürleşmesi mümkündür. Demokratik siyaset özgürlüğün öğrenildiği gerçek okullardır. Politikanın işlerini ne kadar demokratik özneler yaparsa, demokratik siyaset de toplumu o denli politikleştirir, dolayısıyla özgürleştirir. Politikleşmeyi özgürleşmenin ana biçimi olarak kabul edersek, her toplumu politikleştirdikçe özgürleştirebileceğimizi, tersi olarak da toplumu özgürleştirdikçe daha fazla politikleştirdiğimizi bilmek durumundayız.”

Öz savunma ise, özgün ve özerk varoluşunu sürdürme iddiasında bulunan her canlıya ve henüz sömürgeleşmemiş olan toplumlara mahsus bir direniş kültürüdür. Özkültür, öz kimlik ve özyönetim ancak özsavunmanın varlık bulduğu koşullarda gelişip süreklilik kazanabilir. Bu nedenle demokratik toplum; politik, kültürel, ekonomik, hukuki, askeri ve diplomatik her alanda özsavunmasını yapabilen toplumdur. Öz savunma, tamamen iktidar ve devlet odaklı saldırılara karşı kendini savunma stratejisine dayanır. Özgür ve özerk varlığına, kimliğine, özetle onu o yapan değerlere herhangi bir saldırı yapıldığında buna savunma savaşıyla (Devrimci Halk Savaşı) yanıt verir. İşgalci, sömürgeci ve soykırımcı saldırganlığa karşı özsavunma savaşı ile karşılık vermesi, toplumunu savunmasının meşru bir gereğidir. Nasıl ki doğadaki her madde, her canlı varlık, bozuma uğramaya karşı kendini koruma refleksine ve yeteneğine sahipse demokratik toplum da özsavunma birlikleri ile oluşturduğu özgür, eşit ve demokratik doğasını koruma altına alır. Savunma tamamen demokratik toplumun güvenliğini sağlamaya dönüktür; bunun dışında kalan tahakküm, işgal veya sömürü amaçlayan saldırı savaşlarını ifade eder. Saldırının olmadığı koşullarda savunma da olmaz. Altı çizilmesi gereken husus, özsavunmanın salt askeri bir direniş olmadığı, onunla birlikte esasta ideolojik, politik, kültürel, ekonomik, hukuki ve cinsi boyutlarda yürütülmesi gerektiğidir. Bu boyutlarda doğru ve bütünlüklü bir özsavunma savaşı verilmediğinde, geriye sadece askeri özsavunmayla korunacak bir değerde kalmayacaktır.

Demokratik siyaset ve özsavunmayla pratikleşme olanağı bulan demokratik toplum, buraya kadar yaptığımız tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere iktidar ve devlet dışında oluşmuş, kendi öz işlerini kendi gören bir toplumdur. Bununla birlikte, modern dünya

sisteminin ulus-devletler tarzındaki gerçekleşmesinin ve toplumları ulus-devletlerle kuşatıp baskı altına alma stratejisinin farkında olmasına rağmen, devletin sürekli savaş halini terk edip demokrasiye duyarlı hale geldiği yerde ilkeli ilişkiye ve uzlaşmaya açıktır. İlkeli ilişki ve uzlaşının zemini ise, Devlet + Demokrasi, yani Demokratik Cumhuriyet çözümdür. Demokratik Cumhuriyet; ulus-devletin, demokratik toplumun (demokratik ulus) varlığını ve özerkliğini kabul ederek anayasal çözüme kavuşturduğu, çoğulcu demokratik siyaset zemininin somutluk bulduğu ve bu kapsamda şeffaf, açık ve güvene dayalı ilişkilerin geliştirildiği bir cumhuriyettir. Demokratik siyasetle çoğulcu parti anlayışının yer verildiği, her kültür ve grubun tercih ettikleri fikir ve programla katılım gösterdikleri çağdaş demokrasi düzenidir. Demokratik Cumhuriyet düzeninde demokratik siyasetin araçları siyasi partiler, kültürel, sanatsal, sosyal, ekonomik, bilimsel, sportif ve çevresel sivil toplum yapılanmaları biçiminde öne çıkarken; üçüncü olan olanak da adlandırdığımız bu zeminde insan hakları ve kadın özgürlüğü öncelikli temel konular olarak belirlenirler. Zira toplumsal varoluşu büyütmenin ve geliştirmenin, daha özgür kılmanın yolu, kadının özgürleşmesinden ve insan haklarının kadın öncülüklü gerçekleştirilmesinden geçmektedir.

Savaşı Olmayanların Barışı da Olmaz

Kapitalist modernitenin kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus-devlet üçlemesi ile yol açtığı tahribat, doğa ve toplum açısından yaşanmakta olan yıkım göz önünde bulundurulduğunda sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır. Abdullah Öcalan'ın da belirttiği gibi, gerçekte devletin dini ve milleti yoktur; "O her zaman bir azınlığın çıkar koalisyonudur. Devletin Araplısı, İranlısı, Türklüsü görüntüdedir veya konjektürel bir yaklaşımdır. " Çok uzaklara gitmeye gerek yok; günceldeki Türk devleti aygıtına ve onun Kürtlerle ittifak yaparak "Türklük Sözleşmesi"nin dışına çıkan Türk muhalefet unsurlarına yönelik uygulamalarına bakmak yeterli olacaktır. Sermaye ve iktidar tekelleri için Türklük, kendini maskeleyemeye yarayan ideolojik bir araçtan başka bir şey değildir. Bu doğrudan hareket edildiğinde demokratik toplumu olan ihtiyaç tüm şiddetiyle ve her açıdan kendisini hissettirmektedir.

Toplumsal öz, paramparça olma halini sürdürse de, anlam ve hakikat olarak içerisinde bulunduğu kaotik oluşumu asma ümidi taşımaktadır. Ona bu ümidi veren kuşkusuz demokratik modernite kuramının demokratik toplum inşasıdır.

Bütün bu bağlamı içerisinde Demokratik topluma duyulan ihtiyaç, belirtmek gerekir ki aynı zamanda hakiki barışa duyulan ihtiyaçtır. Çünkü demokratik toplum, doğayla ekolojik uyum içerisinde, halkların özgürlük, eşitlik ve demokrasi temelinde barışı tesis ettikleri; dil, din, ırk vb. üzerinden geliştirilen yapay ayrışmaları ortadan kaldırıp demokratik ulusta bütünleştikleri çoğulcu bir toplumdur. Bu yönüyle ana toplumun, "Hiçbir insan birbiriyle savaşmamalıdır; çünkü tüm canlılar akrabadır; dolayısıyla bütün canlılar ve varlıklar değerlidir" tarzında dile gelen, insana ve doğaya zarar vermeme anlayışını güncelleyen bir yaklaşıma sahiptir. Haliyle demokratik toplumun barışı, ne sahte vatandaşlık hakkı tanıyarak halkları özgürlüklerinden yoksun bırakan Pax Romana (Roma barışı) dır ve ne de liberal anlayışın toplumları özsavunmasız bırakarak ölüm tuzağına çektiği uzlaşma adı altındaki sahte barıştır. Bu türden barışlar geçici özellikte olup, daha çok soluklanmayı ve savaş için daha iyi hazırlanmayı amaçlarlar. Saldırı stratejilerindeki öldürücü vuruşu yapmadan önce karşıtını yumuşatmayı, taktik yaklaşımı ifade ederler. Sun Tuz'nun "Belirgin bir anlaşma ile birlikte gelmeyen barış önerileri tuzak belirtisidir" uyarısı tam da buna yöneliktir.

Demokratik toplum bakımından savaş, iktidar ve devlet özünün bir yansıması ve bu özün oluşturucusudur. Barış ise, toplumsal varoluşun doğasına içkindir. Bu nedenle de taktik değil stratejiktir, stratejik yaklaşımı gerektirir. Esasta ise "Yüksek Strateji"nin konusudur. Zira, "Strateji, sadece askeri zaferin kazanılması sorunu ile ilgilidir. Buna karşılık yüksek strateji, daha uzak görüşlü olmak zorundadır. Çünkü yüksek stratejinin amacı, barışın kazanılmasıdır. Böyle bir düşünüş şekli 'arabayı atın önüne koymak' değildir. Aksine, atın ve arabanın nereye gittikleri hususunda emin olmaktır." Bugünün savaşını yürütenler yarının barışını nasıl kuracaklarını öngörüp planlamak zorundadırlar. Savaş kadar barış üzerine düşünmemiş olanlar, gelecekleri hakkında da belirleyici olamazlar. Bu nedenle demokratik

toplum zihniyeti savaş ve barış denklemindeki yerini, ilkeli uzlaşma ve öz savunmayı içeren bir barıştan yana belirlemiştir. Halkların yabancılaşmadan kurtularak özgürleşme yoluna girmelerini ve öz kimliklerini herhangi bir dış müdahaleye maruz kalmaksızın taşıyabilmelerinin biricik yöntemi, herhangi bir aldanmaya veya aldatmaya yer bırakmayacak olan öz savunmaya sahip bir barıştır.

Öz savunması olmayan bir barışta ısrar, örtük bir şekilde savaş ve sömürgeciliği sürdürmekte ısrardır. Teslimiyetin ve modern köleliğin, bu sefer demokratik istikrar ve uzlaşma altında meşrulaştırılıp sermaye ve iktidar tekellerinin hizmetine koşturulmasıdır. Stratejik manada tam barış, aslında devletin ortadan kalktığı koşullarda gerçekleşecek olan barıştır. Ancak hegemonik sistemin varlığı ve ulus-devlet tarzındaki yayılımı, bu teorik gerçekliği bütünüyle pratikleştirebilmenin önündeki engeldir. Dolayısıyla devleti ve devletin hakimiyeti altındaki toplumu demokrasiye duyarlı hale getirerek Demokratik Cumhuriyet'e, olmadı mı isyan ve silahlı direniş dahil, her alanda öz savunma savaşına yönelmek kaçınılmazdır. "Barış istiyorsan savaşa hazır ol" deyimini de öz itibarı ile bu içerikte değerlendirebiliriz. İktidar ve devlet aygıtları, doğallığında ve kendiliğinden demokrasi ve barışı kabullenmezler. Demokratik toplumun güç haline gelmesi ve direnç göstermesi üzerine esneme ve barışçıl bir tutum izleme ihtiyacı duyarlar. Özetle savaş olmayanların barışı da olmaz. Toplumsal mücadeleler tarihi bunun örnekleri ile doludur; kimler savaşmışsa barışı da onlar yaparlar.

Diğer taraftan barış olgusunun kendisi, en az savaş kadar çaba gerektiren bir eylemdir. En doğal insani-toplumsal gereksinimlerin dahi mücadele ve savaş konusu yapıldığı, savaşın güç ilişkilerinin ve tahakküm tekniklerinin sürekli uygulama yöntemine dönüştürülerek yaşamın işleyişi haline getirildiği bir çağda yaşıyoruz. Günümüzde savaş, bir bioiktidar rejimi olarak neredeyse tüm yaşam alanlarına yaydırılmış durumdadır. Uzamsal ve zamansal bağlamda sınırları belirsizleşen ve hiçbir ilke, kural tanımayan topyekun bir savaştan söz ediyoruz. Devlet şiddeti ve terörü, gündelik yaşama artık anlık olarak etki etmektedir. Foucault'un "iktidar her yerde" vurgusu "savaş her yerde" pratikleşmesiyle adeta gerçek anlamına erişmiş bulunmaktadır. Bu

realite, barışı pasif bir eylem olarak değerlendiren mantığa son vermektedir. Barış dinamik bir olgudur ve siyasal yaşamın en yoğun yaşandığı süreçleri tanımlamaktadır. O halde barış için direniş, biodireniş olarak her yerde olma sorumluluğundadır. Salt askeri sınırlara sıkıştırılıp daraltılmadığında, öz savunma savaşı, aslında tam da bir biodireniş savaşıdır.

Sonuç itibarıyla Demokratik toplum; çözümlerini kendinde üreten ve bu yönüyle de iktidar-devlet aygıtlarını gereksizleştiren toplumdur. Devletçi çözümsüzlük kuramına karşı kendi demokratik çözüm kuramını seçimlerken şunu söyler; "Demokratik çözüm kuramı sorunların sahibinin devlet değil toplum olduğunu dolayısıyla çözümünün de ilgili toplumdan gelmesi gerektiğini esas alır. İlgili toplum birimi kendini ne kadar özgür ifadeye ve örgütlenmeye kavuşturursa, bunun kendi çözümüne de o kadar yol açacağını ifade eder. Devletçi kuram ilgili topluma hep kural dayatırken, demokratik kuram ilgili toplumun kendi inisiyatifinin önem taşıdığını ve kendisini belirleme ve inşa etme hakkına sahip olduğunu söyler. Devletle ilişkinin birbirini ya tamamen reddetmesini veya tersini içermez. İlişki ve çelişki içinde gerginlikler yaşansa da, uzlaşma ve barış içinde bir arada yaşamalarını öngörür. Bu meyanda demokratik çözüm barışla da bağlantılıdır. Her barış demokratik çözüm eksenli olmayabilir, ama her demokratik çözüm 'onurlu barış' dediğimiz, her varlığın gelişim hakikatini sağlama alır. Onurlu barışlar birbiriyle barışan güçlerin birbirlerinin varlıklarını ve gelişim hukukunu tanımları ile gerçekleşir."

Gelinen nokta, demokratik toplum arayışının kendi çözümünü onurlu barışta bulduğu ve bunu demokratik inşa ile taçlandırmak istediğidir. Gerisi, bin yıllık kardeşlik tarihi vurgusunda bulunanların bunun hukukunu yasal ve anayasal çerçevede demokratik güvenceye kavuşturmalarına kalıyor.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Barışın Yeniden Kuruluşu: Hak Kategorisinden Toplumsal İnşaya

Esra Bilen*

“Eğer ben, gerçekte, gerek tanrılar, gerekse insanlar tarafından onca övgüye boğulan barışsam, gökyüzünde ya da yeryüzünde mevcut olan tüm iyiliklerin kaynağı, anası, besleyicisi, müjdecisi ve koruyucusuysam; eğer ben olmazsam, hiçbir şey gönenmezse, güvenli, saf ve kutsal olan, insanlara hoş gelen ve tanrıların minnettarlığını doğuracak olan hiçbir şey, bensiz, kurulamazsa; ve buna karşılık, eğer savaş, tartışmasız, orada ya da burada, tüm evreni etkileyecek tüm kötülükleri yayan bir okyanussa, eğer o felaket (savaş), yeşeren her şey aniden kurutuyor, gönence anıtlarını yerle bir ediyor, sağlam yapıları sarstıyor, en iyi biçimde kurulmuş olan şeyleri yıkıyor ve tatlılığı acıya dönüştürüyorsa; kısacası, eğer o, anında yıkacak kadar büyük bir küfürse, dindarlığa ve dine el uzatan şeyse ve korkunç bir affetse, yukarıdaki güçler açısından en nefret edilesi şeyse, ölümsüz Tanrı adına sorarım size: beni kovmak için ve bu kadar çok miktardaki felaketi bu kadar pahalı ödemek için, böyle büyük çabayla çalıştıklarını, böyle hazırlık yaptıklarını, onca para harcadıklarını, onca dikkat ve tehlikeyi göz aldıklarını gören kim, onu kışkırtanların insan olduğuna ve en minicik beyin parçasına sahip bulunduğuna inanır?”

Desiderius Erasmus 16. Yüzyılda dört bir yandan ve tüm uluslar tarafından kovulan barışın yakınmasını böyle dile getirmişti. Aynı metinde akıldan yoksun hayvanların dahi her biri kendi türünün dahilinde

bir uyum ve anlaşma içinde yaşadığını; fillerin sürü halinde, koyun ve domuz yavrularının türdeşleriyle bir arada olmaktan hoşlandığını, turnalar ve alakargalarının da grup halinde oluştuğunun, bize dindarlığı öğretmiş olan leyleklerin kendi öğütlerine uyduğunu, yunusların ise birbirine yardım ederek kendi kendini savunduğunu, karınca ve arıların da kendi cemaatlerinde kurmuş oldukları uyumlu toplumsal örgütlemeyi bildiğini yani doğanın barıştan yana olduğunu söyler. O halde insan tarihi boyunca neden savaştan yana olmuştur diye de sorar. Aslında insanlığın veya insanların bir bütün olarak değil egemen sınıfların safının savaştan yana olduğu tarihsel bir gerçekliktir. Yalanlarla dolu resmi tarihin belki de doğru yazdığı tek şey erkeklerin/egemenlerin savaşlarıdır. Zira tarih sadece erkekleri, savaşlarını ve zaferlerini yazmıştır. Oysa tarih yalnızca geçmişin bir kaydı değil; aynı zamanda kimliğin, kültürün ve toplumsal belleğin inşa edildiği bir alandır. Ancak bu inşa süreci, çoğu zaman erkek egemen bir bakış açısına dayanmış; kadınların, devlet dışı toplulukların, ezilenlerin direnişleri, deneyimleri, katkıları ve mücadeleleri sistematik biçimde görmezden gelinmiş veya silinmiştir. Zafer ve fetih naralarıyla savaş yüceltilirken bir yandan da egemenlerin savaşları meşru kılınmıştır. İşte bu tarih anlayışı da “barış”ı değil, “savaş”ı ve “zaferi” yazmıştır. Çünkü barış çoğu zaman egemen için bir yenilgiyi, tavizi, uzlaşmayı temsil eder. Barış anlatısı, otoriteyi değil ortaklığı esas alır; bu da resmî tarihin iktidar merkezli doğasına aykırıdır. Bu

sebeple barış resmi belgeler üzerinde değil toplum içi pratiklerde yaşanmıştır. Yani belgeye değil toplumsal hafızaya dayanır. Savaşın erkek generalleri vardır, barışın ise isimsiz kadınları, köy ihtiyarları, gençleri vardır. Onlar “tarihsel özne” olarak kabul edilmez. Ancak tam da bu günlerde Abdullah Öcalan’ın toplumdaki tüm kesimleri tarihsel özne yapma iradesiyle yaptığı “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” barış çağrısına ve yankılarına tanıklık ediyoruz. Bu tarihi günlerde tarihte hep yok sayılmış barışın her yönüyle konuşulması ihtiyacı ise ortada durmaktadır. Barış hakkı kavramı da konuşulan kavramlardan bir tanesi. Bu yazı barış hakkının ne olduğuna dair kavramsal bir giriş sunduktan sonra barış hakkına eleştirel yaklaşmayı hedefler ve barışın bir hak olarak ele alınması tezine karşı çıkar. Nedenlerini yazıda açıklamaya çalışacağım.

Barış Hakkı ve Tarihsel Arka Plan

Barış kavramının doğrudan bir hak olarak tanımlanmasa da ilk defa uluslararası bir metinde yer alması, 1945 yılında hazırlanan Birleşmiş Milletler Şartı ile olur. Bu anlaşmada barış kavramı Birleşmiş Milletlerin amaçlarının açıklandığı maddede “Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak²...” şeklinde devlet egemenliğini esas alan bir biçimde tanımlanır. Zira “uluslararası barış ve güvenliğin korunması” yaklaşımı ulus-devlet düzeninin ve bu yöndeki işbirliğinin korunması yaklaşımı içerir. Şartın devam maddeleri de zaten devlet egemenliğini önceleyen maddelere yer verir. Dolayısıyla egemenliğin öncelendiği barışın ise egemenliğe koruyucu bir tanım olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Diğer yandan bu madde de belirtilen “saldırganlık eylemlerini bastırmak” görevi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne verilmiştir. Bu da barışın devletler arası güç dengesine tâbi bir ilke olarak kaldığını gösterir.

2 Birleşmiş Milletler Antlaşması, 26 Haziran 1945 tarihinde San Francisco’da imzalanmış ve 110. maddeye uygun olarak 24 Ekim 1945’de yürürlüğe girmiştir. Türkiye Antlaşmayı Milletlerarası Adalet Divanı Statüsüyle birlikte 15 Ağustos 1945’te onaylamıştır. 4801 Sayılı Onay Kanunu 24 Ağustos 1945 gün ve 6902 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

Yine barış hakkının doğrudan tanımlanmadığı ancak buna zemin hazırlandığı ikinci metin olarak 1948 yılında hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi³ ile olur. Bildirgenin önsözünde “İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına” ifadesine yer verilerek insan haklarının tanınması, özgürlük, adalet ve barışın temeli olarak kabul edilmiştir. Öncelikle maddenin düzenleniş dili ve biçimi aslında burjuva ideolojisinin evrenselleştirilmiş dilidir. Zira insan hakları tarihi olarak, burjuva devrimleri ile ortaya çıkmıştır ve bu haklar bireysel hakları korumaya yöneliktir. Dolayısıyla ne madde de bahsedilen eşitlik gerçek bir eşitliktir ne de insan hakları insan ailesinin bütün insanlarını kapsar. Bu duruma kapsamlı eleştiri Hannah Arendt’in “soyut insan” ve “haklara sahip olma hakkı” kavramları üzerinden sunmak istiyorum. Arendt’e göre modern insan hakları, insanı yalnızca doğası gereği haklara sahip bir varlık olarak tanımlar ve onu sosyal, siyasal bağlamdan kopararak soyut bir kategoriye indirger. Ona göre liberalizmin insan hakları mekanizması, doğal hukukun ilkelerine bağlı olarak soyut bir insan öngörmektedir⁴. Yani haklar, yalnızca doğuştan gelen bir nitelik değil, siyasal topluluk içinde kazanılan bir ayrıcalıktır. Bu nedenle “haklara sahip olma hakkı”, bireyin ancak bir siyasal cemaat içinde varlık kazanabileceği anlamına gelir ve kişinin, eylemlerine ve görüşlerine göre yargılandığı bir çerçevede yaşamaya anlamına gelmektedir⁵. Vatansızlar, mülteciler ya da siyasal aidiyeti olmayan bireyler bu anlamda “soyut insan” konumuna düşer; yani insan haklarının korumasından fiilen yoksun hale gelirler. Arendt’in ifadesiyle, “devletsiz kalan insanlar insan haklarından yoksun bırakıldıklarında artık haksızdılar, yeryüzünün posasıydılar⁶”. Bu durum, özellikle insan hakları bildirgelerinin içerdiği evrensellik iddiasını çürütür. Çünkü bildiriler, hakların evrensel olduğunu ilan etse de, bu haklar yalnızca ulus-devletin vatandaşı olanlar için işlerlik

3 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 10 Aralık 1948

4 Yıldız Çirli & Yusuf Pustu, Hannah Arendt ve İnsan Haklarının Çıkmazları. Akademik Hassasiyetler, Cilt:10 Sayı:23, s 225

5 Yıldız Çirli & Yusuf Pustu, Hannah Arendt ve İnsan Haklarının Çıkmazları. Akademik Hassasiyetler, Cilt:10 Sayı:23, s 223

6 Yıldız Çirli & Yusuf Pustu, Hannah Arendt ve İnsan Haklarının Çıkmazları. Akademik Hassasiyetler, Cilt:10 Sayı:23, s 220

kazanır. Bu nedenle Arendt, insan hakları söyleminin pratikte ancak “vatandaşlık hakları” olarak var olduğunu ve siyasal aidiyetin dışına itilen bireylerin bu haklardan mahrum kaldığını belirtir⁷. Sonuç olarak, Arendt’in yaklaşımı insan haklarının yalnızca insan olmakla değil, bir “dünya içinde yer alma” ve siyasal bir topluluğa ait olma koşuluyla varlık kazandığını gösterir. Gerçek insan hakkı, diğer hakların taşıyıcısı olabilme kapasitesini sağlayan, haklara sahip olma hakkıdır. Bu sebeple insan hakları bildirgesinde temeli insan hakları söylemi üzerinden atılan barış bu bakış açısında ancak belli kişilerin hakkı olabilir. İşte Hannah Arendt’in “haklara sahip olma hakkı” kavramı, liberal insan hakları söyleminin temel çelişkisini açığa çıkarır: İnsan, haklara ancak bir siyasal topluluk içinde sahip olabilir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne tekrardan dönecek olursak bildirmede yer alan haklar da herkese değil sadece belli kategorideki kişilere tanınmıştır.

Barış hakkının ilk defa doğrudan tanımlandığı uluslararası metin ise BM Barış Hakkı Bildirgesidir⁸. Bu bildirgenin 1. maddesinde “Halkların barış hakkı vardır.” denilerek ilk kez açıkça “barış hakkı” tanımı yapılır. Bu bildirme hem kavram olarak “barış hakkının” ilk defa kullanılması açısından hemde klasik insan hakları bakış açısından ayrılarak ele alınması bakımından önemlidir. Burada barış hakkı bireylerin değil halkların hakkı olarak tanımlanmış ve kolektif bir özne yaratılmıştır. Barış sadece bireyin savaşız yaşama hakkı değildir. Aynı zamanda bir toplumun, bir ulusun ya da bir halkın kendi iradesiyle barış içinde yaşama hakkıdır. Bu anlamda birey merkezli hak anlayışından saparak, toplulukları ve halkları doğrudan özne yapan bu düzenleme önemlidir.

BM, bu yaklaşımından daha sonra uzaklaşmış ve 2012 yılında verilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Kararında⁹ “Herkesin barıştan yararlanma hakkı vardır. Bu hak, insanın yaşamının kutsallığını, tüm insan haklarının tam olarak uygulanmasını ve barış içinde yaşama hakkını içerir” kısmına yer verilmiştir. Yine 2016 yılında verilen Barış Hakkı

Bildirgesinin¹⁰ 1. maddesinde “Herkesin barış hakkı vardır.”, 2. maddesinde ise “Barış hakkı, insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam şekilde hayata geçirilmesini gerekli kılar.” diyerek “halklar”dan ziyade bireyleri merkeze alarak barış hakkını tanımlamıştır ve yeniden insan haklarıyla bütünlük bir pozisyon almıştır.

Barış Hakkı Eleştirisi

Yukarıdaki başlıkta detaylıca yer verildiği üzere barış hakkı, -istisna metinler haricinde- BM belgelerinde ve uluslararası sözleşmelerde; birey merkezli, negatif özgürlükleri koruyan bir hak olarak ele alınır. Bu yaklaşıma göre barış, bireyin savaşız ve çatışmasız bir ortamda yaşama hakkı olarak tanımlanır ve devletin asli görevi, bu hakkı ihlal etmemek ve bireyin fiziksel güvenliğini teminat altına alma şeklinde sınırlanmaktadır. İşte bu yaklaşım, barış hakkını yalnızca bireyin pasif korunmasına indirirken; toplumsal eşitsizlikler, siyasal dışlanma, yapısal şiddet, sömürü ya da yoksulluk gibi barışı doğrudan tehdit eden sistemsel sorunları göz ardı eder. Bu da barış hakkını yalnızca savaşın yokluğu ile sınırlı, dar ve işlevsiz bir çerçevede ele almaya yol açar. Oysa gerçek bir barış, sadece silahların susması değil; aynı zamanda adil ve eşit bir toplumsal düzenin kurulmasıdır. Yoksulluk, ırkçılık, cinsiyetçilik gibi yapısal şiddet biçimleri ortadan kaldırılmadıkça gerçek bir barıştan söz edilemez.

Barış hakkının liberal hukukta böyle ele alınması başka sorunları da beraberinde getirir. Örneğin barış hakkı sadece silahlı çatışmaların yokluğuna indirgenerek soyut bir norm olarak tanımlanır. Bu durum, somut, siyasal ve tarihsel koşullardan kopuk bir barış anlayışı doğurur. Oysa barış, somut adımların atılmasıyla yani çatışmaların, sömürünün, yapısal şiddetin sona erdirilmesiyle mümkün olur. Bu anlamda liberal hukukun, çatışmanın kökenlerini çoğu zaman görmezden gelmesi ve barışı soyut bir düzleme oturtması bir sorundur. Bu soyut düzlem ister uluslararası metinlerde ister anayasalarda yer alsın bireylerin bu hak temelinde devlete karşı başvurabileceği etkili bir iç hukuk yolu bulunmadığı

7 Altan Heper, Hannah Arendt’te Haklara Sahip Olma Hakkı. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 28 Sayı 2, s 654

8 BM Barış Hakkı Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 39/11 sayılı, 12 Kasım 1984 tarihli kararıyla kabul edilmiştir.

9 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Kararı 20/15, Kabul Tarihi 5 Temmuz 2012

10 71/189. Barış Hakkı Bildirgesi, Genel Kurul tarafından 19 Aralık 2016 tarihinde kabul edilen karardır.

için barış hakkı aslında hukuken koruma altında değildir zira uygulanabilir değildir. Dolayısıyla barış hakkı karşımıza soyut, hukuken koruma altına alınamayan bir norm olarak karşımıza çıkar. Bu hakkın kullanım kararı da sadece devlete bırakılmıştır, zira ulus-devletlerin yaratımı olan hukukta savaş ve barış gibi egemenlik konularında karar yetkisi devlete bırakılmıştır. Barış hakkı gibi halkları ilgilendiren ve kolektif hak olarak tanımlanması gereken hak çerçevesinde dahi hakların öznesi olarak birey işaret edilmişken, barış konusunda karar yetkisinin devlete bırakılması çelişkili bir durumdur. Bu durum, bireyin haklarının korunması ile devletin egemenlik alanı arasında da ciddi bir gerilim yaratır.

Bir diğer husus ise barışın hukuk metinlerinde evrensel¹¹ bir norm olarak ele alınmasıdır. Her ne kadar söylemlerinde evrensel ve kapsayıcı bir dil varsa da Chomsky'nin¹² belirttiği üzere bu dil pratikte esnetilmekte ve Batılı ülkelerin dış müdahaleleri, "barışı tesis etme" söylemiyle meşrulaştırılmaktadır. Bu müdahalelerin sonuçları çoğu zaman yeni çatışmalar, sivil ölümler ve yıkımlarla sonuçlanmaktadır. Bu da barış hakkının, liberal söylem içerisinde araçsallaştırıldığı ve "evrensellik" iddiasının ideolojik bir perde işlevi gördüğü eleştirisini gündeme getirir. Buradaki diğer bir tehlike Batılı ülkelerin "tesis etmeye çalıştığı barışın" karşısında ezilen halkların özgürlük mücadelelerinin "barışı tehdit eden" eylemler olarak damgalanmasıdır. Batılı kurumlarca "barışı sağlamak" bahanesiyle askeri ya da ekonomik müdahalenin gerekçesi de olabilir. Barış hakkının evrensel olarak tanımlanmasının yarattığı bir diğer sorunda aslında Batı'nın modernite anlayışı tarafından şekillendirilen bu hakkında evrensel olarak tanımlanması ve diğer halkların barışını ve barış anlayışını görmezden gelmesidir. Kant'ın "Ebedi Barış Üzerine" adlı denemesi de, barış düşüncesinin normatif bir düzen idealine dönüşmesinde belirleyici olmuştur. Kant, kalıcı barışın ancak "cumhuriyetçi yönetim biçimlerine sahip devletlerin", halkın rızasını esas alan ve uluslararası bir hukuk düzeni kuran yapıların işbirliği ile mümkün olacağını belirtir. Kant'a göre savaş, insan doğasından değil; ulus-

devletlerin egoist çıkar hesaplarından kaynaklanır. Bu nedenle gerçek barış ancak aklın ve hukukun egemen olduğu bir dünya düzeninde kurulabilir. Ancak Kant'ın öngördüğü bu barış projesi, günümüz liberal uluslararası düzeninde yerini çoğu zaman güç dengesi, caydırıcılık ve müdahale stratejilerine bırakmıştır. Dolayısıyla Kant'ın idealist barış anlayışı ile günümüzün pratik barış politikaları arasındaki mesafe, barış hakkının neden salt hukuki bir norm olarak kalamayacağını da göstermektedir.

Sonuç olarak barış hakkı hukuksal düzlemde idealleştirilmiş bir norm olarak tanımlansa da, bu normun hem kavramsal çerçevesi hem de uygulanma biçimi ciddi sınırlılıklar taşımaktadır. Soyutluğu, devlet merkezliliği, çifte standartlara açıklığı ve yapısal sorunları dışlaması gibi nedenlerle liberal hukukun barış hakkını gerçekten evrensel, eşitlikçi ve etkili bir norm haline getirmesi zordur. Dolayısıyla hukuk zemininde barış tartışmalarının liberal hukukun sınırlarını aşan, daha adil, daha bütüncül bir normatif çerçeve gerekmektedir.

Demokratik Toplumda Barışı Düşünmek

Barışın bir hak çerçevesiyle sınırlandırılmasındansa daha geniş ve bütüncül tartışılması gerektiği kanaatindeyim. 27 Şubat 2025 tarihinde Abdullah Öcalan'ın kamuoyuna sunduğu çağrı ise tam olarak bu geniş çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çağrı Öcalan'ın daha önceki savunma metinlerinde sunduğu paradigmatik dönüşümün son halkası olarak değerlendirilebilir. Zira, teorik temelleri zaten atılmış olan demokratik modernite perspektifinin, pratik-politik bir uygulama önerisi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. PKK'nin kendini feshetmesi önerisi, yeni bir örgütlenme biçimine, yani demokratik toplum inşasına geçişi simgeler. Ortaya çıkan barış çağrısı; devletin bir lütfü değil, toplumsal ahlaki-politik örgütlülüğün bir ürünüdür. Dolayısıyla barış tartışmalarını da bu örgütlü bakış temelinde demokratik toplum zemininde yapmak gerekir.

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde barış hakkının çerçevesinin yalnızca savaşın yokluğu ile sınırlı, dar ve işlevsiz bir çerçeve olarak çizildiğinden bahsetmiştik. Abdullah Öcalan'ın önerdiği kapsamlı barış anlayışı bu noktada önem kazanmaktadır. Zira Öcalan'ın barış

11 Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 66 Mart - Nisan 2018, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

12 Noam Chomsky, Hayaller ve Umutlar, Yarın Yayıncılık, 2011

anlayışı, çatışmasızlıkla sınırlı olmayıp, kapitalist moderniteye karşı alternatif olarak sunduğu “demokratik modernite” kuramının merkezinde yer alan bir yapı olarak değerlendirilir. Yani barış yalnızca silahların susması değil, iktidarın ve devletin ahlaki-politik toplum lehine sınırlandırılmasıdır. Bu bağlamda demokratik ulus, ahlaki-politik toplum ve özgür yurttaş figürleri, barışın kurucu unsurları olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada Öcalan barışın salt çatışmasızlık değil, özgürlük, çoğulluk ve katılıma dayalı yeni bir yaşam biçimi olduğunu iddia eder. Bu bağlamda barış, sistem karşıtı bir demokratik inşaa süreci olarak tanımlanır.

Öcalan'ın *Özgürlük Sosyolojisi* kitabında yer verdiği barış tanımı ise şöyledir; “Barış kelimesi kapitalist modernite koşullarında tuzak yüklü bir kelimedir. Doğru tanımlanmadan kullanımı çok sakıncalıdır. Bir kez daha tanımlarsak, barış ne tümüyle savaş halinin ortadan kaldırılmasıdır, ne de bir tarafın üstünlüğü altındaki istikrar durumu ve savaşın olmaması halidir. Barışta taraflar vardır; bir tarafın kesin üstünlüğü söz konusu değildir ve olmaması gerekir. Üçüncüsü, silahlar toplumun öz ahlaki ve politik kurumsal işleyişine rıza gösterme temelinde susturulmaktadır. Bu üç koşul ilkesel barışın temelidir. Gerçek bir barış bu ilkeli koşullara dayanmadıkça anlam ifade etmez.”¹³ Görüldüğü üzere barışın sadece askeri çatışmaların sonlanmasıyla değil, toplumsal yapının radikal dönüşümüyle gerçekleşebileceğini ortaya koyar. Demokratik modernite, demokratik ulus ve ahlaki-politik toplum kavramları, bu dönüşümün temel dinamikleridir. Bu bağlamda barış, ancak kapitalist modernitenin tekçi ve iktidar merkezli yapısına karşı alternatif bir yaşam modeli inşa edilerek kalıcılaştırılabilir. Bu alternatif model halk meclisleri, komünal yaşam, kadın özgürlüğü ve ekolojik duyarlılığı içeren çok yönlü bir alternatiftir. Yine barış hakkı gibi hakkın kullanım yetkisinin devlet egemenliğine verildiği sistem yerine burada barış, merkezi olmayan, çok katmanlı, yerel-demokratik sistemler aracılığıyla kurulur. Bu sistem, barışı yukarıdan dikte etmek yerine, yerelden örgütleyerek ve halkın kendisini doğrudan özne

yaparak kalıcılaştırmayı hedefler. Öcalan bu durumu “Ulus-devlet ne evrensel ne de yerel bir gerçekliği ifade eder; tersine evrenselin ve yerelin inkarı anlamına gelir. Tek tipleştirilmiş toplum vatandaşlığı insanın ölümüdür. Buna mukabil demokratik ulus yerel ve evrenselin yeniden inşasını mümkün kılar. Toplumsal gerçekliğin kendini ifade etmesini sağlar¹⁴” şeklinde açıklar.

Bir diğer husus barışın çoğulcu ve şiddetten arınmış bir dil ve yaşam biçimi üzerine inşa edilmesi gerekliliğidir. Zira demokratik ulus kuramı, etnik, dini ya da mezhebi homojenliğe değil, kimliksel çoğulluğa dayanır. Demokratik ulus, ulus-devletin aksine, farklı kimliklerin bir arada ve eşit şekilde var olabileceği bir siyasi topluluktur. Bu yapı, barışın hem kurucu zemini hem de sürdürülebilirliğinin güvencesidir. Bu noktada dil politikaları, eğitim, medya ve toplumsal cinsiyet ilişkileri barış sürecinin doğrudan araçları haline gelir. Bu sürecin temeli bu araçlar aracılığıyla yalnızca yasa ile değil, ortak vicdan ile de kurulmalıdır. Barış hakkı gibi soyut bir hukuk kavramının ise bu durumu karşılamayacağı ortadadır. Zira barış yalnızca hukuki veya siyasi bir anlaşma değil ahlaki bir sorumluluk, toplumsal etik bir inşaa faaliyetidir. Bu çerçevede barış, devletle yapılan bir uzlaşma değil, toplumun kendi kendini yönetme yeteneğinin geliştirilmesidir.

Tekrardan tarihi çağrıya dönecek olursak; söz konusu çağrının tam da bu kapsamda bir dönüşüm olduğu ortadadır. Çağrıda yer alan “barışın dili” kavramı dilin, sembolizmin ve siyasal üslubun değişmesi gerektiğini ifade eder. Bu dönüşüm Demokratik Ulus Çözümünde yer verilen “zihniyet devrimi¹⁵” kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Zira barış, sadece eylemsel değil; aynı zamanda zihinsel ve kültürel bir dönüşüm gerektirir. Bu dönüşümde zorunlulukla değil özgür iradeyle kurulabilir.

Barışın yalnızca çatışmasızlık değil, yapısal dönüşüm anlamına geldiğini artık tüm Ortadoğu pratiğiyle birlikte kavramamız gereken bir eşikteyiz. İran-İsrail arasında son dönemde yaşanan savaş, barışın devletler arası çıkar hesaplarına hapsedildiği

13 Abdullah Öcalan, *Özgürlük Sosyolojisi: Demokratik uygarlık manifestosu* (Cilt III), Basım Tarihi: 2013, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, s 130

14 Abdullah Öcalan, *Demokratik ulus çözümü: Demokratik uygarlık manifestosu* (Cilt V), Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, s 358

15 Abdullah Öcalan, *Demokratik Ulus Çözümü: Demokratik Uygarlık Manifestosu* (Cilt V), Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, s 438-442

sürece gerçek bir çözüm üretmediğini ve bölgesel yıkımı derinleştirdiğini bir kez daha göstermiştir. Abdullah Öcalan'ın İran'a dair değerlendirmeleri, bu çatışmaların yalnızca dış müdahalelerden değil, aynı zamanda ulus-devletçi zihniyetin Ortadoğu'daki çok kimlikli toplum gerçekliğini inkârından kaynaklandığını ortaya koyar. İran'ın mezhebi milliyetçiliğe dayalı ulus-devlet modeli, barış arayışlarını bastırırken, aslında kendi iç potansiyelini –Azeriler, Kürtler, Beluciler gibi halkların özgün kültürlerini ve taleplerini– baskılayarak bölünmeyi daha da hızlandırmaktadır. Demokratik modernite perspektifinden bakıldığında ise barış, bu çoklukların çatışmasız bir biçimde bir arada yaşamasını mümkün kılacak bir zemin, yani demokratik ulus ve konfederal yapılanma ile mümkündür. Barış hakkının hukuki bir norm olmanın ötesinde, ahlaki ve politik bir toplum örgütlenmesiyle hayat bulabileceğini gösteren şey; ne BM'nin bildirelileri, ne de askeri denge stratejileridir. Gerçek barış, halkların kendi öz iradesiyle, eşitlik, özgürlük ve çoğulluk temelinde kuracakları yeni yaşamın adıdır. Ve bu yaşamın anahtarı, tüm Ortadoğu'ya yayılabilecek bir demokratik dönüşümdedir. Bugün yapılması gereken, barışı hukukun soyut maddelerinde değil, halkların tarihsel hafızasında ve örgütlü iradesinde aramaktır. Öcalan'ın önerdiği “demokratik modernite” ve “ahlaki-politik toplum” ise bu felsefi yaklaşımların Ortadoğu'daki en sistematik politik karşılığıdır. O halde barışı, yalnızca haklar düzleminde değil; varoluşsal, etik ve kolektif özgürlük zemini olarak yeniden kurmak gerekir.

Sonuç Yerine:

Barış, yalnızca bir hedef değil; bir varlık biçimidir. Heidegger'in deyimiyle insan “dünyada olmakla” tanımlanır ve bu dünyada ötekilerle karşılaşmadan var olamaz¹⁶. Barış, bu karşılaşmanın ahlaki biçimidir. O hâlde barış, sadece bir siyasi düzenleme değil, bir etik ilke, bir yaşam tavrıdır. Kapitalist modernite insanı bireysel çıkarlar üzerinden tanımlarken; demokratik modernite insanı bir ilişkiler varlığı olarak görür. Bu nedenle gerçek barış, yalnızca silahların değil; bireyciliğin, tahakkümün ve inkârın susmasıdır. Öcalan'ın çağrısı, barışı halkların örgütlü bilinciyle

yaratılacak bir etik-politik yaşam olarak tanımlar. Barışın hukuk metinlerine sığmayan, bir halkın tarihsel iradesiyle yükselen sesi olduğu bu çağda, sorumluluk artık hukukun değil, toplumsal vicdanın omuzlarındadır. Bu vicdan; kadınların, gençlerin, emekçilerin ve tüm ezilenlerin bir araya gelerek kurduğu ortak yaşamın mayasıdır. Barış, artık bir hak değil, bir ihtiyaçtır: demokratik toplumda beraber yaşama ihtiyacı. Yazıya Erasmus ile başladım Erasmus ile bitirmek isterim;

“Halkın büyük çoğunluğu savaştan nefret ediyor ve barış istiyor. Yalnızca küçük bir azınlık, lanet olası mutlulukları her zaman halkın talihsizliği ile bağlantılı olan küçük bir azınlık savaş temenni ediyor: Bu en azından insan dışlığının tüm iyi insanların iradesinden üstün tutulması haklı bir şey midir yoksa tamamen haksız mı, bunu değerlendirmek size düşer. Şimdiye kadar, görmüş olduğunuz gibi, anlaşmalarla hiçbir şey kurulamadı; aile bağlarıyla da hiçbir şey kesinleşmedi, zorla ya da intikam duygusuyla hiçbir şey elde edilemedi. Ölümcül tehlike karşısında siz, en iyi tatlılığın iyilikseverliğinin ne yapılabileceğini düşünün. Savaş savaşı getirir, intikam intikamı doğurur.”¹⁷

Yıllardır kimliği yok sayılan bir halkın varlık mücadelesinin onurlu bir barış ile taçlandırılması hayaliyle...

*Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Üyesi

17 Barış ve Savaş, Cogito Dergi, Sayı:3, kış, 1995, ikinci baskı, s 11

İçindekiler İçin Tıklayınız

16 Martin Heidegger, Varlık ve Zaman, Agora Kitaplığı, 2008, s 210